

T.C.

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**İLM-İ SİMYÂYA DAİR İKİ MECMUA VE EŞREFZÂDE
ALİ'NİN ŞİİRLERİ (İNCELEME-METİN-SÖZLÜK)**

Kader YAVUZ
17915001

Danışman
Doç. Dr. Ramazan SARIÇİÇEK

Diyarbakır 2021

T.C.

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**İLM-İ SİMYÂYA DAİR İKİ MECMUA VE EŞREFZÂDE
ALİ'NİN ŞİİRLERİ (İNCELEME-METİN-SÖZLÜK)**

Kader YAVUZ
17915001

Danışman
Doç. Dr. Ramazan SARIÇİÇEK

Diyarbakır 2021

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “İlm-i Simyâya Dair İki Mecmua ve Eşrefzâde Ali'nin Şiirleri (İnceleme-Metin-Sözlük)” adlı yüksek lisans tezinin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

..././2021

Kader YAVUZ

ÖN SÖZ

“Toplanmış, bir araya getirilmiş” anlamlarına gelen mecmua, klasik Türk edebiyatı için ehemmiyetli bir kaynaktır. Derleyicinin zevkine göre tasarlanan macmular sadece şiir ve edebiyat tarihine değil farklı alanlara da katkı sağlamaktadır. Bu çalışma, ilm-i simyâ ile ilgili iki nüshanın (Milli Kütüphane Yz. A. 3103 ve Nuruosmaniye Kütüphanesi nr3621) tanıtımı, manzum ve mensur kısımlarının transkripsiyonu ve her iki mecmuada yer alan Eşrefzâde Ali'nin şiirlerinin tenkitli metin ve incelemesinden oluşmaktadır. Tenkitli metni hazırlarken herhangi bir nüsha tek başına esas alınmamış olup vezin ve anlam bakımından en doğru metne ulaşılmaya çalışılmış, farklılıklar dipnotta gösterilmiştir.

Çalışmamızda *Giriş*, üç ana *Bölüm* ve *Sonuç* bölümü bulunmaktadır. Akabinde mecmuaya ait *Sözlük*, *Kaynakça*, *Tıpkıbasım* ve *Öz geçmiş* yer alır.

Giriş bölümünde mecmuaların genel bir tanımı yapıldı.

Birinci *bölümde* öncelikle *Simyâ* başlığı altında simyânın genel bir tanımı yapıldı. Bunun akabinde *Metin Muhtevası*, başlığı altında mecmuanın içerisinde yer alan her bölümden ve bu bölümlerin varsa müellif/müstensihleri, yazıldığı tarih, dili ve konusu belirtildi. Daha sonra her iki yazma eser içerisindeki şiirlerde kullanılan vezinler ve kullanım sayıları tablo halinde gösterildi. Mecmuada yer alan metinlerin içerisinde adı geçen şahsiyetlerin hayatına kısaca değinildi. Ardından da mecmuada eseri bulunan müelliflerin hayatlarına kısaca bahsedildi Bir sonraki başlıkta her iki nüshanın varsa müellif/müstensihleri, yazıldığı yüzyıl ve şekilsel olarak yazı hattı, mürekkebi vs. bahsedildi. Bu bölümün son başlığında da *Tenkitli Metin Oluşturulurken İzlenilen Yol* ele alındı.

İkinci *bölümde* eserin tenkitli metnine yer verildi.

Üçüncü bölüm MESTAP'a katkı sunmak amacıyla bu projeye ait muhteva tablolarını vererek çalışma tamamlandı.

Milli Kütüphane Yz. A. 3103 nüshası incelenmesi ve içerisindeki divançenin N nüshası ile mukayase edilmesi sonucunda ortaya çıkan tenkitli metinde elde edilen bilgi ve bulgular *Sonuç* bölümünde toplandı. Bu bölümün ardından *Kaynakça* ile mecmuada yer alan Arapça-Farsça ve Eski Anadolu Türkçesinden alınan kelimeler derlenerek Sözlük oluşturuldu.

Bu çalışmayı hazırlarken tecrübelerini benimle paylaşan, her türlü bilgi ve desteği ile yolumu aydınlatan başta danışman hocam Sayın Doç. Dr. Ramazan SARIÇİÇEK'e, Doç. Dr. Ahmet TANYILDIZ'a, Dr. İhsan ŞEHİTOĞLU'na, Dr. Servet ŞENGÜL'e, Dr. Sedat KARDAŞ'a, Dr. İsa IŞIK'a, Dr. Hulusi EREN'e, bana destek olan ve birikimlerini benimle paylaşan dayım M. Şakir YAVUZ'a ve bugünlere gelmemi sağlayan aileme ve diğer hocalarıma sonsuz minnettarım.

Kader YAVUZ

Diyarbakır 2021

ÖZET

Çalışmamız ilm-i simyâ ile ilgili iki mecmuanın (Milli Kütüphane’de Yz. A. 3103 ve Nuruosmaniye Kütüphanesi’nde nr3621) tanıtımı, manzum/mensur kısımlarının transkripsiyonu ve bunların içerisinde yer alan Eşref-zâde Ali’nin Divan-ı Hikmet adlı divançesinin tenkitli metin incelenmesinden oluşmaktadır.

Milli Kütüphane’de bulunan eser, 56 varaktan ibarettir. Eserde dört risale, bir mesnevi ve bir divançe yer almaktadır. Nuruosmaniye Kütüphanesi’nde bulunan eserde ise bir varak nesir 26 varak da manzum bulunmaktadır. Burada en önemli kısım, daha önce gün yüzüne çıkarılmamış Eşrefzâde Ali’nin Divançe’sidir.

Çalışmamız bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş’te mecmua tanımı yapıldı. Birinci bölümde simyâ hakkında bilgi, metin muhtevası, vezin tablosu, mecmua içerisinde adı geçen şahsiyetler, müellif/müstensihlerin hayatı, nüsha tanıtımı ve tenkitli metin oluştururken izlenen yol yer almaktadır. İkinci bölümde tenkitli metin ve üçüncü bölümde ise mecmuaya ait MESTAP tabloları bulunmaktadır. Çalışmanın sonunda ulaşılan bilgi ve bulguların değerlendirildiği Sonuç bölümü ile eserde geçen Arapça-Farsça ve Eski Anadolu Türkçesi kelimelerini içeren Sözlük bulunmaktadır. Sözlüğün ardından ise eserin tıpkıbasımına yer alır.

Anahtar Sözcükler

Klasik Türk Edebiyatı, 19.yüzyıl, Mecmua, Şiir, Eşref-zâde Ali

ABSTRACT

Our study is consists of the introduction of two macmuas related to the alchemy (Yz. A. 3103 in the National Library and nr3621 in the Nuruosmaniye Library), the transcription of the in verse/prose parts of these two macmuas and the text examination with criticism of small poetry corpus of Ashrafzadeh Ali's Divan-i Hikmet which is located in the two macmuas.

The work in the National Library consists of 56 pages. The work includes four treatises, a mesnevi and a small poetry corpus. In the Nuruosmaniye Library, there is a page prose and also 26 page in verse. The most important part here is the small poetry corpus of Ashrafzadeh Ali, who has not been unearthed before.

Our study consists of an introduction and three chapters. In the introduction, the definition of macmua was made. In the first part, information about alchemy, text content, meter table, the personalities mentioned in the macmua, the life of the authors/proofreaders, the presentation of the copy and the way of creating criticized text are included. In the second part, there is criticized text and in the third part, MESTAP tables belonging to the macmua. At the end of the study, there is a glossary containing the Arabic-Persian and Old Anatolian Turkish words in the work together with the conclusion part where the information and findings are evaluated. Following the glossary, a copy of the facsimile is reserved space.

Keywords

Classical Turkish Literature, 19th Century, Macmua, Poetry, Eşref-zâde Ali.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖN SÖZ.....	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

NÜSHALARIN TANITIMI

1.1. SİMYÂ	4
1.2. METİNLERİN MUHTEVASI.....	7
1.2.1. Risâle-i Terkîb-i Cabîr bin Hayyân(1b-5a):	7
1.2.2. Risâle-i Latîf (6b-9a):	7
1.2.3. Besmele (9b-15a):	7
1.2.4. Divân-ı Hikmet Eşref-zâde Şeyh Ali Efendi(16b-38a):	7
1.2.5. Meşâyih-ı vâsılinden Buğdaycızâde dimekle ma'rif Şâhzâde Sultân Mustafâ merhûma ta'lim buyurduğu risâle-i şerîfdür rahimehumu'llâh veyessiruhum °an tâlib-i siddîk (39b-43a):	8
1.2.6. Kelâm-ı Âşık Paşa Kuddise Sırrahu(44b-49a):	9
1.3. HER İKİ YAZMA ESER İÇERİSİNDEKİ ŞİİRLEDE KULLANILAN VEZİNLER.....	9
1.4. MÜELLİF/ŞAİR HAYATI	10
1.4.1. İznîkli Ali Bey (?-1609)	10
1.4.1.1. Eserleri	11
1.4.2. Câbir b. Hayyân (Ö. 200/815)	13
1.4.2.1. İlmî Kişiliği.....	14
1.4.2.2. Eserleri	16

1.4.3. Âşık Paşa (1272-1332)	17
1.4.3.1. Edebî Kişiliği:	18
1.4.3.2. Eserleri	19
1.5. MECMUADA ADI GEÇEN ŞAHSİYETLER	21
1.5.1. Hermes.....	21
1.5.2. Ali Semerkandî (1320-1457).....	22
1.5.3. Muhammed Horasânî (?-Ö.1519).....	22
1.5.4. Amr Bin Âs (R.A) (574-664)	23
1.6. NÜSHALARIN TANITIMI	24
1.6.1. Milli Kütüphane’de Yz. A. 3103	24
1.6.2. Nuruosmaniye Kütüphanesi’nde “Nuruosmaniye nr3621”	24
1.7. TENKİTLİ METİN OLUŞTURULURKEN İZLENİLEN YOL	26
1.8. METİNDE KULLANILAN TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	29
İKİNCİ BÖLÜM	
METİN	
2.1. TENKİTLİ METİN	30
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
MESTAP TABLOSU	
3.1. MESTAP TABLOSU	140
SONUÇ.....	155
SÖZLÜK.....	157
KAYNAKÇA	179
EKLER.....	184

KISALTMALAR

<i>bk.</i>	Bakınız
<i>C.</i>	Cilt
<i>Hz.</i>	Hazret
<i>haz .</i>	Hazırlayan
<i>TDVİA</i>	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
<i>M</i>	Milli Kütüphane'de bulunan Yz. A. 3103 nolu el yazma eser.
<i>N</i>	Nuruosmaniye Kütüphanesi'de bulunan nr3621 nolu el yazma
eser.	
<i>ö.</i>	Ölüm
<i>s.</i>	Sayfa
<i>S.</i>	Sayı
<i>T.</i>	Tez
<i>TDEA</i>	Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi
<i>TDK</i>	Türk Dil Kurumu
<i>Vd.</i>	Ve diğerleri
<i>Y.</i>	Yıl
<i>yay.</i>	Yayını, yayınları
<i>yun.</i>	Yunanca
<i>yy.</i>	Yüzyıl
<i>Yz.</i>	Yazma

GİRİŞ

Arapça “cem edilmiş, toplanmış, bir araya getirilmiş şeyler”¹ anlamındaki mecmua sözcüğü, Klasik Türk edebiyatında çok önemli bir yere sahiptir. Mecmua dönemin sosyal, kültürel yapısını ve en önemlisi de sanat zevkini yansıtır.

Snjezana Buzov’un deyimiyle “Her bir mecmua birer özel arşiv olarak değerlendirilebilir. Mecmuların tümü ise bir dünya olarak karşımıza çıkar.”²

Klasik Türk edebiyatının kırkambarı diyebileceğimiz mecmualar, içerdikleri bilgilerin ehemmiyeti bakımından birer hazine değerindedirler. Mecmualar üzerinde yapılan çalışmalar edebiyat tarihine, kültür tarihine, sosyal ve siyasi tarihe hem kaynaklık eder hem de var olan kaynakları farklı açılardan doğrulama ya da düzeltme işlevi görebilir.

Mecmualar, özellikle 16. ve 17. yüzyıllarda moda olmuş bir edebî üretim biçimidir. Bu tür eserlerin belirli bir tertip biçimi/ölçütü bulunmamaktadır.³ Fakat mecmualar edebiyat araştırmacısına, dönemin beğenilen edebî metinlerini; konularını, okuyucunun talebini, mürettibin şiir zevkini, tertip amacını, estetik anlayışını, öne çıkan isimleri ve eserlerini, okunurluk oranlarını ve buna benzer birçok bilgi ile bunları yorumlama fırsatı verir.⁴ Elimizdeki M mecmuası (Milli Kütüphane Yz. A. 3103) gibi sistematik bir şekilde tertip edilmiş mecmualar olmakla birlikte farklı alanlara ait birbirinden bağımsız bilgilerin düzensiz bir biçimde kaydedildiği mecmualar da mevcuttur.

¹ Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi Yay., Ankara, 2013, s.

² Snjezana Buzov, “Osmanlı’da Karışık İçerikli Mecmûalar: Bir Başka Arşiv”, **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII, Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı**, Hzl: Hatice Aynur, Müjgân Çakır, Hanife Koncu, Selim S. Kuru, Ali Emre Özyıldırım, Turkuaz Yay., İstanbul-2012, s.42.

³ Mehmet Gürbüz, “Şiir Mecmualarının Kaynakları Üzerine”, **Turkish Studies**, C.4, Ankara, 2013, s.315

⁴ Cemal Kurnaz, Yaşar Aydemir “Mecmualara Sorulması Gereken Sorular”, **Turkish Studies**, C.8, Ankara 2013, s. 62

Mecmualar değişik alanlarda oluşturulur. Ancak fıkıh, kelim gibi dini ilimler; simyâ, reml, sihir, falcılık gibi eski batıl ilimler; musiki, hat gibi sanat dalları vs. üzerine derlenmiş mecmualar da vardır. Bu tür mecmualar, bir konu bütünlüğüne sahiptir. Buna karşılık her mecmua derleyicisi, aynı titizliği göstermeyebilir ve kendi zevkine göre yazıları mecmuasına alabilir.⁵

Mecmualar içerdikleri konuya göre manzum veya mensur olabilirler. Üzerinde çalışma yaptığımız mecmua da her iki özelliği barındırır. Mecmuaları önemli kılan şekilsel özelliklerinden ziyade içerik özellikleridir. Elimizdeki mecmuada olduğu gibi bazı mecmualarda tarih, başlık ve hatta defterin sahibinin ismi bile yazılmamaktadır. Mecmualar içeriğe göre çeşitli gruplara ayrılmaktadır. Agâh Sırrı Levend ise mecmuaları şöyle gruplandırır:

- a. Nazire mecmuaları,
 - b. Meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiirler mecmuaları,
 - c. Aynı konulardaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar,
 - d. Aynı konudaki eserleri içine alan mecmualar; (tababet, ilahiyat gibi.)
 - e. Tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmualar olarak gruplamak mümkündür.⁶
- Elimizdeki mecmuayı ise d grubuna dâhil edebiliriz.

Genel anlamda dini ilimler, sanat dalları üzerine yazılan metinler ve divan nüshalarının derlenmesinde mecmuaların önemi büyüktür. Bir metnin oluşması sırasında çoğunlukla izlenen yöntem, var olan divan nüshalarının bir araya getirilmesi, nüshaların şeceresinin kurulması ve buradan hareketle nüsha farklılıkların gösterilerek “müellif” nüshasına ulaşılmaya çalışılması şeklindedir. Bununla birlikte divan nüshası bulunmayıp da sadece mecmualara dayanan divanlar da vardır.⁷

⁵ İskender Pala, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Kapı yay. , İstanbul, 2006,s.300.

⁶ Agâh Sırrı Levend, **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Dergâh Yay. C 1, İstanbul, 2015,s.166

⁷ Yaşar Aydemir, “Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü” **Bilig**, 2001,S.19, s.151

Mecmuaların önemli işlevlerinden birisi de gerek nüsha eksikliğinden ve gerekse başka nedenlerle divan metnine girmemiş şiirleri içermesidir.”⁸ “Bundan ötürü mecmualar üzerinde yapılan çalışmalar bu eksiklikleri gidermeye çalışır. Şiir mecmualarının tanıtımına yönelik yapılan çalışmalarda ele alınan mecmuanın eğer mürettibi/müstensihi belli ise mecmuanın muhtevası, tasnifi ve tertip özellikleri; bununla birlikte mecmuada adı geçen şair, şiirlerin nazım türleri ve şekilleri gibi yönleri üzerinde durulur. Bu tarzda yapılmış çalışmaların en önemlisi mecmualarda yer alan şair ve şiirlerin gün yüzüne çıkarılması ve ilgililerinin istifadesine sunulmuş olmasıdır.”⁹

⁸ Yaşar Aydemir, “Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler”, **Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları**, C.3, 2007, s.135.

⁹ Ahmet Tanyıldız, “Şiir Mecmûalarının Neşri Hakkında”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. 52012, s225

BİRİNCİ BÖLÜM

NÜSHALARIN TANITIMI

1.1. SİMYÂ

Simyâ kelimesinin çeşitli tanımları olmakla birlikte genellikle şu anlamlara geldiği görülmektedir:

Ayten Koç Aydın'a göre: Simyâ sözcüğü etimolojik olarak iki farklı çıkış noktasına dayandırılmaktadır. İlk görüşe göre Eski Mısır dilinde kara (toprak) anlamına gelen kemi sözcüğünden türetilmiştir. Diğer görüşe göre simyâ, Yunanca "bir sıvıyı akıtmak ya da bir metali dökmek" anlamına gelen cheo-chymeia sözcüğüne Arapça "el" eki ilave edilip "elkimya" olarak telaffuz edilmesiyle ortaya çıkmıştır.¹⁰

Simyâ üzerinde birçok araştırma yapan Abdülhakim Kılıç ise simyâyı şöyle tanımlar: Simyâ kelimesinin Arapçadaki alamet, işaret, nişane anlamları ile Yunancadaki simge, işaret, gösterge anlamları arasında benzerlik bulunmaktadır. İbranice ismullah anlamına gelen "simye" ile simyâ uygulamaları ve ilm-i huruf arasında paralellik olduğu görülmektedir. Mütercim Asım'ın önerdiği İbranice alet anlamı (şimbe) ancak simyâ ilminde bir takım araçların kullanılması ile bağlantı kurulabilir. Kelimeler arasındaki bu ilişkilere rağmen simyânın kökenini kesin olarak tespit etmek şu anki bilgilerle mümkün değildir.¹¹

"Simyâ Hıristiyanlığın ilk yıllarında eski Mısırlıların metalürji, boya ve cam yapımı gibi alanlardaki endüstriyel yetenekleriyle Asurlular, Babilliler ve Grekler'in felsefi düşünce yapılarının birleştiği Helenistik kültürün merkezi İskenderiye'de yapılan çalışmalarla başlar. İslam simyâsının ilk temsilcisi Halid b. Yezid, ondan sonra gelen iki önemli ismi ise Ca'fer es-Sadık ile öğrencisi, İslam simyâsını doruk noktasına çıkararak Cabir b. Hayyan el-Kufi'dir."¹²

¹⁰ Anawati, Georges C., "Arabic Alchemy", Encyclopedia of the History of Arabic Science, Roshdi Rashed (Ed.). Londra & New York. 1996, s854, (aktaran)Ayten Koç Aydın, Osmanlıda Simyâdan Kimyaya Geçiş Süreci, **Dört Öge**, 2016, S. 9. s.106

¹¹Abdülhakim Kılınc, "Simyâ" Kelimesinin Divan Şiirinde Kullanımları, **Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi** 21, İstanbul- 2018, s.584

¹² Ayten Koç Aydın, "Simyâ" mad. **TDVİA** yay. C.37. s.218

“Simyâ, ortaya çıkışından itibaren tüm tarihi boyunca; bir kozmoloji bilimi, insan ruhu ve bedeni üzerine odaklanan gizli bir bilim, maddelerin dönüştürülmesi bilimi ve geleneksel tıbbı destek olan bir alan olarak kabul görmüştür. Aynı zamanda simyâda, hem insanı ve hem de maddeyi aslındaki mükemmelliğe döndürmek en temel hedef olarak belirlenmiştir.”¹³

“Simyâ insanlığa iki konu için etkili çözüm sözü vermiştir: Sonsuz bir zenginlik ve ölümsüz bir hayat. Bunların ilkinde demir, bakır, kurşun gibi değersiz metallere altın ve gümüş elde edilmesi yoluyla, ikincisine de "iksîr" denilen sihirli madde sayesinde ulaşabileceğini ileri sürer. Ancak gerçek bir simyâcının asıl amacı genel kabule göre bunlar değil dünyanın ve evrenin işleyişini anlamak ve buna müdahale etmektir.”¹⁴

Bu alanda Doğu’da ve Batı’da Halid b. Yezid, Ca’fer es-Sadık ve Paracelsus isimleri ön planda olmakla birlikte tezimizde de simyâ ile ilgili eserleri bulunan Cabir b. Hayyan, İznikli Ali Çelebi ve Âşık Paşa da bu alanın önemli temsilcileridir.

Elimizde yer alan Milli kütüphane’de Yz. A. 3103 numaralı kayıtlı mecmuanın içerisindeki 4 risale, bir divançe ve bir mesnevi simyâ ilmi içeriklidir. Mecmua, nazım/nesir şeklinde yazılan simyâ ilmi içerikli metinlerden derlenmiştir. Risalelerde çeşitli simyâ tarifleri verilirken divanda ve mesnevide simyâ ilmine ait terimlerle şiirler yazılmıştır.

Ancak İslam dünyasında simyâ çalışmalarına olumlu bakmayanlar da vardır. Bunların başında İbn Sina gelir. O dönemindeki yaygın anlayışın dışına çıkarak, maddede dönüşümünün olabilirliğini reddeder ve simyânın maddeyle ilgilenmesi gereken bir alan şeklinde tanımlanmasını kabul etmez, buna rağmen bu “sahte ilme” olan rağbet yüzyıllar boyu sürmüştür.¹⁵

Batı’da ise XVI. yüzyıl bilim reformunun sembol isimlerinden Paracelsus görüşlerini simyâ temeline oturtmuştur. Ona göre bütün metaller kükürt, civa ve tuzdan meydana gelir; civa ruhu, tuz maddeyi, kükürt de enerjiyi temsil eder. Bu üç

¹³ Koç Aydın, Osmanlıda Simyâdan Kimyaya Geçiş Süreci, s.106

¹⁴ Koç Aydın, “Simyâ” mad. s.218

¹⁵ Koç Aydın, “Simyâ” mad. s.218

maddenin doğru oranlarda bir araya getirilmesi madde dönüşümünü, dolayısıyla altın elde edilmesini mümkün kılar.¹⁶

İbn Haldun'un simyâ hakkındaki görüşü ise şudur: Simyâ sanatının sihir tekniklerinin tılsım denilen türüne girer. Bu teknik bir semavi güce yahut sayıların gizli özelliklerine başvurarak uygulanır ve dış dünyada gerçek bir etki meydana getirir.¹⁷

Özetle incelediğimiz yazma eserlerdeki yaklaşımlardan ve verilen tariflerden hareketle simya ilminin daha çok büyü, tılsım ve iksirden müteşekkil olduğu görülmüştür.

¹⁶ Koç Aydın, "Simyâ" mad. s.218

¹⁷ Koç Aydın, "Simyâ" mad. s.219

1.2. METİNLERİN MUHTEVASI

Millî Kütüphanede yazmalar koleksiyonunda kayıtlı olan Yz. A. 3130 numaralı mecmua 56 varaktır. Eserde 1. varak boş bırakılmıştır. 2. varakta Risâle-i Terkîb-i Cabîr bin Hayyân (1b-5a) bölümü, 7. varakta ise Risâle-i Latîf (6b-9a) bölümü yer almaktadır. 10. varak Besmele ile başlıyor (9b-15a). 17. varakta Divân-ı Hikmet Eşref-zâde Şeyh Ali Efendi (16b-38a) bölümü bulunmaktadır. 40. varak Meşâyih vâşlından Buğdaycı-zâde dimekle ma'rûf Şâhzâde Sulţan Muştâfâ merhûma ta'lîm buyurduğu risâle-i şerîfdir raħimehumullâh veyessiruhum ʿan t̄alib-i şiddik (39b-43a) bölümüdür. 45. varakta Kelâm-ı ʿĀşık Pāşâ Kıddise Sırrahu (44b-49a) bölümü yer almaktadır. Bu bölümlerden 2, 7,10 ve 45. varaklarda yer alanlar nesir, 17 ve 40. varaklarda yer alanlar ise manzumdur.

1.2.1. Risâle-i Terkîb-i Cabîr bin Hayyân(1b-5a):

Bu risâlenin 1b sayfasının üst kısmında yeni harflerle “ Sat: 29.11.1968 Abdullah Öztemiz Gemlik” yazısı yer almaktadır. Müstensih belli değildir. Dili Arapça ağırlıklıdır. Risale, besmele ve dua ile başlayıp daha sonra Hakîm Yahyâ bin Ebâ Bekr bin Muhammed adındaki bir zatın Cabîr bin Hayyân ile yaşadığı bir olayı anlattıktan sonra Cabîr bin Hayyân’ın ilm-i simyâ hakkında yazdığı Sirâc-ı Zevâlimiyye adlı kitabından ve simyâ ilmi ile ilgili tariflerden bahseder.

1.2.2. Risâle-i Latîf (6b-9a):

Bu risalenin yazarı hakkında eserde hiçbir bilgi verilmemiştir. Sadece eserin sonunda 1267 (1850/1851) tarihi yazılıdır. İçerik olarak bu risalede simyâ ilminden bahsedilir.

1.2.3. Besmele (9b-15a):

Bu risalenin adı veya başlığı yazılmamıştır. Tamamen Arapça yazılan bu risalenin transkribi yapıldı. Risalenin sonunda Said b. Muhammed adlı bir kişi tarafından tamamlandığı yazısı yer alır.

1.2.4. Divân-ı Hikmet Eşref-zâde Şeyh Ali Efendi(16b-38a):

Eşref-zâde Ali’ye ait olan bu divançenin 16b ve 17a varakları nesir diğer varaklar ise manzumdur. Eser toplam 57 şiirden oluşmaktadır ve şiirler genel olarak

müretteptir. Şiirler ekseriyetle simyâ ilmiyle ilgilidir. Şiirlerde yer yer ayet ve hadislerden iktibaslar yapılmıştır.

Daha sonrasında:

Na‘t-1 Şerîf

Der-medh-i Çar-yâr

Der-Beyân-i İntihâb-ı Mesnevi

Der-şenâ-yı Āşaf-ı Şâhib-i Reşâd ve Der- temennâ-yı kabûl-i i‘tizâr

Bişnevîd in rāzhâ-ı cān ez ten

Bişnev in ney çün hikâyet mi koned-Ez cüdâyîhâ şikâyet mi koned

başlıkları altında şiirler yazılmıştır. Şiirlerde bazı kelimeler silinmiştir. Bu silik veya okunamayan yerler eserin diğer nüshası ile karşılaştırarak yazılmıştır.

N nüshası farklı bir müstensih tarafından kaleme alınmıştır. Yazısı açık ve okunaklıdır, şiirler belli bir düzene göre sıralanmıştır. Her iki nüshada da vezni kusurlu beyitler bulunmaktadır.

“Bişnev in ney çün hikâyet mi koned-Ez cüdâyîhâ şikâyet mi koned” başlığı Mevlâna’nın Mesnevi’sinin ilk beytinden alınmıştır. Bu başlık altında Eşref-zâde Ali, kendi mesnevisini Mevlâna’nın Mesnevi’si ile aynı vezinde yazmıştır. Bu mesnevi 25 beyitten oluşmaktadır.

1.2.5. Meşâyih-ı vâsılinden Buğdaycızâde dimekle ma‘rûf Şâhzâde Sultân Mustafâ merhûma ta‘lîm buyurduğu risâle-i şerîfdür rahimehumu’llâh veyessiruhum ‘an tâlib-i siddîk (39b-43a):

Bu risale de diğerleri gibi Arapça ağırlıklı olup simyâ ilmiyle ilgilidir. Eserde ayet ve hadislerden iktibaslar yer almaktadır. Risalenin sonunda 1266 Zilhicce 8 Salı günü (15 Ekim 1850) ibaresi yazılıdır.

1.2.6. Kelâm-ı Âşık Paşa Kuddise Sırrahu(44b-49a):

Bu başlık altında Âşık Paşa'nın mesnevisi yer alır.¹⁸ Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ülün vezniyle yazılan mesnevi, 163 beyitten oluşmaktadır.

Bu mecmuada genel olarak simyâ ilmiyle ilgili metinler bir araya getirilmiştir.

1.3. HER İKİ YAZMA ESER İÇERİSİNDEKİ ŞİİRLEDE KULLANILAN VEZİNLER

Vezin Kalıpları	Sayısı
Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün	7
Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün	9
Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün	1
Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün	1
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ülün	4
Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün	5
Mef'ülü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'îlün	3
Mef'ülü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ülün	3
Mef'ülü Fâ'îlâtün Mef'ülü Fâ'îlâtün	1
Mefâ'îlün Fe'îlâtün Mefâ'îlün Fe'îlün	1
Fe'îlâtün Mefâ'îlün Fe'îlün	22
Müfte'îlün Mefâ'îlün Müfte'îlün Mefâ'îlün	1

¹⁸ Zeki Kaymaz'ın, II. Âşık Paşa Sempozyumu (7-9 Haziran 2001 Kırşehir)'nda "Âşık Paşa'nın Yayınlanmamış Bir Şiiri Üzerine" başlığı altındaki bildirisinde bu mesneviyi tanıtmıştır.

1.4. MÜELLİF/ŞAİR HAYATI

1.4.1. İznîkli Ali Bey (?-1609)

Yaptığımız araştırmaya göre kaynaklarda İznikli Ali hakkında bilgiler pek azdır. Asıl adı Şeyh Alâuddîn Ali Bey b. Hüsrev el-Sârûhânî el-İznîkî olan İznikli Ali'nin bir diğer adı Ali Çelebi ve yahut en çok kullanılan, Fâzıl Ali Bey'dir. Şeyh Edebalı'nın soyundan gelen Vahyî-zâde'nin yakınıdır. Atâî'nin bildirdiğine göre aklî ve naklî ilimlerin tahsili için birçok yabancı memlekete seyahat etti. Nitekim Mecmûatü'l-Mücerrebât adlı Türkçe eserinde Fâzıl Ali Bey, kimya ilmine olan ilgisi ve merakından olayı memleketi Anadoluyu terk edip Mağrib, Hıta ve Hoten ile Hindistan, Arap ve Acem topraklarına şehir şehir yolculuk ettiğini, kimya konusunda muteber ve mütedavil olan eserleri toplayıp incelediğini, ayrıca bu sahada uzman âlimlerden ders aldığını ifade ettikten sonra, bu ilmî seyahatının otuz yedi yıl sürdüğünü; akabinde yurdunu, yakınlarını ve dostlarını özlediğinden memleketine döndüğünü belirtir. Fâzıl Ali Bey, Sultan III. Mehmed devrinin sonlarında İstanbul'a gelip Ebâ Eyüp Ensârî civarında bulunan Sütlüce'ye yerleşti. Vefat edince Ebâ Eyyûb Ensârî türbesi haremine defnedildi.¹⁹

Elimizdeki mecmuada yer alan Divan-ı Hikmet'in yazarı Eşref-zâde Ali diğer adıyla İznîkli Ali Bey başka kaynaklarda ise şöyle anılmaktadır.

“16. yüzyıl sonu 17. yüzyıl başlarında yaşamış olan ve Ali Çelebi ismiyle de tanınan İznîkli Fazıl Ali Bey kelim, tasavvuf, edebiyat gibi pek çok sahada Arapça ve Türkçe eserler vermesinin yanı sıra en çok eserini kimya alanında vermiş bir âlimdir. Buna rağmen bu eserlerinden hiçbiri Türkçeye çevrilmemiş veya latinize edilmemiştir. Hayatı ile ilgili de ayrıntılı ve derleyici bir kaynağa ulaşılamayan yazarın otobiyografisini yazdığını belirttiği eseri ise maalesef elimizde bulunmamaktadır.”²⁰

Fâzıl Ali Bey, önceki büyük kimyacıların eserlerinden yararlanarak yazdığı eserlerin yanında bizzat kendisi de kimya deneyleri yapmıştır. Ayrıca onun tasavvuf

¹⁹ Bu konuda detaylı bilgi için bk. İhsan Fazlıoğlu: "Fâzıl Ali Bey[Ali el-İznîkî]" fazlioglu.blogspot.com 27. 05. 2019; Bursalı Mehmet Tahir, Hzl: A. Fikret Yavuz-İsmail Özen, "Osmanlı Müellifleri", Meral yay. C.1. İstanbul. s.49-49

²⁰ Merve Nur Gür, **Ali El-İznîkî'nin "Cevahir El-Esrar Fî Ma'arif El-Ahcar" Adlı Eserinin Çeviri ve İncelemesi**, (Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilim Tarihi Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) s. iii

ile olan ilişkisi, büyük oranda Yeni-Platoncu ve Hermetik gelenek içerisinde yeşeren simyânın felsefî düşüncelerini daha ziyade Câbir b. Hayyân, Râzi ve Cildeki'nin simyâ anlayışını, Osmanlıda sürdürmeye yönelttiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Ayrıca Fâzıl Ali Bey ile takipçilerinin, eski kimya geleneği çerçevesinde yürüttüğü çalışmaları, Osmanlıda 17. Yüzyılda görülmeye başlayan yeni tarzda bir tıp anlayışı için düşünsel bir zemin hazırlamış olup veri birikimi ve aktarımı yönünden önemli kaynak oluşturur.²¹

Ayten Koç Aydın bir makalesinde İznikli Ali hakkında şunları söyler: Ömer Şifaî *Mürşid el-Muhtâr fi İlm el-Esrâr* adlı eserinde Ali Çelebi adında bir bilginin görüşlerinden de bahseder. Ali Çelebi hakkında vermiş olduğu bilgilerden O'nun simyâ çalışmaları yapmış bir isim olduğu anlaşılmaktadır. Ömer Şifaî'ye göre Ali Çelebi simyânın bütün inceliklerine vakıf olabilecek bir ruh letafetine ve gerekli bilgi donanımına sahip olduğu için gerçek anlamda simyâcı olan bir şahsiyettir. Ömer Şifaî'nin vermiş olduğu tanımlamalar uygun olarak Ali Çelebi, Osmanlı döneminde simyâ eserleri olduğu kayıtlarda yer alan ancak hakkında herhangi bir çalışma yapılmamış olan bir şahsiyettir²².

1.4.1.1. Eserleri

Osmanlı simyâ geleneğinin önemli isimlerinden biri olan Ali Çelebi b. Hüsrev el-İzniki'nin dünya yazma eser kütüphanelerinde, çoğu eski kimya geleneği çerçevesinde yazılmış, otuz civarında Türkçe ve Arapça eseri bulunmaktadır.²³ Bu eserlerden hemen hemen hiç birisi ilmî açıdan incelenmemiştir. Burada Divan-ı Hikmet'i elimizdeki mecmuada yer alması münasebetiyle tanıtılacak ve diğer eserler isim olarak zikredilecektir.²⁴

1. Divân-i Hikmet: Manzûmdur (Nuruosmaniye nr. 3621, yaprak 1b-27a). Üzerinde çalışma yaptığımız eserdir. Konusu genel olarak simyâ ilmi ile alakalı ve 157 şiirden oluşan bir eserdir.

²¹ Koç Aydın, Osmanlıda Simyâdan Kimyaya Geçiş Süreci, s.109

²² Aydın, Ömer Şifaî'nin Mürşid el-Muhtâr fi İlm el-Esrâr Adlı Eserinde Simyâ, s.9

²³ Ayten Koç Aydın, **Osmanlı'da Felsefe, Tasavvuf ve Bilim**, Osmanlıda Simyâdan Kimyaya Dönüşümün Yolculuğu, Mahya Yay., İstanbul, 2016. s.294

²⁴ İhsan Fazlıoğlu: "Fâzıl Ali Bey[Ali el-İznikî]" fazlioglu.blogspot.com 27. 05. 2019

2. **Durer el-envâr fî esrâr el-ehcâr:** Kimya konusunda muhtasar bir eserdir. Bir mukaddime ve çeşitli bablardan oluşur. Mukaddimedede müellif, senelerce kimya çalıştığı halde bu ilmi öğrenemediğini belirtir. Eserde hacet-i mükerrem (pierre philosophale) eczâsını, mâhiyetini ve esrarını yazar.

3. **Keşf el-esrâr ve hetk el-estâr:** Eser bir mukaddime, muhtelif bablar ile bir hatimedem meydana gelir. Müellif bu eserinde de yirmi üç sene elkimyanın dilini öğrenmek için çalıştığını; ancak Ali Aydemiroğlu ile Câbir b. Hayyân başta olmak üzere, diğer müelliflerin eserlerinden istifadeyle bunu başarabildiğini söyler. Eser dokuz feleke teşbihen dokuz tabakaya taksim olunmuştur. Eserde iksirler ve ecsâd-i seba geniş bir şekilde incelenir.

4. **Mecmûât el-mücerrabât fî el-kimyâ:** Eser dört rükû ve sekiz bab olarak düzenlenmiştir. İlk dört rükû'da sırasıyla, rûh, sarı kükürt, sarı zırnık ve esâd incelenir. Sekiz babda ise, yine sırasıyla, buharlaştırma (tasîd), kireçleştirme (teklîs), akd etme, esâd ve tertipleri için su çıkarmak, eczâları karıştırıp cevher yapmak, cevheri çözmek, cevheri tarh etmek ve ecsâdı tenkih etmek ile muhtelif kimyevî işlemler izah edilir. Eserde kimyevî bilgiler rümuzsuz ve kolay anlaşılır bir şekilde düzenlenmiştir. Müellif ayrıca kendisinin yaptığı tahlil ve terkiplerden de bahsetmektedir. Bu haliyle eser kimyevî deneyleri ihtiva eden bir çalışmadır

5. **Cevâhir el-esrâr fî meârif el-ehcâr:** Muhtasar bir eserdir. Fasil ve bablardan oluşur. Eserde ilm-i mizân'ın özü verilmeye çalışılmıştır.

6. **El-Durret el-beyzâ fî el-iksîr el-hamrâ:** Kırmızı yakut hakkındadır.

7. **El-Sır el-rabbânî fî el-ilm el-cismânî ve el-rûhânî:** Kimya hakkındadır.

8. **Kitâb dekâik el-mîzân fî mekâdir el-evzân:** İksîr hakkındadır.

9. **El-Misbâh fî ilm esrâr el-miftâh:** Kimya hakkındadır.

10. **Hacere-i selâse:** Kimya hakkındadır.

11. **Tevâli el-budûr fî şerh el-şuzûr:** Endülüslü Hakîm Ebû'l-Hasan Ali b. Musa'nın Şuzûr el-zeheb adlı iksîr konusunda çokça tutulan ve kullanılan eserinin şerhidir.

12. **El-Muntehab fî sînâat el-zeheb:** Ucuz metalleri altına dönüştürme hakkındadır.

13. **Mefâtîh el-kunûz fî hall el-rumûz:** Kimya eserlerindeki rümuзlar hakkındadır.

14. **Semeret el-irşâd ve tahrîc el-ervâh ve el-ecsâd:** Kimya konusunda olan eser bir mukaddime, dört kutb ve dört fen üzere düzenlenmiştir.

15. **El-Sırr el-rabbânî fî ilm el-mîzân:** Kimya hakkındadır.

16. **El-Durret el-beyzâ fî sedef el-hukema:** Sedef taşı hakkındadır.
17. **Dîvân fî el-iksîr**
18. **Mukaddimet el-vasl**
19. **Tervîh el-ervâh fî esrâr el-miftâh**
20. **Envâr el-terkîb**
21. **Kitâb envâ' el-durer fî îzâh el-hacer**
22. **Kitâb levh zeheb el-esrâr fî meârif el-ehcâr**
23. **Kitâb el-muntahab fî el-iksîr**
24. **Durret el-durer ve tuhfet el-ğurer**
25. **Risâle fî el-tasavvuf:** Tasavvuf hakkındadır.
26. **Risâle fî el-kaza ve el-kader:** Kaza ve kader konusundadır.
27. **Aşrete ebvâb**
28. **Miftâh el-hikme**
29. **Risâle fî ilm el-ilâhî:** Metafizik hakkındadır;
30. **El-Firâse ilâ marifet el-hisâl el-kâmine:** Ziraatle ilgilidir.
31. **Resf el-âlem fî vasf el-kalem**
32. **Risâle fî zuhûr el-fitne**
33. **Şerh kasîde el-sa'lûkiyye:** Arap edebiyatı hakkındadır.²⁵

1.4.2. Câbir b. Hayyân (Ö. 200/815)

Kaynaklarda, Câbir b. Hayyân'ın VIII. yüzyılın ilk çeyreğinde doğduğu söylenilir. Doğum yerinin Küfe mi, Tus mu olduğu tartışmalıdır. Ancak babasının Horasan bölgesinde bulunduğu sıralarda Tus'ta doğduğu görüşü kabul görmüştür. Hayatının önemli bir kısmını Küfe'de geçiren Câbir b. Hayyân burada Cafer es-Sadık'tan faydalanma imkânı bulmuştur. Asıl künyesinin Ebu Bekir Razi'nin bir cümlesinde "Hocamız Câbir Ebu Mûsâ Câbir b. Hayyân der ki"

²⁵ Detaylı bilgi için bk:İhsan Fazlıoğlu: "**Fâzıl Ali Bey[Ali el-İznîkî]**" fazlioglu.blogspot.com 27. 05. 2019 (Müellifin eserleri hakkındaki bilgiler buradan alındı.)

ifadesinden yola çıkarak “Câbir Ebu Mûsâ Câbir b. Hayyân” olduğu kanaatine varılır.²⁶

1.4.2.1. İlmî Kişiliği

Câbir b. Hayyân’ın çalışmaları ağırlıklı olarak tıp, astronomi, matematik, felsefe ve dönemin diğer ilim dallarına yayılmışsa da o birinci derecede bir kimyacı olarak kabul edilir.²⁷

Ayten Koç Aydın’ın da dediği gibi, İslâm dünyası simyâ çalışmalarının başlamasında ve izleyeceği yönün belirlenmesinde Cafer Sadık ve onun öğrencisi olduğu kabul edilen Câbir b. Hayyân’ın büyük etkisi ve katkısı vardır.²⁸

İslam düşünce geleneğinde kimya ilmi iki ana akım üzerinde gelişir: Bunlardan birisi kökü Cafer-i Sadık’a kadar götürülen ve birçok ilim adamı ve bazı mutasavvıflar tarafından da temsil edilen, simyâ/rûhî kimya; diğeri ise, modern kimya bilimi manasına gelen fizikî kimyadır.²⁹

Câbir b. Hayyân, genel olarak simyâ (rûhî kimya) ilminin kurucusu olarak nitelenmektedir. Bu ekolün en önemli özelliği, madenlerin ve minerallerin veya diğer varlıkların sadece fiziki-kimyasal özellikleriyle değil aynı zamanda onları rûhî boyutlarıyla da değerlendirmesidir. Bu ekolün müntesipleri, madenleri ve metalleri hayvanlar gibi tam bir canlı kabul ederler.³⁰

“Câbir b. Hayyân’ın kimya, sihir ve tılsım ilimlerine olan ilgisini İbn Haldun Mukaddime adlı eserinde bahseder. Kimya ilmi sahasında eser kaleme alanların üstadının Câbir b. Hayyân olduğunu zikreden İbn Haldun, bu fende en ileri gelen kişi Câbir olduğu için bu fen ona tahsis ve isnat edilerek, “İlm-i Câbir”, yani “Câbir’in İlmî” adı ile de anıldığını vurgular. İbn Haldun, Câbir’in bu ilme dair yetmiş risalesi olduğunu, ancak bu eserler kapalı bir üslup ile yazıldığından

²⁶ Bu konuda detaylı bilgi için bk. Aygün Akyol, İclal Arslan, **Câbir b. Hayyân ve Tanımlar Kitabı**, Elis Yay., Ankara, 2015, s.11.

²⁷ Mahmut Kaya, “Câbir b. Hayyân” mad., **TDVİA**, Yay., C. 6, İstanbul 1996, s. 534.

²⁸ Ayten Koç Aydın, Osmanlıda Simyâdan Kimyaya Geçiş Süreci, **Dört Öge**, 2016, S. 9., s.108

²⁹ Akyol - Arslan, **Câbir b. Hayyân ve Tanımlar Kitabı**, s.12.

³⁰ Akyol - Arslan, **Câbir b. Hayyân ve Tanımlar Kitabı**, s.12.

onları, ancak bu sahanın bütün usul ve sırlarını bilen uzmanlar tarafından anlaşılabilceğinin söylendiğini belirtir.”³¹

Fuat Sezgin ise Câbir b. Hayyân için şöyle söyler: “O, kimya alanında, doğada var olan maddeleri niceliksel ilişkilerini belirleme yoluyla niteliksel analizlerine ulaşmayı hedefleyen bir disiplini kurmaya çalışan bir bilim adamı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ona göre insan bilgisinin bütün gerçeklikleri, kendisinin “ölçüler öğretisi” (‘ilm el-mîzân) adı verdiği denge ilişkileri prensibine götüren bir nicelik ve ölçü sistemine bağlanabilir. Câbir, bilimsel gelişiminin başlangıcında özümseme sürecinin bir figürü olarak belirdi ve hemen sonrasında ise cesur ve olabildiğince yaratıcı bir doğa filozofu oldu.”³²

Câbir'in ifadeleri arasında sık sık teklis (kireç haline geçme/ kireçleşme), taş‘d (sulp halinden buhar haline geçme), taşıye, ma‘lûl, taktîr, ta‘a‘tîr (pıhtılaşma), tesbit, tekessür, ilâh gibi bugün hâlâ kimya terimleri olarak kullanılan ıstılâhlara rastlanmaktadır.³³ Bu terimler hem Risâle-yi Terkîb-i Cabîr bin Hayyân risalesinde hem de Risâle-yi Latîf’de çok fazla kullanılmaktadır.

“Câbir tarafından kimya ilminde kullanılan işlemlerin en önemlileri buharlaştırma, damıtma ve kireçleştirmedir. Buharlaştırma maddedeki farklılıkları ayrışabilir hale getirmektir. Damıtma çözünebilir maddelerin özel bir düzenek ve özel araçlar yardımıyla saflaştırılması ya da temizlenmesidir. Kireçleştirme ise maddeleri yüksek derecede yakarak ve toz haline getirerek bir metalde bulunan ve çözünmeyen maddeleri ayırmaktır.”³⁴

“Ömer Şifai’nin görüşüne göre, tüm metaller, civa ve kükürtün toprağın altında birleşmesi sonucunda oluşurlar. Farklı saflık derecelerinde olan kükürt ve civaların birleşmesi sonucunda birbirinden farklı metaller meydana gelir. Simyâcı, yeryüzüne çıkarılmış olan farklı metalleri örneğin demiri eritme, damıtma, kireçleştirme gibi uygun süreçlerden geçirerek saf civa ve saf kükürte

³¹Akyol, Arslan, **Câbir b. Hayyân ve Tanımlar Kitabı**, s.13.

³² Fuat Sezgin, İslam'da Bilim ve Teknik, **İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Yay.** İstanbul 2008, s.30

³³Celal Saraç, Cabir İbni Hayyan Üzerine, **İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü Yay.** : İstanbul 1963 S.1, s. 12

³⁴Hüseyin Gazi Topdemir, “Câbir İbn Hayyân”, **Câbir İbn Hayyân. Bilim ve Teknik Dergisi**, 2012, s.75.

ayrıştırabilir. Ardından da saf civa ve saf kükürttten meydana gelen altını elde edebilir. Bunu başarmanın yolu oldukça karmaşık ve zahmetli olduğundan ancak kâmil insanın başarabileceği vurgulanır. Bu görüşler Câbirî simyâ anlayışının da özetidir.”³⁵

1.4.2.2. Eserleri

Câbir b. Hayyân'ı ilm-i simyâda efsanevi bir kişilik yapan iki farklı özelliği vardır: Birincisi yaklaşık sekiz yüz yıllık bir zaman diliminde kimya adına gerçekleştirilen bütün çalışmalara kaynaklık etmesi, Doğu'nun ve Batı'nın kimya anlayışlarının etkili şekilde sentezini yapmasıdır. İkincisi ise bu alanın sınırlarını çizen ve ilkelerini belirleyen çalışmalardan oluşan dev bir külliyyatın yazarı olmasıdır.³⁶

Câbir'in çok geniş bir külliyyatı mevcuttur. Bu eserlerin en eski listesini İbn Nedim'in Fihrist adlı eserinde buluyoruz. İbn Nedim, bu konuda iki liste hazırlamıştır. İlkinde eserlerinin tamamını zikrederken, diğerinde sadece kimya ile ilgili olanları listelemiştir. İbn Nedim; Câbir'le ilgili olarak onun 300 felsefe, 300 mekanik, 500 tıp kitabı ile sanatlar ve savaş araçlarıyla ilgili olarak da 1300 risalesinin olduğunu ifade etmiştir. Bu külliyyat içinden genellikle birbiriyle pek irtibatı olmayan 112 kitap simyâ alanına aittir ve bunlarda Antikçağ Helenistik dönem simyâcılarının göndermelerde bulunulur. Ayrıca külliyyatından 70 kitap Câbir'in kimya alanındaki deneye dayalı çalışmalarının ve sistematığının bir ürünü olarak bilinir. Tabiat felsefesi, kimya ve esrarlı ilimlerle ilgili görüş ve düşüncelerini Mevâzin adıyla anılan 144 kitapta toplamıştır. Câbir'e nispet edilen eserlerin ona ait olmadığı ve hatta bir kişiye ait olamayacağı iddiası da dile getirilmiş ancak araştırmacılar tarafından reddedilmiştir.³⁷

Câbir b. Hayyân'ın risalelerinden otuza yakını neşredilmiştir. Ancak Câbir Hayyân'ın bütün eserleri dilimize henüz tercüme edilmemiş, hakkında yapılan çalışmalar ise oldukça sınırlıdır. Kanaatimizce İlk dönem İslam filozoflarından olan Câbir'in öncelikle risalelerinin tamamının çevirisinin yapılması ve buna

³⁵ Koç Aydın, Osmanlıda Simyâdan Kimyaya Geçiş Süreci, s112.

³⁶ Topdemir, *Câbir İbn Hayyân*,s72.

³⁷ Akyol, Arslan, *Câbir b. Hayyân ve Tanımlar Kitabı*, s.18.

paralel olarak da bu risalelerin bilim insanları tarafından çok yönlü bir araştırmaya tabi tutulması ve tanıtılması gerekmektedir.

1.4.3. Âşık Paşa (1272-1332)

Elimizdeki mecmuada Âşık Paşa'nın bir mesnevisi yer almaktadır. Bundan ötürü kendisine kısaca değinilecektir:

1272 yılında Kırşehir yöresindeki Arapkir'de dünyaya gelen Âşık Paşa'nın asıl adı Ali, mahlası Âşık'tır. "Paşa", "beşe" veya "başağa" diye adının sonuna eklenen lakap, babasının ilk oğlu olduğuna işaret etmektedir. Mutasavvıf bir şair olan Âşık Paşa, Garibnâme adlı eseri ile tanınır. Hayatı hakkındaki bilgiler, oğlu Elvan Çelebi'nin kaleme aldığı Menakıbül'l-kudsiyye fî menasibi'l- ünsiyye 'de anlatılanlara dayanmaktadır. Âşık Paşa önce Süleyman-ı Kırşehir'den, daha sonra İlyas Paşa'nın halifelerinden Şeyh Osman'dan ders almaya başladı. Muhlis Paşa'nın vasiyeti üzerine Şeyh Osman, Âşık Paşa'yı kızı ile evlendirdi. Bir süre sonra Anadolu Valisi Timurtaş Paşa'nın veziri oldu. Bazı siyasi olaylara karıştığı için Mısır'a gitti. Amasya'ya geri dönerken Kırşehir'e geldiğinde hastalandı ve orada vefat etti (13 Safer 7331 / 3 Kasım 1332). Kırşehir'de bulunan türbesi, kendisinin vasiyeti üzerine şehrin kuzeydoğusunda bir tepede yapılmış olup bir de kitabesi vardır. Türbenin halk tarafından kutsal sayılıp ziyaret edildiği hususunda bütün kaynaklar müttefiktir.³⁸

Ahmet Günşen, *İlk Türkçecilerden Kırşehirlî Âşık Paşa* adlı eserinde Âşık Paşa hakkında şunları zikreder: Âşık Paşa'nın, gerek yakın aile çevresinde gerekse zamanın çok önemli bir ilim ve kültür merkezi olan Kırşehir'de çok iyi bir eğitim aldığı anlaşılmaktadır. Bir şair ve mutasavvıf olan Âşık Paşa'nın, Arapça ve Farsça yanında Ermenice ve İbranice gibi dilleri de biliyor olması bunun en güzel tanığıdır. Gerek Selçukluların son demlerinde gerekse Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında siyasi kimiği ile de ön plana çıkmış olması, hep onun bu eğitimi, bilgisi, kültürlü ve nüfuz sahibi kişiliği ile ilgilidir.

³⁸ Bu konuda detaylı bilgi için bk. Fuat Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara-1966; Ahmet Günşen, *İlk Türkçecilerden Kırşehirlî Âşık Paşa (Hayatı-Edebi Kişiliği ve Eserleri)*, Kırşehir Valiliği Kültür Hizmetli Yay. Kırşehir-2006. ; Hzl. Kemal Yavuz, *Âşık Paşa "Garib-nâme"* <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78417/asik-pasa---garib-name.html>, İstanbul-2000. 05.08.2019; Fahir İz-Günay Kut, *Âşık Paşa, Büyük Türk Klasikleri*, , Ötüken-Söğüt Yay., C.1, İstanbul-1985., s.299.; Günay Kut, *Âşık Paşa, TDVİA Yay.*, C.4, İstanbul-1991, s.2.

Ayten Koç Aydın ise Âşık Paşa'nın en erken tarihli Osmanlı simyâ yazarlarının başında geldiğini ve Risâle-i Kimyâ adlı manzum eseri simyâ konularını içerdiğini söyler.³⁹

“ Âşık Paşa hakkında bilgi veren kaynakların ittifak ettiği husus; onun itikadı tam bir mümin, Hak âşığı bir mutasavvıf, sözü sohbeti sevilerek dinlenen, diğer ilimlerin yanı sıra “ledün ilmi”ni de öğrenmiş bir âlim, dünya ile ahiret dengesini kurmasını bilen büyük bir şeyh olduğudur. Elvân Çelebi, onun ölümüne büyük-küçük, zengin-fakir, kadın-erkek, genç-yaşlı, yerli-yabancı herkesin, hatta her din ve kavimden insânın üzülp yas tuttuğunu kaydeder.”⁴⁰

1.4.3.1. Edebî Kişiliği:

Âşık Paşa'nın en önemli vasfı devrinin bir âlim ve mutasavvıfı olarak halkla olan ilişkisidir. O bütün gayretiyle halkı aydınlatmaya çalışan bir müelliftir. Eserlerini de bu düşünceden hareket ederek yazmıştır.

Âşık Paşa'nın dil hassasiyetini sadece dillere pelesenk olmuş

Türk diline kimsene bakmaz idi

Türklere hergiz gönül akmaz idi

Türk dahı bilmez idi bu dilleri

İnce yolu ol ulu menzilleri

mısralarına indirgemek haksızlık olur. Zira Âşık Paşa, Türkçe hassasiyetini sadece bu sözlerde bırakmamış, uygulama sahasına da başarıyla geçirmiştir. Onun Türkçe kelime kullanması, kavramları Türkçe olanıyla açıklaması elbette bilinçli bir tercih olarak görülmelidir. 11 bin beyte yakın eserde sadece 400 civarında Farsça yapılı tamlamaya yer vermesi dikkat çekicidir. Bu, yaklaşık 30 beyitte bir Farsça terkip kullandığını göstermektedir.⁴¹

³⁹ Koç Aydın, Osmanlıda Simyâdan Kimyaya Geçiş Süreci, s109.

⁴⁰ Fatih Köksal, “Âşık Paşa”, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/>, 27.05.2019.

⁴¹ Köksal, “Âşık Paşa”, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/>, 27.05.2019.

Âşık Paşa'nın üzerinde Mevlâna, Yunus Emre ve Hacı Bektaş-i Veli'nin önemli etkileri görülür. Bütün bu etkilenmelere rağmen Âşık Paşa, yine de özgün ve birçok bakımdan öncüdür.⁴²

Âşık Paşa'nın kendine mahsus bir “mesnevî dili” vardır. Eserlerinde çoğunlukla bir sohbet üslûbunda gördüğümüz sık sık “görsene”, “baksana”, “bil(in)” gibi kelimelerle okuyucuya doğrudan seslenme yolunu tercih eder. Başta Garîb-nâme olmak üzere mesnevîlerinde, bu tür eserlerin en önemli iki ayağı olan tasvir ve tahkiyeyi başarıyla ve birini ötekine ezdirmeden kullanmasıyla da dikkat çeker. Esas itibarıyla o; didaktik gayeli bu mesnevîlerinde yeri geldikçe coşkunun bir sufi, yeri geldikçe bir gözlemci, yeri geldikçe eğlendiren bir mizahçıdır.⁴³

Âşık Paşa, şiiri aracılığıyla mensubu olduğu toplumun dini, hukuki, siyasi, idari, vb. merkezleriyle ve kurumlarıyla hem fiziksel hem de sosyal bir etkileşim sergilemiştir. O, mevcut zeminde dinsel, siyasal, hukuki, vb. açılardan farklı statüleri temsil edenleri kendi bakış açısı içinde, şiirlerinde özgün bir üslub/yöntem kullanarak ifade etmeye çalışmıştır. Âşık Paşa'nın çalışmalarında genel olarak iç ve dış gruplarla olan ilişkilerinde ifade bulan sosyal yaşam yoğunluk kazanmaktadır.⁴⁴

1.4.3.2. Eserleri

1. **Kelâm-ı Âşık Paşa:** Âşık Paşa, edebiyat dünyasında daha çok Garibnâme ile tanınmış olsa da çalışmamızda üzerinde durduğumuz eser Kelâm-ı Âşık Paşa'dır. Millî Kütüphane Yz. A 3103/6 numarada kayıtlı elimizdeki mecmuada yer alan bu eserin adı bulunmadığı için başlıktaki ibareyi eser adı olarak kabul ettik. Aruzun mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün kalıbında kaleme alınan 158 beyitlik bu kısa mesnevi Zeki Kaymaz tarafından bir sempozyum bildirisiyle tanıtılmış ve yayımlanmıştır. Esere muhtevası göz önünde bulundurularak “Risâle-i Anâsır-ı Erba'a” demek de mümkündür.⁴⁵

⁴² Günşen, İlk Türkçecilerden Kırşehirli Âşık Paşa (Hayatı-Edebi Kişilgi ve Eserleri), s.25

⁴³ Köksal, “Âşık Paşa”, <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/> 27.05.2019.

⁴⁴ Recep Cengiz, Ramazan Sarıççek, Şiir Üzerine Sosyolojik Çözümleme: Âşık Paşa, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. 4, 2011-s.90.

⁴⁵ Köksal, “Âşık Paşa”, <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/> 27.05.2019; Zeki Kaymaz'ın, “Âşık Paşa'nın Yayınlanmamış Bir Şiiri Üzerine”, II. Âşık Paşa Sempozyumu 7-9 Haziran, Kırşehir-2001.

Şairin diğ er eserleri:

2. **Garibn ame**

3. **Fakrn ame**

4. **Vasf-ı H al**

5. **Hik aye**

6. **Kimya Ris alesi**

7. **Ris ale f i bey ani's-sem a**

8. **F urkat-n ame**

9. **Elif-n ame**

10. **Şiirleri**

1.5. MECMUADA ADI GEÇEN ŞAHSİYETLER

1.5.1. Hermes

Hermes isminin kökeni hakkında muhtelif görüşler vardır. Kelimenin aslının Süryânîce olduğunu ve "âlim" anlamına geldiğini söylenilir. Tezde de sıkça geçen Hermesü'l-Herâmise tamlaması ise "âlimlerin âlimi" manasına gelmektedir.

Hermes; felsefe, bilim ve edebiyat tarihlerinde daha çok mitolojik veya yarı mitolojik niteliklere sahip bir şahsiyet olarak ortaya çıkar, bununla birlikte dinler tarihinde de bir peygamberle özdeşleştirilir.

“Bazı müellifler eski Mısır dinindeki Thoth'u, Müsevîlik'teki Uhnuh'u, Budizm'deki Buda'yı, Zerdüştlük'teki Hôşeng'i ve İslam'daki İdrîs'i onunla birleştirmişlerdir. Hermes motifinin bütün kültür ve medeniyetlerde asgari şu üç ortak özelliğe sahip bulunduğu görülmektedir:

- a) Bir şekilde tûfanla beraber anılır.
- b) Bütün kültürlerde seçkin, bilgili, nebî veya veli bir kişi olarak gösterilir.
- c) En önemlisi bütün geleneklerde onun yüce bir makama (semaya) çıktığı düşünülür.”

Efsanelere göre Hermes'in Yemen, Mısır, Babil, Harran, Fars gibi değişik yerlerde doğmuştur. Fakat İslami kaynakların çoğu Hermes'in doğum yeri olarak Aşağı Mısır'da Münifi, bazıları da Babil'i gösterir. Ve kendisinden Âdem ile Şît'in şeriatını terk edenlerden uzaklaşması istendiğinde Mısır'a gitmiştir.

İbnü'n-Nedim de “el-Fihrist” eserinde ona atfedilen yirmi iki adet Arapça risaleden bahseder ki bunların on üçü simyâya, beşi astrolojiye ve dördü sihre dairdir; bu eserlerden günümüze sadece birkaçı gelebilmiştir. Fuat Sezgin tarafından ise Hermes'in şahsına nisbet edilen kırk dört eserin tesbiti yapılmıştır; bunların yanında ayrıca konuları coğrafyadan tarıma, ilm-i havastan rasat aletlerine kadar değişen birçok isimsiz Arapça risale daha ona mal edilir. İşrâki filozoflara göre

Hermes ya da İdrîs hikmetin kaynağıdır, filozofların ve bilgelerin ilkidir, ona " filozofların babası" unvanını verirler.⁴⁶

Elimizdeki mecmuada besmele ile başlayan bir risalede Hermes'in başından geçen efsanevi bir olay anlatılmıştır. Beyitlerde ise onun özelliklerine atıfta bulunulmuştur.

Sonuç itibariyle anlatılanlardan hareketle Hermes'in tarihi bir şahsiyet mi yoksa efsanevi bir kişilik mi olduğu hususu tartışmalı olup bu konuda kesin bir kanıya varmanın zor olduğu görülmektedir.

(M22b-15, M25a-17, M28b-7, M31b-7. beyitlerde ve besmele ile başlayan risalede adı sıklıkla geçmektedir.)

1.5.2. Ali Semerkandî (1320-1457)

Kaynaklara göre Osmanlı Devleti'nin kuruluş devrinde, Ankara'nın Çamlıdere beldesinde yaşayan evliyânın büyüklerindedir. 720 (1320) senesinde İsfahan'da doğdu. Babasının ismi Yahyâ olup, nesilleri Hazreti Ömer'e (radiyallahü anh) dayanır. Genç yaşında; tefsîr hadîs, fıkıh ve tasavvuf ilimlerinde pek yüksek derecelere kavuşmuş. Mekke-i mükerrreme, Medîne-i münevvere, Şam, Kudüs, Irak, Semerkand, Karaman, Çamlıdere gibi pekçok beldelerde, İslâm dinini öğretmek amacıyla dolaştığı söylenir. 862 (1457) senesinde Çamlıdere'de vefât ettiği söylene de Karaman'da vefât ettiğini söyleyenlerde olmuştur.⁴⁷

(M6b, Risale-i latif-8.satırda adı geçmektedir.)

1.5.3. Muhammed Horasânî (?-Ö.1519)

Evliyânın büyüklerinden. Hayâtı ve babasının ismi hakkında bir bilgi yoktur. Doğum târihi ve yeri bilinmemektedir. 925 (1519) senesi Zilhicce ayında vefât etti. Haleb'de ikâmet etti. Tasavvuf yolunu Necmüddîn-i Bekrî'den öğrendi. Âlim ve velî bir zât idi. Çok te'sîrli va'zları vardı. Va'zları katı kalbleri yumuşatırdı.⁴⁸

⁴⁶ Mahmut Erol Kılıç, "Hermes" mad, TDVİA. Yay. C17. s228-233

Detaylı bilgi için bk: "Hermes" mad. MEB, C.19., Ankara-1971 s.183

⁴⁷ Detaylı bilgi için bk: Ali Semerkandi, www.ehlisunnetbuyukleri.com 15.09.2019.

⁴⁸ Muhammed Horasani, www.ehlisunnetbuyukleri.com 15.09.2019.

(M6b, Risale-i latif - 8.satırda adı geçmektedir.)

1.5.4. Amr Bin Âs (R.A) (574-664)

Eshâb-ı kiramın büyüklerinden. Tahminen m. 574 yıllarında Mekke-i Mükerreme’de doğdu. 43 (m. 663) yılında, doksan yaşlarında Mısır’da vefât etmiştir. Amr bin Âs hazretlerinin nesebi: Amr bin Âs bin Vail bin Hâşim bin Suayd bin Sehm bin Amr bin Hesis bin Kâb bin Le’vi Kureyşî Sehmî’dir. Âs bin Vâil Es-Sehmî’nin oğludur. Ebû Abdullah, Ebû Muhammed künyeleri vardır. Annesi beni Aneze’den Nâbigâ’dır.

Hazreti Amr bin Âs’ın mensûb olduğu, Benî Sehm kabilesi, İslâmiyet’ten önceki cahiliyye devrinde, Kureyşin ileri gelen, tanınmış ailelerinden idi. Müslüman olmadan önce, babası Âs bin Vâil sağ iken ismi pek duyulmazdı. Ancak ikinci derecede reisler arasında ismi geçerdi. 8 (m. 629) yılında müslüman olduktan sonra kendini göstermeye başlamıştır.

Hicretin sekizinci yılı, Mekke’nin fethinden altı ay önce Medine’ye gelerek müslüman oldu.

Birçok fetihler yapan Amr b. Âs elimizdeki divanda da Mısır’ı feth etmesiyle anılmıştır. (M31a Harf-i Sad-4. beyitte adı geçmektedir.)⁴⁹

⁴⁹ Detaylı bilgi için bk. Ahmet Önkâl, “Amr b. Âs” mad. **TDVİA**. C.3-79-81; **Eshâb-ı Kirâm Amr Bin Âs (r.a)** www.ehlisunnetbuyukleri.com 15.09.2019.

1.6. NÜSHALARIN TANITIMI

1.6.1. Milli Kütüphane’de Yz. A. 3103

Milli Kütüphanede yazmalar koleksiyonunda kayıtlı olan Yz. A. 3130 numaralı mecmuanın ilk sayfasında Osmanlıca “Dayım Sun‘ullah Efendi merhumun yadigârıdır “ yazısı ve bir mühür bulunmaktadır. Hemen onun devamında” Divân-ı Eşref-zâde Ali Efendi ve birkaç başka eser hepsi gayr-ı mâtbudur” yazısı ve alt satırında “Dr. Abdullah Öztemiz Dâhiliye Mütchassısı” kaşesi bulunmaktadır. Bir sonraki sayfanın başında “Ya Hafız ya kebikeç” yazısı ve bunun altında Osmanlıca noktasız bir şekilde yazılmış okunamayan bir yazısı ile birlikte içerisinde de 965 (1557/1558) yılı yazılı bir mühür yer almaktadır. Mecmuada Câbir b. Hayyân’ın ve müellifi bilinmeyen üç risale ve iki muhtelif şairin şiirleri yer almaktadır. Mecmua 56 varaktır. Başta 2, sonda 1, ortada ise “ 6a, 15b, 16a, 38b, 39a, 43b, 44a” varakları boştur. Satır sayıları 15 ila 17 arası değişmektedir. Mecmuanın şiir bölümü iki sütun halindedir. Cetvel, başlıklar ve bazı vurgu yerleri kırmızı mürekkeble yazılmıştır. Diğer yerler ise siyah mürekkeble ve nesih hattıyla yazılmıştır. Eserin cilt kapakları tahrip olmuştur.

Müstensihi ve yazılış tarihi belli değil; fakat mecmua içerisindeki iki risalede Risâle-i Latîf: 1267 (1850/1851) tarihi yazılı; Meşâyih-ı vâsılinden Buğdaycızâde demekle ma‘rûf Şâhzâde Sultân Muştafâ merhûma ta‘lîm buyurduğu risâle-i şerîfdür rahîmehumullâh veyessiruhum ‘an tâlîb-i şiddîk: 1266 Zilhicce 8 Salı günü (15 Ekim 1850) tarihleri not düşülmüş.

Eserin baş ve son bölümleri aşağıdaki gibidir:

Baş: Risâle-i Terkîb-i Câbir bin Hayyân El’hamdulillâh-i rabbi’l-‘âlemîn ve’s-şalâtu ve’s-selâmu ‘alâ rasûlinâ Muhammed ve âlihî ve şahbihî ecma‘în.

Son: Şular kim bildi anı oldı ebkem

Sözüm budur hemân Allâhu a‘lem.

1.6.2. Nuruosmaniye Kütüphanesi’nde “Nuruosmaniye nr3621”

16. yüzyılda intisah edilen Nuruosmaniye Kütüphanesi’nde “Nuruosmaniye nr3621” numaralı kayıtlı nüshanın müstensihi eş-şeyh Ahmed el-Kadirî eş-şehir bi

Eflâtûn Dede'dir. Yazma eserin ilk sayfasında üst kısımda Osmanlıca "Divân-ı Eşref-zâde ve risâle-i terkîb-i 'ilm-i kimyâ" yazısı sol üst kısımda kütüphanenin kayıt bilgileri ve sayfanın tam ortasında mühür yer almaktadır. Mühür içerisinde "Hamdulillâhillezî hedânâ li hâzâ vemâ kunnâ li nehtediye levlâ en hedânâllâh"⁵⁰ yazılmaktadır. Sayfanın sonunda küçük bir mühür bulunmaktadır. Nüsha 28 varak olup son varağı boştur. Nüşhada Eşeref-zâde Ali'nin şiirleri yer almaktadır. Bu yazma eserin 1b, 2a ve 3b varakları nesir diğer varaklar ise manzumdur. Sayfa satırları 15-16 arası değişmektedir. Beyitler bazen iki sütun halinde bazen ise tek sütun halinde yazılmıştır. Cetvel kullanılmamıştır. Başlıklar kırmızı diğer kısımlar ise siyah mürekkebe ve nesih hattı ile yazılmıştır.

Bu nüshada müstensih birçok yerde tasih yapmıştır. Bu tasihleri göz önünde bulundurulduğunda elimizdeki divanın 3'üncü bir nüshasının da olduğu düşünülebilir.

Eserin baş ve son bölümleri aşağıdaki gibidir:

Baş: Bi'smillâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm Ḥamd-i bî-ḥad ü bî-pâyân ve ṣenâ-ı firāvân ol ḥâlîk-ı kevn-i mekâna ki vaşf-ı zât-ı kâne'llâhu velem yekun me'ahu şey'an olmuş.

Son: El'ḥamdülillâhi temmet bi-izni'llâhi ve bi-irâdeti'llahi maḥrûse bi Mısr. Sene ḥamsu ve mi'e ba'de'l-elf fî şehri Saferü'l-muzaffer ve ene faḳîru'l-ḥaḳîr eş-şeyh Aḥmed el-Ḳâdirî eş-şehîr bi Eflâtûn Dede.⁵¹

⁵⁰ ... "Bizi buna ulaştıran Allah'a hamdolsun. Eğer Allah bize hidayet etmeseydi biz kendiliğimizden bu hidayete erişemezdik"...**Kur'an-ı Kerim**, Araf, 7 /43

⁵¹ 1500 yılı Safer ayı.

1.7. TENKİTLİ METİN OLUŞTURULURKEN İZLENİLEN YOL

1. Çalışmamız için Milli Kütüphane’de Yz. A. 3103 numarayla kayıtlı el yazması ve Nuruosmaniye Kütüphanesi’nde nr3621 numarayla kayıtlı el yazma eserlere ulaşılmıştır.
2. İki nüshası bulunan divanın M nüshası (Milli Kütüphane’de Yz. A. 3103 numarayla kayıtlı mecmua) N nüshasına (Nuruosmaniye Kütüphanesi’nde nr3621 numarayla kayıtlı el yazma) nispeten daha hacimlidir. Her iki nüsha da nesih hattıyla kaleme alınmıştır. M nüshası imlâ bakımından N nüshasından daha iyi durumda ve daha hacimli olduğundan bu çalışmada M nüshası esas alınmış olmakla birlikte vezin ve anlam bakımından her iki nüshadan yararlanılarak en uygun olan yazılmıştır. Nüshalar arasındaki farklılıklar dipnotta gösterilmiştir.
3. Sayfa düzeni M nüshasına göre esas alınmıştır ve her iki nüshanın da varak numaralandırılması [M1b], [N1b] şeklinde kelimelerin sol tarafında gösterilmiştir; satır numaraları ise (1) ,(2) şeklinde parantez içerisinde gösterilmiştir.
4. Bu mecmuada birden fazla ayet ve hadise yer verilmiştir. (16b, 17a, 18a, 24a, 27a, 28b, 29a, 39b) Ör: *Ve mine’l-mâ’ı kulle şey’in hayy*⁵²
5. Tenkitli metin hazırlanırken dipnotta ve çeviri yazıda şu kurallara uyulmuştur:
 - a. Metnin şekilsel olarak bütünlüğüne müdahale edilmeden bölüm başlıkları ile şiir başlıkları yazılıp farklılıklar dipnotta belirtilmiştir. Başlıkları oluşturan kelimeler kalın ve ilk harfleri büyük olarak yazılmıştır. Ör: **Risâle-i Terkîb-i Câbir bin Hayyân**
 - b. Ayet ve hadisler ile dua cümlelerinden yapılan iktibaslar transkripsiyon harfleriyle italik olarak yazılmış, anlamları dipnotta gösterilmiştir. Kur’ân-ı Kerîm’den yapılan iktibaslarda sure ve ayet numarası belirtilerek anlam tırnak içerisinde verilmiştir. Diğerleri (hadis, hadis-i kudsî, kelâm-i kibâr, duâ vb.) için dipnotta anlam verilmiştir.

⁵² Ve her canlı şeyi sudan yarattık. Kur’ân-ı Kerîm, Enbiya Suresi 21/30.

- c. Metin içerisinde tekrarlanan ayet ve Arapça ibarelerin anlamı her defasında tekrardan verilmemiş, ilk geçtiği yerde verilen anlam ile iktifa edilmiştir.
- d. Dipnotlarda nüsha farklılıkları belirtilirken metindeki şekil yazılmış sonra karşısında diğer nüshadaki şekil verilmiş ve farklılığın ait olduğu nüsha ilgili kısaltma ile belirtilmiştir: Ör: eyledi: eylese N
- e. Nüsha/nüşalarda beyit, mısra ya da herhangi bir kelime bulunmuyorsa bu durum dipnotta şöyle belirtilmiştir: Ör: Müncemid :-M; Mā :-N
- f. Nüşalar arasında anlam değiştirmeyen farklılıklar gösterilmemiştir: Ör: getirür/getirir...
- g. Atıf vavları kalınlık incelik uyumu dikkate alınarak ü/vü, u/vu şeklinde yazılmıştır. Esas metin harekesiz olmasına karşın bazı hadis ve ayet iktibasları ise harekeli yazım dikkate alınarak /ve/ şeklinde yazılmıştır.
- h. Farsça isim ve sıfat tamlamalarında muzaf ve mevsuftan sonra kalınlık-incelik uyumu göz önünde bulundurulmuştur: Ör: nefş-i, hevā-yı, siyāh-ı...
- i. Arapça tamlamalarda “Allāh” kelimesinin muzafün ileyh olduğu durumlarda çizgi kullanılmamıştır. Ör: Resūlu’llāh, nebiyyu’llāh...
- j. Yapım eki işlevi taşıyan Farsça ekler kelimeye bitişik yazılmıştır. Farsça ve Arapça önekler eklendikleri kelimedenden çizgi ile ayrılmıştır. Farsça ikili tekrarların yazımında, tekrarlanan kelimeler arasındaki ek ve edatlar çizgi arasına alınmıştır: Ör: rü-be-rü, ser-te-ser, ser-ā-ser...
- k. Özel isimlere büyük harfle başlanmış ancak bu isimlere gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmamıştır. Özel isimlerin yazımındaki farklılıklar olduğu gibi alınarak nüshalardaki şekilleri korunmuştur.

- l. Mensur kısımlarda oluşabilecek anlam karışıklığını gidermek adına nokta ve virgülün yanı sıra soru işareti de kullanılmış, konuşma cümleleri tırnak işareti içerisinde gösterilmiştir.
- m. Karşılaştırılan nüshalarda bulunmayan, anlam veya vezin gereği yapılan eklemeler [] işareti içerisinde gösterilmiş. Yazısı karışık veya okunamayan silik kelimelerin tıpkıbasımını kopyalanıp yapıştırılmıştır.
- n. M nüshasında çok fazla derkenar mevcuttu bunlar dipnotta transkribe edilmiş ve okunmayan yerlerin tıpkıbasımını kopyalanıp yapıştırılmıştır.
- o. Bir diğer önemli husus ise mecmuadaki yazım hatalarıdır. Hataların basit hatalar olması, müstensihin gözünden kaçmış olduğu izlenimini veriyor. Örneğin bazı kelimelerde harflerin noktaları konulmamıştır Ör: maḥlūṭ ḥ nokta unutulmuş. Birçok yerde “ñ” (ك) harfi, (ن) harfi ile yazılmıştır. Ör: oṣḥāwa. Bu tür durumlarda kelimelerin doğru hallerini yazdık.

1.8. METİNDE KULLANILAN TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا (ā)	A, a, \bar{A} , \bar{a}
ا (ā)	A, a, E, e, Ī, i, I, ı, U, u, \bar{U} , \bar{u}
ء	°
ب	B, b, p
ت	T, t
ث	\underline{S} , \underline{s}
ج	C, c
چ	Ç, ç
ح	H, h
خ	\underline{H} , \underline{h}
د	D, d
ذ	\underline{Z} , \underline{z}
ر	R, r
ز	Z, z
س	S, s
ش	Ş, ş
ص	Ş, ş
ض	D, d, \dot{Z} , \dot{z}
ط	T, t
ظ	\underline{Z} , \underline{z}
ع	°
غ	\dot{G} , \dot{g}
ف	F, f
ق	Q, q
ك	K, k, ñ, G, g
ل	L, l
م	M, m
ن	N, n
و	V, v, o, ö, u, ü, \bar{u}
ه	H, h, a,
ی	Y, y, ı, i, \bar{i}

İKİNCİ BÖLÜM

METİN

2.1. TENKİTLİ METİN

[M1b]

(1) Risâle-i Terkîb-i Câbir bin Hayyân

(2) Bi'smillâhi'r-Raḥmâni'r-Raḥîm

(3) El'ḥamdulillâh-i rabbi'l-âlemîn ve's-şalâtü ve's-selâmü °alâ resûlinâ (4) Muḥammed ve âlihî ve şaḥbihî ecma°în. Ammâ ba°d Ḥakîm Yaḥyâ bin Ebâ Bekr bin Muḥammed (5) eydür ki nice zamân ḥakîm-i fâzıl Câbir bin Hayyân Eş-şüfî ile muşâḥabet (6) eyledüm. Ve çok tecrübeler itdük ve hiçbir tarîkle vâşıl-ı merâm (7) olamaduk ve ḥattâ tecrübeye biñ °aded altunum gitdi elime bir nesne (8) girmedi kezâlik qarındaşum Câbir ile ḥayrân ḳalduk âḥir-i kâr (9) Cenâb Ḥakḳ'a teveccüh eyledük. °Avn-i ḥaḳ ile bize bir fâzıl geldi (10) Bağdâd da bize ta°îm eyledi. Vaḳtâki bu °ilme vâşıl olduk (11) ve maḳşûda irişdük mâlumuz çok oldu. Ammâ bize bir baḥillük (10) °arız oldu ki aşlâ ta°bîri mümkün degül zîrâ ol zamânuñ (12) ḥükemâsı ziyâde ḥâziḳ idiler bu °ilm-i ilahîyye ziyâde âsân (13) imiş ol eclden ḥavf itdi ki cemîr °âlem bunuñ gibi şerîf (14) °ilmi bileler ve mebzûl ideler diyü bize baḥillük °arız oldu ol (15) eclden bu °ilm ḥaḳḳında yalan kitâblar te°lîf eyledük ḥaḳḳa ḡaflet

[M2a]

(1) virdük ve bu °ilmi şaḳladuk zulm itmiş olduk. Bu ḥâl üzere (2) geçindük nice zamân ḥattâ qarındaşum Câbir vefât itdi. Bağdâd da (3) defn itdük. Bir gün ḳabri yanında Ḳur°ân ḳır°at ider idüm. (4) Qarındaşum cehennemde yanıyor. Feryâd idüp yanına vardum: “Bu ne (5) ḥâldür sen müslümân idüñ bu °azâba neden müsteḥaḳ olduñ, bu (6) °azâbı çekersün?” didüm elime yapışup “meded beni bu °azâbdan (7) ḳurtar var kitâbı te°lîf eyle ve cümle ḥaḳâ yerün beyân eyle evzânun (8) beyân it ve cümle gizlü yerün beyân eyle. Dilerüm ki Ḥaḳ te°âlâ beni bu (9) °azâbdan ḳurtara. Ve kitâbuñ ismini Sirâc-ı Zevâlimiyye diyü ad (10) ḳo” didi. Ben daḥı öyle eyledüm binâ°en°aleyh şürü° eyledüm Allâhu (11) te°âlâ °avnîyle. İmdi her ḫâlibe vâcibdür ki ibtidâ cevher (12) nedür bile. Ba°dehu cevherün tenḳıyyesün bile. Ba°dehu cevhere

(13) dāhıl olan rūhı bile. Ba°dehu taṭhīri nice olur anı bile. (14) Ba°dehu mīzānı nice olur anı daḡı bile. Ve daḡı nāruñ mīzānı (15) nicedür anı daḡı bile. Ve daḡı bunuñ kendüye yarar āletün bile. Zīrā (16) bu āletler olmaduḡça olmaz. Cümle eşyāsuni beyān idelüm inşā°allāhu (17) te°ālā.

Bāb fī ma°rifeti'l-cevāhir müşārün ileyh Fāzıl Beyün Hind-i Brahmī

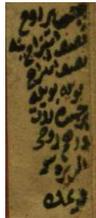
[M2b]

(1) *İclem yā aḡī inne cevāhire duḡān ve arz* didi. Ya°ni dimek olur ki (2) ḡacer ma°dendür eş-şānī *ḡacer-i vāḡid işaretü ilā aşlihi* ya°ni aşlı birdür. (3) Dimek olur eş-şāliş-i işaret-i āletiyye ibtidā ālet ve intihā ālet (4) ve ba°dehu işaret-i rūḡ u nefis u cesed ve ba°dehu işāret-i °anāsır-ı (5) erba°a ya°ni ḡarāret u burūdet u yubūset u ruṭūbet. İmdi (6) şürū° idelüm şol tedbīre ki ata oḡuldan ve oḡul atadan (7) şaḡladı. *Ve hüve zehebü'l ḡükemā*⁵³ ya°ni dimekdür ki alason şol (8) ḡükemā altunundan ki °avām altunı degildür ḡükemā altunı nedür (9) dirseñ şol ḡükemā altunı ki nūḡās ma°deni ḡālīşdür. (10) Zīrā bu bir ḡacerdür ki rūḡı ve nefsi içindedür. Şöyle bilesün (12) bu ḡacerden altmış mişḡāl alason. Ve ḡāl idüp üsrüb (13) virmeye tā ki şülüşü gide kırḡ mişḡāl ḡala şöyle levn (14) baḡlar ki hemān ḡül-nār rengine müşābih bir nesne olur bu ol (14) ḡacerdür ki cemī° dillerde memdūḡ ve meşḡuddur. Dünyāda (15) buña müşābih nesne yoḡdur. Ve bu mīzānı ḡiçbir kimesne (16) izḡār itmedi ne lisān ile ve ne ḡāme ile zīrā kim ki bu mīzānı (17) bilmedi ḡiç ḡaṭādan ḡālī olmadı ben daḡı bu mīzānı bilmeden

[M3a]⁵⁴

(1) üç kerre ḡaṭā itdüm ḡaceri böyle tenḡıyye itmeden °amele şürū° (2) şuña beñzer bir yüce yere çıḡmaḡ dileseler nerdibān olmasa (3) ḡābil olur mu? İmdi bu cesedi böyle tenḡıyye iderseñ (4) maḡşūda iresün. Rūḡuñ ḡalli ḡaldı anı daḡı şerḡ idelüm. (5) Evvela ol rūḡuñ kendüye münāsib maḡşūş ālātı vardur. (6) Anı kimse beyān

⁵³ Ve o ālimlerin altınıdır.

⁵⁴ Der-kenar:

itmedi. Evvelā bir qarʿa gerekdür ki uzunı bir buçuk (7) ārşun ola ve içinüñ vüsʿati dört barmaq ola rühı (8) bu qarʿaya koyasun şülüşine varınca; zīrā mīzān budur ammā evvel (9) ol qarʿa üstine bir giceden zarf idesün baʿdehu bir çömlek (10)⁵⁵ veya bir kazğan içine şu kıoya nışfına kadar ve içine bir şac (11) ayağı kıoyup üstine qarʿayı koyasun ve kazğanuñ ağızuna tahta (12) kapak yapasun qarʿanuñ ağızı kapaktan taşra ola qarʿanuñ başuna (13) eflātünü inbīk geçüresün hamīr ile şedd-i vaşl idüp (14) kazğan altına olan āteşin ʿalāmeti u haddi oldur ki inbīk (15) üstine el kıosun ancak tavuk kıanādı altı harāreti kadar (16) ola bu ʿayndan bir şu çıkar hemān gül şuyuna kıaçan şu kesile tamām (17) şogudup kııkarup muqattarayı arzıyyesineye viresün.

[M3b]⁵⁶

(1) Viresün ve bir hafta ıssı zible gömesün. Baʿdehu kııkarup zıkr olınan (2) gibi taqtır idesün yine zible gömesün yine taqtır hāşılı (3) yedi kerre böyle idesün iksir cümle taqtır olur. Ve şüfli (4) kıalur bu muqattarayı alup şaklıayasun baʿdehu bu arzı alup bir (5) toprak çömlege vazıʿ ve şışeci fırınuna kıoyasun yedi (6) gün gicesiyle dura lakin çömleğin ağızı dar ola ancak bir (7) çuvāldız gire baʿdehu kııkarup göresün. Dört bölükden bir bölüğü⁵⁷ (8) kıalur iksir-i ekber ve miftāh-ı şanʿat budur. Baʿdehu bu muqattar ʿabdi (9) birer tıyn qarʿaya kıoyasun ağızı dar ola mezkür remādın (10) üstine dökesün bunlar kıaynar ve kıabarır qarʿa büyük gerek. Baʿdehu (11) iner oturur kıara merkeb gibi hemān ağızun şedd-i vaşl idüp (12) zible⁵⁸ defn idesün bir hafta yana yine kııkarup taqtır eyle (13) tā kim arzıyya kıuruya yine bir çömlege kıoyup ağızun şedd-i vaşl (14) idüp āteşe kıoyasun bir gün bir gice dura ve yana nihāye mezkür (15) gibi üç defʿa idesün dördüncü de bir şu kııkar taşı yarar (16) bu mertebeye kim varır şanʿatın bināsını yapar ve Hermes ʿaleyhi’s-selāmuñ (17) miftāhıdır. Vaktā kim bu mertebeye irişdük tahkīk maqşüda yetdük.

[M4a]

(1) Baʿdehu mevlüd cesedi ki tenkīyye itmişdüñ anı şöyle yufka (2) idesün ki hattā hurma çekirdeğı üzerindeki zarf gibi ola. (3) Bundan şoñra saña mīzānı beyān

⁵⁵ Yine nışf-ı rüh yine bu defʿa üçü altı bölük idüp altı defʿada dimek

⁵⁶ Ramad gibi (der-kenar).

⁵⁷ Bir mādān rubʿ kalur hācerde.

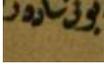
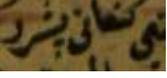
⁵⁸ Demes dimek(der-kenar).

ideyüm hasbetenli'llāhı te'ālā (4) mezkūr 'abd-i muqāttaradan alasun on mişkāl cesed bir mişkāl (5) ol 'abd-ı muqattarayı qar'a içine koyasun ve mezkūr hacet-i (6) münekkā kim varak itmişdün qar'a içine viresün hemān hāl (7) olup bir şu olur. Ba'dehu ağızını şedd-i vaşl idüp zible (8) gömesün. Yedi gün dura çıkarup taqtır idesün ve şuyun (9) üstine virüp zible defin ve yedi gün dura ve cesed burada (10) teklis olur. Bikriñ yağı gibi veķār ağına döner çün bu mertebeye (11) irişdün Tañrı te'ālā hazretlerine hamd u şenā eyle şan'at-ı (12) müzekkir tamām ba'dehu mü'ennes tedbirine şürü' idelüm. (13) Ve burada muşannif-i kitāb eydür vaqtā kim bu sırrı bu mertebeye (14) keşf itdüm gözlerümden kân geldi. Niçün dirsün (15) Cenāb-ı haqqıñ şifat-ı celālinden havf itdüm. İmdi (16) ey tälüb qarındaşum kaçan benüm risālem eliñe gire beni ve qarındaşum (17) Cābir'i du'adan ferāmüş itmeyesiz. Ve ba'dehu eger dilersen

[M4b]⁵⁹

(1) mü'ennes idesün bir miqdār 'abdi alup qar'aya koyasun üstine (2) müzekker 'abd-i muqāttaradan virüp lākin şülüşi kadar ola bir hafta (3) zible defin ve çıkarup göresün ba'zısı hāl olmuş ve ba'zısı (4) hāl olmamış ol 'abd-ı muqāttara-i mezküreden bir cüz° dağı (5) viresün yine zible tamām bir hafta yine çıkarup nazar idesün. (6) 'Abdi yoğurd gibi olur bir cüz° dağı viresün yine bir hafta (7) zible defin ve çıkarasun bu mertebede⁶⁰ yoğurd u káfür ve yāhud süd (8) gibi olur ⁶¹bu mertebe nihāyet kemāldür ba'dehu taqtır ü üç kerre (9) ıssı şu buhārunda ve her def'a taqtırdan soñra qar'ayı pāk yuyasun. (10) Cümle bir mā olur şöyle kim gözler kamaşır eger bir kızmış bakıra (11) bir damla kosan şabğ ider ve öte yanına geçer bu mertebede (12) buña noqtatü'l-hāriķa dirler ünşi dağı kemāl buldı. Bu mizānı (13) hiç kimse zikr itmedi bilesiz şimden soñra zikr ile ünşā⁶¹ (14) tezvīc ideriz evvelā toköz cüz-ü ünşi didiğümüz

⁵⁹ Dördüncüde tamām oldukda(der-kenar)

Ma'mül vezn olunup ya'ni devāsı ile meze idüp şişede ya'ni gibi soğuduķda qarş alub cesed mālari ile tedbirleride.

⁶⁰ Üçüncü mertebede dimek

⁶¹ Süd gibi olmuş Ya'ni kemāl bulmuş Üç dirhemi dokuz bölük idüp mükelles şems ile imtirac ettirüp beşere tekmil olur kara bunuñ biriyle yedi yüze tarğ dimek

‘abd-ı maḥlūlden (15) aldık. Ve üç cüz’ü daḥı müzekker didigümüz ‘abd-ı maḥlūdan aldık. (16) İkinin birbirine tezvīc itdük daḥı bir mutayyen kar‘aya koyduk. (17) Issı kül üstinde ‘aḡd itdük bunuñ bir dirhemini yedi yüz

[M5a]

(1) dirheme tarḥ itdük evvel mertebe budur fefhem ve’s-selām (2) hazā nüṣḥu ṭālibān ṣan‘at-ı iksīr bu mertebede beyān olunmamağı (3) aẓhar-i mine’ş-şemsdür. Benüm cānum ḥükemānuñ bu maḳūle (4) maḡlatası çoḡdur. Seyrān hemān ıṣtılāḥların (5) añlamaḡdur. Yoḡsa zāhir ḥāllerine bakarsañ nefsiñe (6) zūlm idersün. Zīrā bu ta‘biri ḥelvāyiler daḥı şākirdlerine (7) ḳable’l-icāze dimezler. Ḳanda ḳaldı ki maṭlab-i ‘ālimiyyān olan (8) ‘ilm-i şerīfi bu ‘ibārātla elden ele geze ya sen niçün bu (9) kitāba bu ḳadar resā‘ili cem‘ itmişsuñ çünki fā‘ide-mend (10) olunmaz. Bu ḳadar meşāḳḳat irtikābundan muḳtezi diyü su‘al (11) vārid olur ise cevāb-ı ḥaḳīr kim miḳdārı oldur ki (12) nice zamānlar ṭariḳat-ı ‘aliyyede pīrān-ı zevyi’l ‘irfān ve bu (13) fen-i şerīfde fezā-ı tecrübeye müddet-i medīd pūşt-i pā (14) urup a‘māl-ı şādıḳa ve akreb-i şaḥīḥasıyle mezāyāsuna (15) mütevāşşıl zatlar ile müzākere ve ma‘nevi müṭāla‘a ve nice (16) zamān deryā-ı tefekkürde şināverlik idüp olduğça ıṣtılāḥ (17) ve ‘ibārāt-ı mermüzātlarına fehm-i ḳaşīrümüz derk itdigi eçlden

[M5b]

(1) irtikābı iḥtiyār ḳılındı zinhār ve zinhār bu gūne zāhir (2) sözlerine ‘amel u i‘timād itmeyesüz hem bā‘iṣ-i iflās (3) ve hem bādi-i ḡalālet ve hem ‘azāb-ı rūḥāniyyeye duçār olursuz. (4) Eger didigüm mişillu menzil kesb olındı ise heman sā‘ir (5) emrini terk idüp bu ‘ilm-i şerīfe iḳdām idesüz zīrā sa‘ādet-i (6) dāreyn ve maḳşūd-ı kevneyn ve maẓhar-ı telāḳi-i mefḥar-ı şaḳaleyn olmak (7) emr-i muḳarrerdur (8) temmet

[M6a] boş

[M6b]

(1) Risāle-i laṭīf

(2) Bi’smillāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm

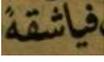
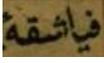
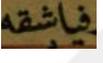
(3) El-ḥamdüli'llāh-ı rabbi'l-ālemīn ve's-şalātü ve's-selāmü °alā ḥayri (4) ḥalkihi Muḥammedin ve alihi ve's-şahbihi ecma'in ammā ba'd ey tālib-i esrār-ı (5) ilahī gerekdür ki bu °ilm-i şerife i'tikād-ı ḥālīş ile şürü° (6) idesün ibtidā-ı °amelden intihāsuna dek ṭahāret-i kāmile (7) üzere olup ḥoş rāḥiyali buḥūrlar idesün ve Şeyḫ °Ali (8) Semerḳandī ve Şeyh Muḥammed Ḥorasanīden rivāyet olunmuşdur ve yetmiş (9) üç meşāyih-ı kibār ve ḥazret-i °Ali kerrema'llāhu vechehu ḥazretleri (10) ḥazret-i risālet-penāh °aleyh efdalü's-şalavāt ve ekmelü't-taḥiyyat (11) Muḥammedü'l-Muṣṭafā şallallahu te°alā °aleyhi ve's-sellem efendimiz ḥazretlerinden (10) rivāyet iderler ki bu °ilmüñ ḥaḳīkatüne ve ḥāsiyyetüne ḳat°a (12) şüphe yokdur. Sultān-ı enbiyā ve mezkūr evveliyālar ervāḥ-ı (13) sa°ādetleri için Ḳur°an-ı °azīm tilāvet eyleye ve bu °ilm meydāna (14) geldükde bari °ışrin taşadduḳ ide ve ehlünden bu sırrı (15) ketm itmeyüp nā-ehle sır virmeye ve °avrete zinhār ve zinhār

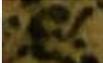
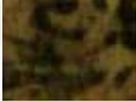
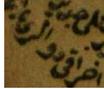
[M7a]⁶²

(1) Sır virmeye u ḳankı tālib ki bu °amele vāşıl ola bu faḳīri ḥayır (2) du°adan unutmaya. İmdi ey tālib bu °amelün dōrt ḥāli vardur. (3) Biri tezvīc ve biri temzīc ve biri ta°fīn ve biri tafşīl. İmdi (4) tezvīcden murād nedür? Beyān idelüm evvelā zībaḳ-ı şarkīden⁶³ ḡāye (5) pāk u nazīf olup bī-illet ola on dirhem alasin (6) ve zībaḳ-ı

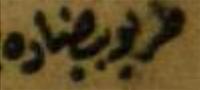
⁶² Mektüm-ı maḥl dōrt def°ada vesvesede mescide

⁶³ Gelir ḳaşr u arz beyzā dimeḳ zībaḳ-ı şarkī dimeḳ. Ḥecr zībaḳ-i şarkī zībaḳ olur . Od şarkı od ḡarbi ile saḥḳ eyle mezc . Ma°müle peyveste gelinceye kadar pūr ḳadar pişiresi buna cerīr od. Mā ile saḥḳ ile mezc yine gibi saḥḳ yine. Peyveste gele buna yine cerīr od mā ile saḥḳ ile mezc bunda mezkūrlar gibi pişiresi tamām olur. Ḳara bunu bir daḫı cerīr od mā ile saḥḳ ile mezc-i mezkūrlar gibi pişiresi tamām olur. Ḳara dōrt kerre önümüz ḳara tamām olup pişirdikden soñra bunu zībaḳ olur. Vezni ḳarar-ı °uḳḳāb ki devāşı ile dimeḳ saḥḳ idüp bunda nār-ı üzre koya taki buḥār-ı duḥānı gide cümle çıkmaz olur. Ḳara nār cümle soḡudukda vezn idüp bunu mezkūr gibi cerīr māları ile birer mişli ile dōrd kerre cem° saḥḳ eyle dōrd kerre pişmesine tamām olur. Ḳara ma°müli vezn urup bunu yine rub°ı devāşı ile saḥḳ ile mezc bunu yine nār mu°tedil ile mezkūr gibi olur ḳara yine nār cümle soḡudukda bunu yine vezn idüp bunu yine birer mişli cerīr māları ile dōrd kerre mezkūrlar gibi tedbīrleri ve pişmeleri tamām olur. Ḳara ma°müli vezn idüp yine bunu reb°ı devāşı ile saḥḳ ile mezc bunda mezkūrlar gibi pişmesi tamām olur. Ḳara üç kere iḥrāḳ tamām olurı ḳara bir baḫr otuz altı mişali māşı ile tedbīr olurdu bezm-i sabḡamız otuz altı didiler. Ḥükemā bu üç kere iḥrāḳ ile vücūda gelür arz-ı beyzādan birer alup uçar.

garbiden ki pāk u bī-illet ve gabīt ola kırk dirhem (7) viresün bu maħalle temzic dirler zıbağ-ı evvelin vezni kadar ʿuqqāb-ı (8) beyāz sevķı virüp ve aħsen-i saħķ idüp nār-ı muʿtedil üzere (9)⁶⁴ koyasun tā ki buħār u duħāni gide bu maħalde buña taʿfin dirler (10) ve şüret-i ʿaķd zāhir ola buña ħükemā ħacer-ı gabīt ve kibrīt-i kâbil (11) ve sems-i evvel ve leben-i ebyāz ve beyzā-ı aħmer dirler. Andan soñra (12) muħkem saħķ idüp taşʿide koyup nār-ı leyyin ile (13) taşʿid idesün nihāyet taşʿid yetmiş iki sâʿat ola (14) bu maħalde ħükemā-ı tarīķ buña tafşil dirler ve cesed-i mefrūk ve ħacer-i (15) evvel ü mağnesiya-i nā-pāk ve ʿalāyim-i iksir dirler andan soğudup (16) çıkarup aʿlāsun esfelüne red eyleyüp saħķ (17) tam ile saħķ eylesün ve yine tekrar koyup kenun-ı

Meşeli cerir mālari ile ayrı ayrı dört kere saħķ ile cemʿ idüp dört kere pişirmesi tamāmında maʿmüli vezn idüp bunu rabʿı yine devāsı ile mezc idüb şişe ile nār-ı derece derece pişiresi tā ki maʿmülde buħār u duħān çıkmaz ol ħara nārda cümle soğuda vezn idüp bunu yine üçer meşel cerir mālari ile mezkür gibi tedbiri ve beşeriyesi tamāmında yine maʿmüli vezn idüp yine rabʿı devāsı ile saħķ eyle mezc idüp yine bunu derece derece beşeresi tā ki maʿmüldür. Buħāru duħān çıkar ola kara nārdan ile cümle soğudukada maʿmüli vezn idüp bunu yine o her mişli tedbirleri ve pişmeleri tamāmında yine rebʿı devāsı ile saħķ ile mezc yine muʿtedil ile derece derece pişire tā ki maʿmülden buħār u duħān çıkmaz olur. Kara nārdan alasuñ yine maʿmüli idüp yine üçer mişli cerir mālari eyle saħķ mezc ala nihāyet mezkür tedbirler ile altı kere olur. Ķara arzda ķelām miftāħ ħamrā olmak gereki zannım.

Ṭarīķ-ı evvel

birüden ħecr üç iħrāķda otuz altı vezni mā ile vücūda gelür mi ki tarīķ hemrāde birüzed arz-ı beyzā yetmiş iki vezni mā ile vücūda gelür mi ki tarīķ-i vasať beşer kere ikişer cemʿi tamāmında bir kere iħrāķ iderek beş kere iħrāķı tamāmında tarīķ-i iczam altı kere iki şer mişli mā ile cemʿ iħrāķı beş kere tamām her altı tamāmında bir kere iħrād cümle iħrāķı on keredür. Tamām-ı tarīķ hemrade arz-ı beyzā beş dirhem iki od dirhem oluncaya kadar arz-ı mā ile tedbir oluna . Buħār u duħāni gide nār bir şāyede yaʿni nār-ı muʿtedilde

[M7b]⁶⁵

(1) taş'ıdde nār-ı hafifle sâ'at-ı mezkûr miqdârınca (2) taş'ıd oluna yine tedbîr idüp çıkara ve zîbakun cem' (3) ide bi'l-cümle a'lâsumı esfelüne red idüp yine sahk ve yine

فياشقه (4) taş'ıde koyup nār-ı hafife ile taş'ıd idesün (5) yine temzîc yine ta'fîn yine tafşîl idesün bu tarîk ile (6) on ikiye varınca zîbak-ı garbı imtidâd nârıyla kesb-i letâfet (7) idüp a'lâya 'urûc ide *fe-şükran şümme şükran cemîlan*⁶⁶ peş imdi (8) öyle olsa buña hükemâ-ı tarîkat tezvîc-i cesed ve hâcer-ı mevhum (9) ve kibrît-i maşnû' ve kamer-ı garbî ve tezvîc-i tām dirler öyle olsa (10) çün 'amelün bu maħalle yetiše zîbak-ı evvelden gabî-i belâ 'illet (11) ola nişf-ı vezn mezkûr olup 'amele tezvîc idüp yegirmi dört (12) sâ'at sahk-i belîğ idüp ve yine bir **فياشقه** taş'ıde koyup (13) sâ'at-ı evvel kadar nār idüp taş'ıd idesün bu maħalle hükemâ (14) tezvîc dirler ve mağnesiyâ ve hâcer-ü aşlı ve nār-ı cedîd ve tenkıyye-i (15) şânî dirler çün taş'ıd ola tedbîr ide çıkarup a'lâsumı (16) esfelüne virüp tamâmı sahk idesün yine **فياشقه** koyup sâ'at-ı (17) evvel mikdârı nār-ı hafif ile taş'ıd idesün sâ'at-ı ma'lûme

[M8a]

(1) ile yine tedbîr ve bil-cümle a'lâ'ı esfele red itmekle ve zîbak-ı (2) evvelün izdiyâdıyla ve nār-ı tabi'atun imtidâdıyla zîbak-ı garbî ve zîbak-ı (3) şarkî imtizâc-ı tām idüp şüret şübüt ola buña hükemâ (4) beyzâ-ı hükemâ ve kibrît-i ebyaz ve kamer-i evvel ve dârüyı hindî (5) ve zîbak-ı nār dirler bu maħallde fuşul-ı şelâşe ile eşkâl-ı (6) şelâşe zâhir olur gâfil olmayasun gâyet başîret üzere (7) ola. Eşkâl-i şelâşe didiğümüz tahtânî ve vüştânî ve fevkânî (8) ola. Eşkâl-i şelâşenün tahtânî olanı beyzâ-ı maħz ola (9) ve vüştânî beyzâ mâ'il ola ve fevkânî mâ'il-i şafra ola (10) imdi bu mâ'il-i aşfer olan fevkâniyi alup hıfz idesün (11) ve vüştânî olan mâ'il-i

⁶⁵ Cevahir ki tarhı cesede teskıyye tarıķı on İki dirhemi iki **دو** kere yegirmi dört ider bir dirhem cesede yarım dirhem virüp uçurup yine zevb idüp yarım dirhem virüp yine mâ-ı **دو** uçurup yine zevb idüp elli tiryaya münvâl meşrûh üzere yegirmi dört tekmiil ola evvel **دو** nār didiği elli nihaye heb vezinden nār dedigi cevherdür. Cevher-i cesede her teskıyyede ma'mûli nârdan olup şogudup yine zevb idüp yine teskıyye ide elli nihaye böyle tarıķı.

⁶⁶ Şüküre ermek, sonra yine şükretmek en güzeliidir.

beyāzı tahtānī tezvīc idesün (12) ve yine zībağ-ı evvelden nişf bu zībağun şülüsüne virüp saħk-ı (13) belīğ eyleyesün buña hūkemā tezvīc-i şelāse dirler ve nihāyet (14) ve teşkıye-i şelāse u arz-ı muḳaddes ve kibrīt-i mübeyyez (15) dirler çün cevher bu maħalle gele ekşere *limazādallāhu feza'ilühüm (16) ilā yevmü'l- cezā*⁶⁷ ħalline hūkm idüp fetvā virmişlerdür öyle (17) olsa ol mā'ilü's- şafra olan fevḳānīyi alup ve °uḳḳāb-ı sevḳ-ı

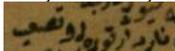
[M8b]⁶⁸

(1) musa'addan ḳatup zībağ-ı şarḳ veznince vezn idüp ħal-i nār (2) idesün ve daħı mezkūr zībağa ħarāret-i şemsde veya nār-ı (3) leyyinede üç gün mikdārı saħkla içüresün tamāmı tenḳıyye (4) ve teşdīd idesün ammā her virdikçe ḳatre ḳatre viresün. (5) Muħkem yubūset gelmeyince tekrar virmeyesun çün üç gün (6) tamām ola ve cümle mā'ı daħı içmiş ola kenūn-ı taḳrīre ḳoyup (7) muḳarrer eyleyesün geldük imdi kenūn-ı taḳrīre oldur ki (8) ocak yapasun üç tabağa ola ve üçüncü tabağanuñ üsti (9) ḳubbe ola ḫulu ve arzı bir karışdan eksik ola (10) taḳrīr oldur ki iki teşmī° ḳadeħlerün alasun bārid-i necātı (11) şekiller bir barmak ḫulu tahtānī fevḳānī girer ola cevheri (12) tahtānīnūñ içine ḳoyup ağzun incir ile kapaya teşmī° ḳadeħün (13) kenūnun ḫabaka-ı vüştānīsüne ḳoyasun on iki sā°at (14) āteşden nār-ı feħm eyle mülāyım-i āteş idüp on iki sā°at (15) daħı üstinden ayırasun ol vaḳt ki üstinden itdiginde (16) āteşini soğutmak için bir kiremid birağasun ve her kaçan ki (17) āteşi altından itmek dileseñ üstindeki mükedderi

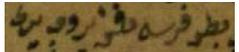
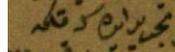
[M9a]

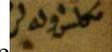
⁶⁷ Allah onların iyiliklerini(erdemlerini) ceza gününe (kıyamet günü) kadar arttırır.

⁶⁸ Şemse üç vezni hecr mān'i ḳatre ḳatre içürüp ba°de teş°ib altına ḳoyup derece derece

 idesün şedid idesun. Tamām olan ma°tyet ve süvār çıka arza muħkem yubūset

gele alub soğudup arz saħk idüp münvāl. Mezkūr gibi yine üç vezni mā'ı yine içirüp ve yine teş°id ide münvāl mezkūr gibi yine üç vezni mā'ı yine içirüb ve yine teş°id ide münvāl-ı mezkūr gibi yine üç vezni mā'ı yine içirüp ve yine teş°id ede tamām olunur. Ḳara ya°ni bir vezni hecre şemse uçarda dört def°ada od iki vezni mā'ı verüp ve teş°id eyle faşl itdigin soñra bu ma°mülūñ üstine otur ki

bir mā helāl virüp günde bir fersa cümle ħal ola bu maħlūḳı devr-i da°ime ḳoyup derece-i nār ile cümle yubūset gelinceye kadar devr idip viresün. Ger yubūset

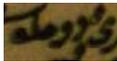
gelmez ise ger ki ḳamere ger ki şemse şaħife üzre ceryān edinceye dek.

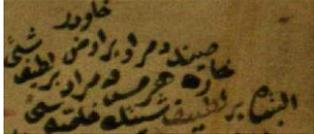
(1) Altına getirüp aña dahı soğuk kiremid bırağasun bu (2) tertibce on beş on altıya nihāyeti yigirmiye varınca cevher-i (3) mezkūr kadeh-i tahtānīde ʿaḳd olup dönüp muḳarrer ola (4) taḳrīr oldur ki cevherüñ kadehi dibinde zevb olup cesed (5) ola hemān kâlden çıkmış kamer şeklinde ola ammā mükelles (6) ola bu maḥallde hūkemā buña kibrit-i müşbet ve hācer-i hūkemā ve cesed-i (7) şaʿife ve cevher-i şārī ve hātem-i kamer dirler imdi ey tālib-i (8) Ḥaḳ ʿavn-ı ilahī olup cevherüñ bu maḥalline irişesün Ḥaḳ (9) celle ve ʿalā ḥazretlerine devāmen şūkr idesün ve her şahşı (10) ehl-i mülāhaza itmeyesün ḥaḳīḳī ehl oldur ki mālīk-i (11) tarḥ ola veʿs-selām sene 1267⁶⁹

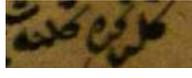
[M9b]⁷⁰

(1) Biʿsmillāhiʿr-raḥmāniʿr-raḥīm
(2) Elʿḥamdülillāhi mükevvinuʿl-ekvān ve muḳadderuʿl-izmān ve müvellūʿs-şekālān (3) ve müdebbirüʿl-nīrān eş-şemsü veʿl-kameru bi-ḥüsbān ve şallallāhu ʿalā seyyīdinā (4) Muḥammedʿin veled-i ʿAdnān el-mebʿūs ilā kēffetiʿl-insi veʿl-cānni ve ʿalā ālihi (5) Ve eşḫābihi es-sādātihi el-aʿyān ve baʿde fehazih-i risāletün laṭifetün(6) semmeytuhā bi-risāletin ḳabsüʿl-ḳābis. Fī tedbīr-i hermesiʿl- herāmisi (7) lemye tunsah mişluha risāleten ve eḳūlu vebillāhiʿt-tevfīḳu iʿlem yā eḫī (8) innehu Hermes hüve aḥnūḥ ve huve İdrisüʿn-nebiyyi ʿaleyhiʿs-selām ve Hermesüʿl- (9) herāmisi ey ʿālimüʿl-ʿilmān kemā enneʿl-ibrāniyinne yeḳūlüne ʿibrāyu ʿālimu(10) innema ve Hermes haza leyse ismuhuʿl-ḥaḳīḳīyyu dāʿimen huve vaşfuhu (11) biʿl ʿalemin ve kezālike lafzatü idrīse leyse huve ismuhu eydān dāʿima(12) semmūhu idrīsa likeşret-i tedrisihi fiʿl ʿulūmi fāfhem ve emma ismuhuʿl(13) ḥaḳīḳīyyu fehuve aḥnūḥ

⁶⁹ 1850/1851 yılı

⁷⁰ Nefsñ sırrı ve sırrı birdür. Şeyānde sırrı ve insānñ sırrı sırrı birdür.

 Ḥār arzda cemʿ olup baʿde ḥal olur ḳara. Nefs ile rūḥuñ ḥāmiyyesi

vücūda gelmiş. Oldı şer u eyle garbñ ḥalāşası vücūda şems hūkemā dirler bu iki pākiz u ḥāşıl olan bu pākla yedi dirhemi bir pāk cesede tarḥ olsa ol maʿmūl yeri iḳlime ḥakim ider.

Ḳuṭb-ı od iki dirhemu ider ise ol maʿmūl güneş kebīr-i kamer ve ḥamle eşya feyzi güneşde alur.

‘aleyhi’s-selām ve kāne uhnūh‘alehi’s-(14)selām sākinen fi e‘la’s-sīni kemā nebbehe
‘aleyhi şāhibu’ş-şuzūri (15) hayş kal me‘ādinu yecme‘uhā mine’s-şīni Hermesin
veyedullu ‘anhā

[M10a]

(1) min sefāleti erisin ve eresin kāne fi esfelü’s-şīni ve huve evā‘ilü’l-(2) hindī kâle
ve kāne ahnūh ‘aleyhi’s-selām kad hācere min a‘lā’s- (3) şīni ilā esfel şümme deḡela
ilā beledi’l hindī ilā vādi-i serendīb (4) ilā en teveşşele cebele serandīb ellezi hebeta
bihi ādemu ‘aleyhi’s-selām (5) şümme teveşşela minhu ilā meḡari’l kunūzi vehiye
meḡaratü ādem ‘aleyhi’s-selām (6) ellezi evde‘a fihā el-elvāḡa elleti fihā sa‘irü’l
‘ulūmi ve ismuhā (7) meḡaretü’l elvāḡı ve in-nemā sümmyet meḡaretü’l kunūzi ey
 (8) el-‘ulūm-i fāfhem felemmā teveşşela ileyha uhnūh-i ‘aleyhi’s-selām (9)
vedeḡelehā fevecede’l- elvāḡe vevecede fihā zeḡā‘ire’l ‘ulūmi feşāre (10) ye‘eḡuzu
min külli ‘ilmi aḡsenuhu ve aḡşeruhu ve ecelluhu ilā en eşrefe (11) ‘alā levḡi ‘lmi’ş-
şanā‘ati el-kerimeti fevecede fihā keşīreten ve kullu ḡecerin lehu (12) tedābirun şette
kebīretün lakinnehu vecede beyne hazīhi’l eḡcāri ḡeceren eşrefuhā (13) ve ec‘aleha
ve ekvāḡa fi‘len ve e‘zezuhā şibḡān ve esheluhā ‘amelen (14) şümme nezare fī tadbīri
hazīhi’l ḡaceri’l maḡşūşi bihi be‘den işḡaretin(15) ve meyyezehu ‘an-ḡayihī fevecede
lihazīhi’l ḡecere eyzān tadbīren ekşīren keḡerīhi (16) mine’l aḡcār şümme vecede
lehu tadbīren min beyni hazīhi’l tedābirī hüve (17) esheluhā cem‘ān ve emīruhā
mü‘nneten ve esra‘uhā ‘amelen ve ekrebuhā merreten

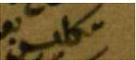
[M10b]⁷¹

⁷¹ Tadbīr-i şī‘ir-i ādem

Şecere’ḡ-ḡūriya ya‘ni ādem olanıñ siyāḡ şacı demek anı iḡrāk idüp

ḡükemā üzre zībaḡ-ı ḡikmet idüp tadbīr-i iksīr belki ola gayrı

deḡıldür. Mā-ı ḡikmet 3/ nār-ı ḡimmet gelür vücuda gelüp bande tadbīr miftāḡ-ı ba‘de ḡarīḡ

 ba‘de tadbīr iksīr gerek beyzā gerek hummarā bir muḡabbet şāḡım bilmeyene bir şeyi yokdur.

(1) vehuve ebū't-tedābīri kullīha ve ümmihā ve huve'l ʿamelü't-tabīʿiyu ve huve tedbīru (2) seyyīdinā ādeme ʿaleyhi's-selām ve kad zekernā şıfatehu ʿamelehu (3) fī baʿdi'r-resāʿili velā bi'se en nezkurīha hünā keylā taḥlū (4) hazīhi'r-risāletü elleṭifetü min faʿidetīhi ve huve en yuḥzeze (5) mine'ş-şecereti't-ṭūriyeti vemā sümmiyet zālike illā ennehā tünbetü ʿala (6) cebeli ṭūri'l tecelliyye veilā zālike el-işaretü bi-ḳavlu teʿāla ve şeceretun (7) teḥrucu min ṭūr-i sīnā'e tenbutu bi'd-duhni ve şubgi lilakiline (8) şümme şaffere hazīhi'ş-şecerete ve evdeʿehā fī zarfin mine'r-ricāhi ile'l- (9) feḥāri ev şābere'l ḥecere ve selleṭe ʿaleyhi'n-nāru mine'l eʿlā feinnehā (10) tuseyyilu ve tucemidü kel ḳāri şümme icʿale ʿaleyhā'n-nāre mine'l esfeli (11) baʿde cumūdihā meḥcūbeten fī'z-zucāci el- mevdūʿi baʿde zālike fī'l ḳāmeyn (12) liyekune şeklen müşellesen felekiye keşekli'l-feleki feinnehu lem yezel (13) şāʿatun vehabitān ila en yetümme kevnuhu ve yekūnu firfirıyyen aḥmer ila's-(14) sevādu ve ḳadtemme haze'l ʿamelü'ş-şerīfu felemmā reet ve ʿallemehu (15) ve ḥaḳḳaḳahu ḥeriketun sāciden şümme inʿatefe rāciʿān baʿde zālike (16) min cevfi'l meḡareti ṭāliben liddiyāri ferefeʿereʿesehu ve huve ṭāliben (17) neḥve'l- bābi velāḥet minhu et-tefāte fevecede şūret-i insān

[M11a]

(1) fī'l-ḥaʿiṭin ʿala vechi'l bābi ve huve cānisān ʿala kürsiyin vefi yedihi(2) kitābun yenzurufīhi feteʿecebe min zālike ve ḥaḳḳaḳa fī hazīhi'l şūreti (3) feiza hiye ʿala şūverihi ebīhi ādeme şāḥibi'l-ḡari şümme nazere feizen ʿala (4) rāsihi şeceretün ve muttaşılun bihā şeceretün ʿazīmetun haʿiluhu kebīruhu feteḥeḳḳekehā (5) feizen hiye şeceretün min şecerü'z- zeytuni fī gayeti's-sevadihim en yenzure (6) ilā aḡşāni hazīhi'ş-şecereti ve furūʿihā ve eʿlāha fevecede aʿlāha (7) ve muttaşılun bihā şıfatun şebeketin mine'l- ʿankebuti ve'd-duḡānu'l-ebyeḍ (8) şümme reʿe ʿala eʿlā zālike ed-duḡānu'l ʿankebuti fevecede fī aʿlā (9) şuʿbān-ı ʿazīm ve kad deḡele reʿseḥi fī zālike'd- duḡāni ilā nişfihi (10) ve keennehu meyyitun ve nişfetu ellet imin nāḥiyeti zenbihi ḥāricen ʿan zālike'd- (11) duḡāni'l-ebyeḍ ve kad insebeke ʿala nişfihi min anlāhu baḥru(12) mine'd-demi'l-aḥmer felemma raʿa hazīhi'l ʿalāmāti ve'r-rumūzi ve'l işarati (13) seyyīduna idrise ʿaleyhi's-selām ʿacebe min zālike ve beheşe ve ḡāşe (14) ʿaḳluhu fī hazīhi'l- meʿāni ve ʿālime bi-ṭarīḳi işarati enne hazī'l-ʿalāmāti (15) işaretün ilā ʿamelin ʿazīzin ve ṭarīḳin şerīfin hiye eşrefu min ʿameli'l-tabīʿi (16)

liennehu lem vede'e seyyīduna ādeme °aleyhi's-selām fi hazīhi'l elvāhi'l-leti (17) fi'l meğarı da'imen vede'ahu bi-ṭarīki'l- rumūzi ve'l işārāt

[M11b]

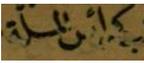
(1) ve'l şuveri ve't-temāşīl ve haza delīlun °ala °izzetihā ve şerefihā (2) sümme enne seyyīdena İdrisa °aleyhi's-selām vaqıfa ve behete fi (3) °aqlihi ve fekkere fi zihnihi ve nazara ilā tilke eş-şureti ve'ş-şecereti (4) ve'd-duhāni ve'ş-şübāni ve ile'l-baħr-ı aħmeri feķāse'l-elfāze (5) ve şehdere'l me'āniye veredde'l uşūli ile'l- furū° ve'l- furūci (6) ile'l uşūli ve tevessele ve teđerre'a fi sırrıhi ilālla-i ta'āla (7) felheme'llāhu te'āla fedrekehu mā işāre ileyhi ebīhi ādeme °aleyhi's- (8) selām felemmā °alime zalike ħerre lillāhi sācida sümme ennehu zehebe ila mekānihi (9) ve debbere hazā'l-°ilme'ş-şerīfe'l-lezi huve eşrefu'l °ilme't-ṭabīci ve kıle (10) innehu debbere fi yevmeyni sümme innehu nesebbehu °ileyhi velem yeşne'ehu fi kitābin (11) ebeden felemmā kāne hazīhi't- tedbīru mensūben ileyhi dūne ğayrihi (12) vehuve'l lezi debberehu vesteħreعهu vestenbetehu felihazīhi'l-°illetih (13) semīnen hazīhi'r-risāletu bi-ķansi'l ķābisi fi tedbīri Hürmüsü'l-herāmisi (14) ve ħayşu efede binā el-kelema ilā haza'l meķāmi felā budde zalike (15) mine'ş-şerhi ve'l beyāni ve'l kelāmi °ala zalike veme'l-maķşūdu (16) bihaze'ş-şuveri kullihā elleti hiye muşevviretün liyekune bizalike'n-nefci (17) ve'l irşadi limen nezere fi hazīhi'r-risāletin i'lem ya eħi enne'l maķşūde

[M12a]

(1) bı'ş-şureti hiye'n-nevci'l-insāni faķat lā-ğayr ve emmā kevnuhā fi (2) şureti ādeme lima'niyeyni'l-ma'nā'l- evvelü ennehu aşlü'l-beşeri ve'l-ma'ne'ş-(3) şāni kevnuhu şāħibu haza'l-°ameli fefhem ve emme'ş-şeceretü'l-leti (4) hiye maħmūletün °alā re'sihi fehiye işāretün ilā'l mādde'ti'ş-şerīfeti (5) elleti minhā a'māli hazīhi'ş-şunā'ati ve emma kevnuhā °alā ra'si ādeme (6) kevnuhā mensūbetü ileyhi lā-ilā ğeyrihi velihaza ce'alehu °ala re'sihi (7) velem yec'elhā °ala ra'si dābbetin mine'd-devābi'ş-şāmmetin velā şecerin (8) velā ma'deni fafhem ve hazih min cümleti'l emānāti'l-leti ħameleha ve ileyhi'l (9) işāretu bi-ķavlihi te'āla innā °arednā'l emānete °alā's- semavāti (10) ve'l erđi ilā āħiri'l ayet (ayettir) ve fi zalike me'ānu selāşī'l ma'nā (11) el-evvelü işāreti ilā mādde'tin liennehā ħāmiluhā geyrihi ve'l ma'na'ş-(12)

şāni işāreti ilā'l-°ameli enne'l-°amele lā-yetevallāhu ille'l- insānu(13) feket ve'l-
ma°ne's-şālīş ennehu iza vaşale ileyhā tekun min cümleti hāmili'l- (14) emānāt elleti
tuşānun mine'l ezhāri ve mine'l-infāki fi ğayrı'l- (15) helāli velihaze'l-ma°nā kāle
şāhibu's-şuzūri velā tenfikā (16) mā-demet mā-min celālihā suve'l kuvveti'l illā fi
rızā illāhi (17) teşekkuren ve emma kevnuhā şecereten zeytunen lima°niyeyni el-
ma°ne'l-evvel

[M12b]

(1) kevnuhā mezkūretün fi kitābillāhi te°āla hayş-u kāle ve şeceretün tuhrīcu (2) min
tūr-i sīnāen ilā āheri'l-ayeti ve'l ma°ni's-şāni enne şecerete zeytunete (3) mensūbetun
ilā zuhel ve huve min kısmeti fi'l-benāti velihazā ce°ālehā (4) sevāden velem
yec°ālhā haðeren fefhem ve kezalike ādemu evvelu zuhūdihi (5)fi devr-i zuhal ve
kezālike °adede °alā °adede zuhal (45) ey ādemu (45) fefhem(6) ve emme'l duhāni'l
ebyedu fehuve mehalu'l kelāmi ve'l tedbīri ve'l işāret (7) vesevfe netekellemu
°aleyhi liyekūne vādiḥān inşāallāhu te°āla i°lem yā eḥi (8) vefekeka'llāhu enne
haza'lduhāne ebyed işāret ilā ḥurūci'l (9) °akḳari'l kāsiri ve sırrı'l-serāri'l-meknūni'l
ebde'i'l mütekevvini (10) min laṭifinkaviyi ṭabāyi'i'l ḥaceri'l erbe'i'l mevsūmi °inde
Hürmüsü'l (11) Harāmisi fi hazīhi't-ṭarīka bi'l-ṭabī°ati'l-ḥāmiseti velā budden (12)
min zikri keyfiyeti zālike li-taḥşula bihi'l-fā°idu fe°emme keyfiyeti zālike (13) en
te°ḥuze min °iddeti's-şecereti'l ṭūriyeti māşī°te tevede°ahu mine'l- (14) zücāci'l-
meṭni ba°de teẓḡiri aczātihi sümme ve tuḳarribihu (15) min ḥarreti'n-nāri
feinnehu yeḥillu kel°aseli's-sā°ili fi evveli müliḥi'l (16) beşer sümme etrukhu
feinnehu vaḳtuḥu yecemmedu kelḳari feizā ecmade (17) fi ginne'l-ḳı°ati
şeḳebeḥu bi'l-kibarine ve cileti mine'l

[M13a]

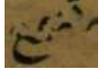
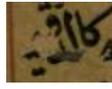
(1) cīli evtekun mine'laşlı ve tuseddedu °inde'l ḥalli ve'l icmadi'l- evveli (2) el-
mezḳūr sümme iftiḥahā vāḳte°a ruṭūbetehā mine'l ḥaremi'l-e°la ve veşelehā (3) mā
ḥuve vekullemā zehere şey°i mine'l- °araḳ ve ruṭūbati imşeḥeḥa ve ente (4) kezalike
ilā en yebdu eş-şā°idu kel°ankebuti ev kel ḳuṭni'l (5) ebyedi ke ennehu süleymāniyu

seddü'l hareki'l a'lâ bi-kutnihi sümme (6) şâ'adehu feinnehu yeşe'eduke selci feiza şa'ade bi-raddihi sümme iftehe'l (7) kır'atu ve ehezehu mine'l-ğita'i vedeheruhu fi zücâceti ve ehezere (8) en temessehu biyediki teşemmuhi ev tezevuğihi feinnehu semmun kâtilun ve e'lem enne (9) haza'l-amele yetummu min yevmihi feizâ teşşili 'indeke feşkurallâhe (10) ve'ehezehu ic'elehu fi'l kâthi kemâkâne evvelen sümme ba'de en tec'elehu (11) fi'l kâdhî ev fi zücâceti kadere 'ırılı mine'l mâ'i'l kırâhi feinnehu (12) yeğullu 'an yebesihî ve yeşiru fi kıvâmi'l 'aseli ve haza'l mâ'i'l qarâhu (13) fi duğūlihi 'aleyhi şelâsu fevâ'idi el-evvelu ennehu yuksiru semuyihî (14) ve nâriyetihî ve hiddetihî ve harâretihî liennehu nârun hârun yâbisun fi tabî'ati's- (15) semmi ve meta el-ka 'alâ'l- ebiki kable duğūli haza'l-mâ'i 'aleyhi feinnehî (16) yumituhu mevten muferrâten lişiddeti'l harareti feiza kane 'aleyhi'l-mâ (17) veğlelu feinnehu yu'eğkidu'l-'abde'l- ebke 'abden şâtihen mu'tedilen

[M13b]

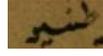
(1) ve iksîren tâmmen ve'l-fâ'idetü's-şâniyetü fe innehu yece'elehu hâren rağben (2) fi tabî'ati'l-hayati ba'de hararetihi veyibesihî ve's-şalışu ennehu (3) yukebbibuhu sirru'l-hayâti lima fi kavlihi te'âla ve ce'elnâ mine'l mâ'i (4) kulle şeyi hay el-ayet ve haze'l- mikdaru dâğilu fi cemî'e ebvâbi'l-hükemâ (5) ve tûrukihim ve tedâbirihim velakinne ketemuhu ğayete'l-kitman fefhem (6) ve'l-ğamdulillâhi te'âla 'ali haza'l-keşfi ve'l-beyâni el-lezi lemyemsağbihî (7) eğedün 'alâ vechi'd-dehri ebeden feizâ teşşele 'indeke haza sirru'l-rabbaniyu (8) Muğammedu'r-rağmîn ve eşkuru'l-mubîyyüne ve e'lem enne hazâ'd-derecete (9) vehiye derecetü'd-duğân el-muşavviri el-ebyedi ev emma et-tenîni'l-lezi (10) udğıla ra'se fi haze'l-duğâni'l ebyedi ilâ nişfihi ve huve (11) sakinun keenne kadmete fehuve işareti ilâ'l-ebiki'l-mevcûdi 'inde'l- (12) 'âmmeti bi'aynihî ve enne lâ-yarğdağhu ra'suhu ve yekuluhu ve yumîtuhu mevten (13) lâ-yerciyi lehu hayatu illâ hazî'l-'uğâbu's-şerîfu er-ruğâniyu veğed (14) işâre ilâ hazihî'l-lağifeti'r-rabbâniyeti şâhibu's-şuzuri rehîmeullâh (15) fi kâfiyeti'l-hâ'i ba'de'l-ıtlâ' 'ala haza'l tariği's-şerîfi hayısu (16) kâle fehaza huve tenînlesi lira'si suve haceri'l-kıvami'l-mükelles (17) ve keyfiyeti haza'd-dereceti ve şifati't-teşrîfi bihâ huve

[M14a]⁷²

(1) en te^huzehu seneteyni dirheme mine'l-ābiki ic^elhā fi anā'i ʿalā nār-i (2) laṭifeti feiza seḥene yesīru ufāliku ʿaleyhi dirhemen min hazīhi eddevā (3) feinnehu lehu tanīnen ve yefūšu sūmme yeḥurru min sāʿatihi (4) fi şūretihi ve kelşem'i fi zubi ulkiye min hazī's-semmi'l-mu^eḳudi (5) dirheme ʿala riṭlin min eyi'l-ecsādi şite mine'l- neḥasi ve'r-reşaşiyin (6) feinnehu yuḳimuhumā ḳamren ʿale'l-ḥulāşi ve'r-rubāşi veḳed temmet hazā'd-dereceti (7) vehiye dereceti'-beyādi ve't-tenīni'l-muşavvir ve emme'l-baḥru'd-dem ellezi (8) huve navilen münsebike ʿala zālike'n-nışfi şāni mine't-tenīni (9) mine'l e^la feinne zālike işāret ilā't-tamāmi ve ʿameli derecetü'l-ḥemreti (10) ve emme şıfatu't-taşrifi bi-zālike ve'l ʿamelibihi heve en tu^emede ilā (11) maddetin cedidetin sūmme şaffer ecza^eha ve ec^ealeha fi cevfi ḳadḫi (12) zicāci sūmme ḳarrebuhu mine'n-nāri feinnehu yesilu min sānetihi kel^eselihi (13)ve yucemmidu kelḳāri feiza şāre kezālike icnelhu fi rıḳ^eeti min muḥlin (14) sūmme irbiḥā biḥeytin ve^eallıḳha fi anā'i min nuḥāsın ev feḥḥārin ev berrāmin (15) sūmme ḡeṭishā fi'l-mā'i'l-ḳıraḫi sūmme ḥuz veşili'l-ḳidre beḡṭā (16) min cinsi sūmme eḡlihi bināri laṭifetin keḫarāreti'ş-şemsi yevme feinne (17) şibḡe yeḫillu min tilke'l-maddeti fi'l-ma'i ve yenşebiḡu'l ma^u keenne'yaḳūtu

[M14b]

(1) ve hazā'l-ʿamelu yuşbihu ʿamele'ş-şabbāḡın ve istiḫrācihim sabḡe'l- (2) aḫmeri'l-ʿaşferi fi'l-mā'i sūmme şaffa hazā'l-ma^u'l münşebi^e bi'lfilketi (3) sūmme ceddede ʿaleyhi mā^e āḫer veseḳe's-sāḳe'l evvel vehakezā ilā (4) en te^huze mine'ş-şibḡi ḳadre ḫācetike sūmme ic^eal hazā'l-ma^e'l- (5) munşebiḡe fi ḳir^eeti sūmme rekkib ʿaleyha el-enbīḳe sūmme ḳaṭṭerehu biletāfe (6) fe inne'l mā^e yeḳṭuru ve yeteḥellef fi esfel ḳir^eati keennehu'l-yaḳūt fi (7) ḳivami'l-ʿaseli ḥuzhu ve ḥuz mine'l kesiri'l-ebyādi'l-evveli el-lezi (8) huve'l-ʿabdu'l-ma^eḳūdu sūmme idḫul ʿaleyhi veznehu min hazē'l-duhni (9)şelāşen merrāten in erdte evfi def^eeti sūmme i^eḳedhu ʿalā ḫarāreti'r- (10) remādi fe innehu yen^eāḳidu keennehu'l-yaḳūtu feulḳiye min hu

⁷² Kaynamak sesidür

vāhidun (11) ʿalā mişlihi şemsu şümme ulkıye el-işneyn ʿalā rıtlı mine'l kameri evi'l-usrubi't- (12) tāhir feinnehume yeķumani şemsen kāmilen mine't-ta'likı min zehebe'l- (13) ʿammeti vellini minhi ve ʿelem enne lihazıhi't-ţarıkati'-şerifeti'l- (14) hermesiyyeti'l-kāmileti'l-beyad ve'l hamreti'l-ķeribeti'l-maʿhaz (15) teđʿıfeyni teđʿıfun bibiyağı ve mişlehu'l-ħumreti fe emma teđʿıfu'l beyāđı (16) fehuve enneke izā eķezet mine'l iksiri'l-ebyad ve huve'l-ʿabdu'l- meķūd (17) şümme udħilet ʿaleyhi miķdāre sudusihi min zalike'l-ʿaķķabi'l-evvel

[M15a]

(1) şümme udħelhu et-taʿfin ʿalā buħāri'l-māʿi leyleti fe inne yeħilu iʿekedehu(2) ʿalā ħarareti'n-nāri er-remādi fe inne yenʿakıdu veked teđāʿefe (3) şıbgeden ve'l-ķāvuhu fefhem ve emma teđʿıfu'l-ħamretu fe inneke teħuzu (4) mine'ş-şıbgı mā erede teşümme emzichu bi mişlihi mine'l-ʿuķķabi'l-evveli (5) ve ʿinihi leyleten ʿalā buħāri'l-māʿi fe innehu temeyezece veyehıle keennehu'l-yāķūte (6) vehuve tusemma el-ķibrıtu'l-aħmer bi'z-zeybeki'l- maħlülü şümme idħal ʿalā (7) iksiri'l- ħemreti veznehu min haza'd-dühni şümme ʿaffenehu leyleten kel evveli (8) şümme ʿakıdhu temmet bi-ʿavnillāhi teʿāla hāzā'r-risāleti'ş-şerifetu (9) ʿalā yede's-saʿid bi Muħammed fi meħrūsetin burusetin. 67s15.

[M15b] boş

[M16a] boş

[M16b]

(1) Hazā Divān-ı Hikmet Eşref-zāde eş-Şeyħ ʿAlı Efendi

[N1b] (2) Bi'smillāhi'r-rahmāni'r-rahım

(3) *Ĥamd-i bī-ħad*⁷³ *bī-pāyān ve şenā-yı firāvān*⁷⁴ *ol Ĥalıķ-ı kevn-i meķāna ki vaşf-i zāti "kāne'llāhu ve lem (4) yekūn meʿehu şey"* olmuş iken cevher-i ferdden nefis rūħ ve⁷⁵ cesedi⁷⁶ (5) *ibdāʿ ve besāit ve terkīb-i*⁷⁷ eşyāyı iħtirāʿ eyleyüp kemāl-i

⁷³ Bī-ħad: Bī-ħamd M

⁷⁴ Bī-pāyān u şenā-ı ferāvān :-M

⁷⁵ Ve:-M

⁷⁶ Cesedi: Cesed-i M

⁷⁷ Terķīb:-M

ğudretünden (6) şavb-ı °anāşırı îcād idüp ve ber-muktezā-yı hikmet birbirine (7) ittihād virüp sırrı-ı rūh⁷⁸ sārī olup⁷⁹ nufūs-i mevālîd-i (8) şelāse-yi izhār ve cümle eşyānuñ cesedlerün⁸⁰ nümüdār eyleyüp (9) gāhî mâ-ı hikmet ile⁸¹ ve āb-ı rāhmet ile perverde eyleyüp⁸² ve gāh nār-ı (10) hikmetün āsārı ile ruṭūbet-i zā'idelerün zā'il idüp⁸³ efsürde (11) eyledi. “*Subḥānehu men teḥayyere fî zātihi sivāhu*”⁸⁴ şalavāt u teḥayyāt⁸⁵ (12) ol resül ḥazret⁸⁶-i Aḥmed a'nî Maḥmūd Muḥammed şallallāhu °aleyhi (13) ve's-sellem üzerine olsun ki⁸⁷ maẓhar-ı esrār-ı alîm ve muẓhir⁸⁸-i aşār⁸⁹-ı Ḥakîm⁹⁰ olmuşdur. (14) Fî'l-vākı° vücūd-ı şerîfleri veled-i vāliddür⁹¹ ki elfāz-ı durer-bārlarıyla⁹² (15) kendü esrārlarını izhār eyleyüp ḥadîş⁹³ *Ene vālidu sırr-ı âdem*⁹⁴ *el-ḥadîş*⁹⁵ (16) *Ve küntü nebiyyā âdem-i beyne 'l-mā'i ve 't-tıyn*⁹⁶ buyurmuşlardur⁹⁷ (17) fî'l ḥakîka şıbgatu'llāhi zāt-ı pākîze şıfatlarına nümāyān

[M17a]

(1) olup cemîc nufûsı⁹⁸ vahdet-i zātdan [N2a] ḥaberdār idüp ḥadîş *men °arefe* (2) *nefsehu fe-ḳad °arefe Rabbehu*⁹⁹ buyurdılar beyit¹⁰⁰:

Rumüz-āmüz-ı °aql-ı nükte-peyvend

⁷⁸ Rūh: Rūhı M

⁷⁹ Olup: İdüp M

⁸⁰ Cesedlerün: Cesedleri N

⁸¹ İle:-M

⁸² Eyleyüp :-M

⁸³ İdüp: Eyleyüp N

⁸⁴ “*Subḥānehu men teḥeyyere fî zātehi sivāhu*”:-N; Şükürler olsun Allah'a ki herkes ona hayrandır.

⁸⁵ Şalavāt u teḥayyāt: Ve's-şalātu ve's-selām-ı bî-had u taḥıyyāt-ı sermed N

⁸⁶ Ḥazret:-N

⁸⁷ Üzerine olsun ki:-M

⁸⁸ Muẓhir: Nā'il M

⁸⁹ Aşār: Esrār M

⁹⁰ Ezel:-N

⁹¹ Vāliddür: Veled N

⁹² Bārlarıyla: Bārları M

⁹³ Ḥadîş:-N

⁹⁴ Hadis: Ben Âdem'in sırrının çocuğuyum.

⁹⁵ El-ḥadîş :-M

⁹⁶ Hadis: Âdem henüz su ve toprak arasında yani çamur iken ben bir peygamber idim. Aliyyü'l- Karî, Tahkik: Abdülfettah Ebu Gudde, Tercüme: Halil İbrahim Kutlay, “**Uydurma Olduğuna İttifak Edilen Hadisler**”, İnkılap yay., No: 233, s202, İstanbul 2011

⁹⁷ Buyurmuşlardur:-N

⁹⁸ Nufûs:-M

⁹⁹ Hadis: Nefsini bilen, Rabbini bilir. Aliyyü'l- Karî, “**Uydurma Olduğuna İttifak Edilen Hadisler**”, No.:349, s.266

¹⁰⁰ Beyit:-N

Şināsāyī-dih-i cān-ı ħired-mend¹⁰¹

Cemāl-ı şa^cşa^cıdur (3) mihr¹⁰² ile māh

Nümāyān oldı ānda şıbgatu'llāh

Muḥammed kā'inatuñ¹⁰³ (4) serveridür

Sipihr-i āferinīş¹⁰⁴ aḥteridür¹⁰⁵.

Ve daḥı (5) āl ü¹⁰⁶ aşḥābı ulül el-bāb ve zevi'l-ādāb üzerine olsun ki (6) her¹⁰⁷ biri degin ^cālem ve ḥacer-i mükerrem¹⁰⁸ ve iksīr-i āzam olmuşdur ki¹⁰⁹ ḥadis¹¹⁰ (7) *aşḥābī ke'n-nucūmi bi-eyyihim iktedeytüm ihtedeytüm*¹¹¹ ḥadīş-i şerīfi (8) ḥāllerine¹¹² vāzıḥ olmuşdur.

Bu fakirü'l-ḥaḳīr ^cale'l- mü'ellif (9) İznīkī kim¹¹³ duḥter-zāde-i ḥazret¹¹⁴-i şeyḥü's-şuyūḥ Mevlanā eş-şeyḥ¹¹⁵ Muḥammed eş-şehir (10) be-Eşref-zāde āvān-i cevānide bu fenn-i şerīfe şevḳ u şa^cb (11) u kūşiş¹¹⁶ ziyāde olmağla ḥuzūr-u cedd-i büzürgvār keşirü'l (12) iktidārda¹¹⁷ ekşer rumūzuna¹¹⁸ ittilā^c belki fi'l ḥaḳīka¹¹⁹ (13) ba^cz

¹⁰¹ Beyit:-M

¹⁰² Mihr: Şemsle N

¹⁰³ Kā'inatuñ: Kā'inūñ M

¹⁰⁴ Āferīneş: Efser güneş ki M

¹⁰⁵ Mefā'ilün / Mefā'ilün / Fa'ülün.

Nazik ve latif aklın sır öğreticisi

Akıllı ruhun tanıyıcısı

Ay ile güneş güzelliğinin parıltısıdır

Onda sıbgatullāh belirdi

Muhammed kâinatın reisidir

Yaratılan kâinatın yıldızıdır

¹⁰⁶ Āl ü:-M

¹⁰⁷ Her:-M

¹⁰⁸ Ve ḥacer-i mükerrem:-N

¹⁰⁹ Ki:-M

¹¹⁰ Ḥadīş:-N

¹¹¹ Ḥadis: Ashabım gökteki yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız hidayet bulursunuz. (Beyhaki, el-Medhal, No:152, s.96)

¹¹² Beyān:-M

¹¹³ Kim: Ki M

¹¹⁴ Ḥazret:-M

¹¹⁵ Eş-şeyḥ:-M

¹¹⁶ Ṭalebüm:-M

¹¹⁷ İktidārda: İktidārñ M

¹¹⁸ Rumūzuna: Rumūzātuña M

¹¹⁹ Ḥaḳīka: ^cAlelḥaḳīkat M

ba°zı¹²⁰ tedbīrātun¹²¹ iħtirā°¹²² itmege¹²³ iħtidār ħāsıl itdüm. (14) Ba°dehu bu fennüñ mähirleri ve nice icāda kädırleri ile (15) müşāĥabet-i tām ve münāsebet-i malākelām idüp gördüm ki¹²⁴ ekşer-i ĥälleri¹²⁵ (16) mütelāşı vü perişān olup cüz° yerde da°imā meşakķatden (17) [N2b] ĥālī degıller. Pes bu¹²⁶ ĥab°-ı bülend-pervāzdan ĥalebenüñ¹²⁷ bu ĥällerine teraĥĥum

[M17b]

(1) gelüp bu fennüñ te°assürün¹²⁸ ¹²⁹ ve izĥār itmeği¹³⁰ ĥaşd idüp ĥurūf-u (2) teheccī üzerine¹³¹ bu eş°ār ve ĥaşāyid ve muķaĥṭṭa°āt-ı ketb u tesvīd (3) idüp¹³² nāmını Divān-ı Ĥikmet kodum ve şol vech üzere¹³³ yazdım ki (4) tā¹³⁴ ehle āsān olup¹³⁵ nā-ehle¹³⁶ müte°assir°ül edmān¹³⁷ ola ümidvār ki (5) benüm¹³⁸ bu kitābuñ¹³⁹ müĥāla°asında¹⁴⁰ iħtidārı olan iħvān (6) u ĥullān bu faķīri ĥayır¹⁴¹ du°adan ferāmüş buyurmayup bu tuĥfemi dīde¹⁴²-i (7) nādāndan dūr eyleye¹⁴³ *vallāhu'l-muvaffakü'l hadī ile 'ş-şavāb.*
144 145

¹²⁰ Ba°zı:-N

¹²¹ Tedbīrātun: Tedābīrūñi M

¹²² İħtirā°: İħtirā°a M

¹²³ İtmege:-M

¹²⁴ Gördüm ki:-M

¹²⁵ Ĥälleri: Aĥvāllerüñde M

¹²⁶ Bu:-M

¹²⁷ Ĥalebenüñ :-M

¹²⁸ Te°assürin: Müte°assir N

¹²⁹ Olan ġavāmızı müyesser:-M

¹³⁰ İtmeği: Olmasuña N

¹³¹ Üzerine: Özde N

¹³² İdüp: Eyleyüp N

¹³³ Üzere:-N

¹³⁴ Tā :-M

¹³⁵ Olup:-M

¹³⁶ Nā-ehle: Cāhile N

¹³⁷ :-N

¹³⁸ Benüm: Varam M

¹³⁹ Kitābuñ: Kitābum M

¹⁴⁰ Müĥāla°asında: Müĥāla°asuña N

¹⁴¹ Ĥayır:-M

¹⁴² Dide:-M

¹⁴³ Eyleye: İde N

¹⁴⁴ Ve Allah yardımcı ve doğru yol göstericidir.

¹⁴⁵ Vallahi'l-muvaffakü'l hadī ile 'ş-şevāb:-N

Harfû'l-elif¹⁴⁶***Mef'ülü Fā'ilātün Mef'ülü Fā'ilātün***

- 1 Esrār-i 'ilm-i kāfi itdüm cihānda ifşā¹⁴⁷
Bu gizlü sırrı kıldum gün gibi āşikārā
- 2 Tālib olan bu sırrı keşf ideyüm dir ise¹⁴⁸
İsm-i 'Alīmi itsün evrād-ı dilde inşā
- 3 Bu 'ilm iderse mir'āt-ı kalbini şāf¹⁴⁹
Cām-ı cihān-nümānuñ sırrı olur hüveydā
- 4 Ol vaqt zühre ile mirrīthe nāzır olsun¹⁵⁰
Teşlīs olsa tesdīs olur maḳām-ı cevzā¹⁵¹
- 5 Burc-ı ḥamelde olsa şems u kamer muḳārin
Ḥāşıl olur 'uṭārid keyvān-ı sa'd-ı ra'na¹⁵²
- 6 Nāmını müşterinüñ levḥ-ı raşāşa yazsun
Evzā'ını kevākib itdükçe böyle peydā
- 7 Bu levḥi eyler ise cān boynuna ḥamā'il¹⁵³
Bu hırz-ı cānı kılsun cāhil gözünden ihfā¹⁵⁴
- 8 ¹⁵⁵ Esrār-ı 'ilm-i kāf keşf olur ol kişiye
Ḳāf-ı ḳanā'at içre göñlüni ide 'anḳā¹⁵⁶

Def'a-yı ḥarfû'l-elif¹⁵⁷***Fe'ilātün Mef'ailün Fe'ilün***

¹⁴⁶ Harfû'l elif: Ḳāfiyetü'l evvel N

¹⁴⁷ Cihānda: Cihāna M

¹⁴⁸ Sırrı: 'İlmi N; Keşf: idem M

¹⁴⁹ Bu 'ilm iderse mir'āt-ı kalbini şāf: Nūr-ı 'alīm irerse mir'āt-ı kalbi şāfi M

¹⁵⁰ Nāzır olsun: Olsun nāzır M; Mirrīthe: Mirrīḥ M

¹⁵¹ Olsa: Olursa M

¹⁵² Ḥāşıl: Vāşıl M

¹⁵³ Levḥi: Levḥ M

¹⁵⁴ Gözün:- N

¹⁵⁵ Bir:- N

¹⁵⁶ İde: İtsun M

¹⁵⁷ Def'a-yı ḥarfî'l-elif: Ḳāfiyetü'l Şāni mine'l Elif N

[M18a] [N3a]1Cevheri āb-dār ider ise nidā¹⁵⁸

Nūr olur perteviyle °arż [u] semā¹⁵⁹

2 *Ve mine'l-mā'ı kulle şey'in hayy*¹⁶⁰

Cümle eşyāyı mā° ider ihyā

3 Mīvesi zāhir olmaz ezhāruñ ¹⁶¹

Mā° ile bulmayınca neşv [ü] nemā

4 Nūrı bir cevher itdi Rabb-i qādīm

Şuver-i °ālem olmadun peydā¹⁶²

5 Dürr-i meknūn °arş mā° itdi¹⁶³

Nār ile zāhir oldı arz [u] semā ¹⁶⁴

6 Şafha-i māye kātib-i qüdrēt

Ĥikmet esrārun eyledi inşā¹⁶⁵

7 Cevher-i arzı māda ĥal itdi

Çekdi menşūr-ı qüdrete tuğrā¹⁶⁶

8 Nuţfe-i Ādem oldı mā°-ı ma°ın

Arzını mānuñ eyledi a°zā

9 Mi°desünde ġıdāyı tabĥ itdi

Nār-ı nūr-ı tabī°at eyledi mā°

10 Cigeri kıldı ālet-i taqtır ¹⁶⁷

Qatarāt-ı ġıdāyı aldı kuvā

¹⁵⁸ Cevheri: Cevher M

¹⁵⁹ °Arż: Arż N

¹⁶⁰ Ve her canlı şeyi sudan yarattık. Kur'ān-ı Kerīm, Enbiya Suresi 21/30.

¹⁶¹ Zāhir: Olmaz N; Olmaz: Olmaz idi N

¹⁶² M Nüshasında bu satır yoktur.

¹⁶³ M Nüshasında bu satır yoktur.

¹⁶⁴ Hevā :-N

¹⁶⁵ Esrārunı: Esrārun N

¹⁶⁶ Qüdrete: Ĥikmete N

¹⁶⁷ Kıldı: Eyledi N

- 11 Aldı nār-ı °anāşırını anuñ
Kıldı qar°-ı merāre-i şafrā¹⁶⁸
- 12 Dem-i şiryāne eyledi talţif
İtdi şaķıl keşifini sevdā¹⁶⁹
- 13 Rūh-ı hayvānı eyledi demden¹⁷⁰
Kıldı bād-ı nesīmi rūha ğidā
- 14 Oldı ğāyet laţif nūr-ı başir¹⁷¹
Çeşm-i insānı eyledi bīnā¹⁷²
- [N3b]15 Demi dūhn eyledi sirāc-ı dile¹⁷³
Viridi şem°-i hayāta nūr-ı ziyā
- 16 Kākülün eyledi duĥāna ālet¹⁷⁴
Mūlarun eyledi sünbül-i sārā¹⁷⁵
- 17 Ma°den itdi kelāmı cevherüne
Kıdretün zāhir itdi şun°-ı Hudā
- 18 İtdi bir kaţre-i mādan inşā¹⁷⁶
Kıldı kenz-i haķāyık-ı eşyā
- [M18b]19 Ādemi hikmete mişāl itdi
Hālıka şad hezār hamd u şenā
- 20 Nuţfe-i mā°ı bir kitāb itdi
°İlm-i iksiri eyledi imzā

¹⁶⁸ Kıldı: Kaldı M

¹⁶⁹ Şaķıl: Şüfl N; Keşifini: Keyfini N

¹⁷⁰ Hayvānı: Hayvān N

¹⁷¹ Laţif: Luţfi N

¹⁷² Çeşm: Cism N

¹⁷³ Dile: Dil M

¹⁷⁴ Duĥāna: Dehānuñdan N

¹⁷⁵ Eyledi: İtdi: N

¹⁷⁶ İnşā: İnsānı N

- 21 Hilkatı âdem ile añladılar¹⁷⁷
°İlm-i Mūsāyı °aķıl-ı dānā
- 22 Yed-i kudretle hāzret-i Dā°vud
Kıldı pūlādı Őem°e-i beyzā
- 23 Cevher-i hātem-i Süleymānī
Oldı kenz-i cevāhir-i esmā
- 24 Barmağundan aķıtdı mā°-i Őahūr
İtdi Őaķķu°l ķamer resūl-i Hudā
- 25 Bunca āyāt u beyyināt ile
Göremez nūr-ı kudretün a°mā
- 26 İbn-i Sīnā bu deñlü fażlı ile¹⁷⁸
°İlm-i iksīri bilmedi aŐlā¹⁷⁹
- 27 İnķılāb-ı °anāsırın sırrın
Gösterürken besā°ıŐ-i eŐyā
- 28 °Abdi °ıķd-i revāyih eyler iken
Sırr-ı hikmetle Őālib-i dānā¹⁸⁰
- 29 Kudretün zāhir itdi¹⁸¹ Şun°-u hāķīm
Eyledi sırr-ı hikmetün ihfā
- 30 °Ālemi itdi °ālem-i asğar
Ādemi itdi nüŐha-i kübrā¹⁸²

¹⁷⁷ Hilkatı âdem: Hilkat-ı âdem N

¹⁷⁸ Fażlı: Fażlla N

¹⁷⁹ 25. Beyitin ikinci mısrası ve 26. beyitin ilk mısrası N nüshasında tasih amacıyla sütün arasına yazılmıştır.

¹⁸⁰ Dānā: Ednā N

¹⁸¹ İtdi :-M

¹⁸² İtdi: Eyledi N

- [N4a] 31 ıldđı ıksđri āleme cāmi
Eyledi nūr-ı hđkmete mūcellā
- 32 Māda hāll itdi cevher-i arzđ
Oldđ nūrānđ esfel ü¹⁸³ alā
- 33 udreti gōr ¹⁸⁴ nār-ı ins ile
Nūr ile doldđ vādđ-i Sđnā
- 34¹⁸⁵ Nārđ ađđar Őecerde zāhir iden
Eyledi Mūsā aŐāsm ejdehā
- 35 Nđl'e ğarĳ itdi ĳavm-i Firavni¹⁸⁶
Yaĳdı nār-ı azāba Őubĳ u mesā
- 36 Cūmle ecsādđ māda hāll itdi
Oldđ cūmle ğubār kūllđ heba¹⁸⁷
- [M19a] 37 đnetūnde olan leĳāfet ile¹⁸⁸
Oldđ maĳlūl Őağar-ı Őahba
- 38 Yaĳdı nār-ı azāba her birini
ıldđ hđkmeti mevā
- 39 Māda milĳ-ı reŐāŐđ hāll itdi¹⁸⁹
Nār ile oldđ lāle-i hāmā
- 40 Feth-i bāb-ı tđlsımı hđkmet ile

¹⁸³ U :-N

¹⁸⁴ Ki:-M

¹⁸⁵ Beyit :-M

¹⁸⁶ İtdi: İtdüm M

¹⁸⁷ Ğubār: Ğubārđ N; Kūllđ: ĞulŐen-i N

¹⁸⁸ đnetūnde: đnetūne M

¹⁸⁹ ReŐāŐđ: Remād N

- Zāhir oldı hazā'in-i hükemā
- 41 Dā'-ı hikmetle mübtelā olana¹⁹⁰
Eyle nār-ı hekīmi dār-i şifā
- 42 Zehebün ref^c ider sefāhetüni¹⁹¹
Cesedün zāhir itse nār-ı şifā
- 43 İtdi sīm-āb-ı üsrübi Şāni^c
Cümle ecsāda cūybār-ı şifā
- 44 °Abd-ı recrācun ider ezhārun
Bāğ-ı hikmetde nev-bahār şifā
- 45 Seylağün ile lāle renk oldı
Şemse-i tāk-ı zer-nigār şifā
- [N4b] 46 Kana döndü dem-i ğazālı ile¹⁹²
Bāde levn oldı lāle-zār şifā
- 47 Hūn-ı °aşıqla lāle renk itdi
Cāme-i sündüsin nigār-ı şifā¹⁹³
- 48 Çeşm merīhe döndü kızıl kıla¹⁹⁴
Nergis-i mest-i gül'izār şifā
- 49 Kānlu yaşlar akıtdı çeşmünden¹⁹⁵
Bāğ-ı hikmetde ki hezār şifā

¹⁹⁰ Dā'y: Re'y M; Olana: Olına M

¹⁹¹ Ref^c: Def^c N; Sefāhetüni: Sakāmenni N

¹⁹² Ğazālı: Ğazāla N

¹⁹³ Sündüsün: Sündisi N

¹⁹⁴ Çeşm: Cism N; Kızıl :-M, Vezin bozuktur.

¹⁹⁵ Yaşlar: Yaşı M

- 50 Dehr bārān-ı hūn yağdurdı ¹⁹⁶
Hañçer-i berķ-i tāb-dār şifā
- 51 Merdüm-i dīdesüni yaķūtuñ¹⁹⁷
Eyledi dürr-i şeh-vār şifā
- 52 Nār-ı şems ile dürrüni şadefüñ
Eyledi la^l-i gūş-vār şifā¹⁹⁸
- 53 Hañçeri la^l-i āb-dār eyler¹⁹⁹
Pertev-i tāb-ı āb-dār şifā
- [M19b]54 Za^cferān hadīdi hal idicek
Mā³-ı cengār olur medār-ı şifā²⁰⁰
- 55 Şülüş-i mā³ hālīd olsa hadīd
Rub^c-ı iklīl olur ābār şifā ²⁰¹
- 56 Toķuz emşāli mā³-ı şī^cr ile
^cAķd olur kimyā-şī^cār-i şifā
- 57 Şülüş-i mā³ beyāz ider varaķı²⁰²
Şülüşāmı hamīr-i ²⁰³nār şifā
- 58 Oldı iklīl cevher-i iksīr
Tāc-ı hāķāni tāc-dār şifā

¹⁹⁶ Dehr bārān-ı hūn yağdurdı: Dehre bārān yağdurdı hūn N

¹⁹⁷ Merdüm: Mürde M

¹⁹⁸ Gūş-vār: Kişvār M

¹⁹⁹ Hañçeri: Hañçer N

²⁰⁰ Cengār: Jengār N

²⁰¹ Ābār: ^cİyyar N

²⁰² İder: iderdi M; Varaķı :-M

²⁰³ İder:-M

- 59 Oldı naqş nigîn hâtem-i cûd²⁰⁴
Nâm-ı iksîr nâm-dâr şifâ
- [N5a]60 Eyledi mâ³-ı hâlidî kâdir
Âb-ı hayvân devr nigâr şifâ ²⁰⁵
- 61 Haşr-ı ecsâdı eyledi şâni^c
Kenz-i esrâr-ı hâk-sâr şifâ
- 62 Kıldı emvât-i ʿâlemi ihyâ
Rûh [u] cân-bahşla bahâr şifâ
- 63 Oldı mâ³-ı-hayât rûh-efzâ²⁰⁶
Gevher-i kan-ı kühsâr şifâ²⁰⁷
- 64 Oldı semmü'l efâ'i âb-ı hayât
Mâdde zehr oldı zehr-ı mâr şifâ²⁰⁸
- 65 La^c-ı yâkût cevher-i iklîl
Gevher-i tâc şehriyâr şifâ
- 66 Cevher-i tîrûni çün itdi Hudâ²⁰⁹
Mâ³-ı seyfle Zû'l-fikâr şifâ ²¹⁰
- 67 ʿAbd-ı recrâci eyledi cevher
Dânesün kıldı bî-şümâr şifâ

²⁰⁴ Naqş: Nefş M

²⁰⁵ Nigâr: Zûrkâr M

²⁰⁶ Mâ-ı-hayât: Mâü'l hayât N

²⁰⁷ Kühsâr: Nâr M; Levh: -N

²⁰⁸ Mâdde: Bâd N

²⁰⁹ Tîrûni: Neyyirin M

²¹⁰ Seyfle: Sub^cla M

Def'a-yı harf-ı elif

Fe'ilātün Mef'ailün Fe'ilün

- 1 Eyledi mirrīḥe zühreyi teṣlīs²¹¹
Ola ṣemsün ḳarīn-i bedr-ı dūcā
- 2 Müṣteri ḥal olur °uṭārid ile
Zühale vāṣıl olsa necm-ı dūcā²¹²
- [M20a]3 °İḳd-i pervīni ḥal ider nūrı
Kevkeb-i dūrri olsa ṣems-i ḍuḥā²¹³
- 4 Aḳıdurdı zülālı ḳudretle
Ṭaṣa ursa °aṣāsını Mūsā²¹⁴
- 5 Ṭīb ider tıyni ḳudret-i ḥaḳla²¹⁵
Nefḥa-ı rūḥ-ı mu°ciz-i °İsā
- 6 Ḥal ider cismüni ḡubār eyler²¹⁶
Şaḥrdan cārī olsa āb-ı ḥayāt²¹⁷
- [N5b]7 Şadefüñ dürrüni āb-dār eyle
Baḥre düṣse ṣu°ā°-ı tāb-ı şafā²¹⁸
- 8 Ḳameri bedr ider hilāl olsa²¹⁹

²¹¹ Eyledi: Eylese N, Vezin bozuktur.

²¹² Zühale: Zūḥal N; Dūcā: Hudā N

²¹³ Kevkeb: Kevkebdür M; Dūrri -M

²¹⁴ Ṭaṣa: Ṭāmına M

²¹⁵ Ṭīb: Ṭabīb; M Ṭıyni: Ṭıyn M

²¹⁶ Cismüni: Cismi M

²¹⁷ Ḥayāt: Ḥayā N

²¹⁸ Tāb: Bāb N

Pertev-i nūr āfitāb-ı şafā

9 Virir ezhār-ı bāğa nevş u nemā
Nūr-ı şemsle māhtāb-ı şafā

10 Virdi bāğ-ı leṭāfetüñ varakı²²⁰
Faşl-ı gülde oğur kitāb-ı şafā

11 Gül gül oldı kızardı gül yanağı²²¹
Lāle şundi meger şarāb-ı şafā

12 Tāb-ı şemsle pür şafā oldı
Şişe-i göncada gül-āb şafā

13 Kadeḥ-i gülde olmağın teşmīc²²²
Dürr-i jāle olur şarāb-ı şafā

14 Dürr-i meknūnı ḥal iden tālib
İtdi sīm-āb-ı la'l-i nāb şafā

4

Def'a-yı ḥarf-i elif

Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün

1 Bu arz-ı mā²¹⁹ı cem^c itseñ ḥacer olur ḥamīr-āsā
Bu tıyn-i ḥikmetüñ aşlı ḥamīr idi ezel güyā²²³

2 Ḥacer bu mā²¹⁹-ı ^cazbıla türāb-ı esved olurken²²⁴

²¹⁹ İder:-M

²²⁰ Virdi: İrdi M

²²¹ Gül:-N

²²² Olmağın: Olmadı M

²²³ Ezel:-N

²²⁴ ^cAzbıla: Ğayrıyla M

Olur nār-ı ʔabī^catla ser-ā-ser bāṭını ḥamrā

3 Süren fir^cavn-ı evsāḥı meger Mūsā-ı ḥikmetdür²²⁵
Görün ceyb-i sevādundan zuhūr eyler yed-i beyzā

4 Ḥacer mā^o ile saḥḳ olsa ʔabī^cat nār-ı ʔabḥ eyler
Olur yāḳūtı bir cevher ki olmaz la^cl aña hemtā²²⁶

[M20b]²²⁷5 Yaḳarsuñ nār-ı ^cunşurla zıyāsı durmadan artar²²⁸
^cAceb yāḳūtı cevherdür od itmez cismüni ifnā²²⁹

[N6a] 6 Ruṭübetle nola tartīb olursa cismi yābende²³⁰
Sevādı zāhir olmazdı mizācı olmasa sevdā

7 Dem-i āḥūya ğarḳ olmuş şanarsun nesr-i ʔa^oirdür²³¹
Yā od deryāsuna düşmüş semender gibi bī-pervā

8 Yāḥūd ḳaḳnūsdür [u] cismin yaḳar nār-ı ḥaṭab birle²³²
Ḥekīm-i şun^c ider mā^o-ı maṭarla bu kulun iḥyā²³³

9 Temālīḥ-ı tesākīden sorarsa Bū ^cAlī ṭanma
Açar mı cāhile keşf-i rumūzı ḥikmeti dānā²³⁴

5

Def^ca-yı ḥarfı elif

²²⁵ Süren: Sürer M

²²⁶ Yāḳūtı bir: Bir yāḳūtı N

²²⁷ Milḥ-i ḥacer ḡābit.(der-kenar)

²²⁸ Durmadan: Ṭurmadan M

²²⁹ Cevherdür: Cevher M

²³⁰ Cismi: Cism N

²³¹ Āḥūya: Aḥū N

²³² Cismin: Cismi M

²³³ Ḥekīm-i şun^c ider mā^o-ı maṭarla bu kulun iḥyā: Ḥekīm-i mā^o-ı maṭar birle kulun eyleye iḥyā M

²³⁴ Rumūzı: Rumūz N

Mef'ülü Fā'ilätü Mefā'ilü Fā'ilün

- 1 Mektüm olan 'amel bu ki tedbîr-i mâ²³⁵ idüp²³⁶
Hal ide mâ'sı cevher-i arzı dā'imā
- 2 Mā³ ile arzı hal-i tabī'ata iltmedün ²³⁷
Teklîs iderse cevherüni nâr ider hebā²³⁸
- 3 ²³⁹ ²⁴⁰Mā³-1 ilahî şun^c-1 ilahî degil midür?
Arzumı nâra yakmaya kendüsi nâr ola ²⁴¹
- 4 Nâr ile arzı mâ³-1 ilahî hevâ idüp²⁴²
Taltîf ider hevâsını nûruyla dā'imā
- 5 Rūhâni nârı ile yaçar cism-i cevherün
Yandıķca şem^c gibi virur 'âleme ziyâ ²⁴³
- 6 Teklîs ider mi hark⁻¹ şalâhıla cevherün
Hark⁻¹ fesâd ile hâceri kils iden gedâ
- 7 Mā³-1 ilahîdür vesâh⁻¹ arzı pāk iden
Nâr-1 tabi'îdür viren ol cevhere ziyâ²⁴⁴
- 8 Nādâna açma sırrunı nâr-1 tabi'atun ²⁴⁵
Lâyık olur mı câhil olan şahşa kimyâ

²³⁵ Mâ:-M

²³⁶ Mâ:-N

²³⁷ Tabī'ata: Tabi'îye N

²³⁸ Nâr: Mâ M; İder:-M; Hebâ:-M

²³⁹ N nüshasının ikinci beyitinin ikinci satırın son kelmeleri olan "ider hebâ" M nüshasında 3 beyitin ilk satırında yer alır.

²⁴⁰ İder hebâ:-N

²⁴¹ Mâ :-N

²⁴² İdüp: İder N

²⁴³ Gibi:-N, Vezin bozuktur

²⁴⁴ Tabi'îdür: Tabi'attür M; Ziyâ: Şafâ N

²⁴⁵ Nâr nâr-1 tabi'atdür murâd nâr-1 beyzâ demek (der-kenar)

Harf-i rā*Fe'īlātün Mefā'ilün Fe'ilün*

- 1 Mā°-ı ھellāli eyledi tāhir
 udretün zāhir itdi ādir
- 2 Hāceri ھal iden bu mā° ile
 Leheb-i nārda eyledi āhir
- [M21a] 3 Hā-i lü°lü°de mā°-ı leymonuñ
 Eşeri gün gibi oldu zāhir
- 4 Hā ider şebnem ھadiri mā° eyler²⁴⁷
 Olımaz nār-ı udrete şābir
- 5 Hā-i mā°da üsrüb-i maħlül
 Cesedün milھا döndürür āhir
- 6 Zuħalün milħin almazsa ھakīm
 Hā-i ecsādı olmadı ādir
- 7 Bulmadı kenz-i ھikmete miftāħ
 Cevher-i milھے olmayan nāzır
- 8 Nār ile mā°ya döndü milħ-i müzāb
 Cesed-i pākin eyledi tāhir
- 9 Yere indürdi ayı siħriyle

²⁴⁶ Gazel:-N²⁴⁷ Vezin bozuktur.

Nār itdi duḥān bir mā°dur

- 10 Arz-ı mā° olmazdı nār ile
Fenn-i ḥikmetde olmasa māḥir
- 11 Yere geçmezdi mālı Ḳārūnuñ
Ḳaşdı Mūsāya itmese kāfir
- 12 Ḳudret-i ḥaḳ °aşā-yı Mūsāyı
Ḥayy-ı ḳayyūma eyledi fakīr
- 13 Yed-i beyzāsı °ilm-i Mūsānuñ
Oldı esrār-i ḥikmete cābir
- 14 Kenz-i esrārı fetḥ iden ṭālib
Buldı ḥikmetün cevherün vāfir²⁴⁸
- 15 Semeki ma°denünde milḥ idicek
Cevher-i nūrun eyledi bāhir
- 16 Beyzā-ı ḥikmeti türāb itdi
°Abd-i recrācı milḥ iden sāḥir

7

Def°a-yı ḥarf-i elif

Mef°ülü Mefā°lü Mefā°lü Fe°ülün

- 1 Meyyit cesedi mā°-ı ilahī ider iḥyā ²⁴⁹
Göstermek için ḥalkā bugün mu°ciz-i °Isā ²⁵⁰
- [N6b]2 Kendü ölücek cismi döner °azm-ı remīme
Her cevher-i ferdünde durur rūḥ-ı Mesīḥā²⁵¹
- [M21b] 3 Görsün diyü ḳabründe şevābıla °azābun

²⁴⁸ Vezin bozuktur.

²⁴⁹ İlahī:-M

²⁵⁰ Ḥalkā:-M; Bugün:-M

²⁵¹ Her:-M

- Tā ḥaşr[e] degin cevher-i ferdün ider ihyā
- 4 Bir nev^c-i ḥayātıyla görür ḳabir ^cazābun²⁵²
Ḥay eyler anı ḥaşr[e] degin ḥayy-ı tüvānā
- 5 Meyyit cesedün rūḥu görünmez naẓar itseñ
Naşş ile bilür ḥayy idugün ġāfil-i dānā ²⁵³
- 6 Meyyit cesedün rūḥı ḥayāt ebridür ²⁵⁴
Bir zeresüni nār-ı caḥīm idemez ifnā^o
- 7 Ḳabründe iken baḳsa idik cismi görünmez²⁵⁵
Her cevher-i ferdiyle ^cazābun görür ammā
- 8 Nefsünde dūrür rūḥ-ı nihāyet göremezsün
Ḥikmet bu ki ḳabründe dūrür gitmedi aşlā
- 9 Bu cism-i keşif olsa görünür göze dā^oim ²⁵⁶
Ġāyetde laṭif olsa ider kendüyi ihfā^o²⁵⁷
- 11 Zerrātı göze gölge olıcak göremezsün ²⁵⁸
Gün şu^clesüne ²⁵⁹ karşı olur ²⁶⁰ her kişi bennā
- 12 Bu remzi duyar keşf-i ḳubūr ²⁶¹ eyleyen ^cāşık-ı āġāh²⁶²
^cĀrif olanuñ şüphesi olmaz buña ḳaṭ^cā
- 13 Bu ^cilmi nola cāhil olan eylese inkār
Gün şu^clesünüñ zeresüni göremez a^cmā

8

Ḥarfü'l-bā

²⁵² Bir nev^ca ḥayātıyla: Bu nev^c-i ḥayātla N

²⁵³ İle:-M; Ġāfil: ^cĀkil N

²⁵⁴ Vezin bozuktur.

²⁵⁵ Baḳsa: Baḳsañ M; İdik: Görünmez M; Cismi: Rūḥ M; Görünmez: Cismi M

²⁵⁶ Bu: Bir M

²⁵⁷ Kendüyi: Kendi N

²⁵⁸ Gölge: Gör gölge M

²⁵⁹ Gör:-N

²⁶⁰ Mu:-N

²⁶¹ Ḳubūr:-M

²⁶² Duyar: Devir M Āġāh:-N, Vezin bozuktur.

Fe'îlâtün Mef'û'ilün Fe'ûlün

- 1 Oldı milh-i ücâcıla sîm-âb
Dürr-i meknün cevher-i nâyâb²⁶³
- 2 Nâr-ı hikmetle mâhir-i dehrün
°Abd-i recrâcun eyledi pür-tâb
- 3 Arz-ı beyzâsun eyledi maḥlûl
Oldı milh-ı ramâd ṭalḳ-ı müzâb
- [N7a]4 Kîmyâ-ı sa°âdet olmazdı²⁶⁴
Mâ°da ḥal olmasaydı cevher-i tâb²⁶⁵
- 5 Gösterür iken inâ°-ı mektûb²⁶⁶
Kûze eyler zücâc-ı âb-ı ḥabâb²⁶⁷
- 6 Derecât-ı inâ°-ı mektûm
Ḥükemâ didiler şibâk-i kıbâb
- [M22a] 7 Cilve eyler cemâl bedr-i münîr²⁶⁸
Şunar âyine âba şafḥa-ı âb
- 8 Câhda °aks-ı Yûsuf'a beñzer
Zâhir²⁶⁹inâda ḥüsn-i şebâb
- 9 Kâmer hikmetle ḥal olucaḳ
Şems olur âfitâb-i °âlem-tâb
- 10 °Abd-ı zâd-veş itdi kils-i ḥacer²⁷⁰
Nâr eyler reşâşı kâra türâb²⁷¹
- 11 Esr-i üsrüb kumu kimyâ eyler²⁷²

²⁶³ Nâyâb: Yebâb N

²⁶⁴ Olmazdı: Olmaz idi N

²⁶⁵ Tâb: Nâyâb M

²⁶⁶ Mektûb: Mektûmi N

²⁶⁷ Âb: -M

²⁶⁸ Bedr: Âb-dâr M

²⁶⁹ Olur:-M

²⁷⁰ °Abd-ı zâd: Zâdesi N Veş:- N

²⁷¹ Nâr eyler reşâşı kâra türâb: Nârı enâru şâşı kâra türâb M

- °Abd-i maḥlūl olan ḥadīd-i müzāb
- 12 Şabḡ olur °öşri şems-i maḥlūluñ²⁷³
Vezn-ı °āşir olur kemāl-i nişāb
- 13 Mā°-ı maḥlūl olur tesāķīda
°Ayn-i enhār gülşen-i aḥbāb
- 14 Ğāfil olma şaķın buḡārundan
Baḡrun olur buḡarı cirm-i seḡāb
- 15 Pertev-i āftāba ḡā°il olur
Zūlf-i ebr-i bahār olursa niķāb
- 16 Kenz-i āsāruñ oldu miftāḡı
Feth-i bāb tılsım-ı fekk ḡicāb

9

Def°a-yı ḡarf-i ba

Fe°ilātün Mefā°ilün Fe°ilün

- 1 Zehēbī ķımı ḡal iden ṭālib
Oldı kenz-i ḡaķāyıķa rāḡıb
- [N7b]2 °Aķd-i ḡal olmayan şıfatıla²⁷⁴
Ķandan ķand olmaz leṭāfet-i ḡālib
- 3 Ādem-i ḡikmet oldu mā°-ı ma°ın
Nūrına nārı olmadun ḡālib
- 4 ḡal olan mā° buḡarı ebr olsa²⁷⁵
Baḡruñ olur buḡārünü cālib²⁷⁶
- 5 Arz-ı mā°nuñ ṭabī°i mīzānun

²⁷² Üsrüb ķımı: Bī-mūmı M

²⁷³ Şems: ḡams N

²⁷⁴ °Aķd-i ḡal: ḡal-ı °aķd N; Olmayan: Olmadun N; Şıfatıla: Şafāyla N

²⁷⁵ Ebr: İbrā M

²⁷⁶ Buḡārünü: Buḡārīyeti M

- Bilemez ʿilm-i hisābla ḥāsib
- 6 İmtizāc-ı ʿanāşırūñ rūḥı
Oldı rūḥānī ²⁷⁷cevher-i rāsib
- [M22b]7 Böyle nūrānī bir cesed olmaz
Nār ile şābit olmasa hārib
- 8 Cilve eyler ʿarūs-ı zāhir ile²⁷⁸
Olmasa zıl-ı zāʿili ḥācib
- 9 Ğavş ile inbisāta māniʿ olur
Cesed-i cevher olmasa zāhib²⁷⁹
- 10 Tāliʿ olmaz ufuḫda bedr-i münīr
Kevkeb-i dūrri olmasa şāḫıb
- 11 Nūr-i şems itdi dehirden işrāk²⁸⁰
Oldı bedir hilāl iken ğārib
- 12 Çekdi menşūr-ı ḥikmete tuĝrā
Oldı behrāma müşteri kātib
- 13 Gördü aşnām-ı deyr-i eflāki
Açdı esrār-ı ḥikmeti rāhib²⁸¹
- 14 Rūmda feylesof-ı ʿālim iken
Oldı bunca merātıbı rātib
- 15 Ḥikmet-i Hermes-i herāmiyede
Oldı gözden kuvāʿ gibi ğāʿib²⁸²
- 16 Kuvvet-i fazlun eyledi izhār²⁸³
Oldı esrār ʿilmle sārīb²⁸⁴

²⁷⁷ Bir :-N

²⁷⁸ İle: Olur N; Zāhir: Tāhir M

²⁷⁹ Zāhib: Zāʿib N

²⁸⁰ Dehriden: Dehrin M

²⁸¹ Ḥikmeti: Ḥikmetün N

²⁸²: Oldı gözden kuvāʿ gibi ğāʿib: Oldı esrār ʿilmle sārīb N

²⁸³ Kuvvet-i fazlun eyledi izhār:-M

²⁸⁴ Oldı esrār ʿilmle sārīb: Oldı gözden kuvāʿ gibi ğāʿib M

Def'a-yı harf-i bā

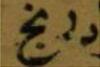
Fe'ilātün Mef'ailün Fe'ilün

- [N8a]1 Rāhib öğretmeyeydi zer^c-i zeheb²⁸⁵
Hālid olmazdı feylesof-ı ^cArab
- 2 Varaḳ-ı semmi mā³da ḫal itdi
Zehebun kaldı nār-ı zāt-ı Leheb
- 3 Mā³ıla nārun imtizācundan²⁸⁶
Zāhir oldı sevād-ı renc-i ^cArab²⁸⁷
- 4 Şahibi's-seyfi devr-i mirīḫūn
Ḳıldı şāh-ı mülk-i ḫıṭā-yı ^cArab²⁸⁸
- 5 Devr-i dā³imle cām-ı hūrşīduñ
Eyledi ḫüsrevāne ^cayş-ı ṭarab
- 6 Düşdi dām-ı ḫusūfa bedr-i münīr
^cUḳdesün zāhir itdi dās zenb²⁸⁹
- 7 Yandı ḫikmetūñ nārı
Zāhir itdi şafaḳda tāb-ı kerb²⁹⁰

- [M23a]²⁹¹8 Misk ile doldı micmerūñ māhuñ²⁹²
Ṭutdı dehri duḫān-ı zulmet-i şeb

²⁸⁵ Öğretmeyeydi: Öger müydü M

²⁸⁶ İmtizācundan: İzdivācundan N

²⁸⁷ Sevād-ı renc-i ^carab: Rūsvā N

²⁸⁸ Mülk: Ḫıṭāyı N; Ḫıṭāyı: Mülk N

²⁸⁹ İtdi:-M

²⁹⁰ İtdi: Oldı N

²⁹¹ Derkenar kılar od beşer beyzāda onu hemrāda oluru

²⁹² Misk: Müşk N

- 9 Pādişāh-ı sevād-ı a°zām iken
Eyler āb-ı hayātı hıẓr taleb²⁹³
- 10 Dām-ı hevāyı müşk-i ezfer itdi
Çekdi mülk-i haṭāda renc-i ta°ab
- 11 Ser-tā-ser arz-ı hikmet āşarı
Sen naşīb eyle ehline yā Rab

11

Def°a-i harf-i bā

Mefā°lün Mefā°lün Mefā°lün Mefā°lün

- 1 Zikirle cem° it ünşāyı bulardan bir veled gelsün
Doğan mevlüd-ı hikmetdür budur tāliblere maṭlūb
- 2 °Arūs-ı şarkıla ger şeyḥ-i Mışrī²⁹⁴ bir yere gelse
Doğar bir tıfl-ı nevreste kemāl-ı ḥüsn ile merğüb²⁹⁵
- [N8b]3 Yüzü şems [u] kamer bir müşteri tal°at olur zāhir
Zuḥal²⁹⁶ gibi sevād olan siyeh ḥāl dūrür²⁹⁷ merğüb²⁹⁸
- 4 Şu mā°-yı maṭar iken bu tıfluñ bālig olunca²⁹⁹
Gıdāsun mā° ideñ anuñ olunca lāle ḥadd³⁰⁰pür-ḥüb³⁰¹
- 5 Vesahden cismi pāk olsun bu kez ḥammām-ı hikmetde
Cevāni bālig olunca budur tedbīrüne üslūb
- 6 Bu tıfluñ üstine toz kondurur mu mihr-bān olan

²⁹³ Hayātı: Hayāt N

²⁹⁴ Şeyḥ Mışrī'den murad devāsı dimek (der-kenar)

²⁹⁵ Merğüb: Maḥbūb N

²⁹⁶

²⁹⁷ Dūrür: Dur M

²⁹⁸ Sevād olan siyeh: Siyāh olan sevād N

²⁹⁹ Şu: Şuyun N; İken: Eylük N

³⁰⁰ Bir bir:-N

³⁰¹ Anun: Eylük M; Pür-ḥüb: Ḥüb M

- Çün eyler behçet-i hüsnî ğubār-ı hâtır-ı ma'cüb
- 7 Cevān-ı nāzenīn olur yürür gül-gün kabā ile
Giyer bir şarı atlāsı ider 'āşıkları meczüb
- 8 Yüzünde haṭ belürdükçe sevādundan hicāb eyler³⁰²
Ġubār-ı haṭṭı maḥv eyle görünür olmasun maḥcüb³⁰³
- 9 Vücūdun maḥv iden 'āşık bu cāna vāşıl oldukça
Muşavver rūḥ olur cismi olur ol şüreti maṭlūb³⁰⁴
- [N9a]10 Sevād-ı şānīdür haṭ dedigüm mevlūd-i ḥikmetde
Hekīm eyler tesākıyla sevād-ı ḥikmete maḥlūb³⁰⁵
- 11 Bu remzi duymayan 'āşık şayulur yok ḥesābıyla³⁰⁶
Vücūdı 'ilm-i ḥikmetde degildür cāhilūñ maḥsūb

12

Def'a ḥarf-i bā

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- [M23b]1 Almağa zıllun nuḥāsın cehd idüñ eyleñ taleb
Eyledi bī-zıll nuḥāsı kimyā kādır çalab
- 2 Zıbaḳ alur bu nuḥāsuñ zıllunı tedbīr ile
Zıbaḳ-ı maḥlūl eyler zühre-i aḥmer zeheb³⁰⁷
- 3 Zıbaḳ ile bu nuḥāsuñ zāhiri tebyīz olur
Baṭnīn tedbīr ider taḥmīr ile nār-ı leheb
- 4 Bu nuḥāsuñ zılluñ alup ḥal idüp 'aḳd etme ki³⁰⁸
Ḥaḳ te'ālā zıbaḳ-ı maḥlūlu itmişdür sebeb

³⁰² Yüzünde: Rūḥuñda N

³⁰³ Eyle: İt N

³⁰⁴ Olur: Olup N; Ol şüreti: -N

³⁰⁵ Sevād: Sevāduñ N; Ḥikmete: Ḥamrına N

³⁰⁶ 'Āşık: 'Ārif N; Hesābıya: Hesābuñda N

³⁰⁷ Zühre: Zühre-yi bī N, Vezin bozuktur.

³⁰⁸ 'Aḳd: Zihī N; İtme ki: İtmeye ki M

- 5 Bu nuḥās-ı şanı̄'i maḥlūl iken ʿaḳd itmege
Var nuḥās-ı rābī'in tedbīrūñi eyle ṭaleb³⁰⁹
- [N9b]6 Zıllun almak zūhrenūñ mirriḡ ile āsān olur
İmtizācuñdan çeker ancak ḥekīm olan taʿab
- 7 Dühn ile şıbgā nuḥās ıtlāḳuñı eyler ḥekīm
Ḥikmeti remziyle söyler neylesün budur edeb
- 8 Cāhile bu remzi açma bī-edebdür germ olup³¹⁰
Bilmez ol mikdāruñi itmek diler şūr-i şaʿb

13

Defʿa-ı ḥarf-ü'l bā

Mefʿülü Mefāʿilü Mefāʿilü Feʿülün

- 1 Bu şanʿata aşlıyla beyān eyledi rāhib
Taşʿıdi ile ṭabḥına olañ diri ṭālib³¹¹
- 2 Ḥal it ḥaceri nār ṭabiʿatıla saḡḳ it³¹²
Taşʿıd idicek cevheri māʿsı ola ḡālib
- 3 Şüflünü ḳatup māʿsını al nār ile saḡḳ it
Bu māʿsı olup māʿ-ı ilah ile ṭālib^{313 314}
- 4 Taʿfine ḳoyup ṭül-ı zamān ile darılma³¹⁵
Şabr eyle olur ṭālibine fetḥ-i meṭālib³¹⁶
- 5 Taʿfinile tā cümle şuyu müncemid olsa
Nār ile ḳıtāl eyle tā olmaya hārib³¹⁷

³⁰⁹ Rābī'in: Rābī'inūñ M

³¹⁰ Bu: Açma M; Remzi: Bu M; Açma: Remzi M

³¹¹ Taşʿıdi: Taşʿıd N; Siz:-M

³¹² Nār:-M; Ṭabiʿatıla: Ṭabīʿiyle M

³¹³ Māsi: Māsuñ N

³¹⁴ Vezin bozuktur.

³¹⁵ Darılma: Ṭarlama N

³¹⁶ Ṭālibūñe: Ṭā içinde N

³¹⁷ Eyle: Eyleyüp N; Tā: Mā N

- [N10a]6 Tabh itmek ile bulsa hevā gibi leṭāfet
Nār-ı ḥacerūñ rūḥuña mā°nuñ ola ġālib³¹⁸
- 7 Nārıyla hevā arzıla mā° mūncemid olsa
Nāruñdan olur şıbgıña revnağ-i °acāib³¹⁹
- 8 Nārıla şıbg-ı dühni ider kils-i muḥammer³²⁰
Rūḥuyla cesed nefsuñe oldukça muşāhib
- [M24a]³²¹ Bāṭinde ki şıbgıyla olur zāhiri tesvīd
Tevsīd olucağ zāhir olur şıbg-ı ġarā°ib
- 10 Tesvīdiyle ḥamr iken olur meşher-i qāhir³²²
Her bir cesedi zāhir ider budur °acāib
- 11 Her bir cesedi ḥal iden erkān-ı ḥacerle
Añlar ne imiş ḥālde remz itdügi rāhib³²³
- 12 Red itmek için cāhili ḥikmet kapusundan
Remz-i ḥükemā bu şan°ata eyledi ḥācib
- 13 Açmağ dilese cāhil [ü] nādāna bu remzi³²⁴
Dānā geçinen °āqile olmazdı münāsib

14

Def°a-yı ḥarf-i bā

Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilātün Fā°ilün

- [N10b]1 Beyzā-ı ḥikmetden evvel ḥāşıl olur bir ġurāb
Bu ġurābuñ her cenāḥuñdañ dökülür misk [u] nāb

³¹⁸ Ġālib: Qālīb N

³¹⁹ Şıbgına revnağ-i: Revnağ-ı şıbgına N

³²⁰ Vezin bozuktur.

³²¹ Kul inne'l-evvelin ve'l aḥerin le-mecmū°ün ilā mīqāt-ı yevm ma°lūm (551 (1156-1157))

Deki: “Öncekiler ve sonrakiler belli bir günün belli vaktinde mutlaka toplanacaklardır.” Kur°ān-ı Kerim Vakıā Suresi, 56/ 49-50 (der kenar)

³²² Vezin bozuktur.

³²³ İtdiği: İtti N

³²⁴ Remzi: Rāzı N

- 2 Kābil olan katl iderse cevher-i Hābīl gibi
Kābre defn eyle diyü eyler işāret bu ğurāb
- 3 Per açup pervāz idelden āsmān-ı hikmete³²⁵
Sāyesüñ rüy-ı zemine eyledi müşgīn niķāb
- 4 Bu sevād-ı evvelüñ her kim ğurābuñ şayd ider
Şun^ıyla bu ğurāba oldurur zerrīn niķāb³²⁶
- 5 Bu ğurāb iķer şuyun mīķāt-ı Mūsāda tamām
Düşē arz-ı hikmete tāb-ı temmuz-ı āftāb
- 6 Bu ğurāb ile hümā-ı devleti şayd eyleyen
Kāf-ı kudretde virir °anķa gibi faķre cevāb
- 7 Bu ğurābuñ āķir-i °ömründe sevādı aĝ olur
Bu beyāzıla bulur °ömr-i dırāzı şeyḫ u şābb³²⁷
- 8 Bu ğurābı şayd idüp eyle per u bāluñ buḫūr
Ger tılısm-ı hikmete bulmak dilerseñ fetḫ-i bāb
- [N11a] 9 Bu ğurābuñ resmidür miftāḫ-ı bāb-ı hikmetüñ
Bu ğurābuñ remzini bulmakdadur ammā ḫesāb
- 10 Cāhil olan bu ğurābı bir yinür nesne şanur
Remzüñi duymaz ne bilsüñ cānına eyler °azāb
- 11 Derd-mend kendi hevāsuñda uçar men° eylemeñ
°Ömri berrānīde geķer eylemeñ ta°n [u] °itāb
- [M24b]12 Cāhile lāyık degildür keşf-i °ilm-i hikmetüñ
Bildigüm budur benüm Allāhu a°lem bi°s-şavāb³²⁸

Ḥarf-i tā

³²⁵ İdelden: Uraldan N

³²⁶ Şun^ıyla: Şan^ıatla M; Nikāb: °İkāb N

³²⁷ Dırāzı: Dırāzuñ N

³²⁸ Allahu: Vallahi N

Fe'îlâtün Mef'û'ilün Fe'îlün

- 1 Kıldı iksîri şânî^c-i kudret
Kenz-i esrâr-ı ^câlem-i hikmet
- 2 Tıynet-i âdeme mişâl oldu
Arz-ı mâ^o oldu mebde^o-ı hikmet³²⁹
- 3 ³³⁰İmtizâc-ı besâ'it-i eşyâ
Oldı mevlûd-i hikmete şûret
- 4 Cism-i rûhâni bir cesed oldu
Oldı nûrâni bir kamer-tal^cat
- 5 Oldı taşvîri ahsen-i takvîm
Zülf-i müşkîni âyet-i rahmet
- 6 Yazdı ümmü'l-kitâb cebhesine³³¹
Kâlem-i şun^c-u kâtib-i kudret
- 7 Cümle envârunı tesâķînuñ
Hulleler itdi eyline kat kat
- 8 Başıña urdu cevher-i iklîl
Tıfl iken ķondu başuña devlet
- [N11b] 9 Tâc-dâr oldu âdem-i iksîr
Cümle hâķ itdi secde-i izzet
- 10 Sâkin olmazdı âdem-i hikmet
^cÂlem-i şan^cat olmasa cennet
- 11 Nefs-i hevâya mâ'il olmazdı
Kendü nev^cinden olmasa hilķat
- 12 Nefs ile rûhuñ izdivâcundan
Zâhir oldu cevâhir-i kudret

³²⁹ Hikmet: Şan^cat N

³³⁰ Şan^cat:-N

³³¹ Cebhesine: Cebhesüñde M

- 13 İnkılāb-ı ma'ādin-i seb'ā
Olur ehl-i başirete 'ibret
- 14 Zeheb kumı eyledi şāni°
Genc-i esrārı cevher-i hikmet

16

Def'a-ı harf-ı tā

Fe'īlātün Mef'ā'ilün Fe'īlün

- [M25a]1 Görünür cevheri le'āfet ile
Hāke maḥlūt iken zer-i hikmet³³²
- 2 Necm-i sākīb gibi sevāduñdan
Berķ urur nūr-ı gevher-i hikmet
- 3 Zahr-ı āyīnesüñde ki zengār³³³
Oldı mücellā peyker-i hikmet
- 4 Zehebe zīb fersüde iken
Sürḥ ider anı zer-ger-i hikmet
- 5 Başuña urdi cevher-i iklīl
Dürr-i meknüne zīver-i hikmet
- 6 Ana raḥminde tāc-dār oldı
Şāh-ı şāpūr kişver-i hikmet
- 7 İrdi keyvāna tāc-ı rıfķıla
Ser-i ḥürşīd-i ḥāver-i hikmet
- 8 Şark ile ğarba pādişāh oldı
Doĝdu mevlūd-u māder-i hikmet
- 9 Yedi iklīme cümle ḥükm itdi
°İlm-i hikmetde dāver-i hikmet

³³² Zer-i hikmet: Zer-ger-i hikmet M

³³³ Zahr: Zuhūrı M

- [N12a]10 Fitne-i Ye°cüce kılıc koydı³³⁴
Çekdi sedd-i İskender-i hikmet
- 11 Seyf ile aldı kişver-i bahrı
Mışra şāh oldu surūr-i hikmet
- 12 Kāfdan kāfa dek şikār itdi
Oldı behrām-i şafder-i hikmet
- 13 Şaldı °ankā gibi zamānuñda
Kāla°a-i kāfa şehper-i hikmet
- 14 Üsrüb-i hikmete °ubūr itdi³³⁵
Nūr-ı °aql oldu rehber-i hikmet
- 15 Deyr-i aşnāmı zeyn iden rāhib³³⁶
Yağdı nūrānı micmer-i hikmet
- 16 Başuña giydi cevher-i iklīl
Şanem-i şems-i ekber-i hikmet
- 17 Defter-i Hermes-i herāvide³³⁷
Yazdı kāfūr-ı °anber-i hikmet³³⁸

- [M25b]18 Hıṭbe-i şemse ibtidā itdi
Nūr ile doldı minber-i hikmet
- 19 Nār nūr olduñun beyān itdi
Odlara yandı aḥker-i hikmet
- 20 Remz ile didi gevher-i nāsūt
Oldı cevzā-i manzar-i hikmet
- 21 Nūr-i behrām pertev-i nāhīd³³⁹
Oldı keyvān aḥter-i hikmet
- 22 Devr-i dā°imle cām-ı ḥūrşīdūñ

³³⁴ Ye°cüce: Yecücına N

³³⁵ Hikmete: Hükümüne M; İtdi: Eyledi M

³³⁶ Zeyn: Seyr M

³³⁷ Harāvide: Herāmesden N

³³⁸ Yazdı: Yakdı M

³³⁹ Nūr: Zer M

- Oldı tuğrā-yı defter-i hikmet
- 23 Ağzuña aldı mihr ile mührü
Çarh-ı çārümde ejder-i hikmet
- 24 Bāz-ı mihriyle şāh-ı gerdüne³⁴⁰
Zehrlər şundı sāgar-i hikmet
- 25³⁴¹ Ağzuña şundı mīve-i la^clin
Bezm-i vuşlatda duhter-i hikmet
- [N12b]26 Zühre kār^cil gibi şarāb-āsā
Zehri nūş itdi dilber-i hikmet

17

Def^c-i harf-i tā

Fe^cilātün Mefā^cilün Fe^cilün

- 1 Dem-i ^cİsādan irişen nefehāt³⁴²
Eyler ebr-i bahārı āb-ı hayāt
- 2 Kaṭarāt-ı seḫāb-ı hikmetdür
Arz-ı beyzāyı ḫal iden reşehāt
- 3 Arzuñ emvātuñ eyledi iḫyā
Nefḫa-ı şūr-u ^carşa-ı ^carashāt
- 4 Cümle ^cazm-ı remīm hayy itdi
Cümle ervāḫı eyledi işbāt
- 5 Pertev-i nūru lā-yezāl ile
Zāhir oldı cesede nūr-ı hayāt
- 6 Dehen-i lā-yeḫterik şu^cā^cından
Oldı mişbāḫ-ı hikmete mişkāt

³⁴⁰ Mihriyle: Mihre N

³⁴¹ Beyit:-N

³⁴² İrişen: İrmiş M

- 7 Nār ile dehen imtizāc idicek
Şu^ele-i nārı devr olur bi'z-zāt
- [M26a]8 Zāt-ı nūr-ı muşavver oldukça
Zāhir olur şu^eā^e-ı nūr-ı şıfāt
- 9 Bedr olunca çerāğ-ı nūr-ı hilāl
Boyanur bunca levne cümle nebāt
- 10 Zindedür haşre dek bu ^eālemdē
Nūş iden Hızır elünden āb-ı hayāt
- 11 Bu benüm gibi feylesof-ı cihān
Gele dirseñ bu ^eāleme hey-hāt
- 12³⁴³ Ney şeker gibi hāme-i lütfi
Şuna evlād-ı Rūma kand-ı nebāt

18

Def^e-i harf-i tā

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- [N13a]1 Ma^eden-i iksīrūñ aşıldur bu nebāt bir hācer³⁴⁴
Tūr-ı Sīnāda biter aḥmer şecerdür bu nebāt
- 2 Şöyle rūḥānī şecerdür mā³ görücek ḥal olur
Düñ olur nārıla şemsüñ bādıla bulur hayāt³⁴⁵
- 3 Bu nebātüñ milḥidür neşādır-ı cinsi olan
^eAkd ider neşādır-ı maḥlūli hem māü'l-hayāt³⁴⁶
- 4 Ma^eden-i ḥikmetde bitdi arz-ı mā³dan bu şecer
Oldı her bir mīvesinüñ lezzeti kand-ı nebāt³⁴⁷

³⁴³ Beyit:-M

³⁴⁴ Bir hācer:-M

³⁴⁵ Nārıla: Nārıyla M; Şemsüñ: Nārıyla M; Bādıla:-M; Hayāt: Şebāt N

³⁴⁶ Ḥem:-N

- 5 Her şecer nevş u nemā bulduğunuñ aşlı bu kim
Her birinüñ cismine rūḥu'l nebātıdur ḥayāt³⁴⁸
- 6 Nār ile iḥrāk idüp alsuñ ramādun milḥini
Rūḥ-ı cisminden gider mevt irişur olur memāt
- 7 Mā³-ı ḥalid virdigince bu ramādı ḥay ider³⁴⁹
Şun^ıyle ehl-i ḥikmet eyler iḥyā-ı memāt
- 8 Ğāfil olma bu ramāduñ milḥidür iklīl olan
Dühn olur bu milḥ ile kibrīt olur bir şeş cihāt
- 9 Dühn olan kibrīt ider rūḥānī iklīli cesed
Cism-i rūḥānī olur şıbgına olsa iltifāt³⁵⁰
- 10 İḳd olur nār ṭabī³atla³⁵¹ dürr gevher olur³⁵²
Şadef-i ḥikmetüñ ağzuña düşünce ḳatarāt
- 11 Ḥayy olur nāḳış cesed tā ḥaşre dek iksīr ile
Mā³-ı ḥalid eyleyelden cevherüñ āb-ı ḥayāt
- 12 Mā³-ı ḥalid bu ramāduñ cisini iḥyā ider
Ḥaşrı inkār idene göstermek için beyyināt³⁵³
- [M26b] 13 Cāhile gösterse ṭarḥuñ ehl-i ḥaḳ inkār ider
Cehli artar Ebū Cehīlūñ görürken mu³cizāt

19

Def³a ḥarf-i tā

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Şıbgı iksīrūñ ider her cevheri şeş u ḳamer³⁵⁴

³⁴⁷ Her bir :-M

³⁴⁸ Nebātıdur: Ḥayātıdur M

³⁴⁹ Verdigince: Oldugunca M

³⁵⁰ Cism-i rūḥānī olur şıbgına olsa iltifāt: Şıbgın ideñ māü'l-ḥayāt N

³⁵¹ Bir:- N

³⁵² Ṭabī³atla: Şan³atla M

³⁵³ İçün: İster N

Nür-1 şemsle ne dem-i perveriş olsa şecerāt³⁵⁵

[N13b] 2

Arz-1 hikmetde zirā^cat olunan cevher olur

Üstüne mā^o-1 maṭardan dökilürse reşehāt

3

Āb-1 nisān dökicek ḳaṭresüni ney şekere

Lezzeti pertev-i şems ile olur ḳand-1 nebāt

4

Cevher ma^cdeni tedbīr ile ḳayvānī olur

Mā^o ile mevt irişür nār ile eyler ḳarekāt

5

Arz-1 hikmetde yedi ḳoşlu bir aşıma olur

Bāğbān kim süvāra ḳırk güne dek mā^o-1 ḳayāt³⁵⁶

6

Bu yedi salḳım üzümde ne ^caceb bāde olur

Mürdeyi zinde ider ḳaṭresidür āb-1 ḳayāt

7

Rūḫ-1 ḳayvānī ile mürdeyi iḫyā eyler

Rūḫ-1 şānīdür ider ḳaṭresi iḫyā-yı memāt³⁵⁷

8

Mevc-1 baḳruñ birağur ma^cden-i milḫe semegi³⁵⁸

Cesedi milḫe döner resmi dururken bi'z-zāt

9

Ṭuz ile sirke olur küb ṭolusu olsa şarāb

İttiḫād ile olur bādede tebdīl-i devāt³⁵⁹

[N14a]10

Ḫaceri cevher ider pertev-i şemsile ḳamer³⁶⁰

Zevb olur gavş idicek cevher olur pākīze-zāt³⁶¹

11

Göre mi cāhil olan ^cālem-i iksīri ^caceb

Gözünü perde-i cehl ile bürürken zulumāt

12

Mā^o ile mevt irişe bir cesede³⁶²

Ḫayy iderler bir³⁶³ nefside mā^o-1 ḳayāt³⁶⁴

³⁵⁴ Her:-M; İksīrūn: İksīr M; Cevheri: Cesedi M

³⁵⁵ Ne:-M; Dem: Nerm M

³⁵⁶ Bāğbān kim: Bāğbānı M

³⁵⁷ İder:-M; Ḳaṭresi: Katre M

³⁵⁸ Semegi: Semegin M

³⁵⁹ İttiḫād: İnḫilāl N

³⁶⁰ Ḫaceri cevher ider pertev-i: Cevher eyler cesedi nāḳıışı N

³⁶¹ Olur: Olup N; Olur:-N; Pākīze-zāt: Pākīze şıfāt N

³⁶² İrişe: İrişe M

Defca harf-i tā

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

- 1 *Ve mine 'l- mā³⁶³-ı küllu şeyi hayy³⁶⁵*
Nārla cümle hayy ider harekāt
- 2 *Cesed-i meyyiti ider ihyā*
Şur-ı hikmetden irişen nefehāt
- [M27a] 3 *Cesedi hālid olur iksirūñ*
Haşr-ı ecsād olur fi 'l-^caraşāt
- 4 *Tūlicu 'l-leyle fi 'n-nehāri³⁶⁶ olur*
^cArz-ı beyzāyı kılsa zulūmat
- 5 *Cesedūñ zulmātuñı nār ayırur*
Nūr olur yanmağıla nār³⁶⁷ ^cuşāt³⁶⁸
- 6 *^cÖmr-i bākī bulur muydu cesed³⁶⁹*
Olmasa her tesākī āb-ı hayāt
- 7 *Sereṭānān tūs^{c 370} remzīn ider³⁷¹*
Şıbg-ı akrebde ki toköz derecāt
- 8 *Nār-ı şemsle ^caqd olursa hevā³⁷²*
Arz-ı beyzāda nūr olur derekād
- 9 *Mā³⁶³-ı hālid bu rūḥu bākī ider*

³⁶³ Bir :-M³⁶⁴ Vezin bozuktur.³⁶⁵ Enbiya Suresi, 21/ 30.³⁶⁶ Geceyi gündüzün içine sokarsın. Kur'an-ı Kerim, Ali İmrān Suresi, 3/27.³⁶⁷ Nār :-M³⁶⁸ Nār :-M³⁶⁹ Vezin bozuktur.³⁷⁰ İder:-N³⁷¹ Vezin bozuktur.³⁷² Hevā:-M

- Cismüne virdigince şabr-ı şebāt
- 10 Maḥv olur mā°-ı ḥālidūñ cesedi
Rūḥ-i iklīli cism ider bi'z-zāt
- [N14b] 11 Añlayamaz bu remzi cāhil olan
Ḥāṭiruña ḥuṭūr ider ḥaṭarāt

21

Ḥarf-i šā

Fe'īlātün Mefā'ilün Fe'ilün

- 1 Şu°le-i şemse nār olur bā°iṣ
Devr-i nāra buḥār olur bā°iṣ
- 2 Nūr zehebi nār-ı nāz yaḫdukça³⁷³
Ḳudret-i Kirdkār olur bā°iṣ
- 3 Dühn olurken ruṭubet-i zeytün
Kevkeb-i tāb-dār olur bā°iṣ

22

Def-i ḥarf-i šā

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Biter mā°-ı maṭārla toḫm-i cevāhir ḥikmetde
Nebātuñ bitmesüne ḳaṭre-i bārān olur bā°iṣ
- 2 Bu °aşıbe °arż-ı ḥikmetde ḳamer nūru şafā virir
Nebātuñ reng-i rüyına meh-i tābān olur bā°iṣ
- 3 Hilāl olsa ḳamer nūrı olur sevdā ile mecnūn³⁷⁴
Yübüsetle helākına şaḳın ol an olur bā°iṣ

³⁷³ Nūr zehebi nār-ı nāz yaḫdukça: Nūr ider dehni nār yaḫdukça N, Vezin bozuktur.

³⁷⁴ Nūrı: Cırımı N

- [M27b]4 ³⁷⁵Terāzu-yı ʿadālet birle cemʿ it arzıla māʿı
Bu yābis cevherüñ tartıbine evzān olur bāʿis³⁷⁶
- 5 Tabīʿat nārı ʿıkd itse ruṭubetle ider tartıb
Şadefde kaṭre gör dürr olmağa bārān olur bāʿis³⁷⁷
- 6 Cesed bir nefis iki rūḥ üç bular ki mişlī der bād
Bū u renk imtizācına gerek mizān olur bāʿis³⁷⁸
- 7 Hacer semmüʾ-l efāʿī olmağa vādi-ı ḥikmetde
Başı od kuyruğu şudan olan suʿbān olur bāʿis
- [N15a] 8 Sevādı heft-ser bir ejdehā olmağa iksīrūñ ³⁷⁹
Yedi seyyārenüñ devri ile devrān olur bāʿis
- 9 Şecerken ejdehā olsa ne var Mūsā ʿaşāsıyla ³⁸⁰
ʿAşā ihyāsuna Mūsā şıfat insān olur bāʿis
- 10 Görün Mūsā ʿaşāsundan zuhūr iden kerāmātı
Hayātına hıızır-veş çeşme-i hayvān³⁸¹ olur bāʿis
- 11 Fesād-ı zulmeti evsāḥdan pāk itmege arzı
Bu ḥikmet ʿālemün ğarḫ-āb iden tūfān olur bāʿis
- 12 Duyar cāhil diyü keşf itmedi bu remzi ehl olan
Rumūzı ḥikmetün sırr olmağa nādān olur bāʿis ³⁸²
- 13 Bu ʿilmüñ ketmi vācibdür şaḫın rāz açma nādāna
ʿAdāvet itmesüne cāhilüñ kitmān olur bāʿis

23

³⁷⁵ 4 ve 5 beyit N'de yer deęiřtirmiş

³⁷⁶ Tartıbüne: TartıbündenM; : evzān N

³⁷⁷ Bārān:ʿUmmān N

³⁷⁸ Beyit:-M

³⁷⁹ Ejdehā: Ejderhā M

³⁸⁰ Şecerken Siḥruñ ki M

³⁸¹ Hayvān: Bārān M

³⁸² Nādān: Tābān M

Harf-i cim

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Şems kumı kamer-i raḥbiyle saḥk eyleyicek
Mā° ile ğasl ide gör nārıyla ṭabḥ it gözün aç
- 2 Zülmet-i leyl başar °ālemi şems itse ğurūb
Yeryüzün rüşen ider nūr-ı kamer yaḳsa sirāc
- [N15b] 3 Maşrıḳ u meġribe Kısra gibi ḥükm eyleyeli
İncüden gevher-i iksīr giyer bir cevherī tāc^{383 384}
- 4 Baḥr-ı ḳulzümde ki lü°lü° ḥacer-i cevher ider
Ḥāşa'lillāḥ gire bu şan°ata kibrīt ile zāc
- 5 Şāḥ olur maġrib ile maşrıḳa ḥükmün yürüdür
Durmadun sāḥil-i ḳulzümde alur bāc-ı ḥarāc
- 6 Raṭb iken yābis olur muḥteliṭ olmazsa cesed
İmtizāc eylemez eşḥaşıla sevdā-yı mizāc
- 7 Cevhere vāşıl olan ḳalb-i ğināya irişür³⁸⁵
Tā ölünce geçinür kimseye olmaz muḥtāc
- [M28a] 8 Cāhilün ḳabre girince gözü māla ṭoyumaz³⁸⁶
Māl-ı Ḳārūn ile Ḳārūn yire geçdi gözün aç
9³⁸⁷ Bermekī gibi şehīd olur °avāma karışın
°Ārif iseñ yūri Cābir gibi tenhālara ḳaç

³⁸³ Bir:-N

³⁸⁴ Vezin bozuktur.

³⁸⁵ Olan :-M

³⁸⁶ Girince: M

³⁸⁷ Beyit:-M

Ḥarf-i ḥā

Mefāʿlün Mefāʿlün Feʿülün

- 1 Cisim rūḥ ile ḥayy olur ḳabirde
Cesedden ayrılırsa rūḥu'l-ervāḥ
- 2 Yaḳar pervānenüñ cismin küñ eyler
Zalām-ı ŧebde yansa nūr-ı mıŧbāḥ
- [N16a] 3 Bozar gencîne-i arzın tılısımın
Meṯālib feṯhine rūḥ oldı miftāḥ
- 4 Yoḡurd gibi ṯoñar zībāḳ cesedle
Südi mā° ile eyler ehl-i işlāḥ³⁸⁸
- 5 Hevā-ı nār ile ḥall u °aḳd it
Saña feṯḥ itdise bu °ilmi fettāḥ³⁸⁹
- 6 Bu arz-ı ḥikmet zer° u zehebdür
Bu mezra°da Selāṯin oldı felāḥ
- 7 Ne cevherli yer olur arz-ı ḥikmet
Zirā°at eyleyenler buldı felāḥ
- 8 Bu yerdür °arŧa-ı rüz-ı ḳıyāmet
Bu maḥŧerde bulur ervāḥun eŧbāḥ
- 9 Ne bilsün cāhil eyler ḥaŧri inkār
Ne deñlü ḥaŧr-ı ecsādı olsa³⁹⁰ izāḥ³⁹¹

Ḥarf-i ḥā

³⁸⁸ Mā: Māya N

³⁸⁹ Saña feṯḥ itdise bu °ilmi fettāḥ: Saña bu °ilmi feṯḥ itdise fettāḥ N

³⁹⁰ Olsa:-M

³⁹¹ Ecsād: Ecsādıla M

Mef'ülü Mef'ülü Mef'ülü Fe'ülün

- 1 Mā³-1 varakı olmaz idi zībağ-1 vāsıḥ
Nār ile hevā cevherüñi olmasa fāsıḥ³⁹²
- 2 Ṭabḥ itmek ile kevkeb-i arz olmasa lāmi^c ³⁹³
Nārla ḥacer olmaz idi zībağ-1 vāsıḥ³⁹⁴
- 3 Devr-1 zuḥalin eyledi esrārını izhār
Elvāḥ-1 zebercedde olan kevkeb-i şāmiḥ
- 4³⁹⁵ Nārla ḥacer olmazı zībağ-1 maḥlūl
Nārla hüve cevherüni olmasa fāsıḥ
- 5 Maḥlūl olanı nārıla ııkd itdi hevāda
Zībağla karar eylemedi esved-i şāliḥ
- 6 Keyvānıla terbī^c idicek mihr-i münīri ³⁹⁶
Tedsīs-i kamer şemsi ider kevkeb-i nāsıḥ
- [M28b]7³⁹⁷ Ṭalğ-1 ḥükemā olmaz idi milḥ-i mutābıḳ
Ḥikmetde hevā olmasa Hermes gibi rāsıḥ
- 8 Ḥālid cesed olursa hevā-1 ³⁹⁸ mütecessid³⁹⁹
Nār ile olur rūḥ muḳavā nefḥa-i nāfiḥ
- [N16b]9 Elvān-1 tesākīde ki envār-1 kevākib
Eṭvār-1 tenāsuhda ki esrārını vāsıḥ
- 10 Edvār-1 tabāyi^cde olur ʿālem-i eflāk
Eşbāḥ-1 maʿadinde ki ervāḥ-1 meşāyiḥ

³⁹² Nār ile hevā cevherüni olmasa fāsıḥ: Ḥikmetde hevā olmasa Hermes gibi rāsıḥ N

³⁹³ Arz:-M

³⁹⁴ Nārla ḥacer olmaz idi zībağ-1 vāsıḥ: Ṭalğ-1 ḥükemā olmaz idi milḥ-i mutābıḳ N

³⁹⁵ Beyit:-M

³⁹⁶ Keyvānıla: Keyvāni M; İdicek: EyleyecekM

³⁹⁷ Beyit :-N

³⁹⁸ Müncemid :-M

³⁹⁹ Cesed: Cism M

Ḥarf-ı dāl

Mefāʿlün Mefāʿlün Mefāʿlün Mefāʿlün

- 1 Bir altun şehbāzı evc-i ḥikmetden şikār idüp
Ṭaḳarlar uçmasun diyü ayağına gümüşden bend⁴⁰⁰
 - 2 Gümüşden bu toğānı alduran uḳḳāb-ı zerrīni
Daḳup ayağına fitrāk ayağına ider pā-bend⁴⁰¹
 - 3 Fezā-yı evc-ı ḥikmetde uçan murğ-ı hoş elḥānı⁴⁰²
Giriftār-ı kafes idüp gıdāsuñı iderler ḳand
 - 4 Uçurmaz murğ-ı tayyārı semender gibi āteşden⁴⁰³
Şarulur bāz zerrīn bir cenāḥuna olur peyvend⁴⁰⁴
 - 5 Perīdür var ise aşlı heyūlāsı bu iksīrūñ⁴⁰⁵
Oda yanmaz şuya batmaz mekānıdur ser-ā-ser bend
 - 6 Anı gör kim ʿuḳḳāb olur güneş şekline girince⁴⁰⁶
Döner deryā-yı āteşde olur bir ejderhā manend⁴⁰⁷
 - 7 Nevār ʿuḳḳāb iken bir ejdehā-yı heft-ser ola⁴⁰⁸
Perīdür her ne şüretten dilesem idinur rü-bend⁴⁰⁹
- [N17a]8 Ḳoyup bu ejdehā resmin bir ādem şekline girse⁴¹⁰
Yürür zerrīn ḳabā ile şarınur şemsi bir dil-bend

Ḥarf-ı zāl

⁴⁰⁰ Ṭaḳarlar: Daḳdılar M; Uçmasın diyü:-M

⁴⁰¹ Ayağıña: Pāyuña M

⁴⁰² Hoş:- M

⁴⁰³ Āteşden: Āteşde N

⁴⁰⁴ Cenāḥuna: Cenāḥunda N

⁴⁰⁵ Perīdür var ise aşlı heyūlāsı bu iksīrūñ: Perīdür heyūlāsı var ise aşlı bu iksīrūñ N

⁴⁰⁶ Olur: Olup N; Girince: Girdikce N

⁴⁰⁷ Bir:-N; Ejderhā mānend: Ejder-i der-bend M

⁴⁰⁸ Ne var ʿuḳḳāb iken bir ejdehā-yı heft-ser ola: Nola ʿuḳḳāb iken bir ejderhā-yı M

⁴⁰⁹ Rū-bend: Diyü bend N

⁴¹⁰ Ejdeha: Ejderhā M; Resmin: Şeklin N

Mefāʿlün Mefāʿlün Feʿülün

- 1 Hāl ider yābis ṭabīʿi āb-ı lezīz⁴¹¹
Nefsi mesrūr ider cevāb-i lezīz
- 2 Bā-ḥuṣūṣ ola ānda māʿ-ı maṭar⁴¹²
Virir insāna uyḥu ḥāʿb-ı lezīz⁴¹³
- 3 Qalmasa derdi pāk ṣāf olsa⁴¹⁴
Daḥı merḡūb olur ṣarāb-ı lezīz
- [M29a] 4 Ğıl u ğıṣṣdan⁴¹⁵ geçmeye ger ādem⁴¹⁶
Ola mı mazḥar-ı ḥiṭāb-ı lezīz
- 5 Şüre yerde biter nebāt-ı keṣīf
Qand [u] ŧeker virir türāb-ı lezīz⁴¹⁷
- 6 Nefs-i rūḥ olsa ḥulde lāyık olur⁴¹⁸
Çekerek ʿaṣḡla ʿazāb-ı lezīz
- 7 İder elbetde nefsi cevher-i ferd
Fehm iderseñ bu ıztırāb-ı lezīz⁴¹⁹
- 8 İder ecsādı tarḥ laʿl-ı müzāb⁴²⁰
Ḥūn-efṣān enfī müṣk-nāb-ı lezīz⁴²¹
- 9 Cāhile bu cevāp telḡ gelür⁴²²
Olur ehle velī cevāp-ı lezīz⁴²³
- 10⁴²⁴ Şanma iksīrūñ teḋbīri keṣīr veli çün ʿaded

⁴¹¹ Hāl: Raṭb N, Vezin bozuktur.

⁴¹² Anda: Evvelde N

⁴¹³ Uyḥu: Āb N

⁴¹⁴ Derdi: دوردي N; Pāk ṣāf: Şāf pāk N, Vezin bozuktur.

⁴¹⁵ Köpri:-M

⁴¹⁶ Ger:-N

⁴¹⁷ Vezin bozuktur.

⁴¹⁸ Vezin bozuktur.

⁴¹⁹ Vezin bozuktur.

⁴²⁰ İder: Eyer N

⁴²¹ Ḥūn-efṣān: İder N

⁴²² Cevāp: Kelām N

⁴²³ Cevāp: Ḥāʿb M

- Aşlı tedbîr-i arz mâ°dur nefsi-rûh hem cesed
- [N17b]11 İki kez tedbîr iderseñ iki kez tesvîd olur
İki kez tebyîz lazımdur iki kez hal-i °ağd
- 12 Dilerüm ta°lîm idem bu °ilmi t°alib bulmadum
Kime ta°lîm eyleyem fehm eylemez hiçbir ahd
- 13 Arz-ı mâ° mâ°sunı eyler hevâ ehl-i hüner
Hem hevâ-yı nâr ider °arz-ı kamer
- 14 Fehmi derseñ bu kelâmı şan°ata bulduñ zafer
Ger °ilm iderseñ yeter bu iki beyt-i muhtaşar
- 15 Bildireyüm şan°atı iksîri bir mışra°da ben
Arz-ı mâ° idersüñ °ağd idersüñ mâ°ı sen

28

Harf-i rā

Fe°ilātün Mefā°ilün Fe°ilün

- 1 Eyledi ol kerîm-i rabb-ı şekûr
Zübde-i kâ°inât mâ°-ı tahûr
- 2 *Vemîne 'l-mā°ı kulle şey°in hayy*⁴²⁵
Âb ile zindedür vuḥûş u tuyûr
- 3 Eyledi arzı mâ° ile ihyâ
Kıldı ezhârı ebr ile mesrûr
- 4 İtdi kaçre-i mâ°-ı dürr-i yetîm
Şadefüñ eyledi sarây-ı sürûr
- 5 Varaç-i semmi mâ°da hal itdi
Kıldı selcûñ buḥâruñı kâfûr
- [N18a]6 Güneşi mazhar-ı hayât itdi

⁴²⁴ 10, 11, 12,13, 14, 15. beyitler :-M

⁴²⁵ Enbiya Sûresi, 21/30.

- Āb-ı hayvān akıtdı çeşme-i nūr
- 7 Mā°-ı verd oldı kaçre-i bārān
Doldı kaçre ile kūze-i engūr
- 8 Kaand-ı ezhārı mā°da hal itdi
Şehd ile doldı hāne-i zenbūr
- 9 Tāb-dār oldı cevher-i elmās⁴²⁶
Nūr ile nārın eyledi zīnūr⁴²⁷
- 10 Āb-dār olmuş idi bu cevher
Oldı ehl-i sa°ādete manzūr⁴²⁸
- [M29b] 11 La°l-i rümmānı eyledi āhir
Cevher-i āb-dārı pertev-i nūr
- 12 Hāceri mā° iden leṭāfetle
Cism-i şeffāfun eyledi billūr
- 13 Tıynetinde leṭāfet olmağla
Cām-ı cem oldı °āleme meşhūr⁴²⁹
- 14⁴³⁰ Cevheründe olan letāfet ile
Cām-ı cem oldı °āleme meşhūr
- 15 Cevher-i mā°dan eyledi iksīr
Kaḍretün izhār itdi Rabb-ı gafūr⁴³¹

29

Def°a harf-i rā

Fe°ilātün Me°fū°ilün Fe°ilün

⁴²⁶ Tāb-dār: Āb-dār N

⁴²⁷ Zīnūr: Musavver N

⁴²⁸ Ehl:-M

⁴²⁹ Mu°teber oldı kāse-i feğfūr: Cām-ı cem oldı °āleme meşhūr M

⁴³⁰ Beyit:-M

⁴³¹ İzhār: Zahir N

- 1 Mā°-ı hellāli eyledi t̄ahir
Ḳudretün mevlā eyledi zāhir⁴³²
- 2 Ḥaceri ḥal iden bu mā° ile
Leheb-i nārdan eyledi ḳāhir⁴³³
- 3 Ḥall-i lü°lü°de mā°-ı leymunuñ
Eşeri oldı gün gibi zāhir⁴³⁴
- 4⁴³⁵ Ḥal ider semm-i ḥadīdi mā°la
Olımaz nār-ı ḳudrete şābir
- 5 Ḥall-ı ḥāddeyle üsrüb-ı maḥlūl⁴³⁶
Cesedün milḥe döndürür āḥir
- [N18b]6 Zuḥalün milḥin almayınca ḥekīm
Ḥall-ı ecsāda olmadı ḳādir
- 7 Bulmadı kenz-i ḥikmete miftāḥ
Cevher-i milḥe olmayan nāzır
- 8 Nār ile mā°ye döndü la°l-i müzāb
Cesed-i pākin eyledi t̄ahir
- 9 Yere indürdi ayı siḥriyle
Nār itdi duḥānı bir sāḥir⁴³⁷
- 10 Arz-ı mā° itmez idi nārıyla
Fenn-i ḥikmetde olmasa māḥir
- 11 Yere geçmezdi māl-ı Ḳārūnuñ⁴³⁸
Ḳaşd-ı Mūsā ger itmese kāfir
- 12 Ḳudret-i ḥaḳ °aşā-ı Mūsāyı⁴³⁹

⁴³² Ḳudretin mevlā eyledi zāhir: Ḳudretin zāhir eyledi Rabb-i ḡafūr N

⁴³³ Nārdan: Nārın N

⁴³⁴ Oldı gün gibi: Gün gibi oldı M

⁴³⁵ Beyit:-M

⁴³⁶ Ḥādde: Ḥārre M

⁴³⁷ İtdi: Eyledi M

⁴³⁸ Geçmezdi: Geçmez idi N

⁴³⁹ Ḥaḳ: Ḥaḳdur M

- Hayy u kayyūm eyledi zākir
- 13 Yed-i beyzāsı °ilm-i Mūsānīñ
Oldı esrār-ı hikmete cābir
- [M30a]14 Kenz-i esrārı fetḥ iden t̄alib
Buldı hikmet cevāhirin vāfir
- 15 Semegi ma°denünde milḥ idicek
Cevher-i nūrun eyledi bāhir
- 16 Beyzā-ı hikmeti ğurāb itdi
°Abd-ı recrācı milḥ iden sāḥir

30

Ḥarf-i zā

Fe°ilātün Meḫāsilün Fe°ilün

- 1 Maḫlab-ı kenzi hikmete iremez
İtmeyen ḥall müşkili rumūz
- 2 Ḥacer-i kumı āşikāre iken⁴⁴⁰
Nitekim āftāb-ı °ālem-sūz
- 3 Şanma kibrīt-i zībaḫ-i cevher
İrmeyüp ol fūnūna henüz⁴⁴¹
- [N19a]4 Bilmeyüp cehlden eylese izḥār
°İlm añlasa cevheri ya toz
- 5 Kim ki bildi ol cevher-i ferdi⁴⁴²
Aña fetḥ oldı sırr-i heft künūz
- 6 Mā°-ı nār ile cem° iden t̄alib⁴⁴³
Ḥāşıl itdi sa°ādete firūz⁴⁴⁴

⁴⁴⁰ Kumı: Kavm N

⁴⁴¹ Vezin bozuktur.

⁴⁴² Vezin bozuktur.

⁴⁴³ Anı :-M

⁴⁴⁴ Sa°ādete: Sa°adet N

- 7 Gāh mā^oya virüp zemistān-veş
Gāh yaqub nār ile mişāl-i temmüz⁴⁴⁵
- 8 Tāki ol hākdan bite ezhār⁴⁴⁶
Ola manend-i nefha-i nevrüz
- 9 Olup eşyāda sārī vü cāri
Ba^ozı mā^o ba^oza ol nār-ı efrüz⁴⁴⁷
- 10 Şaqlasun rāzı cāhil-i dūndan
Her kime kim bu sır ola mebrüz
- 11 Qālībun pāreler bu cevher anuñ⁴⁴⁸
Hāşa'lillāh ki bahre zarf ola göz⁴⁴⁹

31

Harf-i sin

Fe'īlātün Mef'īlün Fe'īlün

- 1 Hācere mā^o ü tıyni kıldı esās⁴⁵⁰
Gösteren sır-ı hikmeti ecnās
- [M30b]2 Sırrunı Ādem ile Havvanuñ
Kıldı bu fen için maḥall-i kıyās⁴⁵¹
- 2 Ol ne cevher[i]dügüni nefsünde^{452 453}
Hikmete ıtlā^ola tuta kıyās⁴⁵⁴
- 4 Veledüñ çünkü sırrı nefsüñdür
Rūḥuñ ile vir aña istīnās

⁴⁴⁵ Mişāl: Mişl M

⁴⁴⁶ Hāk: Hāk M

⁴⁴⁷ Mā: Ve N

⁴⁴⁸ Bu:-M

⁴⁴⁹ Ki:-M

⁴⁵⁰ Tıyni: Tıni M

⁴⁵¹ Maḥall: Maḥalle M

⁴⁵² Ki: Ne N

⁴⁵³ Vezin bozuktur.

⁴⁵⁴ Tuta: Bilene N; Kıyās: Nās N

- 5 Siyah u aḳ aḩḩar u aḩmer
Giydür oḒluña dürlü dürlü libās
- 6 Gerçi maḩşūd olan nebīrūndür⁴⁵⁵
Dutmasun oḒlugilde ḩātrı pās⁴⁵⁶
- [N19b]7 Olmasun ḩatıra şaḩın muḒayyer
Ādem olmaz gider olur nesnās
- 8 Künd olur ṭab^c-ı bend şalma⁴⁵⁷
Yābis-i ṭab^cla kesb ider iflās
- 9 İtdürürseñ egerçi maḩv-ı vüçüd
Bulur ol āḩir ʿİsevī enfās
- 10 Nefesi mürdeleri ider iḩyā
İtse emvāt lüṭfunı iḩsās⁴⁵⁸
- 11 Līki bu sırrı anlamaz nādān⁴⁵⁹
İtdüḒiçün her işi nefse ḩıyās

32

ḩarf-i şin

Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

- 1 ḩacere döndiḒi ʿabd zād-veş⁴⁶⁰
Oldı ol ḩūn-i nefse ser-pūş⁴⁶¹
- 2 Didiler gāḩ aña mā^o-ı cāmıd
Gāḩ idüp tesmiye ḩālī pür cūş⁴⁶²

⁴⁵⁵ Nebīrūndür: ḩılısar Kesri M

⁴⁵⁶ OḒlugilde: OḒluñda N

⁴⁵⁷ Olur: Ṭab^c M; Ṭab^c: Olur M; Şalma: ŞalmaḒla N

⁴⁵⁸ Lüṭfunı: Nuṭkunı N

⁴⁵⁹ Līki: Līk M; Anlamaz: Anlayamaz N

⁴⁶⁰ ḩacere döndiḒi ʿabd- zād-veş: ʿAbd- i zād-veş: ʿabd-zāveş necm-i zühre N

⁴⁶¹ Vezin bozuktur.

⁴⁶² ḩālī: ḩāk N

- 3 Gāh dinildi aña hevā-ı vāķıf
Dindi gāh āteş-i bī-cüş u ħurüş⁴⁶³
- 4 Edeb oldur ki açılmaya bu rāz⁴⁶⁴
Aña cāhil gözü tā olmaya dūş
- 5 Tā ki⁴⁶⁵ şunmaya ol cevhere hīç⁴⁶⁶
Ṭama^c ħāmıla her pīle fūrüş
- 6 Saña bu remzi şorarsa nādān
Keşf-i rāz itme şaķın ol ħāmüş
- [M31a]7 Bu ħuşuş üzre giçerseñ yeridür⁴⁶⁷
Cāhil-i dūna nice naķş-ı nuķuş
- 8 Ğayeti bu saña key olup münkir⁴⁶⁸
Eger inkār iderise bir kuş⁴⁶⁹
- 9 ^cAbd olup ger iderse nefş tehzīb⁴⁷⁰
Geh gelüp ^caķla geh olup bī-hüş
- [N20a]10 İde ol ^cālem-i ^culvīye şu^cūd⁴⁷¹
Per açā ^cālem-i ħudsa çü sürüş⁴⁷²
- 11 Lāyık-ı sırr-ı ilahī ol olur⁴⁷³
Dā^cimā nūr ola üstine reş-veş⁴⁷⁴
- 12 Nefş iken nefsi ola pür cevher⁴⁷⁵
Rām ola aña tıyurıla vuĥuş⁴⁷⁶

⁴⁶³ Ki:-N; Dindi gāh: Gāh dindi: M

⁴⁶⁴ Edeb: Ādāb M

⁴⁶⁵ El:-M

⁴⁶⁶ Cevhere: Gevher N

⁴⁶⁷ Üzre: İle M, Vezin bozuktur.

⁴⁶⁸ Key:-N; Olup: Ola M

⁴⁶⁹ İderise: İderse N

⁴⁷⁰ İderse: İde M; Nefş: Nefsin M

⁴⁷¹ İde: İder N; ^cĀlem: Cānib N

⁴⁷² Açā: Açar N

⁴⁷³ Ol olur: Olsa ol M

⁴⁷⁴ Ola: Olup N, Vezin bozuktur.

⁴⁷⁵ Ola: Olur N Cevher: Cüş M

⁴⁷⁶ Ola: Olup N

- 13 °Āķıbet añā muķārin olanı
Pāk ider olsa ser-ā-pā mağşūş⁴⁷⁷
- 14 Bu suhen sırr-ı ilahīdür hep
Ṭālibā gūşuña eyle mengūş

33

Ḥarf-ı şād

Fe'īlātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Mā°-ı tıynden k'ola taḥmīr-i reşāş
Pes küdüretden anı eyle ḥalāş
- 2 Ṭıflı ayırma anasundan tā
Devr idüp oynaya sankim rakķāş⁴⁷⁸
- 3 Ğam degil nefş-i hevāyi olsa
Kesb ider dā°im anuñla ihlāş⁴⁷⁹
- 4 Rūḥ ölüp şoldı yine çün şecer⁴⁸⁰
Mışrı feth eyledi °Amr ibnü'l °Aş⁴⁸¹
- 5 Şark u ğarbuñ ne kadar ḥikmeti var
Hep olur zāt-ı şerīfünde ḥavāş⁴⁸²
- 6⁴⁸³ Zulmet içre çeken āb-ı ḥayvān
Hızır-veş olsa nola ḥāşü'l-ḥāş
- 7⁴⁸⁴ Ya°ni her cāna te°şīründen
Kār ider nitekim tūr-i vaķķāş⁴⁸⁵

⁴⁷⁷ Olsa: Cümle M; Ser-pā: Ser-a-pā N

⁴⁷⁸ İdüp: İde M; Oyunaya:- M; Şankim:- N

⁴⁷⁹ Anuñla: Aña N

⁴⁸⁰ Rūḥ ölüp şoldı yine çün şecer: Rūḥ olur cevlerine ḥün-ı suḥan: M

⁴⁸¹ °Amr ibnü'l °Aş: °Amr bin °Aş M

⁴⁸² Şerīfünde: Şerīfde M

⁴⁸³ Beyit:-M

⁴⁸⁴ Beyit:-N

- 8 ⁴⁸⁶ Feyzi her cānibe te³sīründe
Kār ider nitekim tūr-i vaqqāş
- 9 Bu sözü anlamayan cāhil-i dūn⁴⁸⁷
Yārılır yüregi her-dem tāş tāş⁴⁸⁸
- 10 Kes ʿalākañ var ise nādāndan
Rāzı duydunsa nitekim miqrāş
- [M31b] 11 Saña çün körlük vire bir aḥmak⁴⁸⁹
Cehd idüp sen daḥı ⁴⁹⁰gözüne baş

34

Ḥarf-i zal

Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

- [N20b]1 İttihād itdi çü cemāl-ı celāl⁴⁹¹
Kıldı bir ḥüb-rū ʿizārun ʿarż
- 2 Hıkmət üzre tenāsüb-i aʿzā
Yerlü yeründe ṭül u ʿumḵ ile arz
- 3 Ne kadar rūḥ ayağına saçıldı⁴⁹²
Ṭut ki alınmışıdı andan qarż
- 4 Yunup āb-ı ḥayāt ile rūyı
İtdi āfāḵı nūr-ı beyzā arz
- 5 Oldı gitdükçe çünki ḥüsni füzün ⁴⁹³
Anı dūndan şaḵınmak oldı farż⁴⁹⁴

⁴⁸⁵ Vezin bozuktur.

⁴⁸⁶ Beyit:-M Fakat bu beyitin 2. Mısrası M nüshasında 6 beyitin 2.mısrasında geçmektedir.

⁴⁸⁷ Anlamayan: Anlamayup N

⁴⁸⁸ Her-dem :-M

⁴⁸⁹ Vire: İde N

⁴⁹⁰ Tā:-M

⁴⁹¹ Çü cemāl-ı celāl: Çün celāl-ı cemāl N

⁴⁹² Ne kadar: Naqd N, Vezin bozuktur.

⁴⁹³ Çünki:-M

⁴⁹⁴ Anı: Oldı M; Oldı: Añı M

- 6 Cāhile ol civānı gösterme
Çeşm-i aġyāra cehd it eyleme ʿarż ⁴⁹⁵

35

Harf-ı t̄ā

Müfteʿilün Mefāʿilün Müfteʿilün Mefāʿilün

- 1 Şāni^c-i şun^c-ı hikmetün cevherüñe şıfat olan
Nefsle rûhla cesed cümle bir iken faķat⁴⁹⁶ 497
- 2 Bu ne ʿaceb rumûz olur yol bulumaz aña ʿukûl⁴⁹⁸
Her ne ķadar ki fekk ider ĥal idemez ķılır ġalať ⁴⁹⁹
- 3 Aşlına fenn-i hikmetüñ eyle ĥākdur virir ĥakīm⁵⁰⁰
Dir ki o toprāķ arzđur āb-ı revān nīl u şaťť
- 4 Dir ki bize ĥacer olan bunlaruñ imtizācıdur⁵⁰¹
Dimedi mi resül-ü ĥaķ ĥayrū'l-umūr fī'l-vasať⁵⁰²
- 5 Līki bu cevheri yine pāk iden ābıla ider ⁵⁰³
Görme misin ki mā^c ile pāk laťif olur şemať ⁵⁰⁴
- [N21a] 6 Kılssa ⁵⁰⁵sevād eger anuñ rüyını ġam yeme şaķın ⁵⁰⁶
Ĥüsn-i cemāl-i dilbere māni^c olur mı hīĥ ĥať
- 7 Niteki Hermes-i cihān göklere eylese ʿurūc⁵⁰⁷
Vaķti gelüp nüzül itse yine olur münhebiť⁵⁰⁸

⁴⁹⁵ İt:-M; Eyleme: Eyle M

⁴⁹⁶ Cümle: Cümlesi N

⁴⁹⁷ Vezin bozuktur.

⁴⁹⁸ Ne:-M; Rumûz: Remz M

⁴⁹⁹ Her ne ķadar ki fekk ider ĥal idemez ķılır ġalať: Her ne ķadar cehd ide fekk idemez kalur ġalať M

⁵⁰⁰ Ĥākdur: Ĥāk M; Ĥakīm: ĤükM M

⁵⁰¹ Bunlaruñ: Būlaruñ M

⁵⁰² Resül-ü ĥaķ: Ĥaķ resülü M

⁵⁰³ Līki: Līk M; Yine:-M

⁵⁰⁴ Vezin bozuktur.

⁵⁰⁵ Ger:-M

⁵⁰⁶ Kılssa: Ĥapılssa N; Eger:-N

⁵⁰⁷ ʿUrūc: ʿArūs N

⁵⁰⁸ Gelüp: İrüp N; İtse: İder N

- 8 Āb-ı hayātı nūş iden ʿākıbet ol bulur hūlūd ⁵⁰⁹
Kesb-i beķāyaya t̄alibā ararsañ budur haṭ ^{510 511}
- [M32a] 9 Lāyık odur açılmaya cāhile iş bu gizli rāz ⁵¹²
Kim inā³-ı keşf iden cevheri itdi ⁵¹³

36

Ḥarf-ı zāl

Feʿilātün Meḫāṣilün Feʿilün

- 1 Ḥüsn olur tıfl şafvet-i ebeveyn
Feyz-i rabbānidür ezelden haẓẓ
- 2 Olsa anuñ t̄inetinde haṭā
Dāʾimā eyler ol hūllden haẓẓ ⁵¹⁴
- 3 Terbiyyet yine aşlundandır bil ⁵¹⁵
Aşlı gör kim ider mi ilden haẓẓ
- 4 Ḥikmetün remzini duyun ʿārif
İder elbetde bu maḥalden haẓẓ
- 5 Giydürür her devirde aña libās
Ṭab^c-ı tıflān bulur hūlleden haẓẓ ⁵¹⁶
- 6 Baliğ olunca cidd u cehd ile ⁵¹⁷
Pāk olup almaya cedelden haẓẓ ⁵¹⁸
- 7 Ṭarḫı bu cevherün beyān olmaz
Nice tefhīm olur meşelden haẓẓ

⁵⁰⁹ Bulur: OlurM

⁵¹⁰ Beķāyaya: Bekāya N; Ararsañ: Añlarsañ N

⁵¹¹ Vezin bozuktur.

⁵¹² Odur: Oldur M, Vezin bozuktur.

⁵¹³ Kim: Femm N; İnā³: M, Vezin bozuktur.

⁵¹⁴ Hūlleden: Hālden M

⁵¹⁵ Yine :-M; Bil: Eyler M, Vezin bozuktur.

⁵¹⁶ Vezin bozuktur.

⁵¹⁷ İle: Eyler N

⁵¹⁸ Almaya: Eyleye M; Cedel: Cidāl N

8 İşlesün kıomasun bunı elden ⁵¹⁹
Tālib olup iden °amelden hazz

[N21b]9 Līki şart oldu ketmi her dūndan ⁵²⁰
Ġama tebdil olur kesālden hazz⁵²¹

37

Harf-i °ayn

Fe°ilātūn Me°fā°ilūn Fe°ilūn

1 Hāk-i cevher ki oldu °ayn-ı zeheb
Şuyı şāfi nazarda niteki dem°

2 Sırrıdur eşk la°l-i rümmāni⁵²²
Olmuş anda kıamū le°ā°if cem°⁵²³

3 Anı def° eyle ⁵²⁴keşāyifini ⁵²⁵
İrdüğünden zālāmı ile ref°⁵²⁶

4 Vaşf-ı zātı bu cevher pākuñ
Leyyin-i pür şu°ā° nitekim şem°⁵²⁷

5 Şöyle rüşen ki görmemiş gözler
Ne hoş evşāfuñı işitmiş sem°⁵²⁸

[M32b]6 Şıgmaz afāka nūrı itse tūlū°
Ne tūlū° itse pertevünden lem°

7 Cāhile ketm it anı gösterme ⁵²⁹

⁵¹⁹ İşlesün: İşleyup N; Kıomasun: Sin N; Elden: Bunu N

⁵²⁰ Līki: Lık M; Ketmi: Ketm M; Her:-M

⁵²¹ Kesālden: Kederden M

⁵²² Sırrıdur: Seyrider M; Eşk: Reşk N

⁵²³ Kıamū: Kıomak M

⁵²⁴ İde:-M

⁵²⁵ Eyle: Çün N

⁵²⁶ İrdüğünden: İrkenden M; İle: Eyler N; Ref°: Kıam° N

⁵²⁷ Nitekim: Niteki M

⁵²⁸ Hoş: Hod N; Evşāfuñı: Evşāfuñ M; Sem°: Şem° N

Dökse t̄aliblenüp gözünden dem^c

38⁵³⁰

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 T̄alib-i iks̄ir olanlar alsun evvel destine
Vezn idüp taqt̄ir kılasun mā^o-ı nāruñ üstine
- 2 Vezn idüp mirr̄ihini zühreyle teşl̄iş eylesün
Anı ta^ef̄in eylesün nār-ı hıdānenüñ ⁵³¹
- 3 Şarḳ [u] ğarbuñ māl̄iki olup cihānı seyr iden
°Āḳıbet uğrar yolu baḫr-ı sevādun üstine
- [N22a]4 Ol cevān-ı nāzenīni her kaçan seyr eyleseñ
İçine şarı giy kırmızı atlās üstine
- 5 Z̄erresün alsañ anuñ ey t̄alib tarḫ eyleseñ
Bir münevver şems olur şems-i °avāmuñ üstine

39

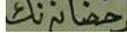
Ḥarf-i ğayın

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

- 1 Nazar-ı feylesofa olmuşdur
Heft ma^eden şükūfe ḫikmet-i bāğ
- 2 Dile esrār-ı āb-ı ḫāki virip⁵³²
Añlariseñ eger şafā u ferāğ
- 3 Eşer-i mā^o u t̄ıyn iken ol rāz⁵³³

⁵²⁹ İt.-M, Vezin bozuktur.

⁵³⁰ Gazel:-M. Bu gazel N25b'de tekrar yazılmış olup M nüshasında eksiktir.

⁵³¹

⁵³² Esrār: Āşār M, Ḥāki: Ḥāk N

- Fenn-i hikmetde oldı hadd u belāğ⁵³⁴
- 4 Lāle-i şan^c-ı bāğ-i hikmetdür
Tinetinde sevādidür ol dāğ
- 5 Def^c ider çün sevādımı⁵³⁵ şebnem⁵³⁶
Anuñ içün hekīm ider iblāğ⁵³⁷
- 6 Tā'yir sırr-ı hikmet olmaz şayd
Olmasa⁵³⁸ ol remz-ı mahfı bāğ
- 7 Hal idenler bu bāğun esrārun
Çektiler bezm-i hikmet içre ayağ
- 8 Cāhile şunma bu şarābı şağın
Hazer it eyler āhir⁵³⁹ istifrāğ⁵⁴⁰
- 9 Kimseye açma bu gevher remzin
Lāyık olmaz o dürre degme kulağ

40

Harf-i fā

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Cābire olmadı zāhir remz-i kāf⁵⁴¹
Feth olup açılmayınca sırr-ı kāf
- [N22b]2 Bir iken nefsile āh rūhla cesed⁵⁴²
Kāfdan kāfa düşüpdür ihtilāf
- 3 Kimse bu tedbīrdür alma dimez

⁵³³ U:-M

⁵³⁴ Hikmetde: Hikmetdür M; U:-M

⁵³⁵ Hün:-N

⁵³⁶ Çün :-M

⁵³⁷ İçün: Anuñçün N

⁵³⁸ Ger:-M

⁵³⁹ Ol :-M

⁵⁴⁰ Eyer: Āhir M; Āhir: Eyer M

⁵⁴¹ Cābire: Cābir N

⁵⁴² Āh:-M; Rūh ile: Rūh N; Cesed: Cism N

Ol küdüretden bulur nefis inkişāf

4⁵⁴³ Nār-ı hikmetle anı tabh eylemez
Kılmayınca ehl-i hikmet pāk u şāf

[M33a]5 Kimse bu tafşīli tafşīl eylemez
Cevheri olmaz yere saçmaz güzāf

6 Hāll-i ʿaḳdūñ sırrını açmaz hekīm
Hergiz ehl-i tab^e olan eyler mi lāf

7 Feylesof açmaz bu remzi cāhile
Mihnet ile olsa da baḡrı şikāf

8 Faḡrıla faḡr eyleyüp keşf eylemez
Tā olunca ḡūn u dil eyler kifāf

9 Vāḡıf olan hikmete ben sen dimez
Hāli maʿlūm olsa maḡlabda muşāf⁵⁴⁴

41

Harf-i kaf

Feʿlātūn Feʿlātūn Feʿlātūn Feʿlūn

- 1 Ehl-i hikmet ḡacerūñ aşlunı mektūm itdi
Tā ki cevherlerine irmeye biñ fehm-i daḡıḡ
- 2 Nefsle rūḡla cesed birdür aşlunda diyü⁵⁴⁵
İtdiler ise nice ismi ile anı taʿvik⁵⁴⁶
- 3 Didiler aşlına ol cevheri eylen terdīd⁵⁴⁷
Tā ki fetḡ ola bu icmāl-i tafşīle ḡarīḡ⁵⁴⁸

⁵⁴³ M nüshasında cetvelin dışında yazılmıştır. N nüshasında yer almıyor. ibtidā maʿmūli cümle ḡal

idüp cümle bizden geçirüp baʿde tabh ile/Māsi vü tefşīl ide biri arz-ı beyzā biri miftāḡ-ı ḡamrā

⁵⁴⁴ Maḡlabda: Maḡlablar M

⁵⁴⁵ Diyü: Diyüp N

⁵⁴⁶ İse: Yine N

⁵⁴⁷ Eylen: terdīd; Terdīd: Eylen N

⁵⁴⁸ Tā ki fetḡ ola: Fetḡ ola tā ki N, Vezin bozuktur.

- 4 Nefs [ü] rûhla cesedi eyledi terkîb-i hâkîm
Gâh ide hikmet ile cem^c u gâh idüp tefrîk⁵⁴⁹
- 5 Olmasa mâ³-ı ilahîyle mürekkeb câri
Şuhuf-i evrâka nice yazıla nesh u ta^clîk
- [N23a]6 Feylesofan-ı cihân açmasa ger bu remzi⁵⁵⁰
Târḥ-ı sırruna nice vâkıf ola fikr-i ^camîk
- 7 Lîk olmuşdurur ol dîde-i dündan maḥfî⁵⁵¹
Mihri ḥuffâş ide mi farḥ ger itse teşvîk⁵⁵²
- 8 Zān ider cāhil olan sehl ola sır-ı kimyā⁵⁵³
Bāb-ı hikmetde bu ḥayālātla olur ta^clîk
- 9 Sehl midür kâmer u ⁵⁵⁴üsrübi altun itmek⁵⁵⁵
Nūr-ı ḥaḫka ola üstâdlar ğarîk⁵⁵⁶

Ḥarf-i kef

Fe'îlâtün Mef'â'ilün Fe'îlün

- 1 Ne şafâ baḥş olur bu âb ile ḥâk
Ki ola neşv [ü] nemâsı cevheri pāk⁵⁵⁷
- [M33b]2 *Ve mine 'l-mā'ı kulle şey'in ḥayy*⁵⁵⁸
Didi vaşıfda ḥālîku'l- emlāk⁵⁵⁹

⁵⁴⁹ Hikmet ile cem^c: Cem^c hikmetile M; İdüp: Eyleye M
⁵⁵⁰ Feylesofan: Feylesof N; Açmasa: Açmasaydı M; Ger:-M
⁵⁵¹ Dîde :-M
⁵⁵² İde mi: İdemez M; Teşvîk: Teşrîk N
⁵⁵³ Kimyā: Hükemā M
⁵⁵⁴ Kāl'a:-M
⁵⁵⁵ Kâmer: Üsrüb M; U:-M; Üsrübi: Kâmer M
⁵⁵⁶ Üstâdlar: Üstâd N, Vezin bozuktur.
⁵⁵⁷ Cevheri pāk: Cevherüñ ḥâk M
⁵⁵⁸ Enbiya Sûresi, 21/30.

⁵⁵⁹ Vaşıfda: Vaşında N; Emlāk: M

- 3 Hāk iken Ādeme buyurdı sücūd
Ki ide cümle melā'ik eflāk
- 4 Sırr-ı haqdür bilürsün ol cevher⁵⁶⁰
Şānı olmaz taşavvuru idrāk⁵⁶¹
- 5 Lāk kurtulmasa küdüretten⁵⁶²
Kenzdür mekānı şān zırr-i me'ak⁵⁶³
- 6 Gevher olmaz bekīm-i pesen-dide⁵⁶⁴
Nice kez çarḥa dutmasa hakkāk
- 7 Pāk iden anı āb-ı hikmetdür⁵⁶⁵
Cinsdür cinsiyle olan mesāk
- [N23b]8 Pāk idüp vire aña cesedün
Ġāfil olma olur şaḳın⁵⁶⁶ihlāk⁵⁶⁷
- 9 İdesin ger tesākī yine tis'a⁵⁶⁸
Olur ol cevher āb-ı āteş-nāk
- 10 Hā'il olmaz keşāyif-i ecsād
Pes hemān durma tarḥ et anı pāk⁵⁶⁹
- 11 Şaḳla dūndan bu cevheri ki anuñ⁵⁷⁰
Sīneler oldı ḥasretinden çāk
- 12 Şaḳla tedbīrünü bilürseñ eger
Sırruñı fāş iden olur ğam-nāk⁵⁷¹

⁵⁶⁰ Ol: Bu M

⁵⁶¹ Şānı: Şānına N

⁵⁶² Kurtulmasa: Kurtulsa M

⁵⁶³ Kenzdür: Kenz şān M; Şān:-M; Me'ak: M

⁵⁶⁴ Vezin bozuktur.

⁵⁶⁵ Anı:-M

⁵⁶⁶ Ki ola:-N

⁵⁶⁷ Olur:-M; İhlāk: Helāk M

⁵⁶⁸ Ger:-M; Yine:-M, Vezin bozuktur.

⁵⁶⁹ Et: Kıl N; Añı: Bī N

⁵⁷⁰ Bu:- M

⁵⁷¹ Olur: Oldı M

Ḥarf-i lām

Mef'ūlū Fā'ilātü Mef'ūlū Fā'ilün

- 1 Fehm eyledüñse baħr ile bir imtizācunı⁵⁷²
Taħşilūñ oldı anıla bir ṭab^c-ı bī-bedel
- 2 Çün şayduñ ola sāhil-i deryāda der-kenār⁵⁷³
Deryā-ı fikrete şalınup sırrun eyle ḥal⁵⁷⁴
- 3 Şayyād o dur ki gözleye deryāda ol semeg⁵⁷⁵
Tā şayd-i ṭayr baħr revāna irince al⁵⁷⁶
- 4 Şayyād kanda fehm ide ol şayd-ı kudreti
Ḥāl olmayınca ṭab^cına nārımız 'ağd u ḥal⁵⁷⁷
- 5 Şayyādı bu yemek gerek elbette puḥte dil⁵⁷⁸
Zirā ki şaydı hīç getirmez bunun kesel

[M34a]⁵⁷⁹ 6 Zevb eyleseñ bu cevheri biñ kerre ğam degil⁵⁸⁰

⁵⁷² Eyledüñse: Eyledüñ M

⁵⁷³ Şayduñ: Şayd M

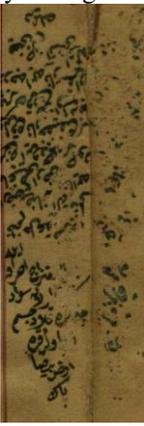
⁵⁷⁴ Eyle: Eylese

⁵⁷⁵ Gözleye: Şayd M; Deryāda: İde M; Semeg: Semegi M

⁵⁷⁶ Tā şayd-i ṭayr baħr revāna irince al: Tā şayd-i ṭayr baħre ana irince al M Tār-mār: Nārımız N

⁵⁷⁷ Tār-mār: Nārımız N

⁵⁷⁸ Şayyādı bu yemek gerek elbette puḥte dil : Cennete degil dil M

⁵⁷⁹ Der-kenar:

Şıbgı ziyāde olup cereyānı olur güzel⁵⁸¹

- 7 Açma bu sırrı cāhil [u] nādāna key şaķın⁵⁸²
Lāyık mı bu gevher ola mebzūl u mübtezel⁵⁸³

44

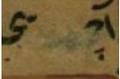
Harf-i mim

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- [N24a]1 Maşşer-i hikmetde izhār eyledi şun^cın hakīm⁵⁸⁴
Nefha-ı rūhıla ihyā eyledi °azm-i remīm
- 2 Mahv olan cismiñ ğubārundan bir insān eyledi⁵⁸⁵
Keffe-i mizān-ı °adle anı koydı ol kerīm⁵⁸⁶
- 3 Nārıla yaķdı ğünāhun cismini nūr eyledi⁵⁸⁷
Mazhar-ı nūr-ı hidāyet eyledi şun^c-ı kadīm⁵⁸⁸
- 4 Āb-ı rahmetle yuyup nūrānī bir cism eyledi⁵⁸⁹
Yanmadun nār-ı °azāba içmedün mā^o-ı hamīm
- 5 Nūrıla oldı münevver hīç kesāfet kalmadı

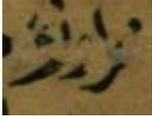
⁵⁸⁰ Zevb eyleseñ bu: M

⁵⁸¹ Vezin bozuktur.

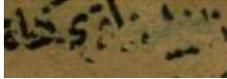
⁵⁸² Açma bu sırrı: M

⁵⁸³ Vezin bozuktur.

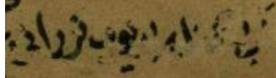
⁵⁸⁴ Maşşer : M

⁵⁸⁵ Mahv olan: M; insan: İnşā M

⁵⁸⁶ Mizān: Mizānun N; Koydı: Koydı anı N

⁵⁸⁷ Nārıla yaķdı ğünāhun: M

⁵⁸⁸ Nūr: Şun^c M

⁵⁸⁹ Āb-ı rahmetle yüyüb nūrānī bir cism eyledi: M

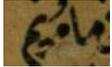
- Cismini nūr-i ilahī eyledi nār-ı caḥīm
- 6 Āb-ı kevşer içmedüñ rûḥ muşavver olmadı
Nārda cevlan eyleyen řāvūs-ı gülzār-ı na‘īm⁵⁹⁰
- 7 Nār-ı nemrüdı Ḥalīlu’llāha gülzār eyledi
Eyledi ol ‘ārifi Firdevs-i nār için muḳīm⁵⁹¹
- 8 Gül gül olmuş gül yüzün bāğ-ı letāfet eyledi⁵⁹²
Sākī-i vaḥdet elünden içdügi mā‘-ı kerīm⁵⁹³
- 9 Cennet-i didāra karşı vālih u ḥayrān iken⁵⁹⁴
Şundı bir gül şāhid-i bezm-i gülistān-ı ḳadīm
- 10 Ol gül-i hoş-büy gül-ābun güllerüñ kāfūr idüp⁵⁹⁵
‘Āleme bir şemmesün arz eyledi bād-ı nesīm
- [N24b]11 Gülüñ şevḳıyla bu insān-ı kāmīl mest iken⁵⁹⁶
Şundı sākī bādeyi olur buḥārunda sakīm⁵⁹⁷
- 12 Bir güle şundı elüñ beñzer yed-i beyzā ile⁵⁹⁸
Ejdehā görüp ‘aşāsun Ṭūr-ı Sīnāda kelīm⁵⁹⁹
- 13 Ḥikmet ile ḥaşr-ı ecsāduñ kemālüñ añlamaz
Ger ḥakīmüñ olmasa zātunda şab‘-ı müstakīm
- 14 ‘Ālem-i esrār-i ḥikmetden ḥaberdār olmayan
Eylesün vird-i zebānuñ yā ‘alīm [u] yā ḥakīm⁶⁰⁰

45

⁵⁹⁰ Eyleyen: İden N

⁵⁹¹ Nār :-N; İçin: İçre N

⁵⁹² Olmuş: Olup M; Yüzüñ: Yüzi M

⁵⁹³ Mā-ı kerīm: M

⁵⁹⁴ U:-N

⁵⁹⁵ Gül-ābun: Eyle hep M

⁵⁹⁶ Mest: Germ M

⁵⁹⁷ Bādeyi: Bāde N; Şundı: Şunsa N

⁵⁹⁸ Güle: Köle N; Beñzer: Bir kez M

⁵⁹⁹ Görüp: Gördi N

⁶⁰⁰ Zebānuñ yā ‘alīm[u] yā ḥekīm: M

Harf-i nūn

Fe'īlātūn Me'fā'ilūn Fe'ilūn

- [M34b] 1 Bul ol arzı ki ola āb-ı revān
Bite ol yerde lāle-i nu'mān
- 2 Ğarbla şarkuñ arasındadır ol
Ehl-i hikmet bu resme virdi nişān
- 3 Dindi ol gülistāna vādi-i nār⁶⁰¹
Olmuş ezhār aña buhār u duhān
- 4 Cān bulurdı bŷy-ı hāk ile cesed
Ābını görse rūh olur lertzān⁶⁰²
- 5 Mazharınuñ le'āfetünden alur
Āb ile renk dürr ile mercān
- 6 Heft çerh olmasaydı dolābı⁶⁰³
Olmazdı ol bāğ-ı reşk-i hayāt⁶⁰⁴
- 7 Cevherüñ gör tesākī-i tis'a
Zāt-ı pakuñda gösterür elvān
- 8 Nār-ı hikmetle nūr olur nefsi
Yaşamaz añı āteş-i sūzān
- 9 Ğavş ider tarh olunsa her cesede⁶⁰⁵
Nite ğavvāş-ı sāhil-i 'ummān⁶⁰⁶
- [N25a]10 Kendü rengine döndürür fi'l-hāl
Zā'il ider keşāfetün ol an⁶⁰⁷
- 11⁶⁰⁸ Hacer-i feylesofa vākıf isen

⁶⁰¹ Dindi: Derler N

⁶⁰² Rūh: Rūh görse N

⁶⁰³ Olmasaydı: Olmazdı N

⁶⁰⁴ Ol: O N; Hayāt: Cinān N

⁶⁰⁵ Tarh: Her M; Olunsa: Cesede M; Her: Tarh M; Cesede: İdince M

⁶⁰⁶ Nite: Nitekim M

⁶⁰⁷ Keşāfetün: Keşāfeti N

- Olma beyhūde yere ser-gerdān⁶⁰⁹
- 12 İtme ifşā velakin cūhhāle
Ne bilür adrini bunuñ nādān
- 13 Kim ki açdı bu sırrı ol oldı⁶¹⁰
Siper-i beddu°ā-ı üstādān
- 14 Bil ki sırrı gerekdür eyle⁶¹¹ azer⁶¹²
Ger dir isen sırrunı kime ziyān
- 15 Oldı od mesmū° bu meydānda⁶¹³
Kelleler oldı seyfile altān

46

arf-i vāv

Fe°ilātün Mefā°ilün Fe°ilün

- [M35a]1 İtirān itmeyince şems u amer⁶¹⁴
Şanma cevher cihāna gōstere rū⁶¹⁵
- 2 İmtizāc etmeyeydi āb ile āk⁶¹⁶
Zāhir olmazdı bunca neşv [ü] nümā
- 3 Nār-ı şems tarāvet-i mūdāmla⁶¹⁷
Ebedü'd-dehr-ı terbiyyet bulur ol⁶¹⁸
- 4 Ki ıkar göklere seāb ammā⁶¹⁹

⁶⁰⁸ N nüshasında 11. Ve 12. beyitler yer deiştirmiştir.

⁶⁰⁹ N'de 11. ve 12. beyitlerin yerleri deişmiş.

⁶¹⁰ Kim: Her M

⁶¹¹ Eyle: -M

⁶¹² Bil ki: Belki M; İle: -N

⁶¹³ od mesmū°: Mesmū° od N

⁶¹⁴ U: -N

⁶¹⁵ Cihāna: Cihān M

⁶¹⁶ Etmeyeydi: Etmeseydi M

⁶¹⁷ Mūdāmla: Māh ile N

⁶¹⁸ Bulur: Olur M; Ol: Bū M

⁶¹⁹ Ammā: Asā N

- Ki hevādan iner olup ol şu⁶²⁰
- 5 Bitirür bāğ-ı hikmet⁶²¹ ezhāruñ
Her ne arz üstüne ki etse ğülüvv⁶²²
- 6 Şadefe düşmek ile mā³-ı maṭar
Gör ki olmaz mı ḳaṭreler lü³lü⁶²³
- 7 Pākdur nefsi her küduretden
Çok degıldür bilürseñ andan bu⁶²⁴
- 8 Şıbgatu'llāha mazhar olsa nola
Dest-i hikmetden aldı çün ki nīrū⁶²⁵
- 9 Nār-ı hikmetle pūḫte dil oldı⁶²⁶
Kār-ger olmaz aña dest-i °adıvv
- [N25b]10 Mübtelā-ı cürūḫ-ı derd-i dile
Nef^c virür irince bu dārū
- 11 Cāhile açma bu devā sırruñ
Dīvdür bulsa fer olur bed-hū
- 12 Gör ki olur leṭāfet-i bārān
Mārda sem ü gülde renkle bū

47

Ḥarf-i hā

Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün

- 1 Ur āteş arz-ı hikmetden buluṭlar çıksun eflāka
Buluṭlar cem^c olup yağsun maṭarlar dūrri emlāke

⁶²⁰ Olup :-M

⁶²¹ Aşārun :-N

⁶²² Ki :-M; Etse: İde N

⁶²³ Ḳaṭreler: Ḳaṭre M

⁶²⁴ Andan :-M

⁶²⁵ Nīrū: Rū M

⁶²⁶ Pūḫte: Sūḫte M; Oldı: Olup M

- 2 Veledür nār ile mā^odan gelür bir nesr-i t̄ā^oirdür⁶²⁷
Anı mesāk olan mā^odur ki k̄ādirdür ol imsāke⁶²⁸
- 3 Heyülāsun budur daḥı heyülānuñ heyülāsuñ⁶²⁹
Ġurāb olunca tā feraḥuñ ḳarīb olunca ihlāke
- 4 Melikdür ḳaṣr-ı a^elāda oturmuşdur ki ḥükm eyler⁶³⁰
Elünde maşruḳ u maḡrib duḡül itmişdur eflāke⁶³¹
- [M35b]5⁶³²Ḥacer faşlı tamām oldı °Alī gerçi ki nāḳışdur
Süleymān-ı zamān ister lisān-ı tayrı idrāke

48

Ḥarf-i lāmelif

Mefā^eilün Fe^eilātün Mefā^eilün Fe^eilün

- 1 Z̄er-ver mükelles ferc itdi lü^olü^o-i lālā⁶³³
Ḥakīm bağladı gör bir naẓarda kuḥl-ı cilā⁶³⁴
- 2 Gehī o cevheri itdi gül-ābıla taltīf⁶³⁵
Kemāl-i lüṭfıla ḳadrini kıldı evc-i °alā
- 3 Virüp vücūduna mā^o-ı maṭarlaki ḳuvvet⁶³⁶
Bir an içinde anuñla °uyūnı ḳıldı tılā^o
- 4 Yaḳup keşāfetüni tāb-ı nār-ı ḥikmetle
Gehī ol cevheri kıldı nebātla i^elā⁶³⁷

⁶²⁷ Veledür: M

⁶²⁸ Olan: İden N; Ḳādirdür ol: Ol ḳādirdür N

⁶²⁹ Heyülāsuñ: HeyülāsıM

⁶³⁰ Melik: Mālikimdür N

⁶³¹ Eflāka: M

⁶³² Bu beyitten sonra, daha önce N21b'de yazılan 5 beyit yer alır. Beyitler tekrar yazılmadı ve M nüshasında eksiktir.

⁶³³ Z̄er-ver: Z̄er N; Ferc: Berḡ N, Vezin bozuktur.

⁶³⁴ Gör :-M

⁶³⁵ O: Ol M

⁶³⁶ Maṭarlaki: Maṭar M

⁶³⁷ Ol: O N

- 5 Bu kuıldür gözün aç rüşenâ-ı dîde-i cân
Niteki Kaysa gubâr-ı güzergeh-i Leylâ⁶³⁸
- 6 Bu sürme za'îl idüp cümle çeşmün emrâzun⁶³⁹
Hakîm eyledi remziyle kâ'inâta şalâ
- 7 Ve lîk dîde-i cühhâle zerre⁶⁴⁰ göstermez⁶⁴¹
Kamû 'ilel dağı çeşmine kılsa istilâ
- 8 Bu tütîyâyı muhal görme dön [u] geç nazara⁶⁴²
Kişîye fâ'ide virmez şoñ işde⁶⁴³ vâveylâ
- 9 Hazer kıl itdirür saña elbet terk-i vañan⁶⁴⁴
Uran ki uğrama her lahza lâzım olsa cilâ⁶⁴⁵

49

Harf-i yâ

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mef'ûlü Fâ'ilün

- [N26b]1 Şarkıla ğarbı tutmadı mı gör Sikenderi⁶⁴⁶
Tâ bulmayınca ma'den-i kibrît-i aħmeri
- 2 Def'-i fesâd için akıdup baħr u bere-gâh
Zulm-i sitemden itdi cihân-ı halkını beri
- 3 Yağdurdı ebr hiddeti bārân yerüne hûn⁶⁴⁷
Bitürdi dâd-ı 'adlile her yerde⁶⁴⁸ gülleri⁶⁴⁹

⁶³⁸ Niteki: Nitekim N; Kaysa: Kısa N; Güzergeh-i Güzârgâh N

⁶³⁹ İdüp: Eyley M

⁶⁴⁰ Kadr: - N

⁶⁴¹ Ve lîk: Velîken N

⁶⁴² Nazara: Nazar M

⁶⁴³ Key:-N

⁶⁴⁴ Saña elbet: Elbet saña N, Vezin bozuktur.

⁶⁴⁵ Uran: Üzit N

⁶⁴⁶ Mı:-M; Gör: Seyr it N

⁶⁴⁷ Ebr: Bārân M; Bārân: Ebr M

⁶⁴⁸ Taze:-N

⁶⁴⁹ Dâd: 'Adl M; 'Adlile: Bâd M

- 4 Seyfile eyledi gehī baħr-ı muħitī zabt
Ki rüşen itdi nūr ile heft kişveri⁶⁵⁰
- 5 Öldi dirildi dönmedi seyr-i sülükden
Tā görmeyince maṭla^c-ı ħurşid-i ħāveri
- 6⁶⁵¹ Ben bildiğüm bu oldurur İskender-i zamān
Her kim ele getürdi bu vaşf üzre cevheri
- 7 Erbāb-ı ħikmet añā ider cümle ser-fürü
Leyl [ü] nehār anuñ olurlar şenā-geri⁶⁵²
- 8 Līk denī vü cāhile bundan naşīb yok
Kim gördi diyü ülfet-i rūħ-ı muşavveri
- 9⁶⁵³ Açma bu remzi cāhile zinhār sen sen ol
خیزی yere zīnet eyleme lütf eyle gevheri

50

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- [M36a]1 Āferīn ey bāsıf-i envār-ı aşk
İtdi zātuñdan zühür aşār-ı aşk
- 2 Virdi nūruñ cevheri aşka cilā
Ḳalb-ı ādem buldı andan incilā
- 3 Cām-ı aşkuñdan olanlar cür^a nüş
Oldılar āfet-resān ve aḳl u hüş
- 4 Elleründen düşdü cām-ı ihtiyār
Dilleründen gitdi arām u qarār

⁶⁵⁰ Vezin bozuktur.

⁶⁵¹ 6, 7, 8, 9. beyitler:-M

⁶⁵² Vezin bozuktur.

⁶⁵³ [N 27a] (1) Hātime-i kelām ve ħāşile-i maḳām budur ki iş bu kitabı her kim ki kıra^eet (2) idüp fevāyid-i tāme ve avā^eid-i āmasına vuşul bula cidd-i cehd eyleye (3) ki kendü nefsin şehvet-i ğurürdan āri ide tā ki cühelā ve nādāniñ (4) ħased u muħaniyyetinden beri ola zirā eş- şehretü afetühüdür ve şallalahu (5) alā seyyidenā Muħammedin ve alā veşahbe aşhabe ecme^ein Elħamdülillāhi temmet bi-iznillāh ve bi-irādetillāhi mahrüse be-mısrı sene ħams u miet be'de'l-elif fi şehr-i sefer el'muzaffer ve enā faḳirü'l ħaḳir eş'-şeyhü'l Aħmed el'ḳādiri el'şehir be-emlātün dedi

- 5 Her biri bir avra girdi bī-şu‘ūr
Her biri bir hāl ile itdi zuhūr
- 6 Gonca-veş oldu kimi hāmūş lāl
Hayretünden itmedi bast-i maķāl
- 7 Geldi güftāra kimi bülbül şıfat
Cilvegāhun kıldı bāğ-ı ma‘rifet
- 8 ‘Āleme itdi tecelli hikmetüñ
Nice biñ yüzden görüñdi kudretüñ

Na‘at-ı şerīf

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Cümleden ol bülbül u hayy-ı Hudā
Nağme pürdār-ı şıfāt-ı kibr yā
- 2 Gösterüp ‘ilm-i ilahīden eşer
Virdi esrār-ı haķayıķdan haber
- 3 Oldı nuķ-ı haķķıla rüşen beyān
Künt-ü kenziñ itdi miftāhun ‘ayān
- 4 Cezbe-i haķdan olunca neşe-dār
Ma‘ni-i tevḫīdi kıldı āşikār
- 5 Lime‘allāhuñ kılup remzün beyān
Haķķıla haķ olıgun itdi ‘ayān
- 6 Geldi aña hātem-i peygāmbere
Hüccetu’llāh oldu zāt-ı enveri
- 7 Ba‘ş olundu ‘āleme Kur‘ān ile
Zātun işbāt eyledi bürhān ile
- 8 Yazdı evşāfun anuñ kilik-i każā
Levh-i ‘arşa Muştafā ve müctebā

- 9 Rūḥuna olsun ila yevmü'l kıyyām
Şad dūrūd u şad teḥayyāt ve's-selām

Der-medḥ-i çār yār

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Çün firūzān oldı şem^e-i aḥmedī
Yandı İslāmıñ çerāğı bī-ḥadi
- 2 Cümleden evvel dil-i şıddīk-ı pāk
Oldı nūrundan o şem^eiñ táb-nāk
- 3 Düşdi fārūka ziyā ol nūrdan
Sinesi oldı münevver tūrdan
- 4 Ol muḳaddes nūr-ı pākīze eşer
Ḳalb-i zi'n-nūreyne şaldı táb-fer
- [M36b] 5 Murtażādan eyleyüp işrāk o nūr
Gün gibi itdi o maṭla^edan zuhūr
- 6 Nūr-ı Aḥmed'den mişāl-ı āfitāb
Yandı ʿālemde çerāğ-ı bī-hisāb
- 7 Al-i aşḥāba irüp andan ziyā
Oldılar her biri bir necm-i Ḥudā
- 8 İtdiler menzillerün kurb-ı civār
Cümlesünden rāzı ola Kirdkār

Der- beyānı intiḥāb-ı meşnevī

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Meşnevīden ders alup şubḥ u mesā
Nuṭḳ-ı mollā rūḥuma oldı gıdā

- 2 Sâ'it-i iḳdâmi teşmîr eyledüm
Nüşhasın beş def'a taḫrîr eyledüm
- 3 Âḫir ol deryâdan oldum behrever
Kim ıḳaram bir nice şâfî güher
- 4 Ya'ni idrâkimce itdüm intiḫâb
Şeş şuḫufdan ıḫl beyit-i müsteḫâb
- 5 Oldı her bir beyt güyâ bir zebân
Eyler isti'dâd-ı insânı beyân
- 6 Rabṭına itdüm kemâl-i ihtimâm
Her biri beş beyt ile buldı nizâm
- 7 Oldı ṭab'um çün bu kâra müḫtedî
Güşuma bir özge ma'nâ söyledi
- 8 Didi eyle şerḫ-i mazmûnun raḳam
Evvelünde on sekiz beytinde hem
- 9 Cân lisânundan vücûda ḳıl ḫiṭâb
Beyt-i Mevlâna aña olsun cevâb
- 10 Tâ aña dibâce-i zîbâ ola
Hem suḫen-i mümtâz u müsteḫnâ ola
- 11 Fi'l-ḫaḳîḳa buldı ṭab'uhnı nuṭḳı cân
Eyledim anı bu vech üzre beyân
- 12 Oldı bu manzûme-i 'ârif pesend
Ṭarz-ı bî-mânend ile terkîb-i bend
- 13 Bir celîli'l-ḳadre itdüm anı 'arz
Kim ḫenâsı olmuş ehl-i ḫâle farz
- 14 Ḳıymetün oldur bilen bu cevherün
Ḫâtır-ı fihristidür ol defterün

Der-ḫenâ-ı âşaf-ı şâḫib-reşâd

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Devr-i mollādan gelince bu deme
Çok muhibb geldi sarāy-ı ʿāleme
- 2 Oldı çok zerre bu şemsiñ ʿāşığı
Bī-nihāyetdür muhibb-i şādığı
- 3 Şimdi ammā ol muhibb-i ser-firāz
Cümlesünden oldı şāhib imtiyāz
- [M37a] 4 Şıdķ u ihlāş u şafā-ı bāl ile
Bezī-i ihsān u nişār u māl ile
- 5 Kaptı kūy-ı sebķati aḥbābdan
Zātunı lübb eyledi ol bābdan
- 6 Nice yıl oldı vezīr u defteri
İtmedi ķalbi muḥabbetden beri
- 7 ʿĀķıbet pertev şalup mānend-i nūr
Ol ḥulūşun itdi āşārı zuḥūr
- 8 Hāc naşīb itdi aña rabbū'l-ʿibād
Buldı gitdükce şafāsı izdiyād
- 9 Eyledi ḥac farzunı çün kim edā
Kūşe-i ʿuzletde ķıldı inzivā
- 10 Çekdi dāmān-i menāşıbdan eli
Buldı aʿlā pāye mānend-ı velī
- 11 Şıdķ ile ihlāş ile her şubḥ u şām
Gösterür t̄āʿāt-ı mevlāya kıyām
- 12 Daʿimā virsün aña Rabbū'l enām
Şevķ-ı kulli feyz-ı kāmil zevķ-i tām
- 13 Zātına olsun ķarīn-i muttaşıl
Şıḥḥat u ten rāḥat-ı cān nūr-ı dil

- 14 Ol Muḥammed nām u Maḥmūdū'l hıṣāl
Devlet-i dareyn ile bulsun kemāl

Der- temennā-ı k̄abūlü'l- i'tizār

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Gerçi küstāḥāne-i bī-hāl u māl
Manṭıq-ı ma'ne'den itdüm kıl u kāl
- 2 Neyleyün düştü dile sevdā-ı şevk
°Aqlımı mest eyledi şahbā-ı şevk
- 3 Yoḥsa bende yok o denlü iktidār
Kim olam bu nuṭkla ma'na güzār⁶⁵⁴
- 4 K̄anda ben k̄anda kelām-ı evliyā°
K̄andadür ālūde k̄anda aşfiyā
- 5 K̄anda cevri k̄anda nuṭk-ı Mevlevī
K̄anda °āmī k̄anda şerḥ-i Meşnevī
- 6 Gerçi bu cürretten oldum şerm-sār
Eylerüm ammā ki °arz-ı i'tizār
- 7 Var ümīdüm kim ide ehl-i uşul
°Özrümi şâyeste-i ḥüsn k̄abül
- 8 Yā ilahī kıl beni cāri zebān
Kim ola güyende-i esrār-ı cān

Bişnevīd in rāzhā-ı cān ez ten

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Güş kıl ey gāfil-ı sırr-ı vaṭan
Vey garīb-i şehr-i dārū'l-kayd-ı ten
- 2 Gör nedür cān-ı giriftārūñ saña

⁶⁵⁴ Vezin bozuktur.

Gör nice feryād ider yārũñ saña

- [M37b] 3 Ya'ni tā oldum mekānumdan ba'īd
Miḥnetüm gitdikçe oldu pürri mezīt
4 Düřdüm a'lä-1 merātibden cüdā
Kendümü esfelde buldum mübtelā
5 Eyledi firķat beni āřüfte ḥāl
Ger iderseñ ḥasbiḥālümünden sū'al

Bişnev in ney çün ḥikāyet mi koned⁶⁵⁵

Ez cüdāyihā řikāyet mi koned

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Mebde'imden tā beni dūr itdiler
İztırārī zār-1 mehcūr itdiler
2 Tengnā-yı tende oldum bī-ḥuzūr
Ḷaldı ol vüs'at maķāmı devr-i dūr
3 Ol zamāndan tā ki geldüm 'āleme
Eylerüm āh u fiġān u dem-deme
4 Cāy gāh oldu baña dāru'l-miḥen
Ḷıldı āvāre beni ḥūbb-1 vaṭan
5 Gūř iden nālān olur itsem güle
Diñle hem ḥālim nedür feryād ile
6 Derdümi fehm idemez āsüde-gān
Bī-ḥaberdür řāfdan ālüde-gān
7 Kimse bilmez kim nedür dilde ġamum
Rāzumı keşf itmege yok hem-demüm
8 Ḷandadür ol 'ālem-i vuřlat ḳanı

⁶⁵⁵ Dinle, ney nasıl řikāyet ediyor, ayrılıkları nasıl anlatıyor. Mevlāna Celāleddīn Rūmī, Mesnevī (haz. Adnan Karahisaroġlu) Akçaġ, Ankara, 2004, C.1, s34.

- Çandadür ol bezm-i cem'iyet kanı
- 9 Çanda sevç itdi beni hükmi-î kazâ
Çanda kaldı âlem-i emn [ü] beğâ
- 10 Cüş idüp şevk-i vatanla mey gibi
Ben dahı uşşâk içinde ney gibi
- 11 Âlem-i ervâhdan kıldum nüzül
Bir acib cem'iyete buldum vuşul
- 12 Âkl u nefis u fikr u hiss-i vehm u zann
Cem' olup olmuşlar ânda encümen
- 13 Hem-dem oldum bende ol yârân ile
Şohbet itdüm âkil [ü] nâdân ile
- 14 Dâhil oldum böyle çok cem'iyete
İrmedüm bir zevke bir keyfiyete
- [M38a]15 Nîk u bed her cisme itdüm ittişâl
Birbirinde olmadum âsüde-ğâl
- 16 Ey ta'accüb eyleyen feryāduma
Sen yetişmezsün benüm imdāduma
- 17 Sen de olsayduñ bu firğatden ħabîr
Âleme dirdüñ zihî bi'se'l-maşîr
- 18 Ben nice nâlân u giryân olmayam
Ya nice ħasretle süzân olmayam
- 19 Aşl-ı vaşlumdan ayırdı rûzgâr
İtdi mehcür u ħarîb-i dil-figâr
- 20 Nola kılsam ol taraftan güft-gü
Nola itsem ol mağâmı cüst ü cü
- 21 Eyledüm her tende bir müddet qarâr
Herkes oldı zannı üzre baña yâr

- 22 Şandılar kim bildiler esrārımı
Zu°m ile fehm itdiler miqdārımı
- 23 Sormadılar aşl u vaşlumdan haber
Görmediler nūr-ı pākumdan eşer
- 24 Bilmedi kimse derūnum zārını
Çoymadılar gūşa nālem sāzumı
- 25 Kıldum ol hāetle ser-gerdān olup
Nola dirsem ney gibi nālān olup

[M38b] boş

[M39a] boş

[M39b]

(1)Meşāyih-ı vāşılinden Buğdaycızāde dimekle ma°rūf Şāhzāde Sultān Muşafā (2) merhūma ta°līm buyurdığı risāle-i şerīfdür raḥimehumu'llāhu veyessiruhum °an tālib-i şiddīk

(3) Bi'smillāhi'r-raḥmān-ı raḥīm

(4) *El'ḥamdulilahu'llezi hedānā li hazā ve mā kunnā li nehtediye levlā en hedānā'llāh* (5) *leḳad cā°et rusulu rabbina bil'haḳḳ ve nudu en tilkumu'l cennetu uristumuhā* (6) *bimā kuntum ta°melun*⁶⁵⁶ ,ḥamd-i bī-ḥad u şenā°-i bī°add ola kim esrār-ı °örifi (7) ferş-i ḥākīdeki ḥaşşlarına bildürdi ve her birinü ḥazīz-ı (8) taḳlidden evc-i taḳḳiḳe irişdürdi. Ve dūrūd-ı bī-nihāye ol (9) sālār-ı enbiyā ya°ni ḥazret-i Muḥammedinü'l Muşafā °aleyh-i efḍalü's- şalavāt (10) ve ekmālü't-taḥiyyāt ḥazret-i al-i aşḥāb u tābi°in üzerüne olsun her (11) birisi lik-muḳtezā-i *el-mu°min mirātü'l-mü°min* ⁶⁵⁷sırrını kendü cemālleründe seyrān (12) itmişlerdür. Ḳāllallāhu te°ālā

⁶⁵⁶ Derler ki: "Bizi buna ulaştıran Allah'a hamdolsun. Eğer Allah bize hidayet etmeseydi biz kendiliğimizden bu hidayete erişemezdik. Ant olsun ki Rabb'imizin rasulleri gerçeği getirmişlerdir." Onlara: "İşte yaptığımız işlere karşılık, hak ettiğiniz Cennet budur." diye seslenilir. Kur°an-ı Kerīm, A°raf,7/43.

⁶⁵⁷Hadis: Mü°min mü°minin aynasıdır. Buhari ve Müslim; Bezzar, Müsned Hadis No:1767.

*Veşeceraten tahrucu min tûri seynâe tenbutu bi-dduhni (13) vesibgin lilâkilin(e)*⁶⁵⁸
kendü cemâlleründe müşâhede eylediler selleme (14) selâmu'llâhu °aleyhim ecmâ'in
ammâ ba°d bu muqarrerdür güzide-i maḥlûkât (15) ḥazret-i sultân-ı enbiyâ efendimiz
ḥazretleri °ilm-i kâf iksiri ḥaḳḳında (16) uḥt-ı nübüvvet ve vurüd-ı velâyet
buyurmuşlar Ḥazret-i sultân ehl-i ḥaḳîḳat

[M40a]

(1) ve erbâb-ı başiret ḥazret-i °Alî ibn Ebi Tâlib kerrema'llâhu vechehu ve
raḍiyallâhu (2) te°âlâ °anhu efendimiz ḥazretleri °ilm-i ḥacer ḥaḳḳında buyururlar ki
*ḥaceruna (3) vâḥid ilehene vâḥid*⁶⁵⁹ müteḳaddiminden nice kimseler gelmişler her
birisi (4) bir şeyden ḥâşiyet bulmuşlar aña şebîh-i ḥacer demişler ammâ şol kim (5)
ḥacerdür bilmemişlerdür. Ve ḥükemâ ḥacerüñ şüretinü ve mizâcını beyân idüp (6)
ḥaḳîḳatinü ve ma°nâsını beyân itmemişlerdür. Ḥacer bir şeydür ki nefis rûḥ cesed (7)
kendüden ḥâşıl olur ḥâricden bir nesneye ihtiyacı yokdur. (8) Tedbîr-i mükerrem ve
nebât-ı mu°azzam ol budur ki ḥacer-i mükerrem ḡabîṭün alursın. (9) Tenḳiyye idesün
kendüden ḡayrı nesne ḳalmaya andan soñra (10) bir pâk çarşebe koyup kurıdasun
yıkayup kendi kaldıktan (11) soñra bir ocaḳ yapasun üç ḳarış ḳadar ola andan içi (12)
sırçalı ḳar°aya ḳoyasun gül/kıl-i ḥikmetle kurıdasun andan ḥaceri (13) ḳar°anuñ içine
ḳoyup ocaḳ üstine ḳoyasun inbîḳ urup (14) muḥkem şedd idesün altına kömür odı
idesün üç gün üç (15) gice aḳ şu gelür şaruya mâ°il bu şuya rûḥ dirler tâ bu şuyıñ (16)
ḳatresü kesülince kömür odı idesün andan soñra birer birer ağac (17) odını urasun tâ
bir kızıl nesne gelür bekmez gibi bu şuya nefis

[M40b] ⁶⁶⁰

(1) dirler ve zîbaḳ-ı şarkı kibrîṭ-i aḥmer şâḥzâde-ı ḥaṭâ zîbaḳ-ı ḡarbî (2) °arûs-ı ḡarbî
cenâḥ-ı tã°ir aḥzâr-ı rûḥ dirler ve bunuñ ḳatresi (3) kesilince birer birer ağaç odını
idesün soñra bir sâ°at miḳdârı (4) odını muḥkem idüp andan fâriḡ olasun ocaḳ ve
inbîḳ ve ḳar°a (5) muḳâbele-i kenardadür andan soḡudup açasun süflünde olan (6)
ḥacer dürlü dürlü olur kimi şems kimi ḳamer kimi gök tãvûsu şeklinde (7) müşâhede

⁶⁵⁸ Sina Dağı'ndan çıkan bir ağaç da yetiştirdik; yağlı meyve bitirir, yiyenler için katıktır. Kur'an-ı Kerim, Mü'minün Suresi, 40/ 20.

⁶⁵⁹ Taşımız bir ilahımız birdir.

⁶⁶⁰ Rûḥdan şang-ı nefesle ḥâşıl olur demek bire üç demek. (Der-kenar)

olunur buña esfel-ı arz dirler andan bu arzı alup saħk (8) idüp bir tağāra döşeyüp üzerine bir çanaķ koyup bir gün bir gice (9) kömür odı idesün ve bir gün bir gice nār-ı vasat ve bir gün bir gice (10) nār-ı şedīd ide andan soğudup açasun bu arzı alup eger (11) āteşüni iyu itdünse beyāz olur eger az itdünse gök olur ve kara olur (12) buña teklīs-i cesed dirler al bu arzı şakla andan yedi sekiz (13) defa ğayrı ħacerün rūhı ve nefsüni evvelki gibi taķtīr eyle suyuñı (14) alup arzıyasuñı yabāna ata rūħ ile nefsüni şakla andan sar (15) düzülmiş bir eflāṭüni karaya bir keçeye dikesün ol şıbg (16) nefisle rūħdan bu karānuñ üç baħşüñden bir baħşı olunca koyasun. (17) Andan ocaķ yapasun ve üzerine bir kazgan ve içinüñ yarisuna dek

[M41a]⁶⁶¹

(1) şu koyasun ve andan kazganuñ içine bir temirdan sac ayağı (2) ol karānuñ içine münāsib ola ve kazganuñ ağızuna münasib (3) kapaķ düzüp karānuñ burni kapaķdan taşra ola kapağı sıvayasun (4) ve kapağın bir kenarında baş barmaķ şıgacak kadar delik delesün (5) karānuñ üzerine inbik ve muķābele-i şedd-i vaşl idesün şekil (6) ve ocaķ ve kazgan ve karā ve inbik kenarında mersümdur ve kazganuñ (7) altına ğāyet yumuşaķ od idesün şu yāb yāb kaynaya andan soñra (8) birkaç ibrik ile ocaķ kenarına şu koyasun tā ki kaynaya ve bir ağaç (9) birle nişān idüp ğāhice ol ağaç ile yoklayasun deliginden (10) ve şu azaldıkça ibrikden kaynamış şu viresün cümlesün nār-ı (11) leyyin ile taķtīr eylesesün katresi kesilince andan muķābeleye (12) gelen rūħdur karā dibinde kalan bekmez gibi nefsdür ammā ağızun (13) soğumayınca açmayasun zarardur eger rūħdan bāki kalursa yine (14) tekrar taķtīr eylesesün tā katresi kesilince andan rūħı ayru nefsi (15) ayru şakla baḍehu bu vechle ayırılmış rūħı al birkaç şişeye koyup (16) ve nefsi daħı ayır ve şaklayasun. Baḍehu ol kül olmuş ħaceri vezn (17) idüp beraberı pāk olmuş rūħdan maā saħk idüp ikisini daħı

[M41b]

(1) karā-ı aḥmāya koyup ocaķ üstinde kül içinde nār-ı leyyine ile (2) taħ eylesesün eger karā-ı aḥmā bulunmaz ise eflāṭüni karaya (3) koyup virdigin şuyu yine taķtīr

⁶⁶¹ Miftāh-ı arz verüp

teķīd ħal olur kara karā inbik ile

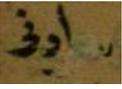
olur kara karāda

muķābele gelür ve

eylesün yedi kere virdigüñ (4) taqtır ola her defcada arzıyın çıkarup vezn idüp rüh (5) virüp tekrar be-tekrar taqtır eylesün ba^cdehu soğudup (6) ağızun açasun arzıyesün göresün ak nişāste gibi olur (7) ve gāh tuz gibi olur. Buña arz-ı muḳaddese dirler ve ḫacer-i ^cāme ve arz-ı (8) beyzā-ı ḫaceri ve tākḫ dirler ve bu maḫalle gelince tedbīr-i rüh-u nefsi ceseddür. (9) Şimden gerü terkīb-i şemsi diyelüm inşāllāh-ı te^cālā sırr-ı aḫadüñ ve bu tārık-i (10) sermedīnün tālīb-i şālihleri murāda ireler be^cināyetü'l-feyyāzü'l-^cālem (11) ammā şübüt-ı arz ocağı resm olanlardır tedbīr-i ḫacer-i mükerrem aşıl ibtidā-ı ^cilm-i (12) ledünnī budur ki cemī^c evveliyā kitāblarında ve ḫaşā'idlerinde ve şāhib-i kemāl (13) kitāblarında üç nesneyi zikr itmemişlerdür ve destūr virmemişlerdür. (14) Evvel ḫacerün zātını ikinci evzānını üçüncü işbātını beyān itmişler. İllā (15) bir kābil-i zāt ve tālīb-i şādık olanlar için mücmelen işāret buyurmuşlar (16) ammā şol ki ayağı cesedler dā^cīnize mirāş deñmişdür. (17) Bu risālede beyān

[M42a]

(1) eyledük be-vāsıta-i men ḫaqtır ḫazretüñize bu sırr-ı ilahīyi didük (2) bī-şübhe vāsıl ola siz bi^cavnilāhi te^cālā ve ḫazretüñize ma^clüm (3) olsun ki devr-i Ādemden bu deme gelince hıçbir kitabda mufaşşal beyān (4) olmamışdur ve ḫazretüñiz şāhib-i sa^cādet olduğınuñdan ve evvel nişānesi (5) oldur ki alī ^cOsmāndan birisi bu sırr-ı ilāha vāsıl olmuş değıllerdür (6) illā ḫazretüñize müyesser oldı. *Şan^cat-ı ḫacer-i mükerrem* budur beş dirhem arz-ı (7) muḳaddesden alasun gubār şahḫ idesün andan soñra bir ḫadeḫ (8) ola kim içi şırçalı ola bu şekilde şahḫ olmuş arz-ı ḫadeḫüñ (9) içine koyup üzerine beş dirhem nefes veresün daḫı şahḫ idesün. (10) Daḫı üzerine on dirhem rüh verüp yine şahḫ idesün ve üzerine (11) bir şırçalı ḫapaḫ uydurasun ammā ḫapaḫ ḫadeḫe münāsib ola şedd-i vasl (12) idesün ve daḫı ḫurudasun ve daḫı inbiḫe koyup teşmī^c ocağuna (13) koyasun nār-ı ḫükemā idüp va^cdesi irinceye dek bu va^cde daḫı (14) sırr-ı ilahīdür. Ağızdan ağıza dimişlerdür inşāllāh ḫazretüñize (15) diye vezāndan va^cde tamām oldıḫda açasun bir kara nesne (16) olur şeffāf bu maḫalde

buña mıḫnātıs-ı ḫükemā dirler bunuñ (17) bir dirhem al yüz dirhem ḫamera tārḫ eyle sevād-ı tāvūsu olur.

[M42b]

(1) Berāberi şems viresün tamām °ayār olur ba°dehu bu sevādı alasun şahk (2) idüp iki kendü miqdārı on dirhem rūhdan koyup yine şahk (3) idesün üzerine kadehini örtüp şedd idsün daħı güneşde (4) yāhūd āteşde kurudup yine teşmī° ocağunda on gün veya bir (5) hafta nār-ı hükemā idesün bu va°de daħı gizlü sırlardandır andan açasun. (6) Bu sevād āħir toz gibi olur buña hilāl-i hükemā dirler beyāz-ı evvel dirler. (7) İkinci meclis tamām oldu elḥamdüli'llāhi'r-rezzāk andan alasun bu beyāzı (8) şahk idüp teşmī° çanağuna koyup kendü kadar nefis virüp yine (9) şahk idüp teşmī° ocaguna koyasun °ādetince zār-ı hükemā idüp (10) üç hafta andan çıkarup göresün sevād olmuş buña sevād-ı (11) şāni dirler bu sevādı yine şahk idüp qar°a-ı a°māya koyup bu kerre (12) qar°a sıvanmış ola andan üzerine beraberı rūḥ virüp inbīk idüp (13) şedd idesün ve yine teşmī° ocağuna koyup kırk gün tura ve nār-ı (14) hükemā ile tabḥ ola andan alasun göresün ak toz gibi olmuş. (15) Buña beyāz şāni dirler ve uḥtu-ı nübüvvet dirler bu mertebede bir dirhemi (16) yedi yüz dirhem cesede tarḥ olunur her ne cesed olursa (17) olsun kamer ider bu mertebe-i kamer tamām oldu şimdiden soñra

[M43a]

(1) mertebe-i şemsi zıkr idelüm bu uḥt-u nübüvvetden alup bu kamer cevherüni (2) şahk ve iki cevher mikdarı zıbağ-ı ğarbi virüp qar°a-ı a°māya (3) koyasun ve inbīk a°māsın urup teşmī° ocağuna koyasun ammā (4) şemsün teşmī° ocağı evvel ki gibi degıldür şekli risāle āħirinde (5) yazavuz ba°dehu bunu ocağı koyup bir hafta nār-ı hükemā birle (6) terbīyyet idesün bu şuda dürlü dürlü renkler zāhir olur. (7) Gök yeşil sarı şekil olur buña mertebe-i dühn dirler andan (8) şahk idüp evvel ki gibi kendü miqdārı zıbağ-ı ğarbi virüp qar°a-ı (9) a°māya vaz° idüp ve evvel ki gibi bir hafta daħı tabḥ idesün ve ba°dehu (10) açup göresün kıızıla mā°il bir nesne olmuş andan şahk idüp (11) evvelki gibi iki kadarı rūḥ virüp yine bir hafta nār-ı hükemā ile tabḥ (12) idüp açup göresün kızılığı daħı ziyāde olmuş yine şahk idüp (13) iki kendü kadar rūḥ virüp qar°a-ı a°māya koyasun ve şedd idüp (14) nār-ı hükemā ile kurudasun ve toğuz gün tabḥ idüp tamām-ı şedd (15) qar°a-ı a°māniñ içinde güneş toğmuş gibi berḥ ura buña libās-ı kırmızı (16) dirler mertebe-i şemsdür ve uḥt-u nübüvvedür bu mertebe de bunuñ bir dirhemi yedi (17) biñ dirheme tarḥ olursa şems-i ca°feri ider be-°ināyetü'l- vedūd ve's-selām (18) Ketebehu *Muḥammed Sa°id biñ iki yüz altmış*

altı zi'l-ħiccesi sekizinci günü yevm dūşenbe tekmil oldu iş bu risāle-i laṭif bī-
‘anvillāh ⁶⁶²

[M43b] Boş

[M44a] Boş

[M44b]

Kelām-ı ‘Āşık Pāşā Ḳuddise Sırrahu ⁶⁶³

Mefā’ülün Mefā’ülün Fe’ülün

- 1 Elā ey ṭālib-i sırr-ı ilāhī
Ḥaḳīḳat bil anuñ sensün güvāhı
- 2 Ki olmışsun mişāli sen bu kāruñ
Zuhūri āb [u] bād [u] ḥākdur anuñ
- 3 Gel işit ey dil-i pejmürde duran
Bu sözi añla bil kim ḳanda cānān
- 4 Bu bābın hiç ider mi kimse faşlun
Şular kim bilmediler anuñ aşlun
- 5 Kim irmez pīrden miftāḥ-ı ğaybuñ
Açılsa ger ‘acebdür faşlı gencüñ
- 6 Anuñ faşlun saña fetḥ ide fettāḥ
Bilesün kim nedür ol ḳuflla miftāḥ
- 7 Açılmaz bilmeyince ḥāne-i genc
Olur aḥirde rüşen miḥnet-i renc

⁶⁶² 1266 Zilhicce 8 Salı günü (Miladi:15 Ekim 1850)

⁶⁶³ Kelām-ı Āşık Paşa: Millî Kütüphaneye Yz. A 3103/6 numarada kayıtlı bir risaleler mecmuası içinde yer alan eserin adı bulunmadığı için başlıktaki ibareyi” eser adı olarak kabul ettik. Aruzun mefā’ülün mefā’ülün fe’ülün kalıbında kaleme alınan 158 beyitlik bu kısa mesnevi Kaymaz tarafından bir sempozyum bildirisıyla tanıtılmış ve yayımlanmıştır (2008). Esere muhtevası göz önünde bulundurularak “Risāle-i Anāsır-ı Erba’a” demek de mümkündür.
<http://www.turkedebiyatilismlersozlugu.com/> 27.05.2019

- 8 Olanlar bu sözüñ şu sırruna mahrem
Hemān oldum didiler bunda fefhem
- 9 Gel ey ʔalib bu gün sen şinās ol
Göñül maḥmūduna cāndan ayās ol
- 10 Tefekkür birle añlagıl beyānun
Dimişler saña anuñ bil °ayānun
- 11 Gözüñ aç bilesün kim nicedür kār
Olasun tā ki bu sırdan ḥaber-dār
- 12 Meger bir gice ḥāʔb içre işāret
İrişdi göñlüme cāndan beşāret
- 13 Ki ey pejmürde-dil devrān senüñdür
Gözüñ aç kim bu gün cānān senüñdür
- 14 Senüñdür mürde dillerün ḥayātı
Şular kim irdi bilmedi memātı
- 15 Bu baḥruñ şerḥün eylersen revādur
İşiden derdlülere bī-bahādur
- 16 Sözüñ °irfān içinde gösterür yüz
İşitmez söylesen cāhile yüz yüz
- [M45a] 17 Dilüñ ʔut yüri bu söz söz degüldür
Eger söylenür ise öz degüldür
- 18 Neçün sen bilmeyesün kendü ḥālüñ
Düşer mi zāhir ola bu maḥāluñ
- 19 Gerekdür kişi miḳdārını bilmek
Olur mı her göñül bu sırra irmek
- 20 İdüp şakla iñende rāzı açma
Ki düşmez sana gel bu seddi geçme
- 21 Hemān sen °aczüñi bil bu arada

- Yüzün tut ehl-i rāza vir arada
- 23 Degildür saña lāyık söylemek söz
Sözün içinde vardur nice yüz yüz
- 24 Bu var mıdur cihānda er ola fāş
Ya bir dem maħrūm ola aña ħuffāş
- 25 Sözi fāş itme hemān bir dem ol gūş
Bu yigdür kim olasun şimdi ħāmūş
- 26 Dimişler gerçi bu rāzı nihāni
Nihān içre nihān itmişler anı
- 27 Diyeyim ħāliyā gel sözüm işit
Kulak tut sözime kendüñe iş it
- 28 Ne ħaddile diyesün sen bu kārı
Meger ħaċ saña yārī ola Bārī
- 29 Hemān def^e eyle gel şimdi ħicābı
Götürsen nola bir yüzden niċābı
- 30 Viresün bir niçe andan ħaberler
Ki zāhir görine bir bir eşerler
- 31 Şu resme sen bu kārı āşikār it
Göñül şah-bāzına anı şikār it
- 32 Ki var senüñle bir pīrūñ rızāsı
Biħamdi'llāh ki irişmiş du^eāsı
- 33 Anuñ sırrı olupdur saña hem-dem
Neçün ^eālemde şimdi yiyesün ġam
- 34 Kim aña mīr-i maĥdūm hem-dem olmuş
Bu sırrı bellü bil kim ānda bulmuş
- [M45b] 35 Anuñ kim yārī adı mīr-i envār
Ki fetĥ olmuşdur aña cümle esrār

- 36 Sa'ādet mülkünüñ ol rehberidür
Göñüller hānesinüñ enveridür
- 37 Meger kim Mīr-i Ahlāt-ı Hüseynī
Pes andan fetḥ olupdur işbu ma'nī
- 38 Ki °unşurda ol idi ıuṭb-ı °ālem
Alurđı feyzi andan cümle ādem
- 39 Şu resme aşikār itmiş bu kārı
Ḥaḳīḳat saña göstermiş nigārı
- 40 Sözi ma'nī yüzünden zāhir etmiş
Bilürsen ğıll u ğışdan tāhir itmiş
- 41 Eger maḥrem olursan sen bu kāra
Bulursuñ ol zamān derdiñe çāre
- 42 Velī bir nüktedür bu demek olmaz
Bu sözüñ aşluna bil irmek olmaz
- 43 Şular kim bilmediler pīr sırrı
Didiler şi'r beyān eyle
- 44 Mükerrerem bil ıamudan ol nebātı
Ki °ālem cümle alur andan ḥayātı
- 45 ıamu eşyānuñ ol ser-defteridür
Bu °ālem cümle anuñla diridür
- 46 ıonulmuşdur anuñ sırrunda dünyā
Bu sözi böyle didi pīr ü dānā
- 47 Egerçe kim didiler aña kendüm
Bu sözi dimezem °ālemde kendüm
- 48 Kim anuñ bayıḫı şemsiyle ıamerdür
Aña inkār idenler gerçe kördür
- 49 Yidi çün ādem ānda niçe dāne

- Anuñçün düşdi dünyāda dāme
- 50 Dinilmişdi aña kim yime anı
Ki qoyup gitmeyesün ol mekānı
- 51 Yidigünden murādı var anı bil
Taħammül qıl uzatma sen aña dil
- [M46a] 52 Çün oldı ādemüñ dünyā mekānı
Getürdi Cibrīl andan armağānı
- 53 Ki ol ʿilim aña oldı müyesser
Hem āhir oldı Mūsā aña reh-ber
- 54 Çü bildüñ kim nidersün aşlun anuñ
Eger bilmek dilersen faşlun anuñ
- 55 Gerekdür kim alasun ol nebātı
Ki rūhuñ nefis ile birdür şıfātı
- 56 Götür anuñ içinden ğayrısun sen
Ki ğayrı qalmaya ānda qala ten
- 57 Dağı doldur anı qarʿa içine sen
Diyeyüm taqṭırüñ aşlun saña ben
- 58 Gerekdür nār-ı nerm ola aña ferş
Hem-ān-dem görüne ol āb [u] āteş
- 59 Dimişler bunlara kim aḥ [u] iḥşā
Bunuñ biri müzekker biri ünşā
- 61 Eger sen aşlunı şorsañ bularuñ
Biri zībaq biri kibrīt olaruñ
- 62 Dağı arz olısar bundan qalanı
Gider gönlüñde şekk ile gümānı
- 63 Velī bu zībaq u kibrīt ki direm
İkisini dağı taqṭır iderem
- 64 Kim ider bu iki birbirini pāk

- Bu ma'node giribānlar olur çāk
- 65 Eger bu iki iki dem bulalar
İkisi dağı hem ħurrem olalar
- 66 Egerçe nefsüñ olur muṭma'inne
Velikin bunda söz var anı diñle
- 67 Ki bu zībađ bu demde zāhir olur
Veli kibrīt o demde ṭāhir olur
- 68 Ki rūḥuñ bunda dađı sırrı vardur
Maḳāmuñ bulmağıçün ṭayrı vardur
- 69 Çü heft olur anuñ seyr-i maḳāmı
Beyāz olur anuñ vech-i kelāmı
- [M46b] 70 Çün bildüñ kim nedür kibrīt ü zībađ
Götür arzı hem-ān-dem āteşe yağ
- 71 Velī bu āteşüñ çok ḫāli var
Ki evvel nerm āḫir ōiddeti var
- 72 Miyāne āteş ü nārı ōedīd it
Bu nār ile ānı arz-ı cedīd it
- 73 Egerçi kim sevād-ı evvel ey yār
Dimişlerdür burada niçeler var
- 74 Velīkin bunda anuñ ḫāli vardur
Kimüñ irmege perr ü bāli vardur
- 75 Hemān saḫḫ eyle anı mā'ile sen
Devādur diyene eyle ābla sen
- 76 Ki derdinüñ devāsı ma' olupdur
Anuñçün āteş aña cā olupdur
- 77 Çün ol āteşle ka'imdür ōıfātı
Velikin bul ōıfāt içre o zātı

- 78 Eger bildünse bir dem hālin anuñ
Diyemez daħı kimse hālin anuñ
- 79 Hacer bunda didiler bunda ey yār
Ki derde bu devādur āħir-i kār
- 80 Tamām oldı bu eşyālar bu sa°āt
Eger var ise °ālemden ferāgat
- 81 Dimişlerdür üç eczā dōrt tabī°at
Bil anı söz budur añla ħaķīkat
- 82 Görinür arzıla ma° āteşüñde
Bu yolda hem-dem olan hem-demüñde
- 83 Anuñ kim bu °anāşır ħāşılıdur
Ĥaķīkat ol bu °ilmün vāşılıdur
- 84 Ki vardur heft [u] çāruñ bunda sırrı
Ĥaķīkat bil degildür daħı ġayrı
- 85 Diyeyüm aşlunı bu heft [u] çāruñ
Olursañ maħremi her-dem bu kāruñ
- 86 Ki nefşüñ aşlı heft oldı hem-ān-dem
Cihār ki mādur ānda yimegil ġam
- 87 Biri dirhem-i arz-ı beyzāya
Dōrd def°a yegirmi sekiz ider
- [M47a] 88 Çü bildün aşlunı bu heft [u] çāruñ
Eger başuñda ola °aķl-ı yāruñ
- 89 Gerekdür kim alasun ol ħacerden
Ki saña feyz olısar ol şecerden
- 90 Daħı saħķ eyle anı bir ġubār it
Hevāyı āteşi hem nerm [u] nār it
- 91 Hem-ān-dem vir aña nefşün berāber

- Ki bunda arz diři nefis olur er
- 92 Çü arzuñ göstere nür zerre zerre
Dimişler çünkü aña bunda nuře
- 93 Görürsen bunda rüşen ol nigarı
Görünmezse hemân terk it bu kârı
- 94 Ki biri arz olur nefis iki yâr
İdesün birini altı âhir kâr
- 95 Viresün aña bir baħşı hem-ân-dem
Eger nerm olsa âteş olmaya ğam
- 96 Daħı bu beşi dirseñ ol hevâda
Tamâm olur bu heftim bu arada
- 97 Velî  akd olmaĝa var bir hikâyet
Dimişler niceler bunda rivâyet
- 98 Ki vardur bunda arzuñ bir ziyâsı
Yanarsa ol ziyâ alur belâsı
- 99 Olur ol dem siyah çünkim anı bil
Yitürme bunda seni sen seni bil
- 100 Gerekdür kim olasuñ h l ñ ile
Ber ber ma  alasun arzuñ ile
- 101 Ki  akd olmaĝa h llin h li vardur
Bu iř içinde kim ñ ali vardur
- 102 Eger kim irmese bu iř yer ne
Nice t lib bu ma niden yer ne
- 103 Ç n  akd oldu tam m olsun beřaret
Daħı ben diyey m h ldan işaret
- 104 Sorarsañ aslunu kim nicedür h l
İdey m ben saña bu müşkili h l

- [M47b]105 Ki arzuñla beraber eyle cānı
Bu baḥşı dōrt idüp virer bir anı
- 106 Velī bu dōrd didigüm çün saña ben
Üçin virdüm aḥī söz añağıl sen
- 107 Kılur baḥşuñ biri gel sözüñ işit
Birini ma° daḥı ānda gel iş it
- 108 Bulursuñ menzile çün rūḥ ile rāh
Mişāl olur saña şol dāne gāh
- 109 Olursa çünki tıfluñ bunda tāhir
Yu anı mā ile sen eyle tāhir
- 110 Tamām oldı beyāz-ı evvel ey yār
Gerekdür saña şimdi heftile çār
- 112 Bugün kim meclis-i şānī senüñdür
Bu derd belki dermānı senüñdür
- 113 Yüri var hem-rāh ola heft [u] çāruñ
Ki devlet irişe baḥt ola yārüñ
- 114 Yine cem° it bularuñ ikisin sen
Ki derdinüñ bulasun çāresün sen
- 115 Gel imdi bu iki cem° oldıgun bil
Ḥaḳīḳat nuḫfe var mı bir nazār kı
- 116 Eger var ise nuḫfe baḥşuñ anuñ
Viresün gördigince raḥşuñ anuñ
- 117 Bu nev° ile tamām olursa heftüñ
Sa°ādet menziline ire baḥtuñ
- 118 Çü °aḳduñ menzilün bulduñsa bunda
Hem-ān-dem ḥāl olur ol gayrı bunda
- 119 Ki bunda zinde olur rūḥuñ şıfātı

- Bu ma'iden bulursun sen necâti
120 Görürsen ol yed-i beyzâyı ânda
Bilürsün mu'cize Mûsâyi ânda
121 Bu aḥvâlün beyânı müşkil olur
Daḥı bunda °ayânı müşkil olur
122 Olur bir tıfl ol dem şîr-ḥâ`re
Ki ğark ider cihâni ḥüsni nûra

[M48a]⁶⁶⁴ 123 Bu tıflı ki didüm dört ayı vardur

- Velî her ay içinde râyi vardur
124 Ki her ayuñ burada menzili var
Daḥı her menzilüñ bil kim dili var
125 Bilürseñ bir nefes ḥâlün sen anuñ
Viresün luṭfile şîrün sen anuñ
126 Çü dört oldı anuñ şîri hem-ân-dem
Olur maḳşüduñ ânda yemegil ğam
127 İrerse bu araya çünki râhuñ
Hemân olur beyâz ol dem nigâruñ
128 Tamâm oldı beyâz-ı şânî ey yâr
Görindi yine saña gül ile ḥâr
129 Egerçi bunda söz var dimek olmaz
Kim aşlun bilmeyenler bilmek olmaz
130 °Aceb menzile irdi şimdi râhum
Çıķarsa göklere tañ mıdur âhum
131 Ki sensün °andelîbi bu şafânuñ

⁶⁶⁴ Yüz yegirmi dimek otuz ardın (un) dört kerre pişme temâmunda rub°ı milḥ ile mezc ken°anı
tarîķi eyle dört def°a arz-ı beyzâ od on dirhem ise od iki dirhem kibrîtün cem° olur arz ile mâ bir
vezinde olar kara miftâḥ şemsdür bu şems ola şem° idüb olar kara iksîr-i şemsdür

- Gülin sem^eine irdi dāstānuñ
- 132 Figān it kim bu gündür an senüñdür
Biḥamdi'llāh bu gün devrān senüñdür
- 133 Bu gün bir bülbül-i gūyāsun ey yār
Güli her-dem görürsün dāmeni ḥār
- 134 Gel aḥī dāmenün pāk eyle anun
Ki rāḥat ola ol rūh-ı revānuñ
- 135 Hemān ḳurtar güli ol ḥār elünden
Alursuñ mihrüni ol mār elünden
- 136 Toḡar ol dem hemān bir ṣaḥṣ-ı ḥünṣā
Dimez kimse aña er yāḥūd ünṣā
- 137 Ki ḥükm itmez meh u ḥürṣīd ol dem
Budur çün ḥall-i ṣāliṣ yemegil ḡam
- 138 Gerekdür ḥall-ı rabi^eden ḥikāyet
Dimişler gerçe bunda çok rivāyet
- 139 İdegör şerḥün anuñ şimdi bunda
Ki bilsünler bugün cānāne ḳande
- [M48b]140 Bu ^eaḳd ile tamām iresüñ o yāre
Bulursun ol zamān derdiñe çāre
- 141 Velikin ḥazret-i mollā dimişdür
Bu sırruñ aṣlunu bunda ḳomuşdur
- 142 Ki vardur bunda anuñ pest çārı
Raḳīb elünden alıcaḳ nigārı
- 143 İren bu pest çāruñ çāresüni
Urur merhem yürekler yāresüne
- 144 Ki arzuñla berāber ma^o gerekdür
Velikin ḳar^ea a^emāca gerekdür

- 145 Ki ol dem yidi baḥş eylersün anı
Virirsün bir bir olur cāvidānı
- 146 Eger bulmaz iseñ ānda necātı
Vir iki baḥş aña ma^o-ı ḥayātı
- 147 Vişālün bulamazsañ yine bunda
Yetür baḥşı ona vasıta onda
- 148 Daḥı bir baḥşı var olmazsa pāy it
Hem-ān-dem bu şumārı sen pāy it
- 149 Kim oldı bu şumārın pest ile çār
Bu iş içre olur ol feth
- 150 Görürseñ arzuñı sen bunda aḥmer
Olur rüşen hemān ḥürşid-i enver
- 151 Bu menzilde kim irdüñ ḥall çāre
Ḥaḳıḳat bil ki bulduñ derde çāre
- 152 Eger arzın dilersen ḥalli nice
Ḳadem başduñ hemān bir daḥı gence
- 153 Olur rüşen hemān bir rāz-ı pinhān
Dimişlerdür burada mīr u a^oyān
- 154 Ki tarḥ itsüñ anı billüre ey yār
Olur yāḳūt-ı aḥmer itme inkār
- 155 Uşanmaz ḥall u a^oaḳden çün bilenler
Bu kāruñ sırrına maḥrem olanlar
- 156 Hemān añlar bu sözüñ mīr ü dānā
Olur rüşen aña kim oldı bīnā
- [M49a]157 Eger işler bu dem söz çok
Bilürseñ sırrı bu kim daḥı söz çok
- 158 ögse bunda bāḳı ḳalmaz

alur s3z s3yleyenler gir3 gelmez

- 159 bu d3rr-i b3-bah3y3
Añalar bu fa3r-i b3-nev3yi
- 160 Hem iderse duª ihl3ş3la ha
Aña hem-r3h ide 3m3n3 mula
- 161 Mur3d olur hem3n iş bu afdan
Ki hayr ile añalar bir duªadan
- 162 Bey3n itd3m ha3at ben bu r3h3
Bil3r ol kim bey3z ider siy3h3
- 163 Şular kim bild3 an3 old3 ebkem
S3z3m budur hem3n All3hu aªlem

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MESTAP TABLOSU

3.1. MESTAP TABLOSU

Yer Nu.: Milli Kütüphane'de Yz. A. 3103 Numaralı Mecmua						
Yp. nu.	Mahlas	Matla' beyti / bendi	Makta' beyti / bendi	Nazım şekli /birimi	Nazım türü	Vezin
17b	-	Esrār-i ʿilm-i kāfī itdüm cihānda ifşā Bu gizlü sırrı kıldum gün gibi āşikāra	Esrār-ı ʿilm-i kāf keşf olur ol kişiye Ḳāf-ı ḳanāʿat içre göñlünü ide ʿankā	Gazel/1		---/./---/---/./---
18a	-	Cevher-i āb-dār ider ise nidā Nūr olur perteviyle ʿarz [u] semā	ʿAbd-ı recrāci eyledi cevher Dānesin kıldı bī-şümar şifā	Gazel/2		..---/./-./..-
19b ⁶⁶⁵	-	Eyledi mirrīḥe zühre-i teşlīs Ola şemsiñ ḳarīn-i bedr-ı dücā	Dürr-i meknūmı ḥal iden ṭālib İtdi sīm-āb-ı laʿl-i nāb şafā	Gazel/3		..---/./-./..-
20a	-	Bu arz-ı māʿı cemʿ etseñ ḥacer olur	Temālīḥ-ı tesāḳīden sorarsa Bū ʿAlī	Gazel/4		.---/./---/---/./---

⁶⁶⁵ Vezin bozuktur.

		hamīr-āsā Bu tīn-i hikmetiñ aşlı hamīr idi ezel güyā	tanma Açar mı cāhile keşf-i rumūzı hikmeti dānā			-
20b		Mektūm olan °amel bu ki tedbīr-i ma° idüp Hal ide ma°sı cevher-i arzı dā°imā	Nādāna açma sırrını nār-ı tabi°atıñ Lāyık olur mı cāhil olan şaḥşa kimyā	Gazel/5		---/---/---/---
20b		Ma°-ı ḥellāli eyledi t̄ahir Ḳudretin zāhir itdi ḳādir	Beyzā-ı hikmeti tūrāb itdi °Abd-i recrācı milḥ iden sāḥir	Gazel/6		.../.../...-
21a		Meyyit cesedi ma°-ı ilahī ider iḥyā Göstermek için ḥalka bugün mu°cize-i °İsā	Bu °ilmi nola cāhil olan eylese inkār Gün şu°lesiniñ zerresini göremez a°mā	Gazel/7		---/---/---/---
21b		Oldı milḥ-i ücācıla sīm-āb Dürr-i meknūn cevher-i nāyāb	Kenz-i āsārıñ oldı miftāḥı Feth-i bāb t̄l̄sım-ı fekk ḥicāb	Gazel/8		
22a		Zehebī ḳumı ḥal iden t̄alib Oldı kenz-i ḥaḳāyıḳa rāḡib	Hikmet-i Hermes-i herāmiyede Oldı gözden ḳuvā° gibi gā°ib	Gazel/9		.../.../...-
22b		Rāhib öğrenmeyeydi zer°-i zeheb Ḥālid olmazdı feylesof-ı °arab	Ser-tā-ser arz-ı hikmet āsārı Sen naşīb eyle ehline yā Rab	Gazel/10		.../.../...-
23a		Zikire cem° it ünşāyı būlardan bir veled gelsun Doğan mevlūd-ı hikmetdür budur	Bu remzi duymayan °āşık şayulur yok ḥesābiyla Vücūdu °ilm-i hikmetde degildir cāhiliñ	Gazel/11		.../.../.../--- -

	tāliblelere maṭlūb	maḥsūb			
23b	Almağa zıllın nuḥāsın ceḥd idüñ eylük taleb Eyledi bî-zıll nuḥāsı kimyâ kâdir çalab	Cāhıla bu remzi açma bî-edebdür germ olup Bilmez ol mikdārını itmek diler şūr-i şa ^c b	Gazel/12		-.--/-.--/-.--/-.--
23b	Bu şan ^c ata aşlıyla beyān eyledi rāhib Taş ^ı di ile ṭabḥına olañ diri tālib	Açmağ dilese cāhil [ü] nādāna bu remzi Dānā geçinen ^c ākile olmazdı münāsib	Gazel/13		---/---/---/---
24a	Beyzā-ı ḥikmetden evvel ḥāşıl olur bu ğurāb Bu ğurābıñ her cenāḥındañ dökülür misk [u] nāb	Cāhile lāyık degildür keşf-i ^c ilm-i ḥikmetiñ Bildigim budur benüm Allāhu a ^c lem bi's-şavāb	Gazel/14		-.--/-.--/-.--/-.--
24b	Çıldı iksīri şāni ^c -i kudret Kenz-i esrār-ı ^c ālem-i ḥikmet	Zehab kumu eyledi şāni ^c Genc-i esrārı cevher-i ḥikmet	Gazel/15		..--/..--/..--
25a	Görünür cevheri leṭāfet ile Ḥāke maḥlūt iken zer-i ḥikmet	Zühre ka ^c il gibi şarāb-āsā Zehri nūş itdi dilber-i ḥikmet	Gazel/16		..--/..--/..--
25b	Dem-i ^c İsā'dan irişen nefḥāt Eyler ebr-i bahārı āb-ı ḥayāt	Mey şeker gibi ḥāme-i lüṭfi Şuna evlād-ı rūma kand-ı nebāt	Gazel/17		..--/..--/..--
26a	Ma ^c den-i iksīriñ aşlıdur bu nebāt bir ḥacer Tūr-ı Sīnāda biter aḥmer şecerdür bu	Cāhile gösterse ṭarḥın ehl-i ḥağ inkār ider Cehli artar Ebū Cehīl'in görürken	Gazel/18		-.--/-.--/-.--/-.--

		nebāt	mu°cizāt			
26b		Şıbg-ı iksiri ider her cevheri şems u kamer Nūr-ı şemsle ne dem-i perveriş olsa şecerāt	Ma° ile mevt iriše bir cesede Hayy iderler nefside ma°-ı hayāt	Gazel/19		-.---/-.---/-.---/-.--
26b		<i>Ve mine'l- ma°-ı kullu şeyin hayy</i> Nārla cümle hayy ider harekāt	Añlayamaz bu remzi cāhil olan Hātırına huṭūr ider ḥaṭarāt	Gazel/20		..---/..---/..--
27a		Şu°le-i şemse nār olur bā°iş Devr-i nāra buḥār olur bā°iş	Dühn olurken ruṭūbet-i zeytūn Kevkeb-i tāb-dār olur bā°iş	Gazel/21		..---/..---/..--
27a		Biter ma°-ı maṭārla toḥm-i cevāhir ḥikmetde Nebātın bitmesine қаtre-i bārān olur bā°iş	Bu °ilmiñ ketmi vācibdür şaḫın rāz açma nādāna °Adāvet itmesune cāhiliñ kitmān olur bā°is	Gazel/22		. ---/..---/..---/..-- --
27b		Şems-i kavmi kamer-i raṭbiyle saḫḫ eyleyecek Ma° ile ğasl ide gör nāriyla ṭabḥ it gözün aç	Cāhiliñ қabre girince gözü māla toyumaz Māl-ı қārūn ile қārūn yire geçdi gözün aç	Gazel/23		-.---/-.---/-.---/-.--
28a		Cisim rūḥ ile hayy olur қabirde Cesedüñ ayrılırsa rūḥu'l-ervāḥ	Ne bilsün cāhil eyler ḥaşri inkār Ne deñlü ḥaşr-ı ecsādıla izāḥ	Gazel/24		..---/..---/..--
28a		Ma°-ı varaḫı olmaz idi zībaḫ-ı vāsıḫ	Edvār-ı tabāyi°de olur °ālem-i eflāk	Gazel/25		---/..---/..---/..--

		Nār ile hevā cevherüñi olmasa fāsıh	Eşbāh-ı ma'adinde ki ervāh-ı eşāyih			
28b		Bir altun şehbāzı evc-i hikmetden şikār idüp Tağarlar uçmasın diyü ayağına gümüştend bend	Koyub bu ejdehā resmin bir ādem şekline girse Yürür zerrīn kabā ile şarınur şemsı bir dil-bend	Gazel/26		. ---/---/---/- --
28b ⁶⁶⁶		Hāl ider yābis tabī'ī āb-ı lezīz Nefsi mesrūr ider cevāb-ı lezīz	Bildireyim şan'atı iksīri bir mışırda ben Arz-ı ma' idersin 'ağd idersin mā'ı sen	Gazel/27		---/---/---
29a		Eyledi ol kerīm-i rabb-ı şekūr Zübde-i kā'ināt mā'-ı t̄ahūr	Cevher-i ma'dan eyledi iksīr Çudretin zahir itdi Rabb-ı gafūr	Gazel/28		---/---/---
29a		Mā'-ı he'llāli eyledi t̄ahir Çudretin mevlā eyledi zāhir	Beyzā-ı hikmeti ğurāb itdi 'Abd-ı recrācı milh iden sāhir	Gazel/29		---/---/---
30a		Maṭlab-ı kenz-i hikmete irmez Etmeyen hāl müşkili rumūz	Çālbin pāreler cevher anıñ Hāşalillāh bahre zarf ola göz	Gazel/30		---/---/---
30a		Hācere mā' ve't̄ini kıldı esās Gösteren sırr-ı hikmeti ecnās	Līki bu sırrı anlamaz nādān İtdüğüçün her işi nefse kıyās	Gazel/31		---/---/---
30b		Hācere döndiği 'abd- i zādveş Oldı ol hūn-i nefse ser-püş	Bu suhen sırr-ı ilahīdür hep Tālibā ğuşıñna ile mengüş	Gazel/32		---/---/---
31a		Mā'-ı t̄ynden k'ola taḥmīr-i reşāş Pes küdüretend anı eyle hālāş	Saña çün körlük vire bir aḥmak Cehd idüp sen daḥı ğözüne baş	Gazel/33		---/---/---

⁶⁶⁶ Vezin bozuktur.

31b		İttiḥād itdi çü cemāl-ı celāl Kıldı bir ḥüb-rū °izārın °arz	Cāhile ol civānı gösterme Çeşm-i agyāra cehd it eyleme °arz	Gazel/34		.../././.-
-----	--	--	--	----------	--	------------

31b	-	Şāni°-i şun°-ı ḥikmetüñ cevherüñe şifat olan Nefsle rūḥla cesed cümle bir iken faḳaṭ	Lāyık odur açılmaya cāhile iş bu gizlü rāz Kim atanı keşf iden cevheri itdi muḥīṭ	Gazel/35		..-/./.-/ ..-/./.-
32a		Hüsñ olur tıfl şafvet-i ebeveyn Feyz-i rabbānidür ezelden ḥazḗ	Līki şart oldu ketmi her dūndan Ġama tebdīl olur kesālden ḥazḗ	Gazel/36		..././.- /./.-
32a ⁶⁶⁷		Hāk-i cevher ki oldu °ayn-ı zehab Şuyı şāfi nazarda niteki dem°	Cāhile ketm it anı gösterme Dökse ṭāliblenüp gözünden dem	Gazel/37		..././.- /./.-
32b		Ṭālib-i iksīr olanlar alsun evvel destine Vezn idüp taḳṭīr kılsun mā°-ı nārīñ üstüne	Zerresin alsıñ anıñ ey ṭālib-i tarḥ eyleseñ Bir münevver şems olur şems-i °avāmīñ üstüne	Gazel/38		..././.-/ ..-/./.-

⁶⁶⁷ Vezin bozuktur.

32b	Nazar-ı feylesofa olmuşdur Heft ma°den şüküfe-i hikmet bağ	Kimseye açma bu gevher remzin Lâyık olmaz od vere degme kulağ	Gazel/39	.../.-. /..-	
32b	Câbire olmadı zâhir remz-i kâf Feth olup açılmayınca sırr-ı kâf	Vâkıf olan hikmete ben sen dimez Hâli ma°lûm olsa ma°labda muşâf	Gazel/40	-.--/-.--/ .-	
33a ⁶⁶⁸	Ehl-i hikmet hâceriñ aşlını mektûm itdi Tâki cevherlerine irmeye biñ fehm-i daķıķ	Sehl midür kamer u üsrübi altun itmek Nür-ı haķķa ola üstâdlar ğarıķ	Gazel/41	.../... /..-/..-	
33a	Ne şafâ beşş olur bu âb ile hâk Ki ola neşv nemâsı cevheri pâk	Şaķla tedbîrini bilürseñ eger Sırrını fâş iden olur ğam-nâk	Gazel/42	.../.-. /..-	
33b ⁶⁶⁹	Fehm eylediñse baħrıla bir imtizâcını Taħşilîñ oldı anıla bir tab°-ı bî-bedel	Açma bu sırrı câhil-i nâdâna key şaxın Lâyık mı bu gevher ola mebzûl	Gazel/43	--/-.-/..- -./.-	

⁶⁶⁸ Vezin bozuktur.

⁶⁶⁹ Vezin bozuktur.

			u mübtezel				
34a		Maḥşer-i ḥikmetde izhār eyledi şun [°] ın ḥekīm Nefha-ı rūḥıla ihyā eyledi [°] aẓm-i remīm	[°] Ālem-i esrār-i ḥikmetden ḥaberdār olmayan Eylesun vird-i zebānıñ yā [°] alīm [u] yā ḥekīm	Gazel/44		-.--/-.--/- .-/-.-	
34b		Bul ol arzı ki ola āb-ı revān Bite ol yerde lāle-i nu [°] mān	Oldı ḥod mesmū [°] bu meydānda Kelleler oldı seyfile ğaltān	Gazel/45		..--/..-- /..-	
35a		İktirān itmeyince şems u kamer Şanma cevher cihāna göstere rū	Gör ki olur leṭāfet-i bārān Mārda sem ü gülde renkle bū	Gazel/46		..--/..-- /..-	
35a		Ur āteşarz-ı ḥikmetden buluṭlar çıksun eflāka Buluṭlar cem [°] olup yağsun meṭarlar dürri emlāke	Ḥacer faşlı tamām oldı [°] Alī gerçi ki nāḫışdur Süleymān-ı zamān ister lisān-ı ṭayri idrāka	Gazel/47		.---/.--- /..---/..---	

35b ⁶⁷⁰	Zerrevī mükelles ferç itdi lü'lü ^o -i lālā Hekīm bağladı gör bir nazarda kuhl-1 cilā	Hazer kıl itdürür saña elbet terk- i vağan Üzir ki uğrama her laḥza lazım olsa cilā	Gazel/48	.-./.-./.- .-./.-	
35b	Şarkıla ġarbı tutmadı mı gör Sikenderi Tā bulmayınca ma ^o den-i kibrīt-i aḥmeri	Açma bu remzi cāhile zinhār sen sen ol خنی yerenzīnet eyleme lütf eyle gevheri	Gazel/49	--./.-./.- -./.-	
36a	Āferīn ey bāsıṭ-ı envār-ı aşḡ İtdi zātından zuhūr aşār-ı aşḡ	Āleme itdi tecelli ḡikmetiñ Nice biñ yüzden göründü ḡudretüñ	Gazel/50	-.--/-.--/-. .-	
36a	Cümleden ol bülbül u ḡayy-ı Ḥudā Nağme pür-dār şifāt-ı kibr yā	Rūḡuna olsun ila yevmü'l kıyyām Şad dürüd u şad teḡayyāt vesselām		-.--/-.--/-. .-	Na ^o at-ı şerīf

⁶⁷⁰ Vezin bozuktur.

36a	Çün firūzān oldı şem ^e -i aḥmedī Yandı İslāmın çerāğı bī-ḥadi	İtdiler menzillerin kurb-ı civār Cümlesiden rāzı ola kird-gār			-.--/-.--/- .-	Der-medḥ-i çāryār
36b	Meşnevīden ders alub şubḥ u mesā Nuḫ-ı mollā rūḥuma oldı ğidā	Ḳıymetin oldur bilen bu cevherūñ Ḥātır-ı fihristidür ol defterin			-.--/-.--/- .-	Der-beyānı intiḥāb-ı meşnevī
36b	Devr-i mollādan gelince bu deme Çok muḥibb geldi sarāy-ı ʿāleme	Ol Muḥammed nām u Maḥmūdü'l hıṣāl Devlet-i dareyn ile bulsun kemāl			-.--/-.--/- .-	Der-şenā-ı āşaf-ı şāḥib reşād
37a	Gerçi küstāḥāne-i bī-hāl u māl Manṭıḳ-ı ma ^e nīden itdüm ḳil u ḳā	Yā ilahī ḳıl beni cāri zebān Kim ola güyenden esrār-ı cān			-.--/-.--/- .-	Der-temennā-ı ḳabūlü'l- i ^e tizār
37a	Güş ḳıl ey ğāfil-ı sırr-ı vaṭan Vey ğarīb-i şehr-i dārü'l-ḳayd-ı ten	Eyledi firḳat beni āşüfte ḥāl Ger iderseñ ḥasbiḥālinden sū ^e al			-.--/-.--/- .-	Bişnevīd in rāzhā-ı cān-ı ez ten

37b	Mebde°imden tā beni dur itdiler İztırārı zār-ı mehcūr itdiler	Ƙıldım ol hāetle ser-gerdān olup Nola dersem ney gibi nālān olup	Mesnevi	---/---/ .-	Bişnev in ney çün hikāyet mi koned Ez cüdāyihā şikāyet mi koned
44b	Elā ey tālīb-i sırr-ı ilāhī Hāḳīḳat bil anuñ sensin güvāhī	Şular kim bildi anı oldı ebkem Sözüm budur hemān Allāhu a°lem	Mesnevi	---/--- /..	Âşık Paşa'nın Mesnevisi.

TABLO 2: Mensur Bölümler Tablosu*

Yp. Nu.	Müellif	Eser Adı (varsa)	Baş	Son	Konu	Açıklamalar
---------	---------	------------------	-----	-----	------	-------------

1b	Câbir bin. Hayyân	Risâle-i Terkîb-i Câbir bin Hayyân	(2) Bi'smillâhi'r-rahmâni'r-rahîm (3)El'hamdulillâh-i rabbi'l-°âlemîn ve's-şalâtu ve's-selâmu °alâ rasûlinâ (4) Muḥammed ve âlihî ve şahbehî ecma°în. Amma ba°d ḥakîm Yahyâ bin Ebâ Bekr bin Muḥammed (5) eydür ki nice zamân ḥakîm-i fâzil Câbir bin Hayyân eş-şüfi ile muşahabet (6) eyledüm	(4) Eger didigim mişillu menzil kesb olundu ise heman sâ°ir (5) emrini terk idüp bu °ilm-i şerîfe ikdâm idesiz zîrâ sa°âdet-i (6) dâreyn ve maqşüd-ı kevneyn ve mazhar-ı telâki-i mefḥar –ı şakaleyn olmak (7) emr-i muqarrerdur (8) temmet	Kimya ve simyâ ilmi ile ilgidir.	İksir tarifi veriyor
6b		Risâle-i laṭîf	El-ḥamdüli'llâh-ı rabbi'l-°âlemîn ve's-şalâtü ve's-selâmü °alâ ḥayri (4) ḥalkîhi Muḥammedin ve alihi ve's-şahbihi ecma°în emmâ ba°d ey ṭâlib-i	Ḥaḫ-ı °avn-ı ilahî olup cevherüñ bu maḥalline irişe sen ḥaḫ (9) celle ve °alâ ḥazretlerine devâmen şükr idesün ve her	Kimya ve simyâ ilmi ile ilgidir	

			esrār-ı (5) ilahi gerekdür	şahşı (10) ehl-i mülâhaza itmeyesun haqıķī ehl oldur ki mâlik-i (11) tarh ola ve's-selâm sene 1267		
9b		Besmele ile başlıyor	El'hamdülillâhi mukevvinu'l-ekvân ve muqadderu'l-ezmân ve müvellîu's-sekalân (3) ve müdebbirü'l-nîrân eş-şemsu ve'l-ķameru bi-ķusbân ve şallallâhu °alâ seyyîdinâ (4) Muḥammed'in veled-i °adnân el-meb°üş ilâ kēffeti'l-insi ve'l-cānni ve °alâ alihi (5) Ve eşḫābihi es-sādetihi el-a°yân ve ba°de fehazih-i	ümme °aķidhu temmet bi-°avnillâhi te°āla hazā'r-risāleti'ş-şerifetu (9) °alâ yede's-se°id bi Muḥammed fi meḫrûsetin burusetin. 67s15.		

			risāletün laṭīfetün			
16b		Hazā divān-ı ḥikmet Eşrefzāde şeyḥ ʿAlī Efendi	Bi'smillāhi'r-raḥmāni'r- raḥīm (M3)(N2) <i>Ḥamd-i bī-ḥad</i> <i>bī-pāyān u şenā-ı ferāvān</i> <i>ol ḥalıḳ-ı kevn-i mekāna</i> <i>ki vaşf-ı(N3) zāt-ı</i> <i>kānellāhu ve lem (M4)</i> <i>yekun meʿehu şeyʿa</i> olmuş iken cevher-i ferdden nefis (N4) rūḥ ve cesed-i (M5) ibdāʿ ve besāit ve terkīb eşyayı ihtirāʿ eyleyüb	Çıldım ol ḥāletle ser- gerdān olup Nola dersem ney gibi nālān olup	Simyâ ilmi ile ilgili.	Simyâ ilmi içerikli bir divançe.

39b	<p>Meşâyih-i vâşılînden</p> <p>Buğdaycızāde dimekle ma°rūf</p> <p>Şāhzāde Sulţān</p> <p>Muşţafā (2)</p> <p>merhūma ta°līm</p> <p>buyurdığı risāle-i şerīfdür</p> <p>rahimehumullāh</p> <p>veyessiruhum °an</p> <p>tālib-i şiddīk</p>	<p>Bi'smillāhi'r-rahmān-ı rahīm (4)</p> <p>El'hamdulilahı'llezi hedānā lihazā ve ma°kunnā li nehtediye levlā en hedānā'llāhu (5) leked cā°et resulü rabbene bil'haqqı ne nudu en tilkumu'l cennetu uristumuhā (6) bimā kuntum ta°melün</p>	<p>bu mertebe de bunuñ bir dirhemi yedi (17) biñ dirheme tarh olursa şems-i ca°ferī ider be-°ināyetü'l-vedūd ve's-selām (18)</p> <p>Ketebehu Muhammed sa°id biñ iki yüz altmış altı zi'l-ħiccesi sekizinci günü yevm düşenbe tekmil oldı iş bu risāle-i laţif bı-°anvillāh</p>	<p>Simyâ ilmiyle ilgili.</p>	
-----	--	--	--	------------------------------	--

SONUÇ

Bu çalışma, ilm-i simyâ ile ilgili bir mecmuanın iki ayrı nüshası (Milli Kütüphane Yz. A. 3103 ve Nuruosmaniye Kütüphanesi nr 3621) tanıtımı, manzum/mensur kısımlarının transkripsiyonu ve Eşref-zâde Ali'nin şiirlerinin tenkitli metin incelemesinden oluşmaktadır. Tenkitli metni hazırlarken iki nüsha ele alındı. Müellif nüshasına ulaşamadığımız metnin kuruluşunda hiçbir nüsha tek başına esas alınmamıştır. Vezin ve anlam bakımından en doğru metne ulaşılmaya çalışılmış, farklılıklar dipnotta gösterilmiştir.

Müstensihi ve istinsah tarihi belli olmayan Milli Kütüphane'de Yz. A. 3103 numaralı mecmua, içerisindeki iki risalede yazılan tarihten yola çıkarak mecmuanın 19.yüzyıla ait olduğu tespit edildi.

Bir diğer çalışma konusu olan yazma eserimiz ise "Nuruosmaniye Kütüphanesi nr3621" dir. Bu eser M nüshasında yer alan Eşrefzade Ali'nin divançesinin bir nüshasıdır. Eser eş-şeyh Ahmed el-Kadirî eş-şehir bi Eflâtûn Dede tarafından istinsah edilmiş ve 16.yüzyılda yazılmıştır. Bu nüshada müstensih birçok yerde tashih yapmıştır. Bu tasihleri göz önünde bulundurulduğunda elimizdeki divanın 3'üncü bir nüshasının da olduğu düşünülebilir.

Her iki yazma eserde de şairin mahlası tespit edilememiştir. M nüshasında "Bişnev in ney çün hikâyet mi koned-Ez cüdâyihâ şikâyet mi koned" başlığı Mevlâna'nın Mesnevi'sinin ilk beytinden alınmıştır. Bu başlık altında Eşref-zâde Ali, kendi mesnevisini Mevlâna'nın Mesnevi'si ile aynı vezinde yazdığı tespit edildi.

Edebiyat camiası açısından önemli olduğunu düşündüğümüz bu iki yazma eserin içerisinde tespit ettiğimiz risale/şiir ve şairlerin bazıları üzerinde akademik herhangi bir çalışma yapılmadığı tespit edildi.

Tezin asıl ehemmiyeti Eşref-zâde Ali'nin daha önce gün yüzüne çıkarılmamış olan Divan-ı Hikmet adlı divançesini edebiyat camiasına kazandırılmış olmasıdır.

Umarım bu çalışmamız ilim âlemine bir katkı sağlamıştır.

SÖZLÜK

°**Ābār(a.)**: Su Kuyuları.

°**Āb-dār(f.)**: Taze. Parlak, gösterişli.

°**Adāvet(a.)**: Düşmanlık.

°**Adl(a.)**: Doğruluk.

°**Āferīn(f.)**: Beğenme, alkış, bravo.

°**Āfet-resān(a.)**: Belā getiren.

°**Āftāb(f.)**: Güneş.

°**Āgāh(f.)**: Bilgili, uyanık.

°**Aḥad(a.)**: Tek, kişi.

°**Aḥdar(a.)**: Yeşil, yemyeşil.

°**Ahker(f.)**: Ateş kuru.

°**Aḥmer(a.)**: Kırmızı, kızıl.

°**Aḥsen-i taḫvīm**: En iyi, en güzel.

°**Aḥzar(a.)**: Yeşil.

°**Aḥd(a.)**: Bağlamak, düğüm.

°**Aḥile(a.)**: Uyanık, akli başında, tedbirli.

°**Alā(a.)**: Daha iyi, en yüksek.

°**Alāḳa(a.)**: İlgi.

°**Ālem(a.)**: Dünya, cihan.

°**Ālem-tāb(a.)**: Dünyayı parlatan, aydınlatan.

°**Ālüdegān(f.)**: Suçlular.

°**A^cmā(a.)**:Kör

°**Āmī(a.)**: Senevī, yıllık

°**Āmme(a.)**: Umuma mahsus olan.

°**Anber(a.)**: Ada balığının bağırsağından çıkarılan ve misk gibi kokan madde. Güzel koku.

°**Arab(a.)**: Arap Ülkesi

°**Araşāt(a.)**: Mahşer yeri.

°**Ārif(a.)**: Bilen, bilgili, irfān sahibi.

°**Arşa (a.)**: Yer, toprak.

°**Arşa(a.)**: Yer, toprak

°**Arūs(a.)**: Gelin.

°**Arz(a.)**: Dünya. Toprak.

°**Arzī(a.)**: Ene ait, en ile ilgili.

°**Āşaf(a.)**: Hz. Süleyman'ın veziri, vezir.

°**Āşār(a.)**: İzler, alametler.

°**Aşfiyā (a.)**: Samimi, tuttuğu yol doğru olan kimseler.

°**Aşgar(a.)**: En küçük.

°**Āsūde(f.)**: Rahat, dinç olan.

°**Aşib(a.)**: Çok otlu.

°**Āşir(a.)**: Onuncu.

°**Āşüfte(f.)**: Çıldırircasına seven ve bu yüzden perişan bir halde deli gibi olan.

°**Ateş-nāk(f.)**: Ateşli.

°**Aṭlās(a.)**: Üstü ipek altı pamuk kumaş.

°**Āvān(a.)**: Vakit, zaman.

°**Ayār(a.)**: Altının, gümüşün ve başka kıymetli madenlerin karışma derecesi.

°Ayn(a.): Pınar, kaynak, çeşme.

A°zā(a.): Organlar, üyeler. 18a

°Azāb(a.): İşkence, suç.

°Az̄b(a.): Tatlı, hoş.

°Az̄m(a.): Kemik.

°Az̄m-i remīm(a.): Çürüyen kemik.

Bāc(a.): Vergi

Bād(f.): Yel, rüzgâr.

Bahā(f.): Kıymet, bedel.

Bāhir(a.): Aşıkâr, belli.

Bahreyn(a.): İki deniz.

Bahş(f.): Bağışlama, armağan, hibe.

Baht(a.): Saf, halis.

Ba°īd(a.): Uzak.

Bā°iṣ(a.): Sebebe olan.

Bāk(f.): Korku.

Bāl(f.): Kanat.

Bāliḡ(a.): Buluḡa eren.

Bārān(f.): Yağmur.

Bārid(a.): Soğuk.

Ba°ṣ(a.): Gönderme, diriltme, peygamberlik.

Baṣīr(a.): Görüp, anlayan.

Baṣīret(a.): Önden görüş, sezış.

Bast-i maḡāl: Söz açma.

Bāṭın(a.): İç yüz, gizli, görünmeyen nesne.

Bed-ḡū(f.): Huysuz, kötü huylu.

Bedr(a.): Ayın on dördü, dolunay.

Behcet(a.): Sevinç, güzellik.

Behrām(f.): Merih yıldızı. İran hükümdarlarından birkaçının adı ki en meşhuru, yaban eşeḡi avına pek düşkün olan “Behrām Gür” dur.

Behrāme(f.): Yeşil elbise.

Beḡā(a.): Bakilik.

Bekef(f.): Elde, elde bulunan.

Bekīm(a.): Dilsiz adam.

Belāḡ(a.): Kāfi gelme. Yetiştirme.

Bend(f.): Bağlama.

Berḡ(f.): Küçük, bir parça.

Berī(a.): Salim, kurtulmuş, temiz.

Beri: İleri geri.

Berḡ(a.): Şimşek. Pırıltı.

Berrānī(a.): Sahra ve kıra ait. Yabanī.

Besā°iṭ(a.): Basit olanlar, sade şeyler.

Beṣāret(a.): Müjde.

Beyyine(a.): Aşıkâr, açıklanmış.

Bezl(a.): Bol bol verme. Esirgemedem vermek.

Bezm(f.): İçkili eğlenceli meclis.

Bī°add(f.): Sayısız.

Bīnā(f.): Gören.

Birle: İle.

Birüz(f.): Yalancı zümrüt.

Bū(f.): Koku.

Buḡārī(a.): Buhara mensup.

Buḡūr(a.): Denizler.

Bükm(a.): Dilsizler

Bürhān(a.): Delil.

Cā(f.): Yer, mekân.

Cābir(a.): Zorlayıcı.

Ca'ferī(a.): Güzel sanatlarda kullanılan bir çeşit kâğıt cinsi.

Cāh(a.): İtibār, makam.

Cahīm(a.): Şiddetli ve kat kat birbiri üzerine yanan ateş. Cehennem, tamu.

Cālib(a.): Celb eden.

Cāmid(a.): Donmuş.

Cān-bahş(f.): Can veren. Bağışlayıcı, affedici.

Cārī(f.): Akan, akıcı.

Cebhe(a.): Alın, yüz.

Cedd(a.): Dede, büyük baba.

Cedel(a.): Tartışma, mücadele.

Cehd(a.): Çalışma, çabalama.

Cehl(a.): Cahillik, bilgisizlik.

Celīl(a.): Büyük, ulu. Azim ve mertebesi yüksek.

Cemen(f.): Çardak.

Cemī'a(a.): Cümle, bütün.

Cem'iyet(a.): Topluluk.

Cenāh(a.): Kuşkanadı

Jengār(f.): Bakır Pası.

Cerīre(a.): Kabahat, suç.

Cerr'a(a.): Çekme, sürükleme.

Cevānī(f.): Gençlik

Cevher(a.): Değerli taş

Cevr(a.): Eziyet.

Cevzā(a.): İkizler burcu.

Cilvegāh(a.f.): Cilve yeri.

Cūd(f.): Cömert.

Cūş u hurūş(f.): Kaynayıp taşma. Neşe ve ahenk.

Cūy-bār(a.): Akarsu, ırmak.

Cūhhāl(a.): Bilgisizler.

Cürm (a.): Suç, günah işleme.

Cürūh(a.): Yaralar.

Cüst ü cū(f.): Araştırmak.

Cüz'a(a.): Kısım, parça, bölük.

Çāk(f.): Yırık, yırtık.

Çarh(f.): Felek.

Çārüm(f.): Dördüncü.

Çıhl(f.): Kırk[sayı].

Dā'ī(a.): Dua eden, duacı.

Daķıķ(a.): Ufak, ince, duyulmaz.

Dām(f.): Tuzak.

Dāmān(f.): Etek.

Dāme(a.): “ Daim ve baki olsun!” manasında kullanılan bir iyi dilek sözü.

Dānā(f.): Bilen, bilici.

Dāne(f.): Tohum, tane.

Dār(f.): Ağaç

Dāreyn(a.): İki dünya. Dünya ve ahiret.

Dārū(f.): İlaç

Dās(f.): Tuzak.

Dāstān(f.): Destan.

Dāver(f.): Cenabıhakk'ın adı. Doğru insaflı olan hükümdar.

Dehen(f.): Ağız.

Dehr(a.): Zaman, dünya.

Dem^c(a.): Gözyaşı.

Demes-dimās: Yumuşak kumlu yer.

Der-bend(f.): Dar geçit.

Derd-mend(f.): Dertli.

Derekād(a.): Basamaklar.

Derekāt(a.): Aşağılık dereceleri. En aşağı mertebeler.

Derk(a.): Anlama, kavrama.

Der-kār(f.): Mālum, āşikāre olan.

Destūr(f.): İzin, müsāade.

Devāt(a.): Kalem koymak için uzun madeni sapı ve ucunda hokkası bulunan alet.

Deyr(a.): Kilise. Dünya.

Dırāz(f.): Uzun.

Dibāce(a.): Başlangıç.

Didār(f.): Yüz, çehre.

Dil-bend(f.): Gönül bağlayan.

Dil-ber(f.): Gönlü alıp götüren güzel.

Dirhem(a.): Akçe, gümüş para. Eski okkanın dört yüzde biri.

Dolab(a.): Hile, oyun.

Ḍuhā(a.): Kuşluk vakti.

Duḥān(a.): Duman.

Dūḥter(f.): Kız. Kız çocuğu.

Duḥūl(a.): Giriş, içeri girme.

Dücā(a.): Karanlık, iyi seçilemeyen ortam.

Dühn(a.): Sürünecek yağ.

Dürūd(f.): Dua

Eblāg(a.): En belîğ. En fasīh ve olgunluk derecesine çok yakın olan.

Ebr(f.): Bulut.

Ecmā^cīn(a.): Hepsi.

Ecnās(a.): Cinsler, türler.

Edvār(a.): Devirler, zamanlar.

Efā^c(a.): Engerek yılanları.

Efdal(a.): Daha faziletli, daha layık, daha iyi.

Efdal(a.): Daha faziletli.

Efrūz(f.): Şüle, parıltı.

Efser(f.): Tac. Padişah tacı.

Efsurde(f.): Donmuş, gayretsiz, duygusuz.

Elā(a.): Başlama ve tenbih edatıdır; nazımda ve sözün başında kullanılır; bundan sonra “ey!” nidāsı gelir.

Elfāz(a.): Kelimeler, sözler.

Elḥān(a.): Nağmeler.

Elmas(yun.): Bilinen kıymetli taş.

Elvāḥ(a.): Düz satırlar üzerine yazı yazılan ve resim yapılan şeyler, tablolar.

Elvān(a.): Renkler.

Emrāz(a.): İllet, hastalık.

Emvāt(a.): Ölüler

Enām(a.): Halk. Bütün mahlûkat.

Enār(f.): Nar.

Encümen(f.): Cemiyet, şura meclis.

Enfäs(a.): Nefesler.

Enfi (a.): Buruna mensup, burunla ilgili.

Engür(f.): Üzüm.

Enhār(a.): Nehirler.

Enver(a.): Daha nurlu, pek parlak.

Erkän(a.): Destekler, sütunlar.

Ervāh(a.): Canlar.

Esfel(a.): En sefil, en aşağı.

Eşnām(a.): Putlar.

Esr(a.): Kulluk, tutsaklık.

Esved(a.): Siyah, kara.

Eşhaş(a.): Kişiler.

Eşyā°(a.): Nesnelere, mevcut olan şeyler.

Eṭvār(a.): Tarzlar.

Evc(a.): Yüce.

Evliyā°(a.): Keramet sahibi olanlar.

Evrād(a.): Sık sık ve devamlı okunan dua. Her vakit dilde ve ağızda dolaşan sözler.

Evsāh(a.): Pislikler, murdarlar, kirler.

Evzā°(a.): Haller, durumlar.

Eyleyelden: Eylediğinden beri.

Eylük: İyilik.

Ezfer(a.): Güzel kokulu şey.

Ezhār(a.): Çiçekler.

Ezher(a.): Pek beyaz, güzel ve parlak.

Fahm(a.): Kömür. Karbon.

Fahr(a.): Övünme, şeref.

Fākir(a.): Düşünen.

Faqr(a.): Fakirlik, yoksulluk.

Fāriğ(a.): Vazgeçilmiş.

Farūq(a.): Hak ile bātılı birbirinden ayıran. Hz. Ömer'in lakabı.

Fāsīh (a.): Fesheden, iptal eden, çürüten.

Fāş(f.): Meydana çıkma.

Fehm(a.): Anlama, anlayış.

Fekk(a.): Fesh etme, bozma

Felāh(a.): Kurtuluş, selamet.

Fer(f.): Parlaklık, süs

Ferāğ(f.): Vazgeçme. Serin esen rüzgâr.

Ferc(a.): Aralık, yarıklık, çatlak.

Ferehnāk(f.): Sevinçli, ferah içinde.

Fersa (f.): Bıktıran, üzen.

Fersüde(f.): Eskimiş, yırtık. Yıpranmış.

Ferş(a.): Yayma.

Fesād(a.): Bozukluk

Fettāh(a.): Fetheden.

Fevkānī(a.): Üst, üst tarafta.

Feylesof(a.): Felsefeyle uğraşan, âlim.

Feyyāz(a.): Bereket, bolluk.

Feyz(a.): İlim, irfan.

Fezā°(a.): Ucu bucağı olmayan boşluk.

Fihrist(f) fihris(a.): Bir kitabın içinde neler bulunduğunu gösteren ve kitabın

ya başına ya sonuna konulan cetvel, indeks.

Fīrūz(a.): Mutlu, mesud.

Fitrāk(f.): Eşya bağlamaya yarıyan kayış.

Furūş(f.): Satan, satıcı.

Fünūn(a.): Fenler, ilimler.

Gabīṭ: Civa. İki tüpsek arasındaki boşluk.

Ġafūr(a.): Mağfiret den.

Ġalaṭ(a.): Yanlış, yanılma.

Gālib(a.): Üstün gelen.

Ġam-nāk(f.): Kederli.

Ġarā'ib (a.): Tuhaf, şaşılacak şeyler.

Gārib(a.): Batan.

Ġasl(a.): Yıkama.

Ġavş(a.): Suya dalmak, dalgıç.

Ġavvāş(a.): Dalgıç, İnci ve sünger bulmak veya denize düşen bir şeyi çıkarmak ve yahūt rıhım gibi deniz altında yapılan inşaatın temellerini düzenlemek üzere suya dalan, denizin dibine inen kimse.

Ġayb(a.): Gizli olan.

Ġazāl(a.): Geyik, ahu.

Genc(f.): Hazine.

Gerdūn(f.): Felek, dünya, dönen.

Germ(a.): Sıcak.

Ġill u Ġişş(a.): Kin ve hile

Ġinā'(a.): Zenginlik.

Giribānlar (f.): Elbise yakası.

Giriftār(f.): Tutulmuş, yakalanmış.

Giryān(f.): Ağlayan.

Gizāf(f.): Gereksiz, aşırı.

Ġulüvv(a.): Haddini aşma, ileri gitme. Hücüm, saldırış.

Gurāb(a.): Karga.

Gūş(f.): Kulak. İşitme.

Güyā(f.): Söyleyen.

Güft u gū(f.): Dedikodu.

Güftār(f.): Söz.

Gülgūn(f.): Gül rengi.

Gümān(f.): Sanma, zan.

Güvāhi(f.): Şahitlik, tanıklık.

Güzār(f.): Geçme, geçiş.

Ĥabb(a.): Tohum.

Hābīl(a.): Hz. Ādem'in oğullarından birinin adı, Kabil'in kardeşi.

Ĥabīr(a.): Haberli, bilgili.

Ĥacer(a.): Taş.

Ĥācib(a.): Kapıcı.

Ĥācib(a.): Kaş.

Ĥācib(a.): Perde. Kapıcı.

Ĥadd(a.): Sınır, kenar.

Ĥadid(a.): Demir, çelik. Öfkeli.

Ĥa'il(a.): İki şey arasında veya bir şey önünde perde olan, mani olan, arayı kapayan, engel.

Ĥāk(a.): Toprak.

Ĥakī(a.): Anlatan.

Ĥaḳḳ(a.): Allah. Doğruluk.

Hakkāk(a.): Oymacı.

Haksār(f.): Toz toprak içinde kalmış, hali perişan.

Hal(a.): Çözme.

Hāl(a.): Durum

Hālet(a.): Hal, suret.

Hālī(a.): Hale mensup, şimdiki

Hālid(a.): Sonsuz, ebedi.

Halīlullāh(a.): İbrahim aleyhisselam. Halis, sadık dost.

Hāliyā (a.): Şimdiki zamanda, şimdiki halde

Halk(a.): Yaratma, yaratılma.

Hallāl(a.): Halleden, çare bulan.

Hamail(a.): Muska. Kılıç kayışı.

Hamel(a.): Burclardan birinin adıdır.

Hāmil(a.): Adı kötüye çıkmış olan kimse.

Hamīm(a.): Pek sıcak, pek kaynar nesne.

Hamīr(a.): Hamur.

Hammām(a.): Hamam, banyo.

Hamr (a.): Şarab

Hamrā°(a.): Çok kırmızı, kızıl renk.

Hāmūş(f.): Susmuş, sessiz.

Hannāsī(a.): Şeytanla alakalı.

Harāc(a.): Gayrimüslümlerden alınan vergi.

Hārib(a.): Kaçan.

Harq(a.): Yakmak. Yanmak.

Hārre(a.): Kızgın, hararetli.

Hasbeten(a.): Karşılıksız, parasız.

Hasbihāl(a.): Dertleşme.

Hāsib(a.): Hesap eden.

Hāşiyet(a.): Kuvvet. Tesir.

Haşş(a.): Hisseden.

Hāşe lillah(a.): Allah göstermesin.

Haşr(a.): Toplama. Ölülere diriltip mahşere çıkarma. Kıyamet.

Haţ(a.): Çizgi, yazı.

Haţā(a.): Kuzey. Çin.

Haţab(a.): Çıra, odun.

Haţarāt(a.): Akla gelen fikirler. Tehlikeler.

Hāţır(a.): Zihin, fikir.

Hāţır(a.): Zihin, fikir.

Havāş(a.): Seçkin kişiler, nitelikli kişiler.

Hāver(f.): Doğu.

Havyānī(a.): Canlıya ait.

Hayr(a.): İyi, faydalı.

Hayy(a.): Diri, canlı.

Hazā°in(a.): Hazine

Hazer(a.): Zarar verebilecek şeyden kaçınma, çekinme.

Hazīz(a.): Alçak yer, en aşağı.

Hazret(a.): Saygı duymak üzere büyüklere verilen unvan.

Hazz(a.): Hoşlanma.

Hebā°(a.): İnce toz. Zıyan. Boş, yok yere.

Heft(f.): Yedi.

Helâl(a.): Kullanılması şer'an caiz olan, dinin hükümleri bakımından kullanılabilen, haram olmayan şey.

Hem-dem(f.): Canciğer arkadaş.

Hemm(a.): Gam, keder, tasa, kaygı.

Hem-râh(f.): Yoldaş.

Hemtâ(f.): Denk, benzer

Hemtâ(f.): Benzer, denk.

Hergiz(f.): Asla.

Hestî(f.): Varlık, var olma.

Hey-hât(a.): Yazık, ne yazık.

Heyülâ(a.): Büyün cisimlerin ilk maddesi.

Hezâr(f.): Bülbül. Bin sayı olarak.

Hırz-ı cân(a.): Canı koruyan. Canını teslim ederek sığınmak. Canı gibi saklama.

Hışâl(a.): Huylar, tabiatlar, ahlaklar.

Hıtâ(a.): Memleket.

Hızır(a.): İçenlere ölmezlik veren âb-ı hayatı içmiş bulunan ve kul sıkıldığı zaman imdadına yetişmekle meşhur olan peygamber.

Hicr(a.): Ayrılık.

Hikmet(a.): Hâkimlik.

Hilkat(a.): Doğuştan gelen vasıf. Yaratma. Yaratılış.

Hod(f.): Kendi.

Hoşbūy(f.): Güzel kokma.

Hüb-rū (f.): Güzel yüzlü.

Hüd(f.): Zırh başlık, miğfer.

Huffâş(a.): Gece kuşu. Yarasa.

Hulle(a.): Cennet elbisesi.

Hulūd(a.): Ebedilik.

Hulūş(a.): Saflik, samimiyet.

Hün-efşân(f.): Kan saçan.

Hurrem(f.): Mutlu, huzurlu. Güler yüzlü, şen şakrak.

Hürşid(f.): Güneş.

Husūf(a.): Ay tutulması.

Huṭbe(a.): Cuma namazlarından evvel, bayram namazlarından sonra hatibin minberde halka verdiği dini öğüt.

Huṭūr(a.): Akla gelmek. Hatırlamak.

Hükema(a.): Âlimler, çok bilgili kişiler.

Hümā(f.): Devlet kuşu, saadet.

Hünşā(a.): Kendisinde hem erkeklik hem dişilik alameti bulunan kimse.

Hüsnā(a.): En güzel

Hüsrevāne(f.): Hükümdarca.

Hüveydā(f.): Aşıkâr, zâhir.

Iṭlā°(a.): Bildirme, haberli kılma.

Iṭlāk(a.): Salıvermek.

Iṭṭilā°(a.): Öğrenme, tanıma, bilme.

İzṭırār(a.): Mecburiyet, çaresizlik, ihtiyaç.

İbād(a.): Kul etmek, köle yapmak.

İblāğ(a.): Ulaştırma.

İbrā(a.): Temize çıkarılma.

İbtidā(a.): Başlama, başlangıç.

İcmāl(a.): Özetleme.

İfnā'(a.): Mahvetmek. Yok etmek.

İhfā'(a.): Saklamak.

İhlāk(a.): Helak etme, yok etme, öldürme.

İhrāk(a.): Yakma, yakılma.

İhsās(a.): Sezdirme.

İhtilāf(a.): Ayrılık, anlaşmazlık.

İhtimām(a.): Gayret ve dikkat etmek.

İhtimām(a.): Gayretle çalışma.

İhtirā'(a.): Benzeri bulunmamış bir şey icad etme, vücūda getirme.

İhvān(a.): Sadık, samimi dostlar.

İkdām(a.): Devamlı çalışan.

İklīl(a.): Taç.

İkmāl(a.): Kemale erdirme, tamamlama.

İktirān(a.): Yaklaşma.

İ'lā'(a.): Yükseltme, yüceltme.

İlel(a.): İletmeler, hastalıklar.

İlm-i hesāb: Aritmetik

İ'mā(a.): Kör etme, edilme.

İmsāk(a.): Bir şeyden el çekme, Oruca başlama zamanı.

İmtirac(a.): Uyum sağlama, karışma özelliği olan.

İmtizāc(a.): Uygunluk, uyuşma.

İmzā'(a.): İcra ve tamam eylemek.

İn (f.): Bu.

İnā(a.): Kap kaçak.

İ'nāyet(a.): Gayret, lütuf.

İnbīk(a.): Süzme aleti.

İnbisāt(a.): Yayılma, açılma, genişleme.

İncilā'(a.): Cilalanma, parlama. Aşık, belli meydanda olma.

İnkılāb(a.): Değişme.

İns(a.): İnsan

İntihāb(a.): Seçme, seçilme.

İnzivā(a.): Dünya işlerinden vazgeçme.

İ'sevī(a.): Hz. 'İsā'nın dininden olan.

İsti'dād(a.): Kabiliyet, akıllılık.

İstifrāğ(a.): Kusma.

İstinās(a.): Alışmak.

İşrāk(a.): Parlaklı, ışıklandırma.

İ'tāb(a.): Azarlama.

İ'tāb(a.): Azarlama.

İ'tizār(a.): Özür dileme.

İttiḥād(a.): Bir olma, aynı fikirde olma, birlik.

İttişāl(a.): Bitişme, kavuşma.

İzam-ı remīme(a.): Çürümüş kemikler.

İzār(a.): Yanak.

İzdiyād(a.): Ziyadeleşmiş, çoğalmak, artmak.

İzzet(a.): Değer, kıymet.

Ḳabā'(a.): Üste giyilen elbise, cübbe.

Ḳadr(a.): Değer, şeref. Derece.

Ḳāf(a.): Masallarda, zümrüd-i anka kuşunun yaşadığı rivayet olunan dağ.

Kāfūr(a.): Uzak doğuda yetişir bir çeşit taflandan elde edilen ve hekimlikte kullanılan beyaz ve yarı saydam kolaylıkla parçalanan ıtırı kuvvetli bir madde.

Ḳāhir (a.):Üstün gelen, zorlayan.

Ḳa'il(a.): Razi olmuş, boyun eğmiş.

Ka'im(a.):Ayakta duran.

Ḳal'a(a.): Sökme, koparma.

Ḳal'a(a.): Kale, hisar.

Ḳam'a(a.): Ezme, çullanma, zaptetme.

Ḳamū(a.): Hep, bütün.

Ḳand(a.): Şeker.

Ḳani: Hani, nerede.

Ḳar'a(a.): Su kabağı. Doktorun, hastayı muayene ederken, ses almak üzere, bir uzva parmakla vurması.

Kār(f.): İş, güç.

Ḳarīn(a.): Yakın, uzak olmayan.

Ḳārūn(a.): Benī İsrail'de zenginliğiyle meşhur olan bir insan.

Ḳarż(a.): Ödünç verme.

Kasā'id(a.): Kasideler.

Ḳaşā'id(a.): Kasideler.

Ḳaşīr(a.): Kısa.

Ḳaşr(a.): Kabuğunu çıkarma.

Ḳat: Yan, huzur, ön.

Ḳaṭ'a(a.): Asla.

Ḳavmī(a.): Kavme ait.

Ḳayd(a.): ayğa vurulan zincir.

Ḳayyūm(a.): Bākī ve kaim olan, ezeli.

Ḳazā(a.): Olacağı ezelden Cenāb-ı Hak tarafından takdir olunan şeylerin vukua gelmesi.

Ḳazgan: Kazan

Ḳeffe(a.): Kefe, terazi gözü.

Kele(f.): Yanak.

Kelīm(a.): Söz söyleyen, konuşan. Tūr-ı Sīnā'da Cenābıhak'la konuşması dolayısıyla Hz. Musa'nın unvanı.

Kenz(a.): Hazine.

Kerb(a.): Tasa, kaygı, gam.

Kesāfet(a.): Kirli, pislik. Bulanıklık, açık ve berrak olmayış.

Kesel(a.): Gevşeklik, tenbellik, uyuşukluk.

Keşif(a.): Sık, kalın, koyu.

Ketb(a.): Yazma.

Ketm(a.): Saklamak, sır tutmak.

Kevākib(a.): Yıldızlar.

Kevneyn(a.): Cismi ve rūhani âlem. Dünya ve ahiret.

Key(f.): Ne zaman, ne vakit.

Keyvān(f.): Zuhal gezegeni.

Kıbāb(a.): Tepesi yarım küre şeklinde olan binā damları.

Ḳıtāl(a.): Birbirini vurma. Savaş.

Kibrīt(a.): Kırmızı yakut. Kükürt.

Kifāf(a.): Kefeler, terazi gözleri.

Kilk(f.): Kamış kalem.

Kils(a.): Kireç, kireç taşı.

Ḳımyā-ı sa'ādet: Ruhun maddiyattan ayrılarak māneviyāta geçmesi.

Kird-gār(f.): Allah

Kişver(f.): Ülke, memleket.

Kitmān(a.): Sır saklama.

Ḳuddise Sırruhu: Sırrı mukaddes olsun.

Ḳuddise(a.): Mukaddes, mübarek olsun.

Ḳuds(a.): Mübareklik. Kudsilik. Nezafet.

Ḳufl(a.): Kilit.

Kuḥl(a.): Göze çekilen sürme. Göz ilacı.

Kullāb(a.): Çengel, kanca, ucu eğri nesne.

Ḳulzüm(a.): Deniz. Kızıldeniz.

Ḳurb(a.): Yakın, yakınlık.

Ḳuvā'(a.): Kuvvet, güç.

Ḳuvā(a.): Kuvvetler, güçler, takatlar.

Kūy(f.): Mahalle.

Kūze(f.): Su testisi

Kūdūret(a.): Bulanıklık. Kederlilik.

Küleḥ (a.): Külāḥ. Hile.

Künd(f.): Cesur, yiğit. Kısa, biçimsiz.

Künūz(a.): Hazineler.

Küstāḥāne(f.): Küstahcasına.

Küttāb(a.): Kâtipler.

La'ḥ(a.): Kırmızı. Kırmızı ve değerli taş.

Lāmi'(a.): Parlak, parlayan.

Lā-yezāl(a.): Yok olmaz.

Leben(a.): Süt.

Ledünnī(a.): Allah bilgisine ve sırlarına ait, onunla ilgili.

Lem'(a.): Pırıldama, parlayış.

Lerzān(f.): Titrek, titreyen. 34b

Levn(a.): Renk, tür, çeşit.

Ley(f.): Kap, çamur.

Leymūn(a.): Limon.

Leyyin(a.): Yumuşak, hafif.

Līk(f.): Amma, lakin.

Lübb(a.): Öz, iç.

Lü'lü'(a.): İnci.

Lü'lü'-i lālā : Parlak inci.

Ma'ā(a.): Beraber, birlikteler.

Ma'ādin(a.): Madenler.

Mağşūş(a.): Karışık, saf olmayan.

Maḥall(a.): Yer.

Maḥdūm(a.): Hizmet edilmiş.

Maḥfī(a.): Gizli, saklı.

Maḥlūl(a.): Çözülmüş.

Maḥlūṭ(a.): Karışma, saf olmayan.

Maḥmūd(a.): Hamdolunmuş, övülmeye değer.

Maḥmūdū'l ḥiṣāl: İyi ahlak sahibi.

Maḥsūb(a.): Hesap edilmiş.

Maḥz(a.): Safi ve hālis.

Ma'in: Akarsu, zahir, görünen.

Maḳāl(a.): Söz. Lākırdı.

Maḳlūb(a.): Kabullenilmiş, altı üstüne getirilmiş, ters döndürülmüş.

Ma-lā-kelām(a.): Diyecek yok. Söz götürmez.

Ma[°]mūl(a.): İmal edilmiş.

Manend(f.): Benzer.

Ma[°]nī(a.): Mana, anlam.

Manzar(a.): Görünen yer.

Manzūr(a.): Bakan, bakılmış.

Maşır(a.): Sürüp giden. Karargāh.

Maţar(a.): Yağmur.

Maţlab(a.): Taleb olunan, istenilen şey.

Ma[°]yūb(a.): Ayıplanan.

Mebde[°](a.): Başlangıç.

Mebrūz(a.): Gösterilmiş.

Mebzūb(a.): Bol, çok sarf olunan.

Mebzūl (a.): Bol, çok.

Medār(a.): Sebeb, vesile. Etrafında dönülen nokta.

Medīd(a.): Çekilmiş, uzatılmış.

Mefhar(a.): Övünme, övünmeye sebep olan.

Mehcūr(a.): Terk edilmiş.

Meknūn(a.): Örtülü, gizli.

Mektum(a.): Gizli, saklı.

Melā(a.): Sahra, ova. Cemaat

Memāt(a.): Ölüm.

Memdūh(a.): Övülmüş.

Men[°](a.): Yasak etme, bırakmama.

Merāre(a.): Öd kesesi.

Merāre(a.): Öd kesesi.

Merātīb(a.): Mertebeler, kademeler.

Merġūb(a.): Raġbet edilmiş. Beġenilmiş.

Merħūm(a.): Allah'ın rahmetine kavuşmuş.

Merih(a.): Güneş etrafında seyreden seyyarelerden dünyadan sonra güneşe en yakın olanı.(Aslı Merrih ya da Mirrih diye okunur).Mars.

Mermūzāt(a.): Remiz ve işaretle anlatılan şeyler.

Mersūm(a.): Yazılmış, çizilmiş.

Mesā[°](a.): Akşam.

Mesmū[°](a.): İşitilmiş.

Mesrūr(a.): Memnun, sevinmiş.

Meşāhid(a.): Şehitlikler

Meşāyih(a.): Şeyhler, ihtiyarlar.

Meşāyih(a.): Şeyhler.

Meşher(a.): Teşhir yeri, sergi.

Meşhūd(a.): Gözle görülmüş, görülen.

Meşk(f.): Deriden yapılan su tulumu. Saka kırbası.

Mevc(a.): Dalga.

Meyyit(a.): Ölü. Cansız.

Mezāyā(a.): Meziyetler, üstünlük vasıfları.

Mezc(a.): Katma, karıştırma.

Meziyyet(a.): Üstünlük vasfı.

Mışbāh(a.): Kandil.

Micmer(a.): İçinde tütsü yakılan kab.

Mihen(a.): Eziyetler, sıkıntılar.

Mihnet(a.): Zahmet, eziyet.

Mihr-bān(f.): Şefkatli

Mikāt(a.): Bir iş için tayin edilen zaman veya yer.

Mikrās(a.): Makas.

Milḥ(a.): Tuz

Milḥa(a.): Tuzlar.

Milhī(a.): Tuza ait, tuzla ilgili.

Minber(a.): Camilerde hatibin çıkıp hutbe okuduğu merdivenli kürsü.

Minvāl(a.): Tarz, yol, suret, şekil.

Mīr(f.): Amir, başkumandan.

Mirāt(a.): Ayna

Misk(a.): Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan bir cins ceylanın erkeğinin karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde.(Müşk)

Miškāt(a.): İçine kandil koymak için duvara yapılan oyuk. Kandil.

Miyān(f.): Orta.

Mollā(a.): Büyük âlim.

Mufaşşal(a.): Uzun uzadıya anlatılan.

Muğayyer(a.): Değiştirilmiş.

Muḥammer(a.): Tahmir olunmuş. Kızartılmış.

Muḥammer(a.): Mayalanmış. Yoğurulmuş.

Muḥibb(a.): Seven, sevgi besleyen, dost.

Muḥteliḥ(a.): Karışık, karma.

Muḥīn (a.): Yardımcı, muavin.

Muḳābele(a.): Birbiriyle karşılaştırma.

Muḳārin(a.): Ulaşmış.

Muḳārin(a.): Yakın olan

Mukata'āt(a.): Kesilmiş, kesik şeyler.

Muḳatṭar(a.): Damıtılmış.

Muḳavvā(a.): Sağlamlaştırılmış.

Muḳīm(a.): İkamet eden.

Muḳīn(a.): İkamet eden, oturan.

Muḳtezā(a.): İcab eden, lazım gelen.

Mūm(f.): Mum, yumuşak.

Murḡ(f.): Kuş.

Murtaẓā(a.): Beğenilmiş, seçilmiş. Hz. Ali'nin lakabı.

Muṣāhib(a.): Beraber sohbet eden, arkadaş.

Muṣavver(a.): Düşünölmüş. Tasvir etme.

Mutābīḳ(a.): Uyan, uygun.

Muṣtedil(a.): Mülayim, sert olmayan.

Muṣma'in(a.): İçi rahat, şüphesi yok.

Muzāf(a.): Bağlanmış, bağlı.

Mübtezel(a.): Pek bol ve ucuz. Değersiz.

Mücellā(a.): Parlak.

Mücmel(a.): Kısa ve az sözle anlatılmış.

Müctebā(a.): Seçilmiş, seçkin.

Müdüam(a.): Devam eden.

Müdbir(a.): Talihsiz, düşkün.

Mühtedī(a.): Hidayete erişen. İslam dinini kabul eden.

Mükedder(a.): Kederli.

Mükerrem(a.): Muhterem, aziz.

Mükevven(a.): Yaratılmış. Meydana getirilmiş olan.

Müncemid(a.): Donmuş.

Münker(a.): İnkâr edilmiş.

Mürekkeb(a.): Terkibedilmiş, iki veya daha çok şeylerin karışmasından meydana gelen.

Müstaķīm(a.): Doğru.

Müsteķāb(a.): Hoş, güzel bulunan.

Müşgīn(f.): Siyah, kapkara şey.

Müşk(f.):Misk.

Mütecessid(a.): Ceset haline gelen.

Müteķaddim(a.): Evvelki, önceki. Öne geçen.

Müyesser(a.): Kolay gelen.

Müzāb(a.): Eritilmiş, erimiş.

Nāb(f.): Katıksız, berrak.

Nāfiḥ(a.): Üfüren.

Nāhīd(f.): Zühre gezegeni.

Naīm(a.): Bollukta yaşayış.

Nāķış(a.): Noksan, eksik.

Naķş(a.): Resim.

Nālān(f.): İnleyen.

Nāmdār(f.): Tanınmış, meşhur.

Nāsīḥ(a.): Hükümsüz bırakan. Kitabın kopyasını çıkararak.

Naşş(a.): Kesinlik. Açıklık

Nāsūt(a.): İnsanlık. İnsanlar ve onlarla alakalı şeyler.

Nā-yāb(f.): Benzeri bulunmaz.

Naẓar(a.): Bakmak.

Nebāt(a.): Bitki.

Necāt(f.): Kurtulma.

Nefḥ(a.): Üfürme.

Nefḥā(a.): Üfürmek.

Nefs(a.): Ruh, hayat.

Nemrūd(a.): Babil'in kurucusu denilen hükümdar olup Hz. İbrahim'i ateşe attırmıştır.

Nerm(f.): Yumuşak.

Nesh(a.): Hükümsüz bırakma.

Nesīm(a.): Hafif rüzgâr.

Nesnās(a.): Yarısı insan, tek elli ve tek ayak olup sıçrayarak yürüyen efsanevî bir hayvan.

Nesr(a.): Kartal, akbaba

Nesr-i ta'ir(a.): Batıdaki parlak yıldız.

Neşā(a.): Nişasta.

Nev°(a.): Çeşit, tür.

Nevreste(f.): Yeni meydana gelmiş.

Nevrüz(f.): Yeni gün.

Nevş u nemā(a.): Gelişip büyüme, yetişme.

Neyyir(a.):Nurlu, parlak. Güneş.

Nışf(a.): Yarım, yarı.

Nışādır (a.): Amonyok tuzu denilen tuzlu ve yakıcı bir madde.

Nigār(f.): Resim. Sevgili.

Nigīn(f.): Mühür, yüzük.

Nihān(f.): Gizli, saklı.

Nīk(f.): İyi, hoş, güzel

Nīl(a.): Mısır'dan geçen, Akdeniz'e dökülen meşhur nehir.

Nīrū(f.): Zor, kuvvet.

Niṣāb(a.): Esas, asıl. Bir malın zekâtını vermek üzere varılması gereken miktar. Aranılan sınır, sermaye.

Niṣār(a.): Saçma, serpilme.

Nuḥās(a.): Bakır.

Nuḫūṣ(a.): Resimler.

Nuṭfe(a.): Duru ve safi su.

Nuṭḡ(a.): Söz, söyleyiş, konuşma.

Nübüvvet(a.): Peygamberlik.

Nükte(a.): İnce manalı, zarif ve şakalı söz.

Nümudār(f.): Görülen.

Nümüne(f.): Örnek.

Nümüvv(a.): Büyüme, gelişme.

Nüzül(a.): Aşağı inme.

Pā-bend(f.): Ayak bağı.

Pās(f.): Gecenin sekizde biri, bekleme, gözetleme.

Pāy(f.): Ayak.

Pejmürde(f.): Dağınık, eski, perişan.

Per(f.): Kanat.

Pervāz(f.): Uçma, uçuş.

Perverde(f.): Terbiye görmüş, yetiştirilmiş.

Perveriş(f.): Eğitme, besleme.

Pervīn(f.): Ülker yıldızı, Süreyya.

Pes(f.): Arka

Pesend(f.): Beğenen, beğenmiş.

Pesendide(f.): Beğenilmiş, seçilmiş.

Pesendide(f.): Beğenilmiş, seçilmiş.

Pest(f.): Alçak, aşağı.

Peyker(f.): Yüz, çehre.

Peyveste(f.): Bitişik. Ulaşmış.

Pīle(f.): İpek kozası, ipek.

Pinhān(f.): Gizli.

Pūlād(f.): Çelik

Rab^c(a.): Avlusu geniş olan ev.

Rābi^c(a.): Dördüncü.

Rabṭ(a.): Bağlamak, bitiştirmek.

Raḍıyallāhü ^canh(a.): Allah ondan razı olsun.

Rāḡıb(a.): İstekli. Rağbet eden.

Rāh(f.): Yol.

Rāhib(a.): Papaz.

Raḥş(f.): Gösterişli, yürük ve güzel at.

Raḡḡāş(a.): Oynayan.

Rām(f.): İtaat eden.

Ramād: Kül, ateş külü.

Rāsiḥ(a.): Sağlam, temeli kuvvetli. Bilgisi (din bilgisi) çok geniş olan.

Rāsib(a.): Dibe çöken.

Raṭb(a.): Taze, yeşil, yaş.

Raṭbe(a.): Genç ve güzel sevgili.

Rātib(a.): Tertib eden.

Rāz(f.): Sır.

Reb^c(a.): Ev, barınılan yer.

Recrāce(a.): Ses çokluğu.

Remīm(a.): Kemiğin çürümesi.

Remz(a.): İşaret.

Renc(f.): Sıkıntı, eziyet.

Resā'il(a.): Mektuplar, mecmualar, dergiler.

Reşāş(a.): Kurşun.

Reşād(a.): Manevi doğru yolu bulup o yola girme, hak yolunda yürüme.

Reşehāt(a.): Damlalar, sızıntılar.

Reşk(f.): Kıskanma.

Revā(f.): Yakışır, layık.

Revāyih(a.): Güzel kokular.

Revnaq(a.): Parlaklık, güzellik, süs.

Rezzāq(a.): Bütün malūkların rızıklarını veren Allah.

Rıfķ(a.): Yumuşaklık, tatlılık.

Rub^c(a.): Dörtte bir.

Rūh(a.): Can, nefes.

Rūhānī(a.): Ruha ait.

Rūh-efzā(a.): Ruha can veren, yeniden can veren.

Rükn(a.): Bir şeyin en sağlam tarafı, temel direği.

Rümmān(a.): Nar denilen yemiş.

Rüsvā(f.): Rezil, itibarsız.

Sa^cadet(a.): Mutluluk.

Şab^c(a.): Parmakla işaret etmek.

Şabg(a.): Boyama, boyanma.

Şābir(a.): Sabreden.

Sa^d(a.): Uğur, uğur getiren şey.

Şafder(a.): Düşman saflarını yaran yiğit.

Şafha(a.): Bir cismin görünen tarafları. Düz yüz.

Şafvet(a.): Safilik, temizlik.

Şahbā(a.): Şarab.

Sāhir(a.): Büyücü

Şahķ(a.): Döğme, döğüp yumuşatma. Ezme.

Saht(f.): Katı, sert.

Şaķaleyn(a.): İnsan ve cin.

Şāķıb(a.): Delen, delik açma.

Şaķīl(a.): Ağır, can sıkıcı çirkin.

Saķīm(a.): Doğru olmayan, yanlış.

Şalā(a.): Cuma namazına ve bazı yerlerde cenazeye çağırarak için minarenden okunan salavat.

Şalāh(a.): Düzeltme, iyileşme.

Sālār(f.): En büyük amir.

Şāliš(a.): Üçüncü.

Şān (a.): İtibar

Şāni^c(a.): Yaratan.

Şānī(a.): İkinci.

Sārā(f.): Halis, katıksız.

Sārī(f.): Sürücü, süren.

Sārī(a.): Bulaşan, bulaşıcı.

Şāşı: Murdar, pis kokulu.

Şavt(a.): Ses, seda.

Şayd(a.): Avlama.

Sāye(f.): Gölge.

Seb^a(a.): Yedi [sayı].

Sebkat(a.): Geçme, ilerleme.

Şedef(a.): İnci kabuğu.

Sehāb(a.): Bulut.

Sehl(a.): Kolay, sade.

Sehl(a.): Kolay.

Selec(a.): Kar.

Sellem (a.): Selamete erdirsin.

Semek(a.): Balık

Semmī(a.): Zehir.

Senā(a.): Medhetmek

Ser(f.): Baş.

Ser-defter(f.):En ileri geçen.

Sereṭān(a.): Yengeç.

Ser-firaz(f.): Başını yukarı kaldıran, yükselten. Benzerlerinden üstün olan.

Ser-gerdān(f.): Başı dönen, şaşkın, sersem, perīşan.

Sermedī(f.): Sermed. Daima, sürekli.

Ser-puş(f.): Başa giyilen şey.

Ser-tā-ser(f.): Baştanbaşa.

Sevād(a.): Karartı, siyahlık.

Seyf(f.): Kılıç.

Seyr-i sülük: Tarikatte takip olunan usul, tarikata giren kimsenin (sālih)

gerçek varlığa ulaşması için yaptığı mānevī yolculuk.

Şiddik(a.): Pek doğru, sözünün eri. Hz. Ebu Bekir'in lakabı.

Simāb(f.): Civa.

Sipih(r)f.): Semā

Sirāc(a.): Işık, kandil, mum.

Soķı: Tokmak

Şu^ebān(a.): Büyük yılan. Ejderha.

Şubḥ(a.): Sabah.

suḥan(f.): Kelam, söz.

Şuḥuf(a.): Sahifeler, yapraklar.

Şun^e(a.): Yapmak. Güzel iş yapmak.

Şun^e(a.): Uydurma, sahte.

Şūr(a.): Kıyamette Hz. İsrāfil'in üfleyeceği boru.

Şu^eūd(a.): Yükselme.

Sūzān(f.): Yakan, yakıcı.

Şübūt(a.): Gerçekleşme, sabit olma.

Sücūd(a.): Secdeye varmak.

Şüfl(a.): Tortu, çöküntü.

Şülüşān(a.): Üçte iki. Üç kısımdan iki kısım.

Sündüs(a.): Altın veya gümüş tellerle işlenmiş eski bir tür ipek kumaş.

Sürḥ(f.): Kızıll, kırmızı.

Sürüş(f.): Melek. Cebrail (a.s).

Süvār(f.): Ata binmiş, binici.

Şa^eb(a.): Cemaat

Şa^eb(a.): Kabile, taife.

Şad(f.): Sevinçli	Şîr-hâr(f.): Süç içen
Şâhid(a.): Tanık. Güzel. Sevgili.	Şu^â(a.): Güneş'ten veya başka bir ışık kaynağından yansıyan ışıklar.
Şakḳ(a.): Yarma, yarık.	Şu^â(a.): Işıklar.
Şâmiḥ(a.): Yüksek.	Şu^{le}(a.): Alev.
Şark(a.): Doğu.	Şûr(f.): Şamata, gürültü.
Şatṭ(a.): Büyük nehir.	Şûre(f.): Çorak verimsiz toprak.
Şâyeste(f.): Yakışır, yaraşır.	Şûmar(f.): Sayan, sayıcı. Hesap ayı.
Şebâb(a.): Gençlik, tazelik.	Ta^{ab}(a.): Bitkin, yorgun.
Şebîh(f.): Benzeyen	Ta^{afün}(a.): Çürüyüp kokuşma.
Şedd(a.): Sıkı bağlama.	Ṭab^e(a.): Tabiat, huy, yaratılış.
Şehbâz(f.): Doğan Kuşu.	Ṭabâyi^e(a.): Tabiatlar.
Şehd(a.): Bal.	Ṭâb-dâr(f.): Işıklı, aydınlık.
Şehriyâr(f.): Padişah, hükümdar.	Ṭabḥ(a.): Pişirme. İlaç kaynatma.
Şehvâr(f.): Büyük inci.	Ṭâcdâr(f.): Taclı, hükümdar.
Şekk(a.): Şüphe.	Ta^{fin}(a.): Çürüyen.
Şekûr(a.): Allah'ın 99 adından biri, çok şükr eden	Taḫşîl(a.): Uzun uzadıya anlatmalar, açıklamalar
Şeme(a.): Bir kere koklama. Pek az şey.	Ṭağâr: Kap, çanak, küp, çömlek.
Şemme(a.): Bir kere koklama, pek az şey.	Ṭâhir(a.): Temiz.
Şerm-sâr(f.): Utangaç.	Tahiyyât(a.): Selamlar, dualar.
Şeryâne(f.): Akıcı.	Taḫḳîḳ(a.): Araştırma.
Şeyḥ u şeb(a.): İhtiyar ve genç.	Taḫmîr(a.): Mayalandırma.
Şi^{âr}(a.): Belirti, işaret, iz.	Ṭâ'ir(a.): Kuş, uçucu, uçan.
Şibâk(a.): Kafesler. Tuzaklar.	Ṭâḳ(a.): Kemer, kemer şeklinde olan her türlü yapı. Çardak. Kubbe
Şikâf(f.): Yarık, çatlak.	Taḫṭîr(a.): Damıtma.
Şikâr(f.): Avlama.	Ṭal^{at}(a.): Çehre, güzellik
Şinâs(f.): Tanıyan, anlayan, bilen.	Ṭâlî^e(a.): Doğan, doğan ay.

Ṭalibā(a.): İsteyenler

Ṭa'lik(a.): Geciktirme. Askıda bırakılma.

Ṭa'lim(a.): Öğrenme, öğretme.

Ṭa'lim(a.): Öğretme.

Ṭalk(a.): Deri hastalıklarında kullanılan beyaz bir toz, pudra.

Ṭaltif(a.): Gönlünü hoş etme.

Ṭama(a.): Hırsla istemek. Açgözlülük.

Ṭa'n (a.): Ayıplama.

Ṭār(f.): Saç teli.

Ṭarab(a.): Sevinçlilik.

Ṭarāvet(a.): Tazelik.

Ṭarḥ(a.): Bölme, düzenleme.

Ṭarlamak: gözetlemek, gizlice bakma.

Ṭār-mār(f.): Dağınık, karmakarışık.

Ṭartīb(a.): Islatma, rutubet.

Ṭartīb(a.): Rütübetlendirme.

Ṭāş ṭaş: Parça parça

Ṭaş'īd(a.): Bir cismin ısıtılarak buharlaştırılması.

Ṭathīr(a.): Temizleme, paklama.

Tebdīl(a.): Değiştirme.

Ṭebyīz(a.): Beyazlatmak, ağartmak.

Tefhīm(a.): Anlatma.

Teheccī(a.): Heceleme.

Teklis(a.): Kireç haline getirme. Kireçleştirme.

Temennī(a.): Dileme, dilek, istek.

Temliḥ(a.): Tuzlama.

Temmet(a.): Bitti, tamam oldu.

Tenāsuḥ(a.): Ruh göçümü, ruh sıçraması.

Tenkiyye(a.): Temizleme.

Terahḥum(a.): Merhamet etme, acıma.

Terbī(a.): Gazelin her beyitine ikişer mısra ilave etme. Dörde bölme. Dört köşe etme.

Tesākī(a.): Birbirine su vermek.

Tesdis(a.): Altı köşe yapma, altılama.

Teş'īb(a.): Zorluk çıkarma.

Tes'īd(a.): Tebrik etme. Sevinç ve sürur ile bayram yapma.

Teşlis(a.): Üçleme. Hristiyanların sonradan uydurdukları ve dinlerinin esasında olmayan bir akidedir.

Tesmiye(a.): Adlandırma.

Tesvīd(a.): Karartma.

Tesvīd(a.): Karartma.

Teşmi(a.): Mumlama, bal mumuna batırma.

Teşmīr(a.): Sıvama, sıvanma.

Te'vīk(a.): Geciktirme.

Ṭıfl(f.): Küçük çocuk.

Ṭılā'(a.): Mādeni parlatacak māyi(sıvı) yaldız.

Ṭıyn(a.): Çamur, balçık

Ṭīr (f.): Ok.

Tis'a(a.): Dokuz [sayı].

Tuħfe(a.): Hediye, armağan. Yeni çıkma, güzel şey.

Ṭūl(a.): Uzun müddet.

Tutiyyā(a.): Çinko

Ṭuyūr(a.): Kuşlar.

Türāb(a.): Toprak.

Türāb(a.): Toprak.

Tūs^c(a.): Dokuzda bir.

Tüvānā(f.): Güçlü, kuvvetli.

°Ubūr(a.): Bir başka tarafa geçme.

°Uḫde(a.): Dügüm.

°Uḫūl(a.): Akıllar, zihinler.

°Ulvi(a.): Yüksek yüce.

°Umḫ(a.): Derinlik.

Umūr(a.): İşler, emirler

Urmaḫ: Vurmak.

°Urūc(a.): Yukarı çıkmak. Yükselmek.

°Uṣāt(a.): Asiler, itaatsizler, günahkârlar.

°Uyūn(a.): Kaynaklar.

°Uzlet(a.): Yalnızlık köşesine çekilme.

Ücāc(a.): Tuzlu, acı su.

Ünşā(a.): Kız, kadın.

Üsrüb(f.): Kurşun.

Vāfir(a.): Bol, çok.

Vālih(a.): Şaşırmış.

Varaḫ(a.): Yaprak, sayfa.

Vasaṭ(a.): İki şeyin arası.

Vaveylā(a.): Yazık, eyvahlar olsun. Çılgılık.

Vaz^c(a.): Koyma, belirleme, duruş, tavır.

Vech(a.): Yüz, surat.46b

Veche(a.): Yüz.

Velakinne(f.): Velākin. Ammā, fakat.

Velāyet(a.): Velilik, ermişlik.

Velī(f.): Ama fakat.

Vesāh(a.): Kir, pas, murdarlık.

Vesaḫ(a.): Kir, pislik.

Vey(f.): “ve ey! “ yerinde “ey” karşılığı olarak şiirde kullanılır.

Vežān(f.): Esen.

Vežān(f.): Esen.

Vežn(a.): Tartma. Ağırılık.

Vuḫūṣ(a.): Yabani.

Vürd(a.): Güller.

Vürūd(a.): Gelişme.

Vūs^cat: Genişlik, kapasite.

Yābis(a.): Kuru.

Yebāb(f.): Yıkık, bozuk, harab.

Ye^cüc(a.): Kısa boylu kavim.

Yesīr(a.): Kolay, rahat.

Yetīm(a.): Tek, yalnız. Eşsiz.

Yönüp(yönülmek): Yönelmek

Yüyüb(yumak): Yıkamak

Yübüset(a.): Kuruluk.

Zāc(a): Demir sülfat.

Zād(f.): Doğma, doğuş.

Za^ʿferān(a.): Güzel kokulu meşhur bir çiçek.

Zāhib(a.): Giden, gidici. Bir fikir veya zanne uyan.

Zā'id(a.): Artan, lüzumsuz.

Zā'il(a.): Geçen.

Zākīr(a.): Zikreden. Tekrar eden.

Zalām(a.): Karanlık, zulmet.

Zannī(a.): Zanna ait.

Zarf(a.): Kab.

Zeberced(a.): Zümrütten daha açık yeşil olan ve zümrüt kadar değeri olmayan bir süs taşı.

Zehebī(a.): Altına ait.

Zehre(a.): Çiçek.

Zenbūr(f.): Arı.

Zer-ger (f.): Mücevher satıcısı.

Zernigār(f.): Altın ile işlenmiş, yaldızlı.

Zerrevī(a.): Zerreye ait.

Zerrin(f.): Altından yapılmış, altın.

Zevb(a.): Erime.

Zıll(a.): Gölge.

Zi'n-nūreyn(a.): İki nur sahibi. H.z Osman'ın lakabı.

Zīb(a.): Zinet, süs.

Zībā(f.): Süslü, güzel.

Zibl: Sıcak kum.

Zihī(a.): Ne güzel, ne hoş.

Zinde(f.): Canlı.

Zīnnūr(a.): Nurlu. İmlada hata var

Zirā^ʿat(a.): Tarım, çiftçilik.

Zu^ʿm(a.): Bâtıl zan. Şüphe.

Zürkār(f.): Zorlayan.

Zübde(a.): Bir şeyin en seçkin parçası, öz, özet, sonuç.

Zücāc(a.): Cam, şişe.

Zülāl(a.): Berrak. Kolayca kayan.

Zülfikār(a.): Hz. Muhammed'in Hz. Ali'ye armağan ettiği ucu çatallı kılıç.

KAYNAKÇA

- ADIVAR, Adnan, **Osmanlı Türklerinde İlim**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1982.
- AKYOL Aygün, İclal ARSLAN, **Câbir b. Hayyân ve Tanımlar Kitabı**, Elis Yayınları, Ankara 2015
- Ali Semerkandi, www.ehlisunnetbuyukleri.com 15.09.2019.
- Aliyyü'l- Karî, Tahkik: Abdülfettah Ebu Gudde, Tercüme: Halil İbrahim Kutlay, **"Uydurma Oldığına İttifak Edilen Hadisler"**, İnkılap yay. , İstanbul 2011
- ALTAYLI, Seyfettin, **Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü I-II**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 2006.
- AYDEMİR, Yaşar **"Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü" Bilig Yazar Adı Dizini**, 2001,S.19, 147-154
- AYDEMİR, Yaşar, **"Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler"**, **Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları**, C.3, s122-137., 2007
- AYDIN, Ayten, **"Ömer Şifaî'nin Mürşid el-Muhtar fî İlm el-Esrâr Adlı Eserinde Simyâ"**, **Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi**, 1-12,Ankara 2005
- BUZOV, Snjezana, **"Osmanlı'da Karışık İçerikli Mecmûalar: Bir Başka Arşiv"**, **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII, Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkamarı**, Hzl: Hatice Aynur, Müjgân Çakır, Hanife Koncu, Selim S. Kuru, Ali Emre Özyıldırım, Turkuaz Yay. ,İstanbul-2012, s.33-42.
- BÜYÜKYILDIRIM, Ayşe, **" Âşık Paşa'nın Garîb-Nâme'sinde İnsanBedeniyle İlgili Benzetmeler"**, **Turkish Studies**, Volume 4/2 Winter 2009
- CENGİZ, Recep, Ramazan SARIÇİÇEK, **"Şiir Üzerine Sosyolojik Çözümleme: Âşık Paşa"**, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 4, 89-99, 2011
- DEĞİRMENÇAY, Veyis, **Farsça Edatlar ve Bağlaçlar Sözlüğü**, Kurtuba Kitap, İstanbul 2010
- DEMİRBAĞ, Sami, **Garib-Nâme'de Dil Özellikleri - Fiil** (Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Elazığ,2018

- DEVELLİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 1997.
- DİLÇİN, Cem, “Dîvân Şiirinde Gazel”, **Türk Dili Dergisi Türk Şiiri Özel Sayısı II (Dîvân Şiiri)**, TDK Yayınları, Ankara 1986.
- DİLÇİN, Cem, **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, TDK Yayınları, Ankara 2009.
- DİLÇİN, Cem, **Yeni Tarama Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara 2009.
- DOĞAN, D. Mehmet, **Büyük Türkçe Sözlük**, Yazar Yayınları, Ankara 2011
- El-Beyhakî Ahmed b. El-Hüseyn, **es-Sünenü'l- Kebîr**, Ocak yay.,C.1 İstanbul-2016
- Eshâb-ı Kirâm Amr Bin Âs (r.a)** www.ehlisunnetbuyukleri.com 15.09.2019.
- FAZLIOĞLU, İhsan, "Fâzıl Ali Bey[Ali el-İznikî]" fazlioglu.blogspot.com 27. 05. 2019
- GÜLER, Mehmet, **Süleymaniye Kütüphanesi Tercüman Koleksiyonunda 020 Numara İle Kayıtlı Şiir Mecmuasının Çeviri Yazılı Metni ve İncelemesi** (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Ankara,2015.
- GÜNŞEN, Ahmet, **İlk Türkçecilerden Kırşehirli Âşık Paşa (Hayatı-Edebi Kişilği ve Eserleri)**, Kırşehir Valiliği Kültür Hizmetli Yay. Kırşehir-2006
- GÜR, Merve Nur, **Ali El-İznikî'nin “Cevahir El-Esrar Fî Ma'arif El-Ahcar” Adlı Eserinin Çeviri ve İncelemesi**, (Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul, 2016.
- GÜRBÜZ, “Mehmet, Şiir Mecmualarının Kaynakları Üzerine”, **Turkish Studies**, Cilt.4,s.315-322Ankara2013
- “**Hermes**” mad. MEB, C.19. Ankara-1971
- İPEKTEN, Haluk, **Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz**, Dergâh Yayınları, İstanbul 1994.
- İZ Fahir -Günay Kut, Âşık Paşa, **Büyük Türk Klasikleri**, , Ötüken-Söğüt Yay., İstanbul-1985. C.1, s.299.
- KABADAYI, Osman, “Âşık Paşa ve Anadolu'da Türk Yazı Dilinin Oluşumu Sempozyumu” 1-2 Kasım 2013 Tarihlerinde Kırşehir'de Düzenlendi, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi S: 2/4 s. 346-352**, 2013
- KANAR, Mehmet, **Farsça Türkçe Sözlük**, Say Yayınları, İstanbul 2010.
- KARAAĞAÇ, Güner, **Türkçenin Dil Bilgisi**, Akçağ Yayınları, Ankara 2012.

- KAYA, Mahmut, “Câbir b. Hayyân” mad. , *İA* ., Cilt.6, TDV. Yay. ,İstanbul 1996.
- KAYMAZ, Zeki, “Âşık Paşa'nın Elif-nâme'si”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, C.2, S.2. s.302-332
- KAYMAZ, Zeki, **Âşık Paşa'nın Yayınlanmamış Bir Şiiri Üzerine**, II. Âşık Paşa Sempozyumu 7-9 Haziran 2001 Kırşehir Bildiriler, Beşir Kitabevi İstanbul 2008.
- KILIÇ, Mahmut Erol, “Hermes” mad, TDVİA. Yay. C17. s228-233
- KILINÇ, Abdulkakim, ‘Simyâ’ Kelimesinin Divan Şiirinde Kullanımları, **Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi** 21, 563-588, İstanbul 2018
- KOÇ AYDIN, Ayten, “Osmanlıda Simyâdan Kimyaya Geçiş Süreci”, **Dört Öges**. S.9,105-114.2016
- KOÇ AYDIN, Ayten, “Simyâ” mad. TDVİA yay. C.37. s.218-220
- KOÇ AYDIN, Ayten, **Osmanlı'da Felsefe, Tasavvuf ve Bilim**, Osmanlıda Simyâdan Kimyaya Dönüşümün Yolculuğu Mahya Yay., s.294., İstanbul, 2016
- KÖKSAL, Fatih, “Âşık Paşa”, <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/> 27.05.2019.
- KÖKSAL, M. Fatih, Saban KIRLI, “Âşık Paşa'nın Sema Risalesi: Risâle fi Beyâni's-Semâ' TÜBAR-XXXIII-/ 2013
- KÖKSAL, M.Fatih, “ Şiir Mecmûalarının Önemi ve Mecmûaların Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP)” , **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII, Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı**, Hzl: Hatice Aynur, Müjgân Çakır, Hanife Koncu Selim S. Kuru, Ali Emre Özyıldırım, Turkuaz Yay. ,İstanbul-2012, s.409-431.
- KÖPRÜLÜ, Fuat, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara-1966
- KURNAZ Cemal, Yaşar AYDEMİR, “Mecmualara Sorulması Gereken Sorular”, **Turkish Studies**, Cilt.8,s. 51-64. Ankara 2013
- KUT, Günay, Âşık Paşa, TDVİA yay. , C.4, s2. İstanbul 1991
- KUTLUER, İlhan, İlm-i Nebât, ,TDVİA. yay. , C.22.s.132. İstanbul 2000
- LEVEND, Ağah Sırrı, **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Dergâh Yay. Cilt 1, İstanbul, 2015
- MACİT, Muhsin, “Ses Yapısı”, **Eski Türk Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yayınları, Ankara 2006

MACİT, Muhsin, Uğur SOLDAN, **Edebiyat Bilgi ve Teorileri El Kitabı**, Grafiker Yayınları, Ankara 2011.

Mevlâna Celâleddîn Rûmî, **Mesnevî** (hazl. Adnan Karahisaroglu) Akçağ, C.1, s34. Ankara 2004

Muhammed Horasani, www.ehlisunnetbuyukleri.com 15.09.2019.

ONAY, Ahmet Talat, **Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı**, (Cemal Kurnaz, hzl.) Birleşik Yayınevi, Ankara 2007.

ÖNKAL, Ahmet, “Amr b. Âs” mad. **TDVİA**. C.3-79-81

PALA, İskender, **Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü**, Kapı yay. , İstanbul,2006.

PARLATIR, İsmail, **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, Yargı Yayınevi, Ankara 2009.

REDHOUSE, S. James, **Turkish and English Lexicon**, Çağrı Yayınları, İstanbul 2006.

SARAÇ, Celal, Cabir İbni Hayyan Üzerine, **İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü Yayınları**, S.1, 1-6. İstanbul 1963

SARI, Mevlut, **El-Mevârid Arapça- Türkçe Lügat**, İpek Yayınları, İstanbul 1984.

SARIÇİÇEK, Ramazan, Diyarbakır İhtisas Kütüphanesinde Bir Şiir Mecnûası “Çizgili Defterden Notlar-I-II”, **Turkish Studies**, C. 1, s.429-483, Ankara 2013

SEZGİN, Fuat, **İslam'da Bilim ve Teknik**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür a.ş. Yayınları, İstanbul, 2008.

TANYILDIZ, Ahmet, “Şiir Mecnûalarının Neşri Hakkında”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt. 5, s.224-229. 2012

TİMURTAŞ, Faruk Kadri, **Osmanlı Türkçesi Grameri 3**, Alfa Yayınları, İstanbul 1997.

TOPDEMİR, Hüseyin Gazi, Câbir İbn Hayyân, **Bilim ve Teknik Mayıs**,72-75. 2012

ÜLGEN, Erol, “Âşık Paşa ve Garibnâme Üzerine Prof. Dr. Kemal Yavuz ile Söyleşi”, **Türk Dili**,S.:579, s.249-258, 2000.

ÜNVER, İsmail, “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, **AÜ. DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türkoloji Dergisi**, C. 11, S. 1, s. 51-89. 1993

YAVUZ, Kemal(Hzl), **Âşık Paşa “Garîb-nâme”**
<https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78417/asik-pasa---garib-name.html>, İstanbul-2000, 05.08.2019

Yazım Kılavuzu, TDK Yayınları, Ankara 2009.

YAZIR, E.M. Hamdi, **Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli Meali**, Tuva Yay., İstanbul-2009.

YILMAZ, Mehmet, **Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük)**, Enderun kiyap Evi, İstanbul-199

ZARARSIZ, Şeyma Nur, “Kırkambardan Yansımalar: Metin Tenkîdinde Mecmûaların Te'siri Üzerine” **USBİK**,s.344-361, 2018

<https://www.lexiqamus.com>

<https://www.tdk.gov.tr>

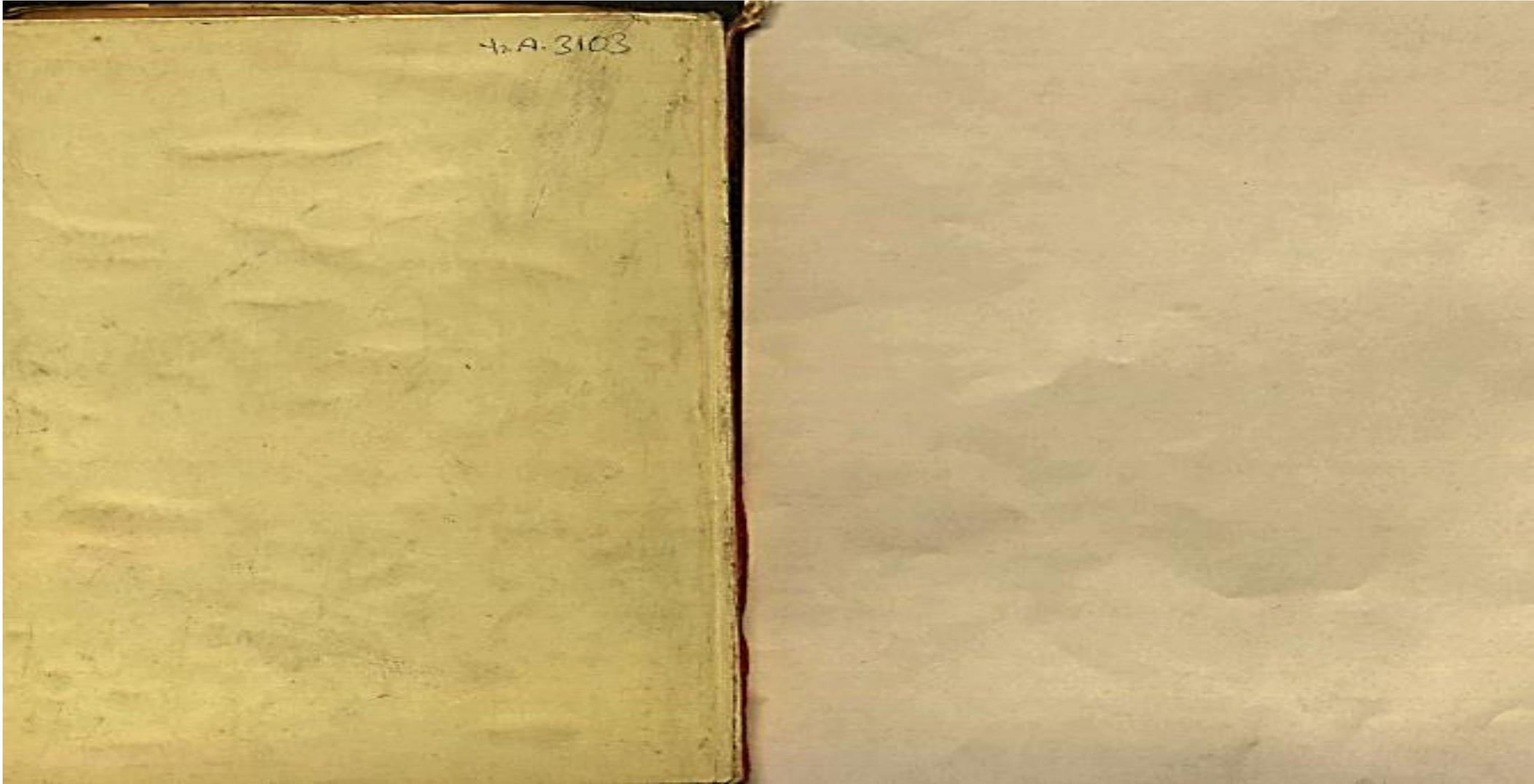
<https://www.vajehyab.com>

EKLER

MECMUALARIN TIPKIBASIMI

Milli Kütüphane'de Yz. A. 3103 Numaralı Mecmua Tıbkıbasım

دایم جمیع صنایع را افزایند و جود
کودک - ۱۶ - ۱

Dilân-ı Esmâzâde Ali Efendi
ve Berhâç kâğıdı eser
(Kâğıt, gazete matbuatı)

Dr. Abdülhak Öztemiz
Diyadin Mektebi

A
3103

1 YAPRAK
Baş

يا حفظ يا كبر
 ٢٠٠٠

مخطوطات
 من كتب
 عمارة

Sat: 29.11.1968
Abdullah Özalp
Genel

رساله ترکیب جابرین حیات

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلوات والسلام على رسول
محمد وآله وصحبه اجمعين . اما بعد حکیم جیحی بن ابابکر بن
ایدر که نجه زمان حکیم فاضل جابرین حیات الصوفی است
ایلم . و حقوق تجربه ترایت که و هیچ بر طرفه و اصل مر او نه
مدق و حتی تجربه ده بیله عدد التوتم کندی ایله برسته
کیم مدی کذ الله قرنداشم جابر ایله خیرا . قاله دق اندکار
جناب حقه توبه ایلم که عود حق ایله بزه بر فاضل کات
بغداد ده بزه تعلیم ایلمدی . وقتا که بوعلمه و اصل او بر
و مقصوده ایرشد که مالز جوق اولدی . اما بزه بر بخلد
عارض از لدی که اصلا تعبیرت ممکن دکل زیرا اول زمانه
حکاسی زیاده حازق ایردیلمر بوعلمه الهیه زیاده آساده
ایمش اول جلد خوف ات که که جمیع عالم بونه کبی شریف
علمی بله لرو مید ولایده لرد بزه بخلاف عارض اولدی اول
اجاد بوعلم حقه بلان کتابه تالیف ایلم که خلقه غفلت

207/1968

و برده و بوعلمی صقلدق ظلم اتمش اولدق . بو حال اوزره
بکند که نجه زمان حتی قرنداشم جابر وفات ایتمدی بغداد ده
دفن ایتمدی . بر کون قبری ایلمده قران قرانت ایدر ایدم
قرنداشم . یانه یانه یور فریار ایدم یانه واردم بونه
سالدر سن مسلمان ایدم بونما ده ندن مستحق اولدکم بو
عدائی چکر سن دیدم ایله یا پشوب مدد بنی بوعدا بک
تورنار . و کتاب تالیف ایله و جمله خطایرین بیتا ایله و لوزان
بیتا ایتمدی . کز لوزان بیتا ایله دیلمر که حق تعالی نزار
عزایندن قورناره . و کتابله اعمنی سران طوملیه دیوند
تویدی بن دخی اویمه ایلام بناه علیه شروع ایلمع الله
تعالی عونیده . اما دی هر طالبه واجد رکه ایتمد جهر
نه در بیله بعده جوهرین تنقیه سن بله بعده جهره
زاعل اولون روحی بله بعده تطهیری نجه اولورانی بله
بعده میزانی نجه اولورانی دخی بله و دخی ناکم میران
نجه درانی دخی بله و دخی بر نله کن دیه بر رالت بله زیر
بوالتر اولدق نجه اولماز جمله اشیا یلی بیتا ایدم لم انشا الله
تعالی **باب معرفت الجوهر** **کتابه الیه فاضل سون هنرک برهی**

مؤقت آید سن بر مقدار عبدی لوب قرعیه قویا سوزی شده
 مذکر عبد مقطره دن و یروب لکن ثلثی قدر اوله هفته
 زبله دفن و چقار ب کوره سن بعضی سی حل اولش و بعضی
 حل اولما مش اول عبد مقطره مذکوره دن بر جزو دخی
 ویره سن ینه زبله تمام بر هفتیه ینه چقاروب نظر این
 عبدی یغورد کی اولور بر جزو دخی ویره سن ینه بر هفت
 زبله دفن و چقار سن نومرتبه ده یغورد و کافور و باخورد
 کی اولور نومرتبه نهایت کمال در **عده** تقطیر و اوج کزه
 انسی صوب حار تن و هر دفعه تقطیر در نیکه فرغه بی پاکه نوبه
 جمله بر ما اولور شویله کم کوز لر قماشور اگر بر قرمز مش باقیه
 بر امله قوسله صیغ ایدر و اوقه یا نیکه نومرتبه ده
 بوکا نقطه الحارقه در لر انشی دخی کمال بوردی نومرتبه
 هیچ کسه ذکر اتندی بیله سن شد نصکره ذکر ایله انشوری
 تزویج این در **اوج** طقوز جزو انشی یدیکر عبد محلولد
الدف و اوج جزو دخی مذکر یدیکر عبد محلولد الدف
 یکسین بر ینه تزویج ایندکه دخی بر مطین قرعیه قویدق
 انسی کولوا و سنده عقد ایندکه بونله بر در حین یدیسوز

سوز کمال و طش
 کمال بر ینه
 نومرتبه
 تقطیر
 انشی
 کمال
 نومرتبه
 تقطیر
 انشی
 کمال
 نومرتبه
 تقطیر
 انشی

درجه

درجه طرح ایندکه اول مرتبه بودر فاقهم و التلزم
هذا تصحیح طالبان صنعت اکسیر نومرتبه ده بیان او نما
 معنی المهر من الشمس در **بیم جانم** حکانله نومقوله
 مغلطه سی جو قدره سیران همان اصطلاحات
 اکلله مقدر یوحسه ظاهر حالدر ینه بقا رساله شکره
 ظن ایدر سن زیرا بو تعبیری حلوا یسیر دخی شاکر در ینه
 قبل الاجازه دیمز لر **قانون** قالدیکه مطلقا علمتیا اونی
 علم شریفی بو عباراتله الدن انه کزه یا سن نخچون بو
 کتابه بو قدر رسالتی جمع اتمش سله چونکه قانون مند
 اولنمز بو قدر مشقت ارتکابی ندن مقضی دیوسنوال
 وارد اولور ایسه **جواب** حقیر کم مقداری اوندر که
 نجه زمانه طریقت علیه ده پیران ذوی العرفان و بو
 فن شریفه فضای تجربه ده مدت میدید پشت و پا
 اور و با عزال صا رقه و اقرب صحیحه سیله مزایا سه
 متواصل ذاترا ایله مذاکره و معنوی مطالعه و نجه
 زمان در یای تفکر ده شناور لکه اید و باوندجه صفا
 و عبارات مرصوفاتر ینه فهم قیومیز در که ایندکی اجلدت

ویره سن در هفته استی زبله که مه سن **بعث** جقارب بگروان
 کبی تقطیر این سن بینه زبله که مه سن بینه تقطیر حاصل
یری کره بویله این سن اکسیر جمله تقطیر اولور و نظلی
 قالور بومقطرین اولور صقلیه سن **بعث** به ارضی الوب بسر
 طوی اقی چوملکه وضع و شیشه ای فرو ننه قویه سن **یدی**
 کون کجه سیده دوره لکن چوملکین اغزی دار اوله اغزی بس
 چوالد ذکره **بعث** جقارب کره سین دوت بلوکره بر بلوکره
 قالور **اکسیر کبر و مفناک صنعت بودر** بعده بومقطر **عبد**
 بر وطن قرعه به قویه سن اغزی دار اوله مذکور دمارت
 اوسینه دو که سن بونرقینار و قبار قرعه بیوکه کرکه **بعث**
 اینرا و تور قره مرکب کبی همان اغزین شد و صلا ایدوب
 زبله دقن این سن بر هفته یانه بینه جقارب تقطیر اینه
 تا که ارضیه قویه **بینه** بر چوملکه قیو باغزین شد و وصل
 ایدوب آتسه قویه سن بر کوزر کجه دوره ویانه **نهایه** مذکور
 کبی اوج دفعه ایده سن در در نجده بر صوجقارب طاشی ار
 بومرتبیه ک وارر صنعتن بنا سنی بیار **وهرمس** علیه التلا
 سفنا حیدر و قناح بومرتبیه ایشده که تحقیق مقصوده بتدیکه

دما دخی

سریله

بعث

ایده **مولود** جسدی که تنقیه ایشده که آنی شویله بوقفه
 ایده سنکه حتی حرما بکر دی اوزرنن کی ظرف کبی اوله
بوندنضکره سکا میزانی بیایدیم بحسبه الله تعالی
 مذکور بید مقطره دن اله سن **اون** مثقال جسد **مثقال**
 اول عید مقطره دن قرعه ایچنه قویه سن و مذکور بجر
 منقاع ورت ایشده که قرعه ایچنه ویره سن همان حل
 اولوبک صوا اولور **بعده** اغزینی شد و وصل ایدوب زبله
 کومه سن **یدی** کون دوره جقارب تقطیر این سن و صنوی
 اوسینه و یروب زبله دقن ویدی کون دوره **وجسد** بود
 تکلیس اولور بکر که یاغی کبی وقار آغه روز **چون** بومرتبیه
 ایشده که تگری تعالی حضرت تکرینه حمد و ثنا ایدیه صنعت
 مذکور تمام **بعده** مؤثت تدبیرینه شروع ایدیم
 زبور اده **مشتف** کتاب ایدر و قناح بومرتبیه
 کشف ایدم کوز نمدن قان کلدی نچون دیرسک
 جناب حقله صفت جلد طندن خوف ایتیم **امدی**
 ای طالب فرینداشم چن نم رسالم الیکه کیره بنی وقرند ایشم
 جابری دعاردن فراموش ایمییه سنز **بعده** اگر دیلر سنک

ارتکابی اختیار قلندی زنهار و زنهار تو گونه ظاهر
سوز لرینه عمل و اعتقاد غمیه سز هم باعث افلاس
و هم بادی ضلالت و هم عذاب روحانیه به دوچار اولور
اگر دیدی که مثل منزل کسب اولندی ایسه همان سائر
امرینی ترکه ایروب بو علم شریفه اقدام این سز زیر استعا
دارین و مقصود کونین و مظهر توفیق مفخر ثقلین اولوق
امر مقبره در

غم

الحمد لله مكون الاكوان • ومقدرا لالزمان ومولى الثقلين
 ومدبر النيران **الشمس والقمر بحسبان** وصلى الله على سيد
 محمد ولد عدنان المعوث الى كافة الازمن والجان وعلى اله
 واصحابه السادات الاعيان **بعد** فبهذه رسالة لطيفة
ستبين لم رسالة قيس القاسم • في تدبير هرمل الهرام
 لم تسمع مثلها رسالة واقول وبالله التوفيق اعلم يا اخي
 انه هرمل من اخوة وهو ادريس النبي عليه السلام وهو
 الهرام من اهل عالم العالما انما المبرانيين يقولون عبري بمالم
 يا اهرمس هذا ليس اسمه الحقيقي دائما هو وصفه
 بالهدى وكان الامم لفظه ادريس ليس هو اسمه **ايضا** انما
 سموا ادريس اكثر تدريسه في العلوم **فافهم** ولما سمى
 المشيقي وهو اخوة عليه السلام وكان اتونج عليه
 السلام • اكناف اعلى الضمين كان به عليه صلح التمدد
 حيث قال • معادن مجمع امن الصديق هرمل • ويدل عن ا

رسالة ابراهيم الخليل

رسالة ابراهيم الخليل
 الى ابيه ازرار
 في جواب ما كتبه اليه
 من انك قد اتيتني
 بامر الله تعالى
 ان اعبدك وحده
 لا اله الا انت
 اعلم اني قد كنت
 من المشركين
 ولكنني قد هديت
 الى دينك الحق
 والحمد لله الذي
 هداني لهذا
 الدين القيم
 والحمد لله الذي
 جعلني من المسلمين
 والحمد لله الذي
 جعلني من الصالحين
 والحمد لله الذي
 جعلني من الساجدين
 والحمد لله الذي
 جعلني من الخاشعين
 والحمد لله الذي
 جعلني من المتقين
 والحمد لله الذي
 جعلني من العابدين
 والحمد لله الذي
 جعلني من الزاكين
 والحمد لله الذي
 جعلني من الصائمين
 والحمد لله الذي
 جعلني من السائرين
 والحمد لله الذي
 جعلني من الساجدين
 والحمد لله الذي
 جعلني من الخاشعين
 والحمد لله الذي
 جعلني من المتقين
 والحمد لله الذي
 جعلني من العابدين
 والحمد لله الذي
 جعلني من الزاكين
 والحمد لله الذي
 جعلني من الصائمين
 والحمد لله الذي
 جعلني من السائرين

من سفالة ادريس **واذ** كان في اسفل الضمين وهو اواند
 الهند **قال** وكان اخوة عليه السلام قد هاجر من اعلا
 الضمين الى اسفل **ثم** دخل الى بلدا الهند الى وادي سرنديب
 الى ان توصل جيل سرنديب الذي هبط به ادم عليه السلام
ثم توصل منه الى مغارة الكوز وهي مغارة ادم عليه السلام
 اندي اوسع فيها الالواح التي فيها سائر العلوم واسمها
 مغارة الالواح والماستمت مغارة الكوز اى كوز علوم
 العلوم **فافهم** فلما توصل اليها اتونج عليه السلام
 ودخلها فوجد الالواح ووجد فيها زغائر العلوم فنادى
 ياخذ من كل علم احسنه واحصره واجله الى ان اتي في
 على لوح علم الصناعة الكريمة فوجد فيها كثيرة وكل حجر
 تدبير شتى كجيرة لكنه وجد بين هذه الاحجار الثريا
 واجودها والقولها اضلا واحرزها صبغا واسهلها عملا
ثم نظر في تدبير هذه الحجر المنصوص به بعد ان استخارة
 وميزه عن غيره فوجد له هذه الحجر **ايضا** تدبير اكثير كخبر
 من الاحجار **ثم** وجد له تدبير امن بين هذه التدبير هو
 سلهام معاد اميرها نونة واسمها اى نونة اقربها مرة

والصعود والتماثيل وهذا دليل على عزتها ازدهار شجرها اليه
ثم ان سيدنا ادريس عليه السلام وقف وبهتة
بقلعه ففكر في ذمته ونظر الى تلك الصورة والشجرت
والانحان والتعب والى البحر الاحمر ففاس الانفاظ
واستحضر المعاني وذا الاله والى الفروع والفروع
الى الاصول وتوسل وتضرع في سره الى الله تعالى
فالهدى الله تعالى فادركه ما اشار اليه ابيه **ادم** اياه
ان ادم فلما لم يزل يذم الله سبحانه ثم انه ذهب الى مكانه
وذكر هذا العمل الشريف الذي هو اشرف العمل الطيب وقيل
انه ترفى يومين ثم انه نسيه اليه ولزمه منه في كتاب
ابدا فلما كان هذا التدبير منسوب اليه دون غيره
وهو الذي دبره واستخرجه واستنبطه فلهذه العلة
تمت هذه الرسالة بقول القائلين في تدبيرهم من امر الله
وسبح افض بنا الكلام من الى هذا المقام فلا بد انك
من الشرح والبيان والكلام على ذلك وما المقصود
بهذا الصنيع وكلها التي هي منسوبة ليكون بذلك التفع
وان يشاهد لمن نظرت من الرتبة **اعلم** يا اخي المقصود

بالصورة

18
بالصورة هي النوع الانسانى فقط لا غير **واما** كونها في
صورة ادم لمعنيين المعنى الاول انه اصل البث والمعنى
الثاني كونها صاحب هذا العمل **فافهم** **واما** الشجرة التي
هي محمولة على ذاسه فهي اشارة الى المارة الشريفة
التي منها اعمال هذه الصناعات **واما** كونها على راسه
كونها منسوبة اليه لادى غيره ولهذا جعله على راسه
ولم يجعلها على راس رايته من الدواب القمامت وذا شجر
ولا معدن **فافهم** وهم من جملة الامانات التي عملها واليه
الوشارت بقوله تعالى **انا** امرضنا الامانة على السموات
والارض الى اخره **الديه** وفي ذلك معان ثلاث المعنى
الاول اشارة الى مارة كونها حاملها دون غيره والمعنى
الثاني اشارة الى العمل ان العمل لا يتولده الا بالذات
فقط والمعنى الثالث انه اذا وصل اليها يمكن من جلالها
الامانات التي تصان من لظها روم من الاتفاق في غير
الحوال **ولهذا** المعنى **قال** صاحب الشزور لا يتفقا
ما دمت ما من جلالها سوى القوت الا في رضا الله
تشكرا **واما** كونها شجرة زيتون لمعنيين **المتى** الاول

كوبها مدكورة في كتاب الله تعالى حيث **قال** : ثم حجرة يخرج
من سور سيناء الى اخر الازميه والنسني الثاني **ان** شجر التوت
منسوبة الى زحل وهو من فسمه في النبات واهلها
سودا ولم يجعها باحضر **فانهم** زكذلك آرم اولا ظهور
في دور زحل وكذلك عدد على عدد زحل **انهم** **فانهم**
وانما الذخان الابيض **فهو** محمل الكلا مر التدبير والاشارة
وسوف نكلم عليه ليكرن واحتما ان الله تعالى **اعلم** يا ارضي
وقوله الله ان هذا الذخان الابيض اشارة الى خروج
السحاب الكاسر وستر السموات الكون الاربعة المشكون
من الطيف في طبائع الحجر الارجح المرسوم عند هرس
للمرست من الطريقة بالعلم بوجه الخامسة وولاية
من ذكر كيفيت ذلك انحصار به الذائق **فانما** كيفية ذلك
ان تأخذ من حذوة الشجرة الحذوية ماشية تقيه من
الوداج ناطين بعد تصغير اجزائه **ثم** تلمز زده وتغزبه
من حزر النار فانه يدخل ناعسا انسا في اول مطبخ
البرخ اتركه بيد فانه وقته يجلد كالقار نادا **فانهم** افصح
في هذا القرعة ثقبها بالاسلحة بالكارية نار بجيلة من

من

من الخيل ارتكن من الاصل وتسدد عن الحبل والوجه الاقل
للمذكور **ثم** افتحها واقطع رطوبتها من الحرم الاعلى ووصلها
بما نحو كحلها شئ من العرق والرطوبة اسحبا وان
كذلك الخوان بيد والصاعد كالعنكبوت وكالقطر
الابيض كانه التسليمان سد الحرق الاعلى بقطنه **ثم**
صاعده فانه يصعد كالثلج فاذا صعد برده **ثم** افصح
القرعة وخذه من الغطاء وارزقه في زجاجة راحلة
ان تمته بيده ارضته او تزوقه فانه ستم قاتل **واعلم** ان
هذا العن تيم من يومه فاذا اتصل عندك فاشكر الله
وانه اجعله في القدر كما كان ان **ثم** جهدا تجعله
في القدر او في زجاجة قدر عشرة من الماء القرام **فانه**
يضل عن بيده ويصير في قوام العسل وهذا الماء القرام
في دخول عليه **ثلاث** فوائد **الاول** انه يكسبه
ونارته وحدته وحرارته **لانه** نادر حار يابس في طبعه
التم ومتى التقي على الاثني قبل دخول هن الماء عليه فانه
يمتد موقافا لشدته الحرارة فاذا كان عليه الماء
زاحا له فانه يعقد العبد الاثني بعد اصالحا موزلا

واكسيرا قانما والفائض الثانية فانه يجعله عاركا طبيا
 في طبيعة الحياة بعد حرارته ويبيسه والثالث انه
 يكسبه سيرة الحيات لما في قوله تعالى وجعلناه من الماء
 كل شي حي الاية وهذا المقدار داخل في جميع ابرار الحكما
 وطرقهم وترا بريح ولكن كتموه غاية الكتمان فافهم
 والله لله تعالى على هذا الكشف والبيان الذي ايسر
 احد على وجه الدهر ابدا فاذا تمهل عنده هذا السر الرباني
 محمد الرزق واشكر المبين واعلم ان هذه الدرجة بنيت
 وهي درجة الدخان المصور الابيض **واما الثلج** الذي
 ارتحل رأسه في هذا الدخان الابيض الى نصته وهو
 ساكن كانه قد مات فهو اشارة الى الايق الموجد عند
 الدائمة بعينه **وانه** لا يرضع رأسه ويأكله ويميت موثقا
 برحمته الحياة **الا** هذا العقاب الشريف الروحاني **وقد**
 اشار الى من اللطيفة الربانية صاحب الشزور رصده الله
 في قافية الخا بعد الاطلاع على هذا الطريق الشريف حيث
 قال **فهذا** هو الثنين ليس لرأسه سوى حجر القوم المكلم
 له اية وكيفيت هذه الدرجة وصفة التصرف ببراهو

سر
 زور
 يسه

ان

ان تخذه تحتين درهما من الايق اجعلها في انا على قار
 لطيفة فاذا سخن يسيرا فاني عليه درهما من هن الدنيا
 فانه تسرع له طيننا وبقوش ثم يخرج من ساعته كالذية
 في سره كما اشبع في ذرية التي من هن التسم المعقود
 درهما على رطل من ماء الجسم ارشئت من الخماس والرشاشين
 فانه يعيمها قمر على النار من الرصاص **وقد** تمت عن الدر
 وهي درجة البياض والذية الموقود **واما** البصر الازرق
 هو ان يمسك على ذلك التصف **الثاني** من التدرج
 من الا على فان ذلك اشارت الى التمام وعمل درجة الحيرة
واما صفت التصرف بذلك العمل به دروان تصد الى
 مادة جديدة ثم صفر اجزاها واجعلها في جوف قلع
 زجاج ثم قربه من النار فانه يسيل من ساعته كالعسل
 ويجهد كالفار فاذا صار كذلك اجعله في رقعة من مرقا
 ثم اربطها بنحيط وعلقها في انا من خماس وقنار او برام
 ثم تلمسها في الماء الفراع ثم خذ وصل القدر بغطاء
 من جنسه ثم اثلبيه بنار لطيفة بحرارة الشمس يوما
 الصنيع ينخل من تلك المادة في الماء وينصبغ الماء في القو

سر
 قنار
 شمس

وهذه العمل يشبه عمل الصباغين واستخرجهم صين
 الاحمر العصفور في الماء ثم صفي هذا الماء المنصعب بالادوية
 ثم جدد عليه ماء اخر وسق الساق الاقول **وهكذا** الى
 ان تلخذ من الصبغ قد حاجته ثم اجعل هذا الماء
 المنصعب في قرعة ثم ركب عليها الزيت ثم قطره بلطافه
 فان الماء يقطر ويتخلف في اسفل القرعة كانه الياقوت في
 قوام العسل خذه وخذ من كسير البياض الاقول الذي
 هو العبد المعقود ثم ادخل عليه وزنه من هذا الدهن
ثلاث مرات ان اردت او في دفعة ثم اعقده على حرارة
 الرماد فانه ينعقد كانه الياقوت فالقى منه واحد
 على مثله شمس ثم القى الاثنين على رطل من القمر والاكبر
 الطاهر فانهما يقومان شمسا كاملا من التعليق من ذهب
 العاقه والين منه **واعلم** ان لهذه الطريقة الشريفة
 الهمسية الكاملة البياض والحمر القوية الماخوذ
 تضعيفين تضعيف بياض ومثله للحمر **فاما** تضعيف البياض
 فهو اقله اذا اخذت من الاكسير الابيض وهو العبد المعقود
 ثم ادخلت عليه مقدار سدسه من ذلك العقاب الاقول

ثم

ثم ادخله الثعابين على بخار الماء ليلة فانه ينحل اعقد
 على حرارة النار الرماد فانه ينعقد وقد تضاعف
 صبغه والقائه **فافهم** **واما** تضعيف الحمر فانه لا يخذ
 من الصبغ ما اردت ثم امزجه بمثله من العقاب الاول
 وعقده ليلة على بخار الماء فانه يميزج وينحل كانه الياقوت
وهو تسمى الكبريت الاحمر **بالزئبق المحلول** ثم ادخل على
 اكسير الحمر وزنه من هذا الدهن ثم عقده ليلة كما اقول
 ثم عقده **تدب** بعون الله تعالى من الرسالة الشريفة
 على يد السعيد بر محمد في محروسة
 بروسة **شهر**

٢٢٢
 ٢

هَذَا بَرَوَانِ حِكْمَةِ اشْرَفِ زَادَةِ الشَّيْخِ عَلِيِّ افندي

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حمد بی حمد او خالو کورد مکانه که وصف ذات کار الله ولم
یکرمه شئی اولوش ایگر جوهر فردون نفس روح جسد
ابداع و بسایط اشیا بی اختراع ایللیوب کمال قدرته
صوب عناصری ایجاد ایلوب و بر مقتضای حکمت بر برینه
اتحاد و بیروب ستر و صمی ساری ایلوب نفوس موالید
ثلا ثله فی اظهار و جمده اشیا نله جسد لرید نمود ایللیوب
بهاهی ماء حکمت اینه و آب رحمت اینه برورده و کاه ناره
حکمتله آتاری اینه و طوبیت زانغ لرید زانل ایلوب بافسرده
ایلدی . سبحانه من تحتر فی ذاته سواه . صلوات و تحیات
اول رسول حضرت احمد اعنی محمود محمد صلی الله علیه
وسلم مظهر اسرار علیم و فائل اسرار حکیم ازل و لمشد
فی الواقع وجود شریف لری ولد و الددر که الفاظ دیر
یار لری کند و اسرار لرینی اظهار ایللیوب . انا ولد ستر دم
و کنت نبیا و ادم بین الماء و الطین بیور مشلرد در فی
الحقیقه صبغه الله ذات پاکیزه صفات لرینه نما یات

و

اولوب جمیع وحدت ذاتت خبر دار ایدم **حدیث** من عرف
نفسه فقد عرف ربه بیور دیلر **حدیث** جمال شعشعهدر
مهر بله ماه . نما یاد اولدی ندع صبغه الله . محمد کائنات
سرور دیر . سپهر افسر کونش که اختر یید . ودغی
اصحاب اولی الالباب و ذوالارباب اوزرینه اولسونکه
بری دکن عالم و حجر مکرم و اکسیر اعظم اولمشدر **حدیث**
اصحابی کالتیوم بایتم اقدیم اهدتم حدیث شریفی
حال لرینه واضح اولمشدر . بوفقییر الحقییر علی المؤلف
از نیقی که زحمت زاده شیخ الشیوخ مولانا محمد الشهر
باشرف زاره او ان جوانیده بوفن شریفه شوق و شعب
و کوشش زیاده اولمغله حضور جید بزور کوار کثیر .
اوقندار که اکثر رموز اتنه اطلوع بلکه علی الحقیقه
بعض بعضی تدابیرینی اختراعه اقدار حاصل ایندم
بعده بوفنله ما هر لری و نیجه ایجاد قادر لریدی .
مصاحبت نام و مناسبت ما اولکلر ایدوب اکثر لغوی
متدوشی و پریشان اولوب جز و یرده دانما مشقتت
حالی دکلر پس طبع بلند پروازدن بو حال لرینه ترجم

کتوب بوفتنه تعترین اظهار ایتمکی قصد اید در جرو
 تهاجی وزره بواسعار و قصاید و مقطعاتی کتب اید
 ایدوب نامنی دیوان حکمت قوم وشول وجه او زره یازمه
 اهله اسان وفا اهله متعتر الایمان اوله اقمید
 وارم بو کتابله مطالعه سنده اقداری اوفه اخوان
 و خدوک بوفقیری دعادن فراموش بیور میوب و تحقیق
 ناداندن دورایلیه والله الموفق الیهاری الی القادر

حرف الالف

بو کز لوستری قلیم کون کی شکلا اسم تعلیمی ایستو اورار دل انشا جام جتها نمائندگی اولوبه ویدا تثلیث اولور شیمنا و ایستقلم جوزا ولسل اولور عطار کیران سعد برعنا اوضاعی کواکب ایتدکجه بولوبیدا جمر زجانی قلستو جاهل کوزن زلفنا تار قنای ایچره کولکلی ایتدک عناق	اسرار علی ایتمدم جهان افشا طالب اولون بوستر کشف ایچ بولوبه نور علم ایدر سه مران قلبی صافی اولوقت اصره ایدر مرغ ایستونظر زج صمد اولوستشمس فرمقارن نانی شترینه لوح نصا یازسون بولوب ایا ایسه جان بویننه عمائل ایدر ایچ کله کشف اولور اول کشفیه
---	---

دفعه حرف الالف

جو

ایچ کله کشف اولور اول کشفیه
 ایچ کله کشف اولور اول کشفیه

زجری
 دغلی

جوهر ایداری ایدر ایسه ندا ومن الماء کل شئی حی میوه سی ظاهر اولمز ازهار که نوری بر جوهر ایتدی بقیع صفحه مایه کاتب قدرت جوهر رضی ماده حل ایتدی نطفه ادم اولدی ما معین معده سنده غدا طبع ایتدی جگری قلدی الت تقطیر آلدی فار عناصری آنک دم شریانه ایلدی قلطیف روح حیوانی ایلدی دمدم اولدی غایت لطیف نور بصیر دمی دهن ایلدی سراج دل کاکلن ایلدی دخانه الت معدن ایتدی کلامی جوهرینه ایتدی بر قطره مادان انشا	نور اولور بر قوتنه عرض سما جمله اشیا یما ایدر لایحیا ما ایدر بولیبخه نشونما نار ایلد ظاهر اولری رضی سما حکمت اسرار فی ایلدی انشا جگری منشور قدرته طفر ارضنی مانله ایلدی اعضا نار نور طبیعت ایلدی ما قطرات غدا فی آلدی قوا قالدی قرع مراره صغرا ایتدی ثقیل کشفی سودا قلدی باد نسیمی روحه غدا چشم اسنانی ایلدی بدینا ویردی شمع حیاته نور ضیا مولرین ایلدی سنبل سارا قدرتن ظاهر ایتدی بیخ غدا قلدی کتر حقایق اشیا
--	--

اولدی محلول صانع صیبا	طلینده اولون لطافت ایله
قلدی آتون حکمتی ماوا	یاقدی ناز عذابه هر بریندی
نار ایله اولدی لایله صرا	ادویج رصاصی حل ایتدی
ظاهر اولدی خزان حکما	فتح باب طلسم حکمت ایله
ایله ناز حکیمی دار شفا	زای حکمتله مبتدا اولنه
جسدین ظاهر اقبه ناز شفا	ذهبیه دفع ایدر سفاهتو
جمله اجساده جو بهار شفا	ایتدی سیما بایر بی صانع
باغ حکمتده نوبهار شفا	عبدالرحمن ایدر ازهارن
شمسه طاق ذر نکار شفا	سیلقون ایله لوله رنناطون
باره لون اولدی لوله زازفا	قانه دوری دم غزالی ایله
جامه سند سین بکار شفا	خون عاشق له لوله رنناطون
ترکس مست کلغزار شفا	چشم مزخمه دورندی قانله
باغ حکمتده کی هنر از شفا	قاندو یاشی ایتدی چشمند
حنجر برق قابدار شفا	دهر باران خون یاغدار
ایلدی در شه پور شفا	مرده دیده سنی یا قوتله
ایلدی لعل کشور شفا	نار شه سله درنی صدفله
پرتو قاب ایدر شفا	حجری لعل ایدر ایدر

دالته صد هزار ایدر شفا	لومی حکمته مثال ایتدی
علم اکسیری ایلدی صفا	نطفه مانی برکتا بایتدی
علم موسی بی عاقل دانا	خلقی آدم ایله اکلدی لر
قلدی پولوزی شعیب بیضا	ید قدر قله حضرت داور
اولدی کنز جواهر اسما	جوهر خاتم سلیمان
ایتدی شوق القمر سول خلد	بر مغنیدن ایتدی ما ظهور
کودمز نور قدرین اعدما	بو نجه ایان و بیتان ایله
علم اکسیری بیلی بی اسلا	ابن سینا بود کلوفضلی ایله
کوستر رکن بسایط اشیا	انقلاب عناصرین سترین
ستر حکمتله طالب دانا	عبدی عقد روح ایلدی کن
ایلدی ستر حکمتن اتفعا	قدرتن ظاهر صنع حکیم
آدمی ایتدی، نسخه کبرا	عالی ایتدی عالم اصغر
ایلدی نور حکمته مجلا	قلدی اکسیری عالم جامع
اولدی زرافنی اسفول اعجاز	مازه حل ایتدی بو مرضی
فرز ایله دولدی اونی سینا	قدرتی کوب نارانس ایله
یاقدی ناز مژده صبح و صفا	نیده غرق ایتدی قرع قتی
اولدی جمده غبار کلی هبا	جمله ایسانی مازه حل ایتدی

طیفته

زعفران عمدیدک حل ابدی بکنه	ما جنکا اولور مدارشفا
ثلث ما خالداولسه حدید	ربع اکلیل اولور ابارشفا
طقوز امثالی ما شهر ایله	عقد اولور کیمیا شهارشفا
ثلث ما بیاض ایدردی	ثلثانی ضمیر نارشفا
اولدی اکلیل جوهر اکسیر	ناع حاقانی تناع دارشفا
اولدی نقش تکین خاتم جود	نام اکسیر نام دارشفا
ایلدی ما خالدی قادر	آب حیوان زورکارشفا
حشر اجساد ایلدی صنایع	کنز اسرار خیاکسارشفا
قلدی موان عالمی احیا	روح جانیمشله بهارشفا
اولدی ما الحیوة روح افزا	کوهرکان لوهناارشفا
اولدی ستم الافلاک حیوان	ماده زهر اولدی زهر مارشفا
اعل یا قوت جوهر اکلیل	کوهر تاج شهریارشفا
جوهر نیرین چون ایتدی خدا	ما سبعله ذوالفقارشفا
عبودجا ایلدی جوهر	دانه سیرین قلدی ششارشفا
دفعه حرف اولف	
ایلدی مریحه زهره تنلیت	اوله شمس له قرین ایدردجا
مشتری حل اولور عطار ایلده	زخله اصل اولسه نجم دجا

عقد

عقد برونی حل ایدرتوری	کوکب در اولسه شمس صنجا
آقدزدی زولی قد قله	طامنه اورسه عهملتی موی
طیب ایدر طین قدرت حقله	نخچه روح معجز عیسی
حل ایدر جسمی غبار ایلر	صحر دن جاری اولسه اچینا
صدفله درخت ایدر ایلر	بحره روشسه شعاع تاب صفا
قری بدد هذل اولسه	پر تو نور افتاب صفا
زیر زهار باغه نشونما	نور شمس له ماهتاب صفا
ایردی باغ اطافله ورق	فصل کلده اتور کتاب صفا
کل کل اولدی قزردی کل کفی	اوله صوندی مکر شراب صفا
تاب شمس یله پر صفا اولت	شیشه غنچه ده کلوب صفا
قدح کلده اولده قشیمج	در زاله اولور شراب صفا
در مکتونی حل ایدر طالب	ایتدی سیماب اعل تاب صفا
دفعه حرف الف	
بولغوما جمع اتساد اولور صبر سا	بو طین چکنه اصل صبر اری از کویا
عجبوما غیر له تراب سود اولور کو	اولور نار طبیعتله راست باطنی صبر ا
سور فرعون اولور اخی مکتونی کت	نور کده سولدن ظهور ایلر بیضا
عجبوا بکه حوالسه طبیعت ایلر	اولور یا قوتی جوهر که ایلر اکلها

بقر سله نار غصه له قضا ایلد اوتار دلم پسته نوله ترکیب اولور دیم اهو غرق اولمش نسل اولور یاغور قی نوسد وجسی بقا اولور تعالیح تساقید صور سه بولور	عجی قوتی جوهر اولد اتمر جسمانی قضا سودی ظاهر اولوردی مزاج اولور یا اولور ریاست عدو شمش سحر حکیم ما مطر له کولین ایلدی حیا اجاری جاعله کشف ره تکی
---	--

ما
ایله

دفعه حرف اولف

مکتوب اولور عدو بوکه تریدر ایلد ما ایلد ارضی حل طبیعت ایلد ایدر صبا ما الهی صنع الهی کلور نار ایلد ارضی ما الهی هو ایلد روحانی ناری یا قهر جسم جوهر تکلیس ایلدی صفا جوهر ما ایلد رو سخی ارضی یک ایلد نادانده ایلد سرینی نار طبیعت	حل ایلد ما سخی جوهر ارضی دانما تکلیس ایلد رسد جوهر صبی ما ارضی نار یا ایلد کن ایلد نار اولد تاطیف ایلد هر لوستی نور ایلد یاندرجه شمع کی ویرد عالمه ضیا حرق سار له جگری کلس ایلد کدا نار طبیعت ایلد ایلد ایلد جوهر ضیا دور اولور می جاصل اولور شیب
--	--

حرف الزا

ما احتولی ایلدی ظاهر مجرری حل ایلد برها ایلد	قدرت نر اهر ایلدی قادر لجب قارده ایلد نر اهر
---	---

حل

حل لوه لوه ده ما ایلد حل ایلد شبنم حدیری ما ایلد حل ماره اسرب مخلوک نخلین ملین المزه حکیم بولدی کنز حکمه مفتاح نار ایلد مایه دور و نر علی نر یره اندردی ایلد سحر ایلد ارض ما اولوردی نار ایلد یره جگری مال قارونله قدرت حق عصای موسی بی ید بیضی علم موسی نله کنز اسرار فتن ایلد طالب سمکی معدن نله مل ایلد بیضا حکمتی تر ایلد	اشری کون کبی اولدی ظاهر اولم نر قدر ته صابو جسدین مله نر در آخر حل اجساد ایلدی قادر جوهر مله اولیان ناظر جسد پاکین ایلدی ظاهر نار ایلدی دغان بر ماره فن حکمه اولمه ماهر قصدی موسی به اتمه کافر حق قیومه ایلدی فاکر اولدی اسرار حکمه جابر بولدی حکمت جوهرین وافر جوهر نورین ایلدی باهر عبد جراحی مل ایلد ساهر
--	---

دفعه حرف اولف

میت جسد ما ایلد احیا کدر اولیجا جسمی دور عظم ر میه	کوستر مله ایچون معجز عیسی جوهر فردن دور روح میجا
---	---

کوردسون دیوقبرنم قرابه غندر برنوعه حیاتیله کورد قربر غزیز میت جسدکه روحی کور غز نظر انبله میت جسدین روحی حیات اریکی قبرنم ایکن بقسسه کور غز روح می نفسیت دور روح نهان کور غز چو جسم کشف اولسه کور غز کوزه دایم ذراتی کور کواکب اولمیش کوره مز سیر بودمزی ویر کشف ایلدین عاشق کواه بوعلی نوله جاهل اولمیش کواکب	تاج شردن جوهر فردین ایزر ایزیا حی ایلرانی حشر کن حی قران نصرتیلور حی ایلدکن عدل دان بر ذره سنی ناز حیم ابرم مز اننا هر جوهر فردیلد عدل بن کورد اما حکمت یوکه فیرین نهد کفری اسلا غایت الحیف اولس ایلر ایلدین ایزیا کورد شعله کور قر شولور کور غز عارف اولد اولد شیره سی ایلر کواکب کورد شعله سله ذره سنی کور غز
---	--

حرف الباء

اولدی مع اجاجلد سیماب نار حکمتله ماهری دهرکه ارض بیضنا سین ایلدی محلول کیمیای سعادت اولمیزی کرم سوزرا ایکن انا م کتر ب درجات انا منک کونم	دزه کون جوهر نایاب - عبد رجراجن ایلدی پرتاب ارلدی مع رما د طلق بداب ماده ایل اولمسیدی جوهر نایاب کوره ایلد زجاج آب حباب - حکارت ایلر خبا که ق بلب
--	--

جلوه ایلر جمال ایلد منیر جا هده عکس یوسفه بکزد قر حکمتله حل اولمیش عبد زاد و شربتدی کلس حجر اسرفی مومی کیمیا ایلر صیغ اولور عشری شمس محلوله ما محلول اولور تساقیم غافل اولد صقین بخار نند پرتو آفتابیه حامل اولور کنز اسار کنه اولدی مفتاحی	صورت اینه آبه صفحه آب ظاهرا ناره حسن شباب شمس اولور آفتاب عالم تاب نار انا ز صاصی قاره نراب عبد محلول اولدین حدید مزاب وزن عاشرا اولور کمال نصیب عین انهار کلشیل حباب بحرین اولور بخاری جرم سحاب زلفا بر بهار اولور سه نقاب فتح باب طلسم فله حجاب
--	--

دفعه حرف الباء

اولدی کنز حقایقه راغب قندن اولمزلطافتی غالب نورینه ناری اولمدن غالب بحرکه اولور بخار تینی مالب - بلر علم حبابله حاسب اولدی روحانی جوهر راسب	ذمهی قومو حل ایلدن طالب عقد حل اولمیان صفاتله آدم حکمت اولدی ما معین حل اولدین ما بخاری ایلر اولسه ارضع انا طبعی میز انز اوتزاج عناصرکه روحی
--	---

بویله نورانی بر جسد اولمز جلود ایلمر عروسر ظاهر ایله غوصیلله انبساطه مانع اولمز طالع اولمز افقده بدو منیر نور شمس ایندی رهین اشراق چکدی منشور حکمته طغیا کوردی اصنام دیر رفو کر زودن فیلسوف عالم ایکن حکمت هر مسهرامیه ده	داروله ثابت اولسه ه ارب اولسه ظل ظانلر جان جسد جهر اولسه ناعب کوکب نذ اولسه ناعب اولدی بدو هلال ایکن عیار اوندی بهرامه مشتق کاتب اجدی اسرار حکمتی راهب اولدی بوغجه مراد زیات اولدی کوزون قوایگی غائب
دفعه حرفالب	
داهب و کر میدی ذریع ذهاب ورق ستمی ماده حل ایندی مانند نارین امتزاجدن صاحب السیفی دور مریمین دوردا عمله جام حر شید که دوشدی دام حر و بدو منیر یاقدی اتون حکمتله ناری	نالداوا زدی فیلسوف عرب ذهبین قالدی رزان طهب ظاهر ازادی رسو در نج قلدی مشاء ملاله عطایی عرب ایلدی خب وانه عیش طری عقدده سیز ظاهر اسرت ظاهر ایندی شفقن تار کرب

مسئله اینه درلدی بکره ماهله پادشاه سواد اعظم ایکن نام هو این مسئله از فر ایندی سر تا سر ارض حکم ایقاری	طوتری رهین دهخان طلب شه ایلمراب حیاتی حاضر طلب چکدی ملذع فطاره زنج تعب سن نصیب ایله اهلند یارب
دفعه حرفالب	
ذکر له مع است انشائی بودین برود اکتو عروس قلد کر شیخ عسری بریکله یوزعی شمس فشره مشتری ملذع نور ظاهر سوی ما اولمز ایکن بو طفله بالغ ایکنجه وسخند جسمی بکا اولسو کوزون حکمت بو ملذع ملذع سنده نور قوردری نورانی جوان نازنین او در بودر ککون قیانه یوزون حط بلور کجه بودن عیالی وجودن عیالین عاشق جوانه اولمل لایحه سلو قانی خط دیریک مولود کجده بودم بری و عیالین عاشق ساریلور بود حسیله	دوغر مولود حکمتی بودر ظاهر ایلمره ظاهر دوغر بو طفل نورسته کمال جسمیه زحل ایکی وار اولوز سیاه کمال غدا سن ایله اولمجه لاله خد بر خریز جوانی بالغ ایکنجه بودر تره برینه سلور چون ایلمر بخت حسن غیا خا طری کیزر و ساری اطو این عاشق کجده غیا طری محوره کورینور اولسو کجده دوغر روح مولود حسلی اولور اولمجه حکیم ایلمر ساقیده وار حکمته طفل وجود حکمتی کجده کمال جاهلک
دفعه حرفالب	

سرا اهل بودی
بشی فطاره روز
اولم ۱۰

المغز ظنن نحاسن صها ابرك ابلع طلب	ايلد مختل نحاسي كهد اوزر طلب
زيتن اورد بو نحاسله ظنني تير ايله	زيتن محلول ايلر زهره احمر ذهب
زيتن ايله بو نحاسله ظنن خيصر ايلور	باطن تدبير ايدر تحييد بولر طلب
بو نحاسله ظنن اورد حل ايرد عقده نيكه	حق عالي زيتن محلول ايجمشه
بو نحاسن قاني محلول ايرد عقده نيكه	وار نحاسن ايجنه تير يتر ايله طلب
ظنن المنق زهره نيكه مرجه اشا اوز	امتر اجنه چكر انجني حكيم اوزر طلب
دهنله صبغه نحاسن ظنن ايرد حكيم	حكيم مريله بولر نيلسني بولر اوزر
جاهله اجه بوزر حكيم ايرد بوزر اوزر	بوزر اوقداق ايتله بوزر اوزر

دفعه حرف الباء

بو صنعتي اصايله نيا ايلدي راجب	تصعيد ايله طين اولك ديري طالب
حل ايت حجرى طبيعيله سخي ايت	تصعيد ايد بيلد بو هر ايت ايت طالب
ظنني قنور ماسني ايلر ايله سوايت	بو ماسني اوزر ما ايرى له ايت طالب
تعينه قو بطول ايلر ايله درله	صبر ايد اوزر طالب ايت فتح طالب
تعينه تايله صوفى ميني اولسه	ناريله قنار ايله قنار اوليه هار
طبع ايتمله بولسه هو ايت ايت طالب	نار حير كه اوجنه مانك اوله طالب
نار ايله هو ارضله ماسني اولسه	نار ايلر اوزر صبغه روفو طالب
نار ايله صبغه روفو ايدر كلس محب	در حيله جسد نفسه اوله طالب

باطننه كه صبغه اولر ايله ايت	تسويد اولر ايله ايت
تسويد ايله صبر ايك اولر ايله ايت	هر رجب ايله ايت ايله ايت
هر رجب ايله ايت ايله ايت	اكلر ايله ايت ايله ايت
در ايتله ايت ايله ايت	در ايتله ايت ايله ايت
ايت ايله ايت ايله ايت	ايت ايله ايت ايله ايت

دفعه حرف الباء

بيضه سکنه اولر ايله ايت	بو غراب ايله ايت ايله ايت
قابل اولر ايله ايت ايله ايت	تير و قن ايله ايت ايله ايت
پارچوب ايله ايت ايله ايت	سايه مين روي صبغه ايله ايت
بوسون اولر ايله ايت ايله ايت	صنعيه بو غراب ايله ايت
بو غراب ايله ايت ايله ايت	دوشه عرض حيره تار نموز ايت
بو غراب ايله ايت ايله ايت	قاف قدر نع و بر عرقا کي فقره حور
بو غراب ايله ايت ايله ايت	بو ايتله ايت ايله ايت
بو غراب ايله ايت ايله ايت	کر طلس حيره بولمق ديلر سله ايت
بو غراب ايله ايت ايله ايت	بو غراب ايله ايت ايله ايت
جاهل اولر ايله ايت ايله ايت	درني دو بيز بيلسني چانه ايت
در ايتله ايت ايله ايت	عمر ايت ايله ايت ايله ايت

فاز حور و حور
صبر و ايت ايله ايت
معلوم
۵۰۱

کره یوزر جوهری اطافیه	نماکه محارط ایکن ندر حرکت
نجم ثواب یکی سردارنده	برق اوردر نور کوهر حرکت
ظهوری آینه سینه درکنار	اولدی مجدی بیک حرکت
زهره زیب فرسوده ایکن	سرخ ایدر آنی ندر حرکت
باشنده اوردی جوهر اکلیل	رآ مکتونه زیور حرکت
آینه رحمته تاجدار اولدی	شاه شایر کشور حرکت
ایردی کیوانه تاج رفصله	سرخور شیدهار حرکت
شرف ایله غریبه بادشاه اولدی	دیوغدی مولود مار حرکت
یدی اقلیمی جمله حکم ایندی	علم حرکتده داور حرکت
فلسه یا جوجه قلیج قریبیدی	چکدی ستاره کندر حرکت
سیفله الدی کتور بحری	مصره شاه اولدی بر حرکت
قافله غلظه دکه شکار ایندی	اولدی بهرام صفدر حرکت
صالیدی عنقا کی زمانده	قلعه قافه شهر حرکت
اسره حرکت بمبون اولدی	نور عقل اولدی اجهر حرکت
دیر اصنامی دیر ایدر راه	یاقدی نورانی مجر حرکت
باشنده کیدی جوهر اکلیل	صنم شمس اکبر حرکت
دفتر هر مس هر امیده	یاقدی کافور عنبر حرکت

جهان له لایق دکالدر کشتی علم حرکت	بیلدیم بود در بنم الله اعلم بالصواب
حرف التاء	
قلدی اکیسیری صانع قدرید	کنز اسرار عالم حرکت
طینت ادمه مثال اولدی	ارض ما اولدی مبداء حرکت
صنعت امتزاج بسایط اشیا	اولدی مولود حرکت صورت
جسم روحانی بر جسد اولدی	اولدی نورانی بر قرطلمت
اولدی تصویر احسن تقویم	زلف مشکینی آیت رحمت
یازدی ام الکتاب جبهه سند	قلم صنع کاتب قدرت
جمله انوارینی تساقینک	حله لرا ایندی ایننه قزاقیت
باشنده اوردی جوهر اکلیل	طفل ایکن قوندی باشنده دلی
تلمیذ اولدی ادم اکبر	جمله خلاق ایندی سجده عزیز
ساکن اولدی ادم حرکت	عالم صنعت اولسه جنت
نفس هوایه مانل اولدی	کند و نوعندن اولس خلق
نفسله روحانه روحار و جنت	ظاهر اولدی جوهر قدرت
انقروب معادن سبعه	اولور اهل بصیرت عبرت
ذهب قومی یلدی صانع	کنج اسرار دی جوهر حرکت
دفعه حرف التاء	

ذات نور صورت اولدقجه	ظاهر اولور شعاع نور صفاد
بدن اولغجه چراغ نور هلال	بود اولور نوحه لونه صله نایان
زرد مدد حشره دکه بوعلده	نوش ایدن حضرت الی ارجیه
یونج کی فیلسوف جهات	کله دیر سله بوعلله هیبتا

دفعه حرف التا

معن ان کسیرکه اصلیه نبتا	طور سیناده بتر اصغر شجره نونبتا
شویله زورانی شجره کور نبتا اولو	دهن اولور نایله نایله اولور حیل
یونیا نکه تلیکه نشا در جنسی	عقد ایدر نشا در مخلول هم الحیا
معن حکمتینا ی از من ما ز شجر	اولدی سوسنله ذق قند نبات
شجر نشونما بولد و غنای اصلیکم	هر رینک جسمه روح الحیا تر حیا
نار ایله احراق ایدر با اسلحه دار ملکی	روح جسمه کیدرسون اولور اولور
ما حال اولد و غنجه دور اری حیا	صنعه اهل حکمت ایلر احیای مایا
غافل اوله بورما کله طریک ایل اولو	دهن اولور اولغجه کبریا اولور بر حیا
دهن اولور کبریا ایدر روحانی اکلینی	جسم حیا اولور صیف اهل الفان
عقد اولور نایله صنعه بر دیکور اولور	صنعه حکمت غرنه روحیه قطران
حی اولور نایله حید قاصد کسیر ایل	ما حال ایلد ایلد شجره ایل حیا
ما حال ایلور نایله جسمنی احیا ایلد	حشره ایلر ایدر ده کور کسیر حیا

نور ایتمه اولدی منه حکمت	خطبه شمسه ابتدا ایدر
اولور و یاندی اکر حکمت	نار اولور اولد و غن بیان ایدر
اولدی جو زایه منظر حکمت	دیزله دیدی کور هر ناسون
اولدی کیوان انحر حکمت	زور بهرام بر تو ناهید
اولدی طغرای دفتر حکمت	دور داغله جلم خورشید
چرخ چارمده اذدر حکمت	اغزینله الدی مهر یله مهری
دیزله صوفدی سیاه حکمت	باز مهر لاه شاه کرد و نه
بزم وصلته دخت حکمت	اغزینله صوفدی میوه لعلن
زهری نوش ابتدی لبر حکمت	زهرة قافل کی شرایب آسا

دفعه حرف التا

ایلر ایلر هاری آب حیا	دم عیسی ن ایلر مش نجات
ارمن بیضانی حل ایدر رشخا	قطرات سحاب حکمت
نقشه صور عرصه عیصا	ارشدین امرات ایلدی احیا
جمله ارواحی ایلدی اشباد	جمله عظم زمیم می ایتدی
ظاهر اولدی جسده نور حیا	بر تو نور و نزال ایلد
اولدی مصباح حکمت مشکا	دهن اولور یحترق شعاعی
شعله ناری دور اولور بالذلا	نار ایدر دهن امتز ایلد بکله

27

جسدی خالدا اولور اکسیر که یونج اللیل فی النهار اولور	حشر اجسد ادا اولور فی الموت عرض بیضا فی قلبه ظلمان
جسدین ظلماننی نار ایدر عمر باقی اولور میدی جسد	نور اولور یا غمضه عصا اولسه هر تساقی آب حیث
سرطانان تسع ایدر در بر ایدر نار شمسله عقد اولور سه	صیغ عقرب کی طقوز درم ک ارض بیضاده نور اولور در کاذ
ما خالدا بر روحی باقی ایدر عوا اولور ما خالدا ن جسد	جسمه ویرد یکجی صبر شیا روح اکلیلی جسم ایدر بالذاد
اکلیمز نور عری جاهل اولور	حاطرین خطور ایدر خطران

حرف الشا

شعله شمس نار اولور باعش نور ذهبی نار ناز یا قدحی	دور ناره بخار اولور باعش قدرت کرد کار اولور باعش
دهن اولور کن رطوبت زیتون	کوک قابدا اولور باعش

دفعه حرف الشا

بتر ما مطر له تخم جوا هر حرکت بوشبه عض حرکت فر نور حی صفا ور	نباتن تجمسه قطره باران اولور باعش نباتن رنگه روینه مه قبا اولور باعش
صنول اولسه قر نوری اولور سوز	یوخته همدکن صفین اولور باعش

جامعه کوسر به طرحیاه لحن کار ایدر
نهی از نور این که در کو معجزه

دفعه حرف التا

صیغ اکسیر ایدر جوهری شمس و قمر ارض حرکت ذراته لسان جوهر اولور	نور شمسله نیم پرورش اولسه شجره لوت به ما بطر در دو کیلور سه در خط
آب نیشاد و کبچاه قطرسنی شکره جوهر معدنی ند بیله حیاتی اولور	لذتی بر تو شم بیله اولور در بیله ما اینه مور ایستود نار ایله ایدر حرکت
ارض حرکت بی شوق بر اصمه اولور بویدی سلف اوزمده نخبه باه اولور	بالغباتی سلوه قره که بند که سما جیا مردی ز زنه ایدر قهره سید آجیا
روح حیوانی ایله مرده احیا ایلر مویج بحر که بر اغور معدن معاسمکن	روح قائم در قطره یا بیانی ایت جسد کلمه دو نرسیمی نور کن بالذاد
طوبه ایله که اولور کویطوبی اولسه عبری جوهر ایدر نور شمسله قمر	اتحاد بیله اولور بارده تبدیلی اولور زویله غوطه ایدر جبهه جوهر اولور
کوره می جهل اولور عالم اکسیر عجیب مایله موت ایشسه جسد	کوزینی رینه جهل ایدر نور کن طبا ایت می ایدر لر نفسیه سما حیث

دفعه حرف التا

ویر الما کل شی یعی	ناراه جمله می ایدر حرکات
جسد متی ایدر اعمیا	سور حرکت ایدر ایشش نفعات

عنان قارون که در قارون بود که کور بود

حرف الخا

جسدن ایر بود ایسه روح	جسم روح اله حی اولور قیده
ظلام شبد یانسه نور و شمع	بسر برانه نده جسمین کول ایله
مطالب فتنه روح اولدی فتنه	بودر کجینه ارضن طلسمین
سوری ایسه ایله اهل اصیغ	نوشورده بی طوکر زینق حسده
سکا فتح ایندیسه بو عیفتناع	هلوی ناز بل معل و عقد ایست
بومرز رعس ساطین اولدی روح	بوارض حک ذبح فی هب
زراعت ایلینلر بوندی فلاح	نه جوهری بر اولور ارضن حک
بو محشرده بولور اروحن شباع	بوسردر عرصه روز قیامت
نه دکلو حشر اجساره ایضاع	نه استوجاهل ایله حشری کار

حرف الخا

نار ایسه هوا جوهرینی اولسه	ما اوزنی اوزرایدی زینق واسخ
نار ایله جگر اولرایدی زینق واسخ	طبع ایتمکله کوب اولسه لامع
الواح زبجدده اوزون کوب شامخ	درد زخلین ایلمی اسر زینق ظهرا
زینقده قرار ایندی سوسلخ	محلول اولونی نار ایله عقد ایندی همون
تسدیس قر شمشلی کوب	نیوانی ترمین ایلیجه مهر زری

بویاس جوهری طبعینا ایلمی	تراز وی صد الذیله جمع تلخیصه ماذ
صفر قناره کورد اولده یازون اولور	طبیعت نازی عقد ایسه فوتله بر نریط
باشلی و قد بر معی صون اولور شبا اولور	عجز تم افاعه ملقه وادی حکیده
یدی ستاره نلقه در ایله دور اراه اولور	سوی هفت سر زده ارمقه اولور
عصا جمل عمری صفت است اولور	سهر و زرده اولسه نه ارمقه
حیانه حرفوش چشمه یازون اولور	کیرن سوی سر زده ظریه کیرن
بو حک عالم غرق اولور اولور	فساد ظلم است با که ایتمک ارض
رموزی حکمین ایله عقد تاباه اولور	دو چاهل بو کشف ایتمک بودر اصل اولور
عاشق ایتمکله ماهل کیم اولور	بو علمه کیمی واجب صفتی زاجده

حرف الجیم

مر اتمکله کور ناز طبع ایله کور کیم	شمس قومی قر طبعه سخن ایلیجاده
بروزی روشن ایسه نور قریق کیم	فلک لیل بصر علی شمس ایسه غروب
انجودن کور کیم بر جوهری قاع	مشرق مغربه کیم ایلیجاده
حاشه نده کیم و صنعت کبر تکله نده	بهر قنوق کیم اولور جوهر ایله
رومک ساهل قدوم اولور باغ علی	نار اولور مغرب ایسه مشرق کیم
انزاج ایله اشخاصده سوزنی مزاج	رطب کیم یابلق اولور مختلط اولور
تا اولور کیم و کسبه اولور مختلط	بهر و اصل تلغ غنایله ریشور

طلق حکما اولو زاده می باشد	حکمد هلا ایست محض کجی در این
حاند ج سم اولور سه هوی تجسد	نار ایله اولور و مع هو انی خاخ
انوان تر قمع کی انوار کواکب	املو ارنسا غننه کنی سلر فیه
ادوار طبایع اولور عالم افلاک	اشباح مصادیق کی اینج

حرف الذال

بر اللو شهباز عاوج کشند	دقدیلر اغانی کشند بنه
کشند بو طوقخانه الیز خاندنی	داتوبایاغنه فترکه پاینه ایز
فضای اوج حکمد لوجا مرغ افغانی	کرفنار قفسین بیله غدا سنایی لر توند
اوجی زمرغ طیارای سمند کئی تشنه	صا ربیلوی یاز زدی برین چنلحه اولور
پریدک و زایسه اصلی هیوسو سوز	اوزه یاغمر زیه باغمر مکایس ایز
انی کورک عفا اولور کنش شکلیه	دور دریا ای تشنه اولور ایز
نونه عفا ایکن بر ایدر ها صفت	پریده هر نه صورتن دیکه ایز
قیوبلار زهار سن اوج کلین کیر	بور زدن قیابله اولور کنش

حرف اللال

حل ایله یا بس طبیعی اب لذیند	نفسی مسرود ایدر جواب لذیند
باغ و من اولغانده ما مطر	دردانسا او عجب خواب لذیند
والسه دندی پایه صافی ازلسه	دغی مرغوب اولور ش ایل لذیند

غل غنشد انکیه کرام	اوله می مظهر خطاب لذیند
شوره برده بتر نیان کثیف	فقد شکر و برر تراب لذیند
نفس روح اولسه غلذی اولور	چاکره عشقه عذاب لذیند
ایدر البنده نفسی جوهر فرد	فهم ایدر سله بو اضطرر لذیند
ایدر اجساد می طرح اهل مزید	خون افشان انقی مشکال لذیند
جاهله بر جواب تیغ کلور	اولور اهله ولی خواب لذیند

حرف الراء

ایلدی اول کریم رب شکور	زین کائنات ما مطهور
ومن الما کمال شی حقی	ایله ذنن در و خوش طیبو
ایلدی ارضی ما ایله احیا	قلدی زهارای ابرله مسرود
ایلدی قطره ما ددیتبسو	مدقین ایلدی ای سرود
ورق تمی ماده حل ایلدی	قلدی قلیک بخارینی کافرود
کنشی مطر رحیان ایلدی	اب حیوان اقلدی چشمی نور
ما ورد اولدی قطره باران	دولدی قطره ایله کوزه انکور
قد اهارای ماده حل ایلدی	شهدله دولی خادنه زنده
تا ایدر اولدی جوهر الماس	نور ایله نارین ایلدی ذینور
آیدر اولموش ایلدی بو جوهر	اولدی معارفه منظور

جوهر آبداری بر قوت نور	لیزر دما از ایلدی آخر
جسم شفافین ایلدی بلامه در	حیرتی ما ایدن لطافتله
حلم جم اولدی عالمه مشهور	طینتله لطافت اولغده
قدرتق اظهار ایتدی قوت عفتو	جوهر مادن ایلدی آکسیر

دفعه حرف الراء

قدرتق مولا ایلدی ظاهر	ما حتوی ایلدی ظاهر
لهب ناردن ایلدی قاهر	حیرتی حل ایدن بوما ابله
انزلی کون کبی اوله ظاهر	حل لوه اوده ما لیمونله
جسدین مصلحه دوندر اخر	حل حاره یله اسیر بمجاریل
حل لجساده اولدی قادر	زخ این طین المیضه حکیم
جوهر ملحه اولمین ناظر	بولدی کنز حکنه مفسد
جسد پاکین ایلدی ظاهر	نار یله مایه دوندی لعل منار
نار ایلدی دخانی بر ساحر	یزه ایند زنی بی سحر یله
فن حکنده اولسه ماهر	ارضی ما ایترا ایلدی نار یله
قصد موسی کرامتسه کافر	یره بجزدی مالی فارونله
حتی رقیوم ایلدی ذلک	قدرت حقد رعصای مویجی
اولدی سرار حکنه جابر	ید بیضاسی علم موسی نله

30

کنز ایزادی فتح ایدن طالب	بولدی عتک جوهری بافر
سمکی معدن فتح ایلدی بجه	جوهر نورین ایلدی باهر
بیضه حکتی غزیا ایلدی	عبد رجم ایمی صلح ایدن باهر

حرف الراء

مطلب کنز حکنه ایزر	اتمین حل مشکلی رموز
عجر فرمی اشکاره ایکن	ننه ک افتاب علسوز
صنعه کبریت زینق جوهر	ایر میوب اول فتونه هروز
بلیوب جهلدن ایلسه قضا	علم اکلسه جوهری یا توز
یکهکه بیلدی اول جوهر فری	اکا فتح اولدی رهفت کنوز
ما ناز ایلله جمع ایدن طالب	حاصل ایلدی سعاده فیروز
گاه مایه ویروبه مستاوشر	گاه یاقوب نار یله مثل تموز
تا که اول حا کد بته ارهار	اوله مانند نخله خور و نر
اولوباشیاده ساروش جاری	بعض ما بعضه اول نار افر و
صفتسوراری جاهل دوندن	هر کیمه ک یوسر اوله مرفد
فالین پاره لر جوهر آنک	حاشه لله بحر ظرف اوله کوز

حرف التایز

تجزه ما طینتی قلدی ساسر	کوسترن ستر حکتی اجناسر
-------------------------	------------------------

درین احوال ایلیا جاهد شود که لوداز
کمالی کشف اید جوهری بدست

حرف الظا

فیض ربانید را زدن حفظ	سوار بود طفل صفون ابویز
دائما ایل را اول حال دن حفظ	ارلس با الله طینت ده خطا
اصلی کورم ایدر می ایل دن حفظ	تو بدیت اصلند نند بیل
ایدر البتده بو محار دن حفظ	حکمت مزینتی ویز عارف
طبع طفلان بولور حلقه دن حفظ	کیدیز هر دورره اکا لباس
یا که اولوب ایلیه جلدن حفظ	بالغ اولنجه جد جهد ایله
نیجه تفهیم اولور مثل دن حفظ	طرحی بو جوهرن بیان اولمز
طالب اولوب ایدن عمل دن حفظ	اشلسه قومه سون بو فی الدن
غمه تبدیل اولور کدر دن حفظ	لیاه شرط اولدی کم رو نند

حرف العين

صوتی صافی نظره ننه که دم	خاکه جوهر که اولدی عین زه
اولش اینه تومن اطمان جمع	سیریدر اشله اهل زمان
ایر کنه ظلمی اینه سریع	آن قیم ایله کسای قنی
لتن بر شه اینه ننه که شیم	وصف ذاتی بو جوهر یا کلمه
نه خوش او عیاقن اشکدر سیم	نوی یله روشد سکی که رمه کور

سکا چون کور الله ویره بر احمق
جهد ایدوب سسند نمی تو زینه جو

حرف القضا

اقتاد ایلدی جو جمال جدول	قلدی بر خوب رو عذارین عذر
حکمت وزره تناسب اعضا	بر لوبرفن طول و عمقیده اثر
نقد در روح ایا غنه صاحبکده	طونکه التمشید اندن قرضو
یونوب آب حیات ایله روی	ایلدی فانی تزییضا ارضو
اولدی کنه کجه عسفی فرود	اوندی رو نندن صفتی فانی فیض
جاهله اول جوانی کوسنومه	چشم اغیاره جهد الله عرضو

حرف الظا

صانع صنع حکمتین جوهره صفای	نفسه و معده مد جمله بر کن حفظ
بو عجب بو اولور بول بولر اکا عقول	هر قدر جهد ایدر فله اینج قلوب غلط
اصلنه فن حکمت ایله خاکه و برنج	یکه نظر ارق چند آب روان نیل و شط
دیر که زه حجر اولان بولر بر ایلر ایلک	دیمدی حق رسو ایخیر الامم فی الوسط
ایلله بو جوهری یا که اید الله ایلدی	کوردیسین ما ایله یا که لطیف اولور
قاسه سو اکر اینه و خشمه مقیر	حسنا دلبر و مانع اولور هیچ خط
نده که هر سوج سا کو کله ایله عروج	وقتی کلوب نرول ایتنه اولور کسب
آج بیا نوش ایدت عاقبت اول اولور	کند خیایا یله طالبها ازار سلک بو خط

تسه بو تفصیلی تفصیل اینزه حل عقد کن سترخی آیمز حکیم فیلسوفی آیمز بود رمزی جاهله تسه به فخر ایلمینوز کشف ایلمز واقف اولون حکمه برین دینز	جوهری اولمز سره سنا آیمز کد تاق هرگز اصل طبع اولان بکر تاق مخضله اولسه دمخری شگا تا اولنجه خون دل ایلمز کفای حالی معلوم اولسه مطلب اولمز
---	--

حرف القاف

اعمل حکمت جرحه اصنی تکون تس روحله جسد اصنی تکون دید بلا اصلنه اون جو کمر ایلمز تس روحله جسد ایلمز تکون حکیم اواسه ما الهیاه مرکب جاری فیلسوفان جهان اینسینه بود معز لیلم اولمش در اول رووند مخفی ظن ایدر جاهل اولمش ستر حکما سهنید بر قلعه قهر الثون ایتمک	تسه جوهری اینستاریسه بیلصغیر تاق ایتمز ایلمز ایسه سیمله تاق تسه فاع اولد بو اجمال تفصیل تاق تسه این جمع حکمت ایلمز و تاه ایلمز تاق صحنه تاقه نیجه یاز ایلمز تسخ و قلیتو ایلمز ستریه نیجه واقصا اولد تاق هر مختصا اش این مرفوق کر ایلمز تاق بنب حکمت بو حیا اولد اولوز تاق تس روحله اولد اوستا اولمز تاق
--	---

حرف الکاف

تسه صفا بخش اولوز ایلمز حکای	که اوله نشو نماسی بر هر کد تاق
------------------------------	--------------------------------

صغر افاتنه نوری ابتد طلیح جاهله کتم آنی کوستر مه	نه طماع ایتمه بر توند ن طبع دکه طالب ثنوب کوزنگ دمع
---	--

حرف الفین

نظر فیلسوفه اولمشد دله آثار آب خاک ویس اشر ما طین ایکن اول راز دله صنع باغ حکمت افع ایدر سوادینی خوش بنم ضائر ستر حکمت اولمز صید حل ایدنله بو باغن اسرار جاهله صوغه بو خرابی صقیر کسویه ایجه بو کوه رمزین	هفت معدن شکوفه حکمت اکلرد لکه اگر صنا و فراغ فن حکمت اولدی حده بلوغ طینشده سوادید اول داغ آناه ایچگون حکیم ایدر ایلمز اوسه اول رمز مخفی باغ چکد یلیریم حکمت ایچره ایلمز حدایت آخر ایلمز اشقران لایق اولز اولدوره دکه قویغ
---	---

حرف الفاء

جابه اولدی ظاهر رمز کاف بر ایکن فطسه روح جسد کسه بو تدمیر در المادیمز کنله اول طبع ایلمز	فتح اولوب اچلیتیه ستر قاف قاندن قافه روش بیدر لختیه اوکدور تندن بولور فطس انکشا قافیه اهل حکمت باکمه قاف
---	---

تسه جوهری اینستاریسه بیلصغیر تاق
ایتمز ایلمز ایسه سیمله تاق
تسه فاع اولد بو اجمال تفصیل تاق
تسه این جمع حکمت ایلمز و تاه ایلمز تاق
صحنه تاقه نیجه یاز ایلمز تسخ و قلیتو
ایلمز ستریه نیجه واقصا اولد تاق
هر مختصا اش این مرفوق کر ایلمز تاق
بنب حکمت بو حیا اولد اولوز تاق
تس روحله اولد اوستا اولمز تاق

افتران امینه شمس قصر	صائمه جوهره کو ستره سره
انبار التمسیدی آبله خاکه	ظاهر اولمزی بوی خوشه نشو نمو
تور شمس طریقت مدامله	ابد الذهرت بینه باو لور بو
که چقار کو کله سحاب اما	که هوادن اینرا اول صه
بتر بلخ حکمت آثار البهارین	هر نه ارض او سنه ات غله
صافه و شعله ایله اطر	که که اولمزی قطره لوزا
پایه تری هر که وردند	جرق دکله ایله رسلا بو
صبغه اللره مظهر اولسه فوله	دست حکمت الاله چونکه دو
نار حکمتله سخن بیا اولوب	کارکر اولمزا کاد دست غله
میرای صروج اولد دله	نفع و برر ایرنجه بد دلمرو
جامه اجمه رده استریو	ز بود بولسا فراولور بدخو
کو که اولور لطافت باوان	مرا ده سم دکله در کله بو

حرف لیا

اه زان بارض حکمت ایله طریقه طریقه	بوی اطلال اولور بخت طهر لور بیکه
بیا اولور اولور اولور اولور اولور	آنی مستاکه ایله لور که قالو بیا الی
هیو برور اصر هیو تله طریقه سیم	بیا اولور بخت طهر لور بیکه
مسکدر قصر کله اولور مشقه حکم ایله	الذ مشرق و مغرب دخول انمشقه

حرف انوت

بته اولرزه لوانه نعت حاکه	بون اول ارضی که اوله آب روان
اهل حکمت بوردسه دره نیشا	غریبه شرقله اولسنده در اول
اولمشن ازهارا کابخار و بخار	دیندی اول کلست اواری نبار
بخی کورسه روح اولور لزان	جان بولور دی بوی حاکله
آب ایله رنگه دراه مرجهان	مظهر بینه لطافتند الور
اولمزی او بلخ رشلا جانات	هفت جریغ اولسید بویو
زان پاکیده کو ستره الوان	جوهر که کورساق تسعه
یا قسری آتشی سوزان	نار حکمتله نور اولور نفسی
نعم غواص ساحل عیقان	غوص ایله هر جسد طری ایکنه
زانل ایله کخافش اولان	کند و نیکینه بوندلی الحال
اوله بیهوده بره سرگردان	عجر فیلسوفه واقف اسله
نه بیلور قدری نونله نازان	ایتمه افشا اولکن جتاله
سپر بید دعا اوستانان	هر که آجدی بو ستری اولدی
کردیم سنه سترکی کیمه ذواله	بلکه بتری کر کردر مندر ایله
کله لر اولدی سیفله غنفلت	اولدی خود مسومع بو میدان

حرف الوار

افزون ای باسط انوار عشق و بر دی نور که جوهری عشقه جلا جام عشق کند و لاله جرحه نوش المر ندن دوشدی جام تحسیر هر بر می بر طوره کیردی بی شعور نجه پیش اولدی کنی خاموش لاله کله ی کناره کنی بلسل صفت عالمه ایندی تجلی حکمتک	ایتدی ذاتکدن ظهور تار عشق قلب آدم بولد یاند نا نجلا اولدی یلر ایتدی سار و عقل رشور دل لر فندت کند ی ارم و قسرد هر بر می بر حالله ایتدی ظهور خبر نیندن ایتدی سسط مفا جلوه کاهن قلدی باغ معرفت نیجه بیلر نوزدن کورنی نوزدن
---	---

حرف الف

جملدن اول بلسل وحی خدا کو ستروب علم الیهیدن اثر اولدی نطق حقله روشن بیان جز بی حقیقت اولنجه نشا دار لی مع اللهاه قیلوب رمز برینیا کلدی کا خاتم بیغامبری بعث اولندی عالمه قرآن ایله یازدی وصافن آنلک کلک قضا روحنه اولسوزن الی یوم القیام	نغمه بردار صفات کبریا و بر دی اسرار حقا یقیند خیر کنت کتر که ایتدی مفتاحر عیار معنی توحید ی قلدی آشکار حقه لاسن اولدوغن ایتدی عیار حقیقه الله اولدی ذات نور ذاتن اشبات ایلدی برهاننه لوح هر شد مصطفی و محتسبی صدقه رود و صد تحیات کلام
--	--

در مدح جابر

جبرن فروزان اولدی شمع احمد جملدن اول دل صدق تو پاک روشدی فانومه ضیا اول نور اول مقدس نور پاکیزه اثر	یا ندی اسلامه چراغ بی حد اولدی نور ندن او شعله تابنا سینه اولدی متور طور دن قلب و النورینه صالحی قاب
--	---

حرف الف	حرف الب
---------	---------

ذرو و کاس فرج ایتدی اول نور کهی اول جوهری ایتدی کلا نطق و برید وجود نه ما مطله قوه یا قوب کثافتنی قاب نار حکمله بوخلدر کوز که آج روشنا ابر بوسر مه ذائل ایدر حلقه حشمت ولیله دین جهاله نده قر کوسر بو قوتیانی محل کورمه دونج نظر حدقل اینددر سکا الب کله نظر	حکیم بقلدی بر نظر ده کل جلا کال الطفیله قرینی قلدی اوج بر آن ایتدی انکله عینو قلدی کهی اول جوهری قلدی نبالله نه که قبه غبار کزد که لیسلا حکیم ایلدی بر لاله کاسانه صلا شوعلدر خمی جسمه قلبه استیلا کشیه فانم و بر رمز صوا شیده اورانکه او غرامه هر لحظه اولسجلا
--	---

حرف الب

شرقله غرق تو تادی کور کدر دفع فساد ایچون ایتدی بیره که یا شدر که باران حدیق ابرینه چون سیفله ایندی کنی بحر حیاط اولدی دردی دو نمد کسیر سلو ن	قا بولم یخه معدن کبریت احمدی ظلم کند ایتدی چون اخلافتی بتردی عدل باران هر روز کله که روشن ایتدی نور ایله هفت کسری تا کور میخه مطلع خود شید خاور
--	---

مرضادون ایلویون اشراق او نود	کون کچی بئندی او مطلقه نظیر
نود احمد دن مشال افتاب	یانندی عالمده چراغ بی حد
الاصحابه ایرو باندن ضیا	اولدیله هریری برنجی هدی
ایتدیله منزله نین قرب جوار	جمده سندن داضی اوله کردگار

دوئنا انجمن مشنویک

مشنویدن درین لوبیج ویا	نطق بئو و صمه اولدی غدا
ساعداقد امی شمیرا بیلیم	قصه سونیش دفعه تحریر ایلیم
آخر اولدی ریادن اولدم بهروس	کیم چقارم برنجیه صافی کهر
یعنی ادر کجه ایتدم انجمن	شش صغدن نین لوبیج مستظفر
اولدی هر بریت کویا برزبان	ایلر استهدار انجمن بیات
دیبطه ایتدم کمال اهتمام	هریری بشویت ایسه بولدی نظام
اولدی طبع چون بوکاره مهر	کوشمه براوز که معنا سونلک
دیددی ایسه شرح مضمون دغ	اولنده ارن سکن بیکده هم
چار ایلساندرک وجود قیلنک	بیت مولانا کاکا اولسون جواب
نا آکار بیاجه زیب او لوب	هم سخن ممتاز و مستنا اولوب
فی الحقیقه بولدی طبعه لفظی	ایلدم آبی بوجه او زره بیات
اولدی بو منظومه عارفیستند	طرزین مانند ایجه ترکیب بند
بر جلیل القدره ایتدم آبی عرض	کیم شناسلیلمش اهل عالمه فخر
قیمت اولدر بیلن بوجو هر که	حاضر فرستی در اول دفعه ترک

دوئنا ای صف جیلر شاد

دور مملدن کلضه بود به	چوق محب کلدی سراقی عالمه
اولدی چوق ذره بوشمه	بی نهایت در تحت صادقی
شمدی تا اول محب سر فراتر	جمده سندن اولدی صلح انجمن

صدق

صدق و فدا صوص صفا علی الدینه	بذل احسان و نثار و مال ایسه
قایدی کوی سبقتی احیایند	زانتی لبت ایلدی اولسا ایدن
تیجه میل اولدی وزیر و دتر	ایتمدی قلبی محبت دین برکی
عاقبت بر تو صالحی مانند	اولخا لوصایه بئندی اناری ظهور
کیم نصیب ایتدی آکارین العباد	بولدی کندکجه صفاسی نذیر
ایلدی کیم فرضنی چون ارا	کوشه عزتند قیلدی انزوا
چکدی دامان مناصد نالی	بولدی اعلا پایه مانند ولی
صدقه اخلاصه هر صبح اولم	کوستر رطاعات مولویه قیام
دائما و برسون آکار بت الاقام	شوق کلی فیض کامل ذوق تام
ذاتنه اولسون قریب و وصل	صحت و تن راحت جان نور دغ
اول محمد نام و محمود الخصال	دولت دارن ایسه بولسون کمال

دوئنا ای قبول اعتداس

کر چه کستانه بی حال و مال	منطق معنی کن ایتدم قیل و قال
نیلدر ووشد کیم سوخا بود	عقلی مست ایلدی صرهای شوق
یوخسه بنده بود او کلوا قدر	کیم اولم بو نطقیه معنی کذا
قنده بی قنده کلام اولیا	قنده در اولور قنده اصفا
قنده جویدی قنده نطق مولود	قنده عامی قنده شرح مشنوی
کر چه بوجره اتدن اولم مشمول	ایلم انا که عرض اعتذار
وار امیدم کیم ایده اهل اصول	عذر می شایسته حسن قبول
یا الهی قیل بی جاری زبان	کیم اوله کویبده اسرار جان

بشنوید این دانه های جان زنت

کوش قیل ای غافل ستر وطن	وی غربی شهر دار القید تن
کورنه در جان گرفت آره سکا	کورنیجه فریار این باره سکا

نیاده ربد هر جسمی ایندم اتصالا	بر برنده اولدم اسوره حال
ای فحج ایلین فریاد مه	سن نشتم سن بنم امدار مه
سننده اولسده بوزرق انجیر	عالمه در تکه زهی لبس المصیر
بن نیجه نالون و کریان اولیم	یا نیجه حسرتنه سوزان اولیم
اصل و صلدن آردی دروزکار	ایتدی مچورد و غریب الفکار
نوله قاسم اولطر فدن کنت کو	نوله اینتم اولقارم جسته جو
ایلام هر تنده بر مدت قرار	هر کس اولدی ظنی اوزره باه قرار
صاندیلر کیم بلدیلر اسوزی	زعم اییه فهم ایتدیلمر مقدار کیم
صور مادیلر اصل و صلدن خبر	کوردیلر نور پاک کیم اشرف
بلدی کسه درونم دانی	قومدیلر گوشه نالیم سازنی
قالدم اول حالتله سرگردان اولو	نوله در رسم فی کیمی نالون اولو

یعنی قالولدم مکا تمدن بهید	مختتم کندجه اولدی بر مزید
دشدم اعلاوی مراتبک جدا	کندمی اسفله بر لدم مبتدا
ایلدی فرقت بنی شفته حال	کر ایدر سله حسب حال
ایشنوارنی چون حکایتی کند	
از جدا سیها شکایت می کند	
مید اتمدن قابنی دور ایتدیلمر	اضطراری زادم چور ایتدیلمر
تنکهای تنده اولرم فی حضور	قالری اولدوسعت عقلی هر دور
اولزمانه تا که کلام عالمه	ایلمر آه و فغان و در مدمه
جای کا اولری بکا دار المحن	قالدی اواره بنی حب وطن
کوشیدن نالون اولوز انسم کله	دکله هم حالمه در فریاد ایبه
درد می فهم ابع مز اسوره کات	فی خبر در صافرت الوده کات
کیمه بلزک ندر دلدن غم	داز می کشف ایتمک یوقلمر
قنده در اول علم و صلت قنی	قنده در اول زعم جمعیت قنی
قنده سوق ایتدی بنی حکمتنا	قنده قالدی علم امن بقنا
جوش ایدوب شوق و طشه کیم	بن وضع عشاق ایچنده فی کیمی
علم اروز امدن قیلدم نزول	بر محبت جمعیته بولدم وصول
عقل و نفس فکر و حسن و هم وطن	جمع اولوب اولمشلر انجمن
همدم اولدم بنده اول بار اندامه	صصبت ایندم عاقل نادان ایبه
داخل اولدم بویله جوق جمعیته	ایر مدم بر زوقه بر کیفیته

مشایخ و اساتید بودند ایچي ذاره در تکلمه معروف شده ذاره سبط حضرت
مرحومه تهيلم بيورد رهنی رساله شريفه در جهم الله و شريفه علي الصديق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذي هدانا لهذا وما كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله
الله لقد جئت رسول ربنا بالحق ونودوان تكرر البتة اوزتموها
عما كنتم تعملون **ع** حمدی حد و ثنا به بعد اوله كم اسرار غیبی
فرش عما كیده کی حاصل رسنه بیلدردی و هر برینی حسیض
تقلید دن اوج تحقیقه ابر شدردی **ه** درودی نه پایه اول
سه الارانبیا یعنی **حضرت محمد المصطفى** علیه افضل الصلوات
و اكل الصلوات **حضرت** ال اصحاب و تابعین اوز رسنه اولستو عمر
به یسوی مقتضای المؤمن **مرات المؤمن** سترینی کند و جمال الفین سینه
ان شاد **قال الله تعالى** او شجرة تخرج من اجود سینا تنبت بالاهرن
اصغیر لا کلین **ه** کند و جمال اللزوم مشاهد ایلد ابر سلم
سلام الله علیه در جمع بین **امام احمد** مقررده که ذریع مخلوقات
حضرت سلطان انبیا افندیز حضرت تکر عمل کافی است بحقیقت
اخیر نبوت **ه** درود و عزیت بیورد مشرف **حضرت سلطان** اهل حقیقت

واری

و ارباب بصیرت حضرت علی ابن ابی طالب کرم الله وجهه و رضی الله
تعالی عنه افندیز حضرت تلمی علم بحر حقیقه بیورد لکه **عجربنا**
ولحد البنا و احد منقذ میندن نجه کسه لک کشلر هر برینی
برشیدت حاصیت نولشلر کاشیه عجز دیمشلر اما شکی
عجز در نما مشلدند و حکم عجز که صور نشی و مزاجنی شیا ایدوب
حقیقتی و معد استنی بیان انما مشلدرد **عجز رشیدر که نفس روح محمد**
کند و دن حاصل اولور خار جدن بر رسنه به احتیاجی نوفد
تد بهر مکرم و نیان معظم اول بودر که عجز مکرر غیبطنی اوز سیدین
ثقیقه ایدر سین کند و دن غیری نسنه قالمیه اند نصکره
بر پاک چهار شسه قیوب قوزیر سین بیقایوب کند تا الدقد
صکره بر اوجاق یاپه سین اوج قارش قدر اوله اندک ایچی
صرجه لو قرعه به قویه سین کل حکمکه قوزیر سین اندن عجزی
قرعه نله ایچنه قیوب ایعاق او سسنه قویه سین انبیت اوزوب
محکم شد این سین الله کور اودی ایدر سین اوج کون اوج
کیجه اق صوکلور صارویه مانله بو صویه روح در لر تابو و
نظره ای کسلنجی کور اودی ایدر سین اند نصکره بر دیر اعلی
اودی نیتی اوزر سین قابر قزل نسنه کلور بکر کی بو صویه نفس

در لوز و ذیق شرقی کبریت اهر شاه خارده خطا ازین شرق
 عروس شرقی جناح طائر احمر روح در لوز و بر ناله قطر مینی
 کسلیه بر زرد اغایه او و فی اید سهین صکره بر سار و به قند
 او دینی محکم اید و بانند نارغ او بر سهین او مان و انبیب و قرص
 مقابله کنارده در اندن صوغید و با با سهین و فله و اولاد
 مجرد و زلود و اولور کیمی شمس کیمی قر کیمی کوکه طایه جاسی شمس
 مشاهد اولور **بوکا** اسفل ارض بر لراندن بوارضی الوب سوز
 اید و بر طغاره دوشسویا و زردینه بر چناق قویوب کون بر کجه
 کور او ری اید سهین و کون بر کجه نار و سسط و بر کون بر کجه
 نار شدید اید اندن صوغید و با با سهین بوارضی الوب **اکر**
 انشی بو اند کسه **یاغی** از نور **اکر** از اند کسه کوکه اولور و قره اولور
بوکا تکلیس جسد بر لر آل بوارضی صقله اندن یدی سکر
 دفعه غیری مجربین روحی و نفسی اولکی کیمی تقطیر اید صوغی
 الوب ارضیه سوزی بیانه انه روح اید نفسی صقله اندن صر
 دو زلسن بر افلاطونی قرعه کیمی بر کجه به دیکه سهین اول صغین
 نفسله روحدن بو قرعه انه بر بخشیدن بر بخششی اول کجه قویوب
 اندن او باقی با سهین و از زردینه بر قرغایه اید و اید سهین و کجه

صغیر صقله
 در کون
 بر کجه
 و کجه

صوقریه سهین و اندن قرغایه اید و بر تیمور دن سالیج او ایمی
 او بر عسله ایدجه مناسب اوله و قرغایه ایدله اغزین مناسب
 قرغایه اید و بو قرعه بودنی قیاقا نط شره اوله قباغچه و اید
 بر قباغچه بر کنار ذم باش بر مق صغایق قدر دله دنه سهین
 در بر لوز او زردینه انبیب و مقابله شد و وصل اید سهین شکل
 و او باقی و قرغایه و قرصه انبیب کنار ذم میسومد و قرغایه
 المنه غایت بر موشی او در ابع سن صر یاب یاب قیاقا ان نصکره
 بر غایه اید و ایدله او باقی کنار ذم صوقریه سن ناکه قیاقا بر کجه
 بر لوز نشان اید و کاهیمی اول اقاچ ایدله بو قلیه سن لیکه
 و صرا اید لیکه ابر یقیدن قیاقا مش صوغیره سن مجله سوز
 لوز ایدله تقطیر ایدله سن قطره سوزی کسلجه اندن مقابله به
 کلن روح در و قرعه دیننده قیاقا بکر کیمی نفس در اما اغزین
 صغومایجه ایدجه سن صر در اگر روحدن باقی فالور سهین
 تکرار قطیر ایدله سن ناطره سوزی کسلجه اندن روح آبر و نفسی
 اید صقله بعد بو و بر لوز ایدلش روحی ال بر قلیه شیشه به قویوب
 و نفسی روحی اید و صقلیه سن بعد اول کول اولش مجری وزن
 اید و بو بر اید پاک او زین روحدن معاستی اید و بر اید کیمی روحی

مفاد اید
 و بر و بر کجه
 صغیر صقله
 قرصه شیشه
 بو و بر کجه
 مقابله کون و صر

41a

40b

قرعه انما يه قيوب و جاق او سنده کول ایچده نار ایته ایله
 طبع ایله سن اکر قرعه انما اولنر ایسه افرو طرفی قرعه
 قیوب و بر دیکله صوبی بینه تقطیر ایله سن یدیکره و بر دیکله
 تقطیر اوله هر دفعه ده ارضین چقاروب وزن ایله ب روم
 و بر و ب نکر اکر تقطیر ایله سن بعد موغیدوب
 اغزین اجاسن ارضیه سن کوره سن اق نشاسته کی اولور
 و کاه طوز کی اولور **توکا** ارض مقدسه دیر لر حجر علقه و ارض
 بیضه مجری و طلق دیر لر **و عده** کلخه تدبیر روح نفس حسد در
 شمد نکور **کب** شمسی دیلم انشا الله تعالی ستر احدکه و بو طرف
 سر مدینه طالب صالحی مراده ایره لر عنایت انقیاض العالم
 انما شیوب ارض و جالی رسم اولنر در **تدبر** **مکر** اصل ابتدا علم
 لدق بود که جمیع اولیا کتابلر نه و قصاید لر نه و صلح کمال
 کتابلر نه اوع نسنه بی ذکر ایتماش لر در و سنور و بر مشر
اول مکره ذاتی ایکی اوزانسی و بعضی اثباتی بیان اتمش لر اول
 بر قابل ذات و طالب صادق اولنر ایچون مجمل اشارت بیور
انما شیولکه ایاشی حسد لر دیکزه میراث دکمش در
 بود سالد بیان

شما
 شمه
 کلخه
 تدبیر
 روح
 نفس
 حسد
 در
 شمد
 نکور
 کب
 شمسی
 دیلم
 انشا
 الله
 تعالی
 ستر
 احدکه
 و بو
 طرف
 سر
 مدینه
 طالب
 صالحی
 مراده
 ایره
 لر
 عنایت
 انقیاض
 العالم

ایله

کلام عاشق و عاشقانه

اگر سوسن سوزد ایسه اوزد کلد دوشتر می ظاهر اوله نومقالاته اولور می هر کوکل نوستره ایمله که دوشتر سکا کل بوستد چه بوز که طوت اهل رازه و برزاده سوز که بچیت وارد رنجه نوزوز یه بر دم محرم اوله آکا حفاشر بوز که اومد سون شمدی خلد و شر نهان ایچره نهان ایتمشدر افی قولق طوت سوزیه کندیکه ایتم مکر حق ساکه یاری اوله باری کتور سن نوله بر یوزدن نقار که ظاهر کورینه بر اثر لر کوکل شهبازنه افی شکار ایش بجمل افنه که ابر شمش و عاسی نخون عالمده شمدیه سن غم نوستری بللو بلکم اینج بولش	دلده طوت بوری بوستو سوز کلد بوز سن بله یه سن کند و حاله کر کند رکشی مقدار بی بیلمه ایدک به قله ایکنه ازی ایجه همان سن عجز کی بیل بو اراده یکلد ساکه لایق سوزیلده بوز ایسیدک چاه ارا اوله غاشی سوزی غاش ایتمه همان بوز اول کوز دیمشتر کیم بوز ازی نهانی دیه بی همالی اکل سوزم افش نه حدیله دیه سین بوکاری همان دفع ایله کل شمدی مجاز ویره سین برنجه از در خبر لر شور سیمه سن بوکاری اشکل که وار سنکله بر بیکه رضاسی آنکه ستری اولوبد ساکه همدم کیم اکامیر محمد و همدم اولش
--	---

دقده

45

حقیقت بیل آنکه سن سوسن کوز شهروری اب باد خاکد رانک بوسوی کله بیلکم قش جاننا شولرک بیلد یاز آناد اصار اجلسه کوز بیلد قصل کفوله بیله سنم ندر اول قفله مقفا ار لور اخرده روشتر بچیت هماد اولدم دیدیلر نون فافهم کوکل محمودنه جانرت ایاس اول دیمشتر ساکه آنکه بیل عیانت اوله سن تاکه بوزدن خبر دار ایرشدی کوکله جانک بشکل کوز که ایتم بو کون جانان سنکد شولرک ایردی بیلدی ممانی اشمدک درد لولره بی بهار اشتمز سوزیلده سن جاهله بوز	اذا ای طالب سز لفری که اولش سن مثالی سز بکار کوا ایشنا ای باد بزمده دوران بوماین هیچ ایدرمی که فصل کیم ایرمز بزدن مضاع تمیبه آنکه فصلن کافتح ایدنه فتاح اجطاز به لیکنه خانه کسج اولنر بوسوز که شوزینه محرم کل ای طالی بوز سن شینار اول تفکر برله اکل غل بیان کوز که ای بیله سن کیم بجه دکاکر مکر بر کجه خاب ایچره اشاره که ای بزمده دل بوز سنکد سنکد مرده دللرین حیاتی بوز که شرحین ایلر سن بوادر سوزن عرفان ایچند کوز سز رینوز
---	--

جو بیلد که نه در کبریت و زیو
 ولی بر آتشله جو حال وار
 میانه آتش و ناری شدت بیاید
 اگر چی کم سواد اول ای یاسر
 و لکن بونده آنکه حالی وارد
 همان سستی اینه آنی مانده سن
 که درد بیلده دو اسمی ما اولوندا
 چرن اول آتشله قائم صفا
 اگر بیلد که سه بر دم حال بیلده
 حجر بونده دید یار بوند ای یار
 تمام اولدی بولشیا الوعست
 دیمشدر داوج اجزادین طبع
 کورینور ارضله ما آتشکه
 آنکه بوعناصر حاصلیه
 که وارد هفت چاره بوند سحر
 زیم اصلنی هفت چاره
 که بونسله اصلنی هفت اولدی همان
 جو بیلد که اصلنی هفت چاره
 کر کرد رکیم الاسن اول مجرد
 دخی سستی اینه آنی بر غبار ایت
 همانم ویر اکا نفسین برابر
 جو ارضله کوستره نور ذره ذره
 کور رساله بوند روشن اولوندا
 که چه بخار ارض اولور نفسک یاسر
 و بره سین کابر بخشی همانم
 دخی بویله بی بر سله اول عواره
 ولی عقد اولغه اولور حکایت
 که وارد بوند ارضله بیستای
 اولور اولدم سیاه جو کم آنی سل
 کر کرد رکیم اوله سله حال لایحه
 که عقد اولغه حلین حالی وارد
 اگر کم ابر مسه بواش برینه
 چون عقد اولدی تمام اولشون
 صورد سله اصلنی کونجه حال

بویله بی بر سله اول عواره
 همانم ویر اکا نفسین برابر
 کور رساله بوند روشن اولوندا
 که چه بخار ارض اولور نفسک یاسر

کنور ارضنی همانم آتشه افر
 که اول نرم آخر شدتی وار
 بونار اینه آنی ارض جده بیاید
 دیمشدر بونوراده بجه لور وار
 کیمکه ابر مکه بزوبالی وار
 دوادر دینه اینه اینه سن
 انکچون آتش اکا با اولور یکه
 و لکن بول صفان اجزه اولدی
 دیه نزد اخی کس اینه
 که درده یار وادرا آخر کار
 اگر وار اینه علمین فرغت
 بیلانی سوز بودر که حقیقت
 بو بولده هدم اولده مکه
 حقیقت اول بوعلم اصلیه
 حقیقت بیل کلده داخلی خبری
 اولور سله محرمی هر دم بکار
 چه ارکه مادرازم بیکل غم

دردنسه بجز کبر کمرکله

حکایت
در این کتاب
بسیار است
که در این کتاب
بسیار است
که در این کتاب
بسیار است

که از دست بگریزد بر این جانی
ولی بی دردت دیدم چون سکا بر
قلور بخشاه بری کل سرزمین است
بلور سکه نزلد چو زور آینه راه
ارلور سه چونکه طفلان نوزاد ظاهر
تمام اولدی بیاض اولدی بار
بوگونم مجلس ثانی مستند
در این هم راه اوله هفت چارکه
بینه جمع این بولد که ایستد
کل آمدی بزرگی جمع اولدی بغیر
اگر و از ایسه نطقه بخشاه کل
بو فوئله تمام اولور سه هفتله
چو عقده که منزلت بولد که بون
که بون زنت اولور و عله صفا
کور سن اول بد بیضانی آن
بواحوال بیانی مشکل اولور
ارلور بر لطف اولدم شیر عواره

حکایت
در این کتاب
بسیار است
که در این کتاب
بسیار است

حکایت
در این کتاب
بسیار است
که در این کتاب
بسیار است

بو طفل که دیدم در تنی وارد
که هر ایله بورده منزلی وار
سلور سله نفس جان سن ایله
چو درت اولدی آنله شیرین جان
ایر سه بوا ایله چونکه راهله
تمام اولدی بیاض ثانی ای یار
اگر چه بون سیر و ایدم لولیز
عجب منزه ایردی شمدک راهم
که سنینش بی بیوصفاته
فغان اینک بو کون دوران سنکد
بو کون بر بلبل کون ساری یار
کل اضی و امن با که ایله آن
همان قور تار کولی اول غار اللد
طرح اولدم همان بر تخم خشی
که حکم انز مه و خورش اولدم
کر کدر حل رایعدن حکایت
این کور شرحین این شمی بون

48

حکایت
در این کتاب
بسیار است
که در این کتاب
بسیار است

حکایت
در این کتاب
بسیار است
که در این کتاب
بسیار است

49.

بیاد رساله در کتب دخی سوزی	سوزی در کتب سوزی
قانون سوزی و سوزی سوزی	قانون سوزی و سوزی
اکا لر سوزی سوزی	اکا لر سوزی سوزی
اکا همراه این ای ای بطلق	اکا همراه این ای ای بطلق
که خیر اینه اکا لر سعادت	که خیر اینه اکا لر سعادت
بیاد اینهمه سوزی سوزی	بیاد اینهمه سوزی سوزی

شیر لک بیکه آتی اولدی کج
سوزم نودر همتا الله اعلم

F. 150. 40 TL

49a

بوعقد اینه تمام ایرسله اویاره
ولکن حضرت مترو عیشد
که وارد نونع انله سوزی
این نویسن چاره چاره سینه
که ارضکله بر این ما کر کدر
که اولدم یدی بخش ایلر اقی
اگر بولمز ایسله آنده بخاق
وصال ن بوله نرسله ینه بون
دخی بر بخش اوی اولمز سه پای این
ک اولدی در شمار که ستمه چار
کورد سله ارضکی سن نونع عمر
بومنز لدمک ایرد که حل چاره
اگر ارضین دیلر سن حل نیجه
اولور دوش همایر از پنهنات
که طرح اقلطانی بلور اویار
اوه انمز حل وعقد چون بلنار
همایا اکر بوسوزن میرود انا

کر

48b

